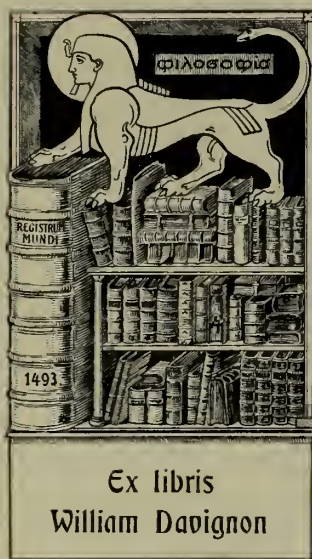

000000

5
 read / opt
 1724 / 1725
 (1724 / 1725)
 1724 / 1725

Goltz, Hub., icones etc. Mit Titelkupf.
 150 Portraits (in Clairauten). Antwerp, ex
 off. Plantin, 1645.

Funck, p. 318 (Gervacius.)

Funck, p. 324. (Vol. V-)

"dans le Tome V, les gravures
 sont plus belles et plus nettes
 que dans les autres."

Roeses, Rubens, vol. V, 1892, No. 1273 and 1274
 (pp. 80-81, Pl. 366).

Titlepage and pl. CLIV ff. after Rubens.
(See Balthasar Moretus on p. XIII of the
foreword of vol. I, as quoted by
Rooses:

"Quaeque Tomo V spectantur Imperatorum
Icones, novas omnino dantes: ac
nonnullae ex illis, et praesentium
Romano-Austriacorum Imperatorum
Imagines a praestantissimi Rubenii
manu sunt delineatae."

The chiaroscuro woodcuts were executed by Christophel Neuber
between 1631-1634. (Bruckberg-v. d. Wijnacker, p. 12) They
were based on the engravings of Hendrick Goltzius' original
edition.

p. 290 mended

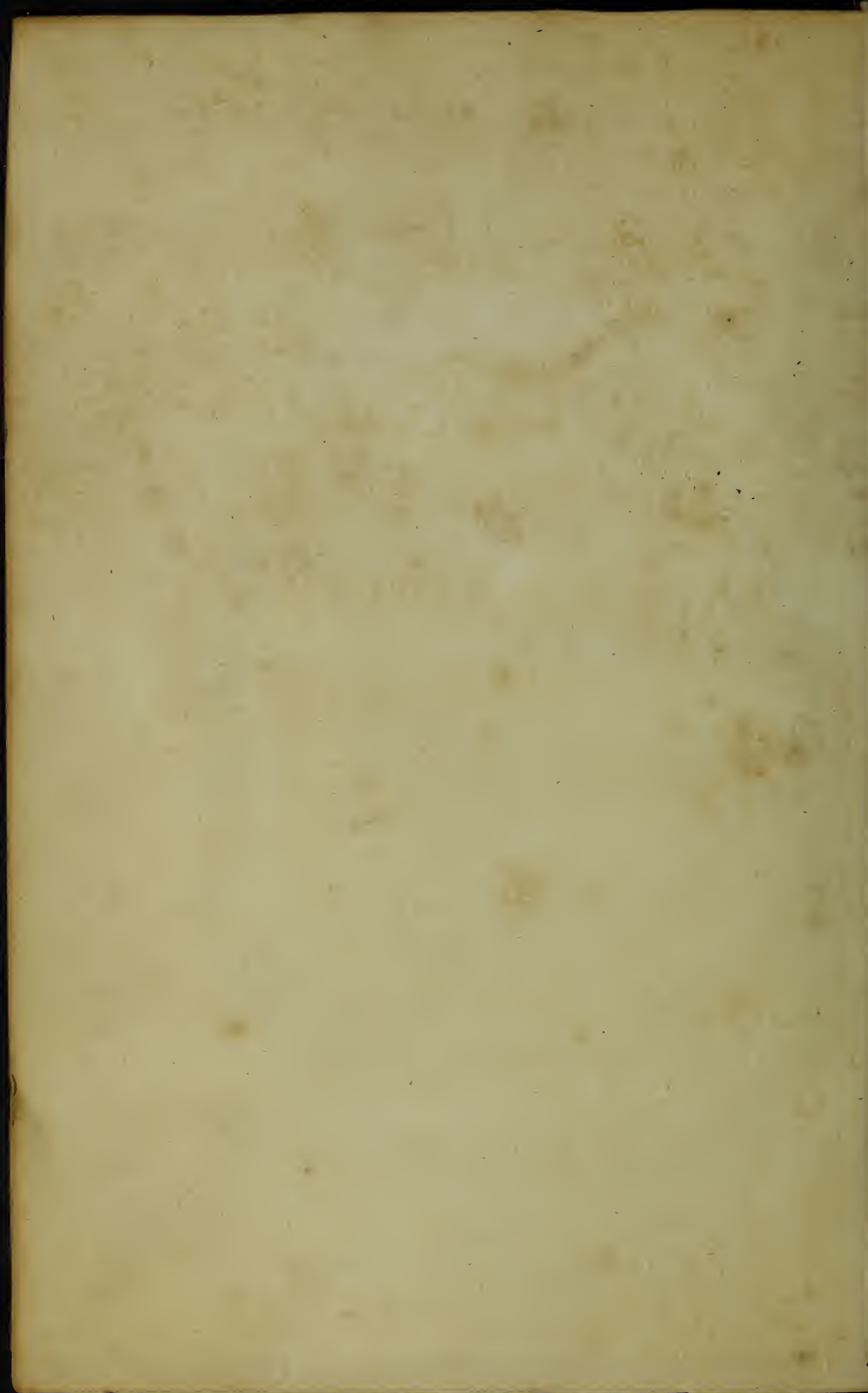
p. 296 torn

p. 321 (cart missing)

p. 327 mended

p. 353 mended

p. 360 "

*Imper. Augustus
Anno 1645*

ICONES,
VITÆ ET ELOGIA
IMPERATORVM
ROMANORVM.

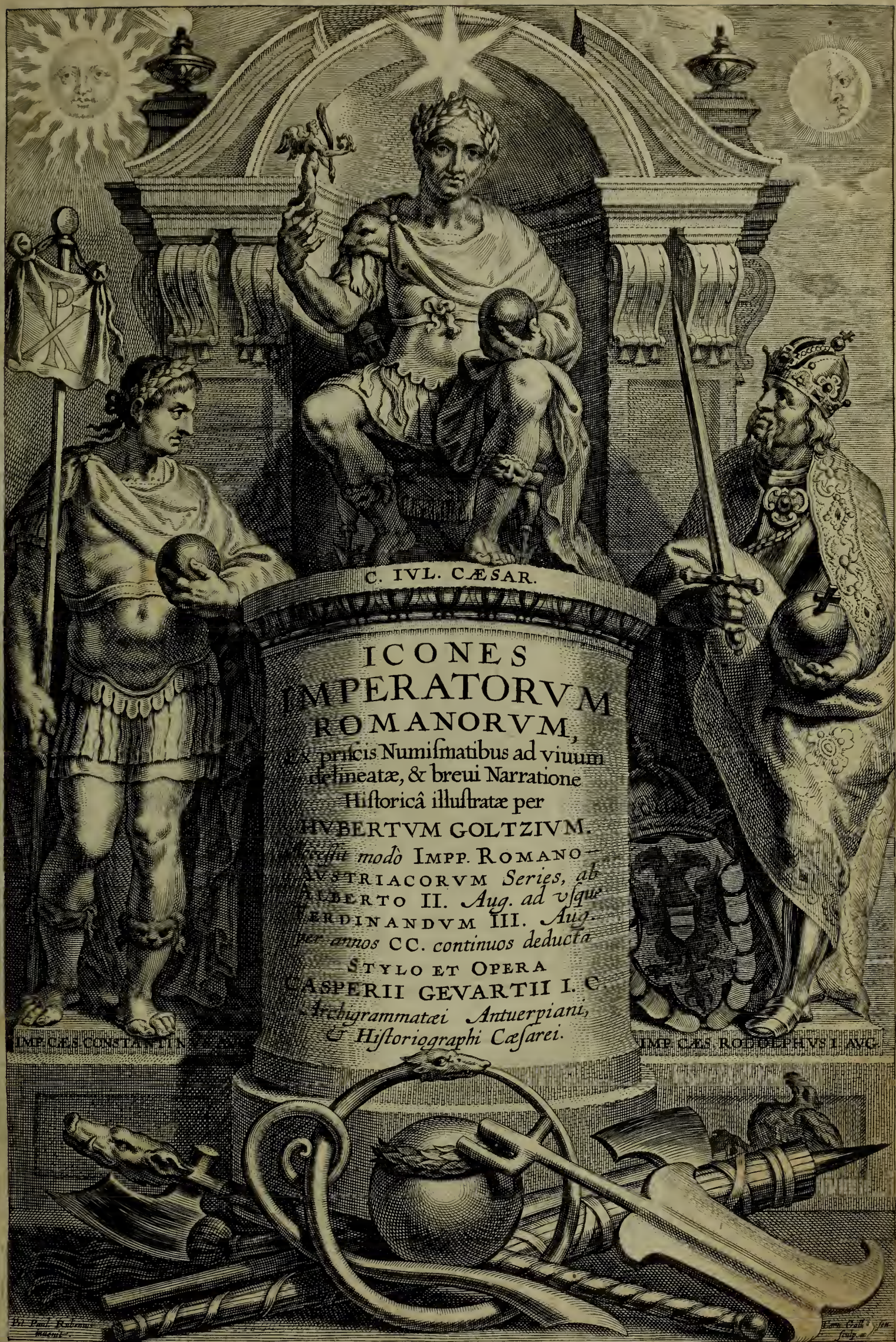
Ex Libris Casimiri Rudnicki Anno Dni 1730.

*Hic Liber Donatus Religioso Fratri Martino de Montersfeldt Kiessinger
et ab ipso pro Bibliotheca Conventus Thorunensis oblatus
Anno Dni 1731 Die 14 Octobris*

MEMOIR
OF
THE
LIFE
OF
THE
LORD
OF
THE
TREASURY

I M P. C Æ S.
FERDINANDO III.

AVG. PIO, IVSTO, FEL.
GERMANIÆ, HVNGARIÆ,
BOHEMIÆ, ILLYRICI,
DALMATIÆ, CROATIAÆ, ETC.

R E G I:
ARCHIDVCI AVSTRIÆ, ETC.

IMPERATORVM Roma-
norum I C O N E S, ab Hub.
Goltzio, Antiquario cele-
berrimo, è priscis Numisma-
tibus delineatas, & breui nar-
ratione Historicâ illustratas, ad S A C R Æ
C Æ S A R E Æ M A I E S T A T I S T V Æ
pedes adfero. Accessère & eorum qui ex
Augustâ A V S T R I Æ Tuæ Domo, con-
tinuâ

vj

tinuâ serie feliciter Orbi imperarunt, Ico-
NES & ELOGIA, succincto styli nostri
compendio designata. Quamquam equi-
dem fatear, eam esse Ingenij mei tenui-
tatem, vt incomparabiles maximorum
Heroum Virtutes minimè affecutus sim.

Quis Martem tunicâ tectum adamantinâ

Dignè scripserit? Aut puluere Troico

Nigrum Merionem? Aut ope Palladis

Tydidem Superis parem? Ait Lyricus.

Imò verò, quis laudatissimos Imperato-
res, D I V O S, inquam, Progenitores
Tuos, RODOLPHOS, ALBERTOS,
FREDERICOS; quis MAXÆMILIA-
NOS, CAROLOS, FERDINANDOS,
Pios, Iustos, Pacificos (vno verbo) AV-
STRIACOS, Victores ac Triumphato-
res Augustissimos, dignè recenseat? Quis
præclara eorumdem aduersus Ottoman-
nicam rabiem & Orthodoxæ Religionis
hostes facinora, atque in Rempub. Chri-
stianam

stianam merita enumeret? Quis propè
 Diuina, quæ in illis effloruere, & in Te
 modò, CÆSAR, certatim elucent, Re-
 giarum Virtutum decora & ornamenta,
 enarret? Ista certè ——— *sparguntur in omnes,*

Clau-
 dian.

In Te mixta fluunt. Et qua diuisa beatos

Efficiunt, collecta tenes:

Heroicam, dico, in utrâque Fortunâ Mo-
 derationem, Fortitudinem, Clementiam,
 Prouidentiam, IUSTITIAM.

Tantaq; se rudibus PIETAS ostendit in annis,

Sic Ætas Animo cessit; quereverentur ut omnes

IMPERIVM Tibi serò datum. VICTORIA *velox*

Auspiciis effecta Tuis.

Idem
 de III.
 Confu-
 lat. Ho-
 norij
 Aug.

Nam & Vrbes munitissimæ primis armo-
 rum tirociniis à Te expugnatae ac receptae
 sunt, Ratisbona, Donauerda, NORLIN-
 GA, aliaque: de quæ Suecis ac Romani Im-
 perij perduellibus VICTORIA longè clarif-
 sima, Tuo & Serenissimi Principis FER-
 DINANDI, Hispaniarum Infantis, ductu
 est

est relata. Et tum quidem ANTVERPIA, pro perpetuo suo in Augustam AVSTRIÆ Domum cultu, ARCV FERDINANDINO erecto, Epinicia sua & applausus publicos testata est. At tantus fuit eius Victoriæ splendor, vt longè infra eius dignitatem conatus nostros cecidisse fateamur.

Animosè olim Iphicrates, clarus bello Dux, cùm post insignem de Lacedæmoniis, ad Corinthum, partam Victoriæ, Athenienses eius Honori COLVMNAM, rei gestæ monumentis inscriptam, dedicassent, ita eosdem est affatus:

Aristides Oratione de rebus gestis Ὑμεῖς μὲν, φησὶν, οἶδε, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρ' ὑμῶν ταῦτά μοι ΓΡΑΜΜΑΤΑ, καὶ τὴν ΣΤΗΛΗΝ εἶναι πνευμένην: ἐμοὶ δὲ ΣΤΗΛΗ ΟΥΡΑΝΟΜΗΚΗΣ ἔστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, μαρτυροῦσα τὴν Ἀρετὴν. *Vos quidem, inquit, arbitramini, ô Athenienses, COLVMNAM istam, & INSCRIPTIONES, magnificum quiddam mihi à vobis contigisse: at mihi COLVMNA CÆLVM ATTINGENS in Peloponneso est erecta, Virtutis mea testis.*

Potiori profectò iure Maiestas Tua de se meritò prædicare queat; Trophæum ad
Cælum

Cælum vsque pertingens, de Romani Imperij, auitæq; Religionis hostibus, ad NORLINGAM sibi esse erectum, perpetuum Virtutis Pietatisque Tuæ monumentum: nempe iis Armis partum, quibus veri cultus Diuini propugnatio & propagatio, Populi que Salus, non Dominandi libido, scopus ac finis est propositus.

Iam verò, CÆSAR, quis Cælestem Animum Tuum, tot Disciplinarum studiis excultum, omniaque Humana ac Diuina Ingenio complexum, ex merito venerari possit? Illum, inquam, Animum,

ὃ ὑπάρχει Διάνοια μεγαλοπρεπὴς, καὶ Θεωρία παντὸς μὲν Χρόνου, πάσης δ' ἔσσης: cui adest Mens excelsa, & Conspectus omnis Aevi, omnisque Natura:

vt cum Platone loquar. Itaque, cum non tantum Maiestatis Tuæ, sed & Ingenij fascibus, qualemcumq; Eloquij felicitis præstantiam procul à Te submoueas; liceat mihi iis verbis quibus TITVM Aug. Orbis

★★

Deli-

Lib. vi.
de Re-
pub.

Delicias, olim compellauit Plinius, Maie-
statem Tuam affari: *Te quidem in excelsissimo Humani
Generis fastigio positum, summâ Eloquentiâ, summâ Eruditione prædi-
tum, religiosè adiri etiam à saluantibus scio. Et ideò immensa, præter
ceteras, subit Cura, ut quæ Tibi dicantur, Te digna sint.*

Et hoc quidem tantò magis, quòd non
ita pridem à Maiestate Tuâ CÆSAREI
HISTORIOGRAPHI Munus decretum
mihi & collatum sit. Neque enim me la-
tet, ut Alexander olim non nisi ab eximiis
artificibus, Apelle & Lysippo, exprimi
effigiem suam passus est; ita etiam præ-
clarissimas eius expeditiones & Victorias,
non nisi à summis viris, consiliorumque
eius consortibus, memoriæ proditas es-
se: ab Aristobulo nempe & Ptolemæo,
Lagi Fil. qui deinde Ægyptum Regno
obtinuit.

Quin imò, Munus istud maximis &
grauissimis Imperatoribus tanti visum est,
ut & ipsi illud à Dignitate suâ haud alie-
num

num iudicarent. C. IULII CÆSARIS
 Commentarij etiamnum in manibus om-
 nium versantur. OCTAVIANVM AVG.
 TIBERIVM, CLAVDIVM, HADRIANVM,
 SEPTIMIUM SEVERVM, aliosque Cæsares,
 de Vitâ suâ Libros conscripsisse, Historici
 testantur. MARCVS Imp. Philosophus,
 Lib. I. ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ, T. ANTONINI PII
 Aug. Vitam moresque latè enarrat. Quæ
 exempla deinde & Byzantini Imperato-
 res secuti sunt. Nam & CONSTANTI-
 NVS VII. Porphyrogenitus, LEONIS VI.
 Aug. Philosophi Filius, de Vitâ Rebusque
 BASILII Macedonis Aug. Aui sui, Histo-
 riam, quæ hodieque exstat, edidit: vt de
 Pandectis Historicis, curâ iussuque eius-
 dem concinnatis, nihil dicam. Sic & IOAN.
 CANTACVZENVS Aug. de Rebus à se &
 ANDRONICO PALÆOLOGO Aug. gestis,
 Libros IV. ad Posterios transmisit.

Sed ne tantum Fortunæ Tuæ, CÆ-
 SAR., sed & Augustæ Familiæ Exempla
 adferam; DIVI, MAXÆMILIANVS I.
 & CAROLVS V. Maiores Tui, de Vi-
 tâ Rebusque suis Commentarios reliquē-
 re. Quod & Maiestati Tuæ pronum foret,
 nisi (quæ Tua est de subditis populis cura)
 maior Tibi de rebus porrò fortiter geren-
 dis, quàm de gestis memoriæ mandandis
 sollicitudo incumberet.

Roius
 Annal.
 Austr.
 Lib. viii.
 Hieron.
 Rufcell.
 Epistolâ
 penult.
 Princip.
 viror.

Naso
 Fastor.
 Lib. iv.

Dum enim tot Gentes coniuratæ, ac
 velut è Gallo Phrygiæ flumine potassent,
 lymphatæ, Augustam Domum Tuam,
 id est, suam aduersus Ottomannicos Fu-
 rores Propugnatricem, bello vndique as-
 sultant,

Claud.

— LATIVMQVE *alternis ictibus anceps*

IMPERIVM *dum pulsat Hiems; nil fessa remittit*
Officij, Virtus: contraq; minantia Fata
Pervigil, euentusq; sibi latura secundos,
Maior in Aduersis lucet.

Cùm

Cùm autem Posteritatis intersit, perpetuos Tuos, Augustæque Domus, pro Re-
pub. Christianâ exantlatos labores, & incomparabilis Virtutis illustria Documenta Litterarum monumentis consignari; illa profectò omnes præclaras Animas Æternitati suæ vectigales habebunt: nec Famam à cuiusquam calamo accipient, sed dabunt.

Interim ipse Diuino Maiestatis Tuæ Iudicio animatus, assumptâ Fiduciâ, cum prisco Oratore dicam: *Cedant priuatorum Studiorum* Eumenius, Paneg. Constantin. Aug.
ignobiles curæ. Perpetua mihi erit Materia dicendi, qui me probauerit IMPERATOR.

Scribebam ANTVERPIÆ Ambiuaritorum, Anno, post Virginis partum, Millesimo, Sexcentesimo & Quadragesimo quinto, ineunte: qui Annus modò agitur Natus est ALEXANDER ante Christianam Æram Anno CCCLV. BIS-MILLESIMVS à Natali ALEXANDRI MAGNI, Macedonum Regis.

gis. Quem Principem, vt Augustæ Do-
 mus Tuæ Maiestas à R O D O L P H I M A-
 G N I Pietate orta , ac felicissimâ propa-
 gine per Orbem diffusa , Règiis Virtuti-
 bus , Imperiiq̃ue Amplitudine ac Diutur-
 nitate longè supergressa est ; ita porrò
 P I E T A T E & I V S T I T I A Tuâ ad Ge-
 neris Humani commoda procuranda as-
 siduè excubantibus , eadem vt perennet
 voueo,

SACRÆ CÆSARÆ MAIESTATI TVÆ

Æternū Denotus

CASP. GEVARTIVS.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS IV. *Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, & Potentiſſimus Belgarum Princeps, Diplomate ſuo ſanxit, nequis Ico- nes IMPP. ROMANORVM, ex priſcis Numiſmatibus ad viuum delineatas, & breui Narratione Historicâ illuſtratas, per Huber- tum Goltzium; quibus acceſſit modò IMPP. ROMANO- AVSTRIACORVM Series, ab ALBERTO II. Aug. ad vſque FERDINANDVM III. Aug. per annos CC. continuos deducta Stylo & Operâ Caſperij Geuartij I. C. Archigrammatai An- tuerpiani & Histoſiographi Cæſarei; præter Balthaſaris Moreti voluntatem vſlo modo intra nouennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſas, in Germania Inferioris ditiones importet, venalẽſve habeat. Qui ſecũs faxit, conſiſcatione librorum & aliã graui poenã mulctabitur; vti latiũs patet in litteris datis Bruxellæ XIV. Nouembris M. DC. XLV.*

Signat.

Steenhuysen.

APPROBATIO CENSORIS.

VITÆ & ELOGIA IMPERATORVM ROMANORVM,
ab Huberto Goltzio pridem descripta, ac Stylo & Operâ
Cl. Viri Casperij Geuartij I. C. Historiographi Cæsarei, ad
hæc vsque Tempora continuata & producta, *nihil continent*
Orthodoxa Doctrina aduersum; atque ad usum Antiquitatis Studioso-
rum utiliter in lucem proferentur. Actum Antuerpiæ x. Nouembris
Anno M. DC. XLV.

P. Coens S. T. Licent. Canonicus
Cathedral. Ecclesiæ D. Virginis,
& Lib. Cens. Antuerp.

TEMPO.

EMPORE QVO PRIMIS AVSPICIIS IN MVN-
 DANVM FVLGOREM SVRGERET VICTVRA
 DVM ERVNT HOMINES ROMA, VT AVGE-
 RETVR SVBLIMIBVS INCREMENTIS FOEDERE PACIS
 AETERNÆ, VIRTVS CONVENIT ATQVE FORTVNA,
 PLERVMQVE DISSIDENTES: QVARVM SI ALTERA
 DEFVISSET, AD PERFECTAM NON VENERAT SVM-
 MITATEM. EIVS POPVLVS AB INCVNABVLIS PRIMIS
 ADVSQUE PVERITIÆ TEMPVS EXTREMVM, QVOD
 ANNIS CIRCVMCLVDITVR FERE TRECENTIS, CIR-
 CVMVRANA PERTVLIT BELLA: DEINDE ÆTA-
 TEM INGRESSVS ADULTAM, POST MVLTIPLES
 BELLORVM ÆRVMNAS, ALPES TRANSSCENDIT
 ET FRETVM: IN IVVENEM ERECTVS ET VIRVM,
 EX OMNI PLAGA, QVAM ORBIS AMBIT IMMEN-
 SVS, REPORTAVIT LAVREÆ TRIVMPHOS: IAM-
 QUE VERGENS IN SENIVM, ET NOMINE SOLO
 ALIQVOTIES VINCENS, AD TRANQVILLIORA
 VITÆ DISCESSIT. IDEO VRBS VENERABILIS, POST
 SVPERBAS EFFERATARVM GENTIVM CERVICES
 OPPRESSAS, LATASQUE LEGES, FVNDAMENTA
 LIBERTATIS ET RETINACVLA SEMPITERNA, VEL-
 VT FRVGI PARENS, ET PRVDENS, ET DIVES, CÆ-
 SARIBVS TAMQVAM LIBERIS SVIS REGENDA PA-
 TRIMONII IVRA PERMISIT. ET OLIM, LICET
 OTIOSÆ SINT TRIBVS, PACATÆQUE CENTVRIÆ,
 ET NVLLA SVFFRAGIORVM CERTAMINA, SED
 POMPILIANI REDIERIT SECVRITAS TEMPORIS;
 PER OMNES TAMEN QVOTQVOT SVNT PARTES
 TERRARVM VT DOMINA SVSPICITVR ET REGINA;
 ET VBIQUE PATRVN REVERENDA CVM AVCTORI-
 TATE CANICIES, POPVLIQUE ROMANI NOMEN
 CIRCVMSPECTVM ET VERENDVM. Ammianus Mar-
 cellinus lib. xiv.

IVLIVS CÆSAR non immeritò inter fortissimos numeratus est Heroas, qui præ aliis hominibus maximis ornati virtutibus Imperia administrauerunt: nam huius prudentiâ atque consilio Deus vltimam Monarchiam exordium sumere, totumq; Terrarum Orbem in optimum rerum statum redigi voluit. Hic igitur Iulius cum totam Galliam (quam nunc partim Franciam, partim etiam Germaniam Inferiorem appellamus) grauissimis præliis vicisset; cum Germanos bello vexasset, eorumque ciuitates plurimas Romano Imperio adiecisset, ingenti gloriâ Romam rediit; sibi Triumphum ac Consulatam in annum sequentem postulauit. Et quamuis ea petitio Populo Romano placeret, multiq; Cæsarem ceu virum strenuum suspicerent, adeò vt ei Consulatus dignitas à Tribunis plebis promitteretur; non potuit tamen vni Cn. Pompeio persuaderi, quin is Iulio oppressionem intentare, apertoque prælio resistere cœperit. Hos tumultus vt sedaret M. T. Cicero, vtrique parti æquissimas ac tolerabiles conditiones adducebat, adeò vt etiam Iulium in suam sententiam traheret: ceterum Pompeius omnes rationes improbè recusans, se non prius pacis leges recepturum respondit, quam amputatum Iulij caput sibi adferri videret. Hinc mox ciuile bellum adeò cruentum exortum est, vt Iulius, ex necessitate consilium sumens, ex Pompeij militibus supra quater centena millia occidisse feratur. Pompeius tandem in Ægyptum fugit; vbi à Ptolemæo Ægypti Rege iuniore per insidias occisus, eiusque caput ad Iulium delatum fuit: quod simul atque vidisset Cæsar, fleuisse admodum dicitur. Iuxta Larissam qui è prælio supersuerant, in gratiam recepit; ac eis, quidquid in eum admiserant, libentissimè remisit. Nec vnquam habuit Orbis perinde potentem Principem, qui post victoriam maiori sit clementiâ erga suos hostes vsus, qui se vltro dediderunt. Sæpenumerò eum dixisse ferunt; se ex bello ciuili non alium fructum percepisse, quam quòd multos seruaret, quos prælio superatos trucidare potuerat. Quinquagesies signis collatis pugnauit; neque vnquam quisquam feliciori Marte, bis vno die, cum centies mille hostibus dimicauit. Europam grauissimis præliis, Africam consilio, Asiam verò non minori ingenij dexteritate vicit, quam prudentiâ seruauit. Quamobrem frequenter dicere solebat, se non suæ vitæ timere, sed casum suum Reipub. Imperioque Romano exitialem fore. Nec eum omen fefellit: nam stabilitâ iam in omnibus regionibus pace, postquam ei Senatores in gratitudinis argumentum Templum Clementiæ exstruxissent, eumque Dictatorem perpetuum patriæq; Patrem appellassent; eodem die quarta, & vt quidam volunt, vltima Monarchia, sub hoc Principe initium sumpsit: tandem à Bruto, Cassio & Metello, in Capitolio quatuor & viginti vulneribus confossus est: eamque hi speciem prætexebant, quòd inhonestum esset Senatui Romano superiorem se in Imperio dominum ferre. Patrata fuit hæc cædes ab Vrbe conditâ anno septingentesimo decimo; quam hæc prodigia secuta sunt: Stella crinita per septem dies continuos fulsit: Bos aranti dixit, Citiùs deficient homines quam iumenta: Tres Soles visi, statimq; in vnum corpus redacti sunt. At facinus tam immane non diu inultum reliquit Deus: nam quotquot conspirauerant in mortem Iulij (fuerant autem illi ex Pompeij militibus, quos Cæsar non modò in gratiam receperat, verum & ad maximos honores prouexerat) non diu post & ipsi trucidati sunt. Diu admodum multumque deliberatum est, num percussores simul cum Capitolio igne consumere expediret: at illi mox strictis gladiis in publicum se proruerunt; ac sic tandem, Vrbe relictâ, fugâ vitæ consuluerunt. Hos continuò maximo cum exercitu secutus est M. Antonius Cos. qui & regnum affectabat: ac mox alterum est bellum ciuile subsecutum.

*Romana
& Monar-
chia ini-
tium.*

*Bos aran-
ti locutus.
Tres So-
les.*

I.

SATIVS EST SEMEL MORI,
QVAM ASSIDVA SPE ET EXPECTATIONE
VITAM PERDERE.

Anno Imperij v. ætatis verò LV.I. inopinatâ cæde
oppressus periit.

CÆSAR OCTAVIANVS ex testamento Iulij in eius familiam adscitus, atque ex adoptione heres factus, ex Academiâ, cui iam annos aliquot, ad meliorem parandam animi culturam, in Græciâ operam nauarat, adolescens annorum circiter nouemdecim Romam reuersus est. Quò sanè cùm rediisset, ciuili bello etiamnum grassante, minimeque extincto, atque adeò in ipsâ flammâ, ope Ciceronis sese aduersus seditiosos coniuratosque nihil tale quidpiam opinantes confestim præbuit, sedemque patris Iulij auream in forum apportari fecit, in eaque sedens Tribunatum petiit. Postea verò ab Senatu pro Prætorè comparato exercitui præesse iussus, vt cum A. Hircio ac C. Vibio Pansa C o s s. bellum contra Antonium conficeret, vimque eius armis comprimeret, ne qua noua de integro in Rempub. seditio exsurgeret, expeditionem quàm mox parauit. Sapienter quippe Senatores rati, amplissimum Imperium multo sanguine partum, aduersus Romanos suam iniuriam posse haud difficulter vindicare. Neque enim satis erat, percussores Iulij fuisse occisos, cùm ex eorumdem stirpe nonnulli etiamnum superstites velut pullularent, quos item multo sanguine multoque labore præcisos prius oportebat. Cùm ergo hi ad istum modum vrbe exiissent, Pansa ex insidiis ab Antonio fuit interceptus, multiq̃ue ex militibus eius occisi. Mox etiam Hircio itidem contigit. Victus tamen fugatusque fuit Antonius. At Cæsar vt Antonium post fugam ab Æmilio Lepido receptum cognouit, societatem cum Antonio & Lepido iniit: ac nouum Magistratum instituentes, Regnumque in tria partiti, sese Triumuiros Reipub. constituendæ appellarunt. Deinde permutatione detestabili inimicos suos alter alteri necandos tradidit. Ex quâ quidem re ita ad eorum, quos odio prosequabantur, vindictam succensi erant, itaque eorumdem plenis (quod aiunt) buccis mortem sitiebant, vt ne amicissimis quidem parcere potuerint. Ad eò in iis amor, fides, iusque sanguinis planè extinctum fuit. Præterea proscriptionum librum inter sese composuere, in quo Ciceronem Cæsar, Paulum Lepidum fratrem suum germanum Lepidus, ac L. Cæsarem auunculum suum vnà cum matre Antonius, proscripserunt. Fuere etiam in eodem illo libro proscripti Senatores centum & triginta duo, ex Equestri ordine triginta, ciues ex Optimatibus centum & triginta octo. Huiusmodi libro composito, in Vrbem cum omni exercitu redierunt: quodque antè animo conceperant, re perfecerunt, atque ipsos proscriptos partim laqueo, partim nece, partim incendio & spoliis, aliisque modis vitâ priuarunt. Cicero, posteaquam de proscriptionum libello audierat, nihil fugâ tutius fore ratus, in ipsâ fugâ abreptus, dextraque præcisâ, capite obtruncatur. Eius verò caput pro rostris, impositum hastæ, erectum fuit. His tandem ita perpetratis, in Græciam aduersus Iulij percussores profecti sunt: qui vbi se victos, infirmioresque quàm vt hostibus resisterent, cognouissent, semet interemerunt. Postea quisque in Regnum, quod ex superiori diuisione sibi obuenerat, profectus est: Lepidus in Africam, Antonius in Asiam; atque in Europam, Romam nempe, Octavius. Hic Perusiâ, eo die, quo Iulius interfectus est, trecentos Optimates interemit, atque in arâ Iulij combussit. Pòst deinde Lepidum, leui atque exiguâ occasione motus, perpetuum Romani Imperij exsulem iudicauit. Tandem etiam se Antonio inimicum apertè professus est, quòd, repudiatâ sorore suâ Octauiâ, Cleopatram Ægyptiæ Reginam in vxorem duxisset. Quare Antonium acerrimo bello deuicit, & ad mortem etiam adegit. Atque vbi iam quinque illa ciuilia bella gessisset, Mutinense nimirum, Philippense, Perusinum, Siculum atque Actiacum; vtque Dalmatiam, Pannoniam, Cantabriam, Aquitaniam, Germanosque vltra Albim fluuium submouisset, Sueuos, Sicambros, ac Danos coërcuisset, domuissetque; cumque item & alias nationes malè quietas ad obsequium rede-gisset, pax terrâ mariq̃; illicò subsecuta est. In cuius profectò perpetuam memoriâ militum sex millia in crucem egit. Atque ita tandem triumphans Romam rediit, templumque Iani pro more clausit: perpetuusque Tribunus, Pater patriæ, & Augustus, à populo salutaris ac nominatus; templumque Pacis illi decretum est, anno ab Vrbe conditâ DCCXXVI. ante natiuitatem verò CHRISTI anno XXV. qui quidem natus est, postquam hic Imperium annis propè XLII. administrasset.

II.

ROMAM LATERICIAM ACCEPI,
MARMOREAM RELINQVO.

Cùm annos LXXVI. vixisset, Regni sui LVI. anno
veneno extinctus est.

TIBERIVS Augusti priuignus fuit, filius Ti. Claudij Neronis & Liuiæ Drusillæ, qui vnâ cum fratre N. Claudio Druso ab Augusto (cui tamen nepos ex filiâ erat) adoptatus fuit; idque impulsu atque hortatu Drusillæ, quam grauidam marito rapuerat. De Tiberio intante Mathematicus Scribonius præclara sponndit, etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni. Huic Augustus filiam Iuliam, Druso verò fratri Antoniam M. Antonij filiam vxorem dedit. Strenuus vterque fuit, ac in re militari optimè instructus: verùm Drusus in Germaniâ bello periit; cuius filium Germanicum Tiberius postea adoptauit, quamuis & ipse filium haberet, qui Drusus appellatus fuit. Tiberius pro Augusto in Oriente præclare multa gessit: Armeniis Tigranem Regem constituit, signaque militaria M. Licinio Crasso à Parthis adempta recuperauit. Deinde grauissimis præliis Germanos adortus, quadraginta millia captiuorum secum in triumphum duxit. Posthæc rursus Illyriam, Thraciam, Macedoniam & Mysiam, Romano iunxit Imperio, quæ antea per ingentem M. Quintilij Vari stragem (hic in Germaniâ cum tribus Romanorum legionibus perierat) Regno descuerant. Postea iterum in Germanos bellum mouit, tametsi dubio ferè animo, quod animosos admodum illos videret: ac post biennium maximo cum triumpho, gloriâ & victoriâ, Romam rediit. Hic eum Augustus, ceu virum strenuum & in re militari peritissimum, coram laudare cœpit, vnicumque Pop. Rom. refugium ac præsidium appellauit. Tum demum Liuia filium (cuius scelestissimum fucatumque ingenium perspectum habebat) ad Regnum promouere omnibus modis tentauit. Inerat enim ei ingenium pessimum, truculentum, auarum, insidiosum, simulans ea se velle quæ noller: his quasi infensus, quibus consultum cupiebat; his verò quos oderat, quasi beneuolus apparens. Postquam igitur Liuia Augustum veneno necasset, Tiberius verò M. Agrippam, ne propter heroicam faciem Regno præficeretur, occidi iussisset delatum à Patribus Principatum prolixâ fictaque oratione recusauit; Imperialis molestiæ magnitudinem declinauit: adeò vt eum omnes ex animo dixisse credentes, suffragia in Germanicum conuerterent, qui & post multas victorias signa militaria Varo à Germanis erepta restituerat, maximoque cum triumpho Romam redierat. Hic protinus Tiberius fucum detegens, quasi coactus recepit Imperium: nec tamen aliter, quam vt depositurum se quandoque spem faceret. Hæc anno ab Vrbe conditâ septingentesimo sexagesimo nono, post natum CHRISTVM anno decimo sexto gesta sunt: eius verò Imperij anno octauo decimo CHRISTVS Ierosolymis cruci affixus, mortuus, sepultus, tertiaque deinde die è mortuis surrexit. Quod cum Tiberius Pilati sui Præfecti litteris intellexisset, etiam præter Senatus voluntatem CHRISTVM inter Deos adnumerari voluit. Postquam per aliquot annos Romæ vixisset, nulli non voluptatis generi addictus, tandem in insulam Capreas secessit, vbi & luxuriæ, immanissimisque cædibus vacauit: nulli affinium vsqueadeò non pepercit, vt vel proprias proles veneno extinxerit. Indies multos è Senatoribus, Nobilibus, ciuibusque, crudelissimis necauit tormentis; quorum filios ac vxores in Gemonias pertractos ex alto præcipitari iussit: virgines, immaturasque puellas, quas more tradito strangulare nefas erat, primum à carnificè viciari, ac deinde strangulari iussit. Exterarum quoque nationum Legatos, ne eius sæuitia aliis innotesceret regionibus, atrocissimis suppliciis interfici iussit. Tum ab Imperio Romano descuerunt Parthi, Armenij, Mæsi, Bulgari, Daci, Poloni; & Germani quoque, post defectionem, totam depopulati sunt Galliam: ac vt semel dicam, nulla vix toto orbe regio erat, quæ non multis scateret seditionibus.

III.

ME MORTVO TERRA IGNI
MISCEATUR.

Ætatis anno LXXVIII. Regni verò XXIII.
veneno necatus est.

GERMANICVS Germanici & Agrippinæ filius fuit, cuius patrem vnà cum duobus fratribus Nerone & Druso occiderat Tiberius, eiusque matrem formosissimam post charissimi mariti mortem nefandò stupro commaculare studebat: verùm illa assidue flendo mori potius inedia destinauit, quàm Tiberij scelestissimæ libidini satisfacere. Hunc C. Germanicus lento veneno, quemadmodum ille patrem Germanicum, extinxit: ac deinde sicut antea fratres, ita & illum inedia fameque consumi voluit. Posthæc Regnum adeptus est anno à Christo nato trigesimo tertio. De eo tamen antea affirmauerat insignis Mathematicus Thrasillus, non magis Caium imperaturum, quàm per Baianum sinum equis discursurum. Quare Cæsar, non sine magnâ omnium admiratione, Baiarum medium interuallum & Puteolanæ molis, trium milium & sexcentorum ferè passuum ponte iunxit; per quem nunc equo, nunc curru vtrò citrò commeauit. Huius pontis & in hunc vsque diem nonnulla adhuc visuntur monumenta. Hic Tiberium atroci crudelitate longè superauit. Ex homine principe versus est in monstrum: sæuitiæ atque adeò luxuriæ tam addictus fuit, vt cum omnibus sororibus suis, Agrippinâ, Drusillâ ac Iuliâ, stupri consuetudinem fecerit. Tandem nec propriæ filiæ, quam ex lasciuâ vxore Cæsoniâ susceperat, pepercit, quin iam ætati nondum integræ vim intulerit. Multorum ciuium formosissimas vxores à maritis perductas sibi coniunxit, breuique easdem repudiavit. Primus omnium apud Romanos purpurâ indutus, gemmisque ornatus est. Pium, castrorum Filium, Patrem exercituum optimum maximum, maximè strenuum Principem, Principum patrem, Deum denique Deorum se appellari iussit. Deorum simulacris caput demi, suumque imponi caput iussit, seipsum Latialem Iouem appellans. In templo ipsius simulacrum stabat aureum iconicum, quod amiciebatur quotidie veste quali ipse vtèretur, eidemque summos honores & sacrificia exhiberi imperabat. Sui præterea simulacrum per omnes regiones adorandum circumferri voluit. Quod cum Iudæi ceu legis diuinæ obseruantiores facere non vellent, in eos maximè iratus Cæsar, omnes eorum scholas ac synagogas euerti iussit: ac in Templo Ierosolymitano sui imaginem erigi, eidem honores ac sacrificia exhiberi, totumque templum diis statuisque Romanis impleri mandauit. Tyrannidem quoque maximam Romæ exercuit: nam horreis præclusis populo famem indixit, quò diutius cruciarentur. Romano Imperio casum, famem, pestilentiam, incendium, vastationem excidiumque imprecabatur, vt eius Imperij diuturna apud posteros esset memoria. Queri etiam palàm de conditione temporum suorum solebat, quòd nullis calamitatibus publicis insignirentur. Cum ad saginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxiis laniandos adnotauit. Multos honesti ordinis aut ad bestias condemnauit, aut medios ferrâ dissecuit, quòd malè de munere suo opinarentur. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat; quorum vni valetudinem excusanti lecticam misit; alium è spectaculo pœnæ epulis statim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatem & iocos prouocauit. Hunc in modum grassantem atque sæuientem C. Germanicum non defuit plerisque animus adoriri: sed vnâ & alterâ conspiratione detectâ, nemo ampliùs ne mutire ausus fuit. Postremò Cor. Sabinus, submotâ per confcios Centuriones turbâ, Cæsari maxillam discidit; ceteri vulneribus triginta confecerunt. Quod simulatque intellexissent Germani corporis custodes, nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam innoxios Senatores interemerunt. Verùm ciuibz ilicò armatâ manu accurrentibus, eius quoque vxor Cæsonia gladio à Centurione confossa est, & filia parieti illisa. Tum Senatus in asserendâ libertate adeò consensit, vt quidam sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam, ac diruenda templa censuerint.

IIII.

9

NIHIL MAGIS IN MEA NATVRA PROBO
QVAM INVERECVNDIAM.

Ætatis anno xxviii. Imperij iiii. mense x.
clanculùm extinctus.

B

I. CLAUDIUS Drusi filius, & dicti C. Germanici (qui ob animi simplicitatem ac stoliditatem tempore Tiberij vitâ donatus est) patruus, Imperator à militibus contra Senatus Populique Romani voluntatem eligitur post natiuitatem CHRISTI anno quadagesimo quarto. Ex quo quidem factum est, vt multum diuque in Capitolio (quod iam suis militibus inuaserat) consilio habito Senatus tandem decreuerit, violentâ manu Claudio resistendum fore, atque ex Optimatibus aliquem eligendum potius ad Imperium, iuxta eam consuetudinem, quæ à maioribus semper obseruata esset. Hoc eodem tempore Romæ erat Iudæorum Rex Agrippa, qui inter Senatum & Claudium multum laborabat. Senatus volebat vt Claudius modis omnibus à militibus discederet: hic verò per Agrippam contrà respondebat, minimè sibi mirum videri, Senatum inuitò in nouam Cæsaris electionem consentire, ob immanem superiorum Cæsarum crudelitatem: verum si suâ vti fuissent clementiâ, non vt tyrannum se experirentur, sed vt bonum ac benignum Principem. Præterea cum initio ab exercitu vel inuitus electus fuisset, indignum esse aiebat, minimeque decere, vt quos sibi fidos ac gnauos semper habuisset, modò desereret. Respondebat autem Senatus, haudquaquam se subiici velle, posteaquam essent liberi. Quibus rursus per Agrippam respondebat Claudius, cum iis ergo se etiam inuitum dimicaturum, aduersus quos arma sumere numquam decreuisset: & vt sibi extra urbem locum designarent vbi conflictus pararetur. Indignum enim fore, addebat, si propter illorum vanitatem patria ciuium sanguine & latrociniis inficeretur. Mox cum Claudius istiusmodi responsum remisisset, à Senatu discedunt milites, omnesque sese Claudio adiungunt. Senatus igitur vbi ad istum modum se omni vi ac præsidio destitutum videbat, tandem Claudio inaugurationem præstitit, qui sese ad omnem ciuilitatem, vitæque humanitatem, formauit. Sed in ferendis ac pronuntiandis sententiis se varij rarique ingenij fuisse satis declarauit. Nonnumquam perspicax, prudens, atque acutus erat: nonnumquam verò ita properè itaque insulse sententias tulit, vt quæ ad rem nihil interdum pertinerent. Cum namque tempore quodam adulter quispiam ad eum productus fuisset, vt quid huic faciendum foret pronuntiaret, tantum hoc adulterum admonuit, vt deinceps grandæuo suo corpori parceret, nec ita se fatigaret, disceretque olim cautiùs & occultiùs suum celare dedecus. Quid enim meâ refert, dicebat, tuam scire infamiam? Vno eodemque die interdum plusquam viginti promulgauit edicta, ex quibus illud præcipuum ac præstantissimum fuit, vt, cum vix maturæ in vite penderent, tum vnusquisque dolia sua diligenter compicari curaret. Quod autem ad militare ipsius studium attinet, voluit aliquando virtutis suæ velut specimen quoddam edere, seque Principem strenuum patriæ suæ exhibere. Quam ob causam quarto Imperij sui anno cum magnâ militum multitudine in Angliam profectus est, quam cum quibusdam insulis aliis suo faciliè subiecit Imperio, victorque Romam inde triumphali curru reuersus est. Deinde verò ad magnifica altaque ædificia animum appulit. Per montes & valles aquam longitudine ter mille passuum duxit vsque in Urbem, quam de se Aquam Claudiam appellauit. Quod quidem opus, mille & triginta hominibus continuè laborantibus, vndecimo incepti operis anno absoluit. Portum Hostiensem vtrinq; alto atque honorifico ædificio muniit. Anno Imperij sui septimo accidit principium vastationis Iudæorum ex seditione quadam Ierosolymis circiter dies Azymorum coortâ, in quâ plusquam tricies mille Iudæi occisi ac sub portâ velut suffocati sunt. Causa Romanus fuit miles impius, qui pudenda ante introitum templi omnibus visenda obscenè denudabat. Vnde & postea Claudius Româ omnes exegit Iudæos. Hunc item naturâ fuisse tyrannum, ex eo faciliè constare potuit, quod plerosque parua de causâ bestiis dilaniandos subiecerit. Eo ipso die quo Agrippinæ nuptias celebrabat (postquam Messallinam concubinam suam strangulari curauerat) trigintaquinque Senatores, & Nobiles ultra trecentos, vario suppliciorum genere interemit; idque tantum, vt ex eâ cæde animum suum oblectaret. Filia suæ maritum interfici quoque instinctu Agrippinæ curauit, vt hæc ita suum filium Neronem ad Imperium perduceret. Nam vbi eum Claudius adoptasset, ac filiam suam Octauiam in vxorem dedisset, Agrippina Claudium veneno sustulit, ac mortem eius tantisper celauit, donec filium ad Imperium perduxisset; Britannicum, verum Claudij filium, ipsa occultum seruauit, vti nemo eius amplius recordaretur.

*Iudæorum de-
uastatio-
nis origo.*

V.

NON EODEM MODO A PVLICE ET FERA
BELVA CAVERI OPORTET.

Anno ætatis LX. Imperij XIII. toxico sublatus est.

NERO CLAVDIVS ope atque astutiâ matris suæ Imperium adeptus est à CHRISTI natiuitate anno quinquagesimo sexto, ætatis suæ anno decimo septimo. Fuit autem hic coniux prædicti Claudij filia, ac verus filius Cn. Domitij Ænobarbi atque Agrippinæ, quæ Germanici Claudij fratris erat filia. Initio quidem se Principem satis benignum præbuit, verum postea temporis successu ita in homine omnis crudelitas, omnis sæuitia cum ætate accreuit simul, vt C. Germanicum auunculum suum non solum in quacumque crudelitate imitatus sit atque expresserit, sed etiam improbitate longè superauerit. Ab ineunte suâ ætate ita penitus omni tyrannidi atque improbitati sese implicuit, vt ne à matre quidem suâ abstinere potuerit, quin sæpenu-merò cum eâ rem habuisse, si quando lecticâ pariter velherentur, putaretur. Nec sacris virginibus Diisquæ perpetuò consecratis, quas Vestales dicimus, pepercit. Immania illa ac indigna flagitia quæ cum Sporo eunucho perpetravit, hoc tempore recensere non liber. Postquam verò omnem medullam libidine penitus exhaustisset, corpusquæ planè eneruasset, vt iam Veneri ampliùs operam dare non posset, omni crudelitati ac tyrannidi se totum tradidit. Quàm plurimos ex cognatis suis, atque optimos Romanæ vrbs patritios viros infinitos, veneno, latrocinio, ac miris cruciatibus interemit. Senecam præceptorem suum, quem non-nihil verebatur, coëgit, vt quo mortis genere mori vellet, eligeret, quamquam sæpenu-merò ab ipso discedere relictis bonis optasset. Sed cum animaduerneret se mortem effugere haudquaquam posse, elegit vti sibi in tepidâ aquâ constituto omnes aperirentur venæ, vt ita cum sanguine paullatim animam emitteret. Eodem hoc ferè tempore amica ipsius Poppæa, quam plurimùm amabat, Neroni ceu conuiuium crebrò obiecit, quoddam sui iuris non esset, ac matris staret imperio, ad cuius præscriptum ipse viueret. Quod illi frequenter nunc ioco, nunc etiam seriò, exprobrauit. Nam quamdiu Agrippina superstes erat, non ausa fuit Octauiam Neronis coniugem ita apertè lædere aut suppressere, vt cum eius marito matrimonium posset contrahere. Ab eo tempore cœpit Nero matri suæ inuidere ac molestus esse: quam cum omni præsidio denudasset, palatio suo expulit, vndecumque sedulò quæritans, quâ viâ quâque ratione eam necare posset. Quod ubi iam ter quaterque veneno, aliisque modis nequidquam tentasset, postremò per vim strangulari curauit. Post deinde ad demortuum matris cadauer accessit, intima eius scrutaturus: quorum, omnia nimis quàm accuratè suis contrectans manibus, quædam laudauit, quædam verò vituperauit. Tum itidem & vxoris suæ Octaviæ iugulum frangi curauit, duxitque in vxorem Poppæam. Sed non multò post verberibus etiam hanc occidit, atque eius puerum in mari submergi fecit. Deinde & Romam incendi iussit: cuius incendij flammam adeò miserabilem, adeoque deplorandam, vt quæ sex diebus continuis ardere conspiciebatur, ex altissimâ quadam turri, Mæcenatianâ nominatâ, ouans exsultansque, ac subinde etiam Troianæ vrbs euerfionem atque incendium cantillans, prospectabat. Posthæc Christianos multis variisque suppliciorum generibus persecutus est: quorum aliquos ferarum pellibus insui iussit, vt sic quatuor cursitantes pedibus, venatici canes aliaque animalia insequerentur ac dilaniarent. Aliquos prætereà igne absumi, aliquos lanceis transfigi, aliquos denique in crucem agi præcepit: inter quos etiam Apostolus Petrus numeratur. Paulum item gladio obtruncari fecit: edixitque eadem vbique terrarum obseruari. Marcum prætereà Euangelistam, vtrumque Iacobum, Bartholomæum, & Philippum interfici curauit. Non ita multò post vrbi Romæ (quæ iam pænè tota perierat) magna accidit calamitas. Peste enim infensissimâ enecata sunt ciuium circiter triginta millia. Anglia atque omnes aliæ Prouinciæ Orientales ab Imperio Romano discesserunt, & vbique magna Romanorum multitudo cædebatur, vt iam nusquam tuti esse possent. Ex quâ quidem re Senatus Populusque Romanus Neronem Romani Imperij hostem declarauit. Proinde hic cum ab omnibus suis centurionibus ac militibus se desertum videret, nocte intempestâ Româ effugit. In quâ fugâ clam ipsi nuntiatum fuit, se ab Senatu militibusque diligenter inuestigari, vt sub cruce virgis ac loris ad mortem flagellaretur. Quamobrem sibi manum inferre conatus est, fecissetque, si non horrore manus nimium trepidassent. Orabat igitur Sporum, vt semet prius laqueo strangulare vellet, haberetque ad cuius exemplum seipsum deinde audaciùs interficere posset. Epaphroditum prætereà scribam suum, qui cum alio solus fugæ comes relictus erat, obsecrabat, vt suo eum gladio transfodere vellet. Qui cum recusasset; Age, inquit Nero ad se, posteaquam neque amicum neque hostem in hac re tibi inuenias, tu te ipsum admone; quod alius non vult, ipse perfice. Epaphroditus eius misertus, trepidantem manum iuuat; ac sibi ipsi iugulum præscidit. Atque ita sanè cum ipso tota Cæsarum prosapia funditus deleta fuit atque extincta.

V I.

PRIAMVS MIRVM IN MODVM BEATVS FVIT,
 QVOD PATRIAM SIMVL CVM REGNO
 PERDITAM VIDIT.

Postquam annos XXXII. vixisset, XIIII. verò Imperium
 administrasset, sibi ipsi manum intulit.

SER. SVLPITIVS GALBA ex vetustissimo & nobilissimo adeoque Romano genere oriundus, miles fuit sanè fortunatissimus, ac Romani exercitus in Hispaniâ Imperator peritissimus. Hic cùm in nouâ Carthagine ius diceret, atque ipsi nuntiaretur, Galliam, Britanniam, aliasque regiones à Romanis desciuisse, & iam certum Romanæ vrbi interitum imminere timeret, miserabilem præsentium temporum fortunam verbis conquestus est. Eadem illâ tempestate per litteras admonitus fuit, vt se totum, tamquam humani generis assertorem, præsentī huic negotio daret. Quâ in re non diu admodum cunctatus est: extemplò enim, conuocatis legionibus, de Rebuspub. Prouincialibus huiusmodi promulgauit edictum, Vti quisque omni diligentia communi saluti veniret auxilio, vt Respub. semel ab omni tyrannide vindicari queat. Ex quo quidem facto à militibus salutabatur Imperator: verùm hic respondebat, se non Imperatorem, sed dumtaxat Populi Romani Legatum esse. Interea dum hæc agebantur, nuntiatum fuit Seruio Neronem obiisse, Populumque Rom. ipsi iurasse, atque inaugurationem vltro promississe: tum demum hic Imperatorium nomen libens etiam assumpsit, & cum magnâ militum copiâ Romam profectus est. Hæc ita gesta sunt anno post CHRISTI natalem septuagesimo primo. In ipso itinere passim vndecumque Seruio offerebantur munera. Cumque iam Romæ in palatium ingressus esset, ingens accidit terræmotus, & sonus maximè terribilis auditus est. Præterea visum est, cùm ipsis Kalendis Ianuariis Diis sacrificaret, Imperatorium diadema de capite eius in terram decidisse; quod ipse pro certo imminentis infortunij præfagio habuit. Inprimis debuit Sabinum armis compescere, qui ad Imperium peruenire plurimum nitebatur. Atque vbi iam omnia tranquilla & benè constituta videret, animaduertens Vrbem etiamnum militibus præter consuetudinem grauari, missionem Germanis dedit militibus, eosque indotatos ad proprios lares remisit. Qui, cùm vt fortes stipatores suas virtutes probè satis hucusque spectatas ipsi fuisse putarent, Cæsarem ad Senatum detulere, grauiterque de illo conquesti sunt; illud in medium adferentes, quod in multis & magnis tempestatibus, in bellis maximè periculosis aduersus Gallos & Vindicem sese fortes fidosque cognouisset. Postremò, cùm iam nihil spei sibi relictum animaduertent, omne Imperatori seruitium renuntiarunt, nec nisi Senatui iurare voluerunt. Miserunt præterea ad Prætorianos milites nuntios, sibi Galbam minimè placere, se alium facile Imperatorem scire, qui omnibus probè placeret. Mox vt Galba hæc intellexisset, suspicabatur se non ob senectutem solum contemni, verùm etiam quod nullas haberet proles. Adoptauit igitur sibi in filium Pisonem Frugi Licinianum, adolescentem nobilem admodum ac prudentem. Cùm verò M. Siluius Ortho spe adoptionis sese frustratum vidisset, aliumque impetrasse quod ipse peteret, cum seditiosis militibus fœdus iniit. Quod vbi audiuiisset Galba, atque Othonem iam inuasisse Prætorium exercitum, aliqui consuluerunt, vt eò statim se conferret; suâ præsentia facile effecturum, ne quid mali oriretur, aut si quid ortum esset, operam daturum ne quod latius serperet. Ceterum istud consilium Galbæ adeò non placuit, vt se domi continendum consultius arbitraretur, asseruandumque se legionibus Illyrici exercitus, qui in diuersis locis castra posuisset, linteo inuolutum daret; certò tamen cognoscens, frustraneum esse aduersus tot militum gladios istud conari. Postea Ortho istiusmodi finxit commentum, rem inconsultò fuisse tentatam, & seditiosos milites ad vnum omnes esse occisos. Cui & illud paulò post accessit, aduenisse militem qui iactitaret se suâ manu Othonem interemisisse. Quibus verbis factum est, vt vel hoc modo Galba in forum prodiret: quò cùm peruenisset, vnà cum Pione filio suo adoptiuo, milites quibus istud negotium Ortho mandauerat, vtrumque inuadunt: quibus Galba iugulum libens porrexit, inquiens, vt ipsum haud cunctanter peterent, posteaquàm ita illis placeret. Ad hunc modum ambo fuerunt interempti, qui ob patriæ salutem ac libertatem potissimum venerant. Et quod magis mireris, ciues Imperatorem adeò fortem, adeò nobilem, adeò strenuum non solum in isto periculo deseruerunt, sed & cadauer eius ita inglorium in publico foro reliquerunt, vt extra vnum militem veteranum, qui istud nocte intempestâ in suo horto sepeliuit, ne semel quidem attigerint. Sed caput eius præcisum, hastæque impositum, Othoni fuit præsentatum.

VII.

DISCE MILES MILITARE, ADEST
GALBA NON GETVLICVS.

Cùm vixisset LXXIII. annis, regnasset VII. mensibus,
ex insidiis occisus est.

SILVIUS OTHO, postquam vi Imperium adeptus esset, Romani omnes perterriti, animoque perculsi ob turpem ac miserabilem dicti Galbæ cædem fuere. Nec verò ideò tantum, sed etiam propter improbos mores præsentis huiusce Othonis, qui (vt iam satis nouerant) Neroni in omnibus suis execrandis flagitiis tamquam comes ac fidus socius perpetuò adfuerat. Verùm hic cum iam dies ad vesperem vergere cœpisset, Senatum adiit, oratione eleganti luculentaque persuasit, vt quidquid factum esset, id omne ad Reipub. vtilitatem & commodum factum esse crederent. Atque ita tandem cum consensu vniuersi populi in Palatium venit, vbi omnem Imperij administrationem in se suscepit. Mox deinde omnes Neronis statuas atque imagines deiectas restaurauit, quæque à Galbâ fuerant ordinata atque instituta, vniuersa penitus abrogauit. Non multo tempore post nouus rumor ex illo exercitu, qui in inferiori Germaniâ castra fixerat, exortus est: nempe apud Coloniam prope Rhenum Senatus Populi que Rom. nomine Vitellio iuratum fuisse, ipsumque iam cum magnâ legionum copiâ in itinere esse, ac Romam venire. Hic rumor longè profectò alios præcedentes superauit: ita permota ciuitas hoc rumore fuit, itaque repentè omnes timor inuasit, vt non modò Senatores, sed vniuersus etiam populus sollicitus, anxius, ac mœstus esse cœperit. Verebantur enim ne duo hi sceleratissimi, impudicissimi, atque omnium improbissimi vniuersum Imperium Romanum subuerterent. Re itaque omni in eo statu iam constitutâ, Otho præter omnium opinionem omnem dementiam ac libidinem postposuit, seque & cuncta ad Reipublicæ commodum conuertit. Ob quam sanè causam illi præsidia suppeditanda fore decretum fuit; quamquam istud Senatores contra voluntatem plebis, quæ etiamnum erat discors ac seditiosa, ob superiores tumultus & mutationes, fecerant. Ad istum ergo modum suscepto bello, Otho quatuordecim legionibus probè instructus, suos milites Româ vno itinere in Liguriam vsque eduxit; vbi ita Vitellianos adortus cinxit, vt nec procedere, nec recedere omnino potuerint: sed Othonianis Vitelliani nimisquàm fortiter restiterunt. Maximâ vi vtrimque certatum est, fuitque pugna multò acerrima. In eâ enim cecidere multa Vitellianorum millia, tametsi nec Othoniana acies manserit incruenta. Mox denuò sese mutuò aggressi, atque vtrimque acriter pugnando Othoniani milites iam tertio circumsepti fuere. Cumque alio tempore vtrasque copias ad Padum fluuium iterum deduxissent, vtrimque dubitarunt, num omisso bello, omni que discordiâ, pacem componerent, remque inter sese decernerent, aut ad Senatum potius deferrent. Interea, dum colloquium hoc inter vtrumque exercitum continuaretur, Vitelliani centuriones fraude vsi, paullatim suas cohortes ordine instructas in Othonianos imprefferunt, aciemque diuiserunt ac perturbarunt. Attamen illi fortiter restiterunt, ita vt hinc prælium longè cruentissimum subsecutum sit. Ad postremum Othoniani cum fugam coacti cepissent, multo sanguine fusi sunt. Quod audiens Otho sibi manum inferre voluit, non quidem metu aliquo, sed quòd Imperium possidere cum tanto Reipublicæ incommodo & periculo nollet. Familiares suos adhortatus est, vt quàm ocysimè possint, sibi quisque prospiceret, atque in tutum reciperet. Et cum quæ necessaria erant, perfecisset, omni se angustia & dolore exemit, ac seipsum confodit. Tum properè eius cadauer (vt iusserat) combusserunt, ne quâ etiam post obitum ignominiâ afficeretur. Cumque iam rogos accenderetur, multi fuere milites, qui sese præ nimio dolore confoderunt. Alij tandem suis gladiis atque armis concurrentes, alter alterum, occiderunt.

VIII.

MVLTO MELIUS IYSTIVSQUE EST,
 VNVM PRO MVLTIS,
 QVAM PRO VNO MVLTOS INTERIRE.

Pro Republicâ seipsum vitâ priuauit I I I I . mense Imperij,
 ætatis . X X X V I I I . anno.

VITELLIVS ob felicem rerum suarum successum sese post mortem Othonis magnificè extulit; animoque ferox cum ingenti, militum manu ipse paludatus, ferroque accinctus, Romam profectus est. Et quidem cum iam in itinere per illos campos, in quibus pugnatum erat, ac fusa Othonianorum corpora passim iacebant, profectiorem pararet, fuere quibus teter ille cadauerum odor molestus erat, quique olidam caesorum tabem abhorrebant. Sed hos ille voce nimis quam execrandâ corripuit, optimè, inquit, olere hostem occisum, at melius ciuem. Quâ quidem voce, quidnam Romæ acturus esset, satis apertè innuit. Fuere item, qui ob subitam fortunæ commutationem, considerantes etiam caesorum copiam, collacrymarint. At Vitellius non modò ad tot cadauerum millia immotus permansit, sed & magnam inde cepit delectationem, Diisque eo in loco sacrificauit, ac festum totâ nocte peregit. Inde verò profectus, nuntios accepit, qui Vespasianum à militibus in Iudæâ in Imperatorem electum aiebant. Quæ res illi metum atque horrorem quemdam incussit. Perrexit tamen, urbemque cum signis ac tubis paludatus (vt dictum est) gladioque succinctus introiit, comitatus sexagesies mille sagulatis militibus, ac stipatoribus, ad corporis custodiam olim institutis, pænè infinitis, detectis omnium armis. Post pedites eleganti ordine sequebantur equites; deinde centuriæ triginta quatuor extraneorum militum, ipsi postea missæ. Tali honore atque apparatu per pontem Miluium in Capitolium triumphans venit: vbi primò Vitellius Germanicus Augustus appellatus, maximum Pontificatum, Consularum, Tribunatumque perpetuum cepit. Non multo tempore post Vitellio nuntiatum est, Vespasianum in Italiam ingentem misisse exercitum cum ipso dimicaturum, cui fratrem cum classe ac tironibus & magnâ gladiatorum copiâ opposuit, vt hosti resisteret. Interea, quos interficere decreuisset, clam variis modis passim interemit. Nam publicè istiusmodi quidquam, præsertim tempore adeò importuno, tentare minimè audebat. Octauo igitur Imperij mense, postquam omnem, quam potuit, crudelitatem & sæuitiam, omnem tyrannidem, omnem amentiam & vecordiam, omnem denique superbiam Populo Romano exhibuisset, Mœsiorum atque Pannoniæ exercitus ab eo descuerunt, & in absentis Vespasiani verba iurarunt. Vtque iam singula ad certum exitum tendere, ac Flauiani milites velut in limine adesse videbantur, Vitellius Imperio cedere sese vltro professus est, reclamantibus ac planè dissuadentibus militibus, qui vitam animamque profundere atque amittere potius se paratos esse clamabant, quam ipsum in aliquo desererent; saltem ne ipse deficeret, aut animum desponderet. Resumpsit itaque animum, Sabinumque Vespasiani fratrem & reliquos Flauianos nihil iam metuentes, vi subitâ in Capitolium compulit, succensoque templo Iouis optimi maximi oppressit. Incendium hoc è Tiberiano palatio inter epulas prospexit; ac tum demum facti poenitens, culpamque in alios conferens, Senatoribus orans persuasit, vt legatos cum virginibus Vestalibus mitterent, pacem, aut certè tempus ad consultandum, à Flauianis petituros. Interim sese in Auentino monte coqui veste indutum abdidit. Verum mox, vbi pacem quasi impetratam esse, leui incertoque rumore audiuisset, se in palatium referri passus est. Vbi cum deserta omnia repperisset, seque ab omnibus planè desertum animaduertisset, rursus in ianitoris cellulam confugit. Postquam verò Flauiani extra muros Vitellianos multo sanguine fudissent, in urbem eruperunt, cunctaque abdita sedulo rimantes, tandem Vitellium inuentum è latebrâ traxerunt; & iniecto ceruici laqueo, religatis post tergum manibus, descisâ veste seminudum in forum, maximis verborum ludibriis, mentoque mucrone gladii subiecto, ne faciem submitteret, minusque se visendum præberet, quibusdam insuper stercore & cœno incessantibus protraxerunt. Nec defuerunt, qui corporis vitia exprobrarent. Erat enim in eo enormis proceritas, venter obesus, ac facies rubicunda ex vinolentiâ. Atque ita tandem, cum per vicos huc illucque raptus fuisset, apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus atque confectus est, & inde vnco tractus in Tiberim.

I X.

OPTIME OLET OCCISVS HOSTIS,
SED MELIVS CIVIS.

Postquam VIII. menses Imperio præfuiſſet, ætatis LVII. -
horribili morte occiſus.

VESPASIANO absenti tantus Romæ ab Senatu Populoque honos exhibitus fuit, quantus Cæsaribus exhiberi solet aliis, idque anno post natum **C H R I S T V M** septuagesimo secundo, & à cunctis mortalibus Princeps habitus fuit cum bonus tum fortis, ut qui damna publica, bellaque, quæ tum passim ubique ferè terrarum oriebantur, facillè arceret, ac componeret. Nam præter ciuilia bella, exteræ quoque nationes aliquot (ut erant Baraui, Britanni, Daci, VValachi, & plures aliæ) sese Imperio Rom. rebelles opposuerunt, bellumque de integro renouarunt. Præter hos verò motus, etiam Gallia atque Hispania intestinum bellum nimis quàm infelicitè agitare ob eandem Galbæ cœperunt. Similiter fecère Germani Vitellij nomine. Post hæc item Myſia, Pannonia, ac tota denique Vindelicia, nomine Vespasiani arma sumpserunt. Ut igitur Senatus animaduertit, Vespasianum hunc prudenter & concorditer vnà cum filio Imperium administrare, ambo Consules creati sunt, iussique ut Iudaicum bellum perficerent. Alter filius Domitianus Tribunus in Germaniam missus est. Sub hæc tempora Vespasianus Alexandria in Ægypto agebat: ubi cum per nuntios Senatus decretum accepisset, ad intermissa bella sese probè expeditum denuò contulit. Cumque hic triginta & vnum propè millia Iudæorum fudisset, ac multas præterea eorundem vrbes pagosque funditus euertisset; quàm plurimi ex pagis & oppidulis Ierosolymam Pascha celebraturi simul confluxère, ubi circa maximas rerum discordias ac dissensiones occupatos multo tempore obsedit Titus Vespasiani filius. Interea temporis tanta in vrbe calamitas fuit præ fame, seditionibus & intestinis cædibus, quanta ab Orbe condito in ciuitate vllâ numquam fuisse legitur. Erant autem eâ tempestate in vrbe Ierosolymitanâ quidam exteræ nationis, Zelotes appellati, qui leges ac præcepta Dei maximo honore censentes, detestabilem Romanorum idololatriam ferro ab vrbe propellere conabantur. Hi in præsidium vrbs populum alienigenam, Idumæum nuncupatum, intra portas admiserunt: qui quidem tot & tantas in vrbe cædes prædasque perpetravit, ut octo millia ac quingenti Iudæi laqueo fuerint strangulati. Deinde ex eadem gente percussa sunt Nobilium duodecim millia. Sub hæc eadem tempora mulier quædam erat genere & facultatibus nobilis, quæ Ierosolymis reperta, communem cum omnibus obsidionis casum ferebat. Hæc impatiens inedia, ac multâ fame ad quoduis facinus etiam contra naturæ leges armata, filium suum vnicum, qui etiamnum paruulus ab vberibus matris pendebat, in hunc modum aggressa est: Cui, inquit, te, mi fili, infelici matre longè infelicior, in bello, fame & direptione prædonum, reseruabo? Nam si quâ ratione vita sperari possit, Romanæ seruitutis iugo miserrimè vrgemur: atqui hanc ipsam seruitutem præuenit fames; atque his duobus malis prædones, in quorum manus alioqui incidendum est, multò sunt grauiores: agè itaque nate mi, esto matri cibus, prædonibus furor, ac posteris fabula. His dictis filium iugulat, flammisque tostum in frustra discerpit; ac dimidium eius comedit, parte alterâ clàm sepositâ. Paullò post prædones odore carnis excitati ad matrem irruerunt, certam mortem minitantes, ni absque morâ cibos, quos coctos penes se habebat, proferret. Tum illa; Partem equidem, inquit, optimam vobis reseruauim. ac confestim quæ superfuerant membra retexit infantis, inquiens: Meus hic filius est, meus parvus, ac facinus meum: edite; nam & ego prior, quem genui, comedi. Nolim profectò vos fieri aut matre religiosiores, aut femina molliores. Quòd si pietate quadam ducti cibos ac dona aspernamini aut exsecramini, mihi hæc residua relicta sunt, ut iis vel denuò pascar. Hoc facinus tantum crudelibus istis prædonibus horrorem incussit, ut territi trementesque abire, & miseræ matri residuam cibi partem relinquere debuerint. Repleta autem mox vniuersa ciuitas tam nefarii sceleris nuntio fuit: atque ingens hominum multitudo fame interiit. Quod quidem ut ad aures Titi peruenit, illorum misertus, finem miseriæ ac tantæ calamitati fecit. Vrbem namque continuò, quamquam non sine magnâ suorum clade, inuasit; ubi in ipsâ templi direptione, quod à Sacerdotibus & Primatibus tenebatur, ingentem suorum multitudinem amisit. Post multas tandem cædes tota ciuitas vnà cum templo incenditur, ac mœnia funditus deuastantur. In hac vrbs deuastatione vndecies centena millia Iudæorum fame & ferro perierunt, nonaginta millia capti, ac per vniuersum Orbem diffusi fuerunt. Duo item millia Vespasianus secum in triumphum auexit, quos postea etiam bestiis subiecit. Ob hanc victoriam Vespasianus ac Titus eius filius Romæ triumpharunt. Neque vnquam sanè talis triumphus visus fuit. Nam inter trecentos & viginti triumphos, qui olim celebrati fuerant, numquam visum fuit patrem & filium in vno curru ob partam victoriam triumphasse. Vespasianus hic amicos sibi ex omnibus regionibus parauit, ac iam sextò templum Iani clausit. Vrbem Romam, ex maximâ parte incendio absumptam, vnà cum Capitolio integritati suæ restituit; ac Reipub. collapsæ plurima emendauit. Tandem, alio repente ad defectionem vsque solutâ, occubuit.

X.

BONVS ODOR LVCRI EX RE QVALIBET.

Ætatis LXXVIII. Regni X. anno, primus Augustorum,
omnium admiratione, siccâ morte occubuit.

ITVS cognomine paterno Vespasianus, qui superstitie patre prælagio quodam, tamquam futurus Princeps, Cæsar appellabatur, & post sumptum Imperium Augustus; præesse cœpit Imperio post mortem patris, anno à CHRISTI natiuitate octuagesimo secundo. Bella ac seditiones, quæ iam aliquantisper vbique ferè conqueuerant, rursus hoc tempore renouari, ob Regni ac Principum mutationes, cœperunt. Titi enim huius frater Domitianus quàm potuit citissimè ad milites sese recepit, Imperiumque plurimùm affectauit, militum animos miris sollicitans modis. Vtriusque autem pater Vespasianus militum tyrannidem, quam sub quinque Cæsaribus nimium exercuerant, legibus planè iam aliquantò coercuerat, humanitateque & modestiâ multâ lenierat. Nam Ordines amplissimos variâ cæde exhaustos, ac veteri negligentia contaminatos, purgauit; numerumque eorundem, recenso Senatu & Equite, suppleuit; summotis nimirum indignissimis, & honestissimo quoque in Ordinem allecto, omnem sæuitiam extirpans; vti notum esset, vtrumque Ordinem non tam libertate inter se quàm dignitate differre. Ob quam rem præterea pronuntiauit, ius fasque esse, vt Senatores Equitibus præessent, & electio quidem Imperatoris penes Senatum foret, censerentur tamen nihilominus parës libertate. Hos articulos equites peditesque Domitiano proposuerunt, asserentes nullâ se ratione eos transgredi velle. Ab illo igitur tempore ex Vrbe Domitianus egredi, quamprimùm posset, decreuit: atque istic noui quidpiam conari. Sed confestim equites, ipsum profecuti, ex itinere retraxerunt, captumque ad fratrem suum Titum adduxerunt: qui vt ipsum interfici curaret tantum abfuit, vt ne exilio quidem multarit, quin & præter omnium opinionem ipsum velut Imperij collegam sibi assumpserit; vt quorum animos subita seditio perculerat, ac totos pænè occuparat, omni metu liberaret. Eodem die maximum Pontificatum ideò se accipere professus est, vt à Romanorum sanguine puras seruaret manus. Quibus verbis res ipsa fidem præstitit. Nullus enim postea cædis vel auctor vel conscius fuit, quamquam plerique Nobilium ad Imperium peruenire aduersus hunc plurimùm conati fuissent, ita vt interdum vlciscendi causa minimè deesset: adiurauit tamen, periturum se potius quàm puniturum. Proinde duos certò in Imperij affectatione conuictos, nihil ampliùs, quàm vt desisterent, amicè monuit: Principatum enim non industriâ, sed fato dari; & illi contingere, cui Deus largiatur. Si quod tamen præterea desiderarent, se tributurum spontè promittebat. Et confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxie filium saluum nuntiarent. Anno autem Imperij sui primo miserabile incendium Romæ per triduum totidemque noctes accidit, quo multa ac præclara ædificia absumpta fuere. Non multo tempore post in Campaniâ, haud longè ab Neapoli, mons Vesuuus conflagrauit: cuius incendij flamma ita à summitate montis auolabat, vt ex eâ multa cum oppida tum homines prorsus interierint. In his aduersis non Principis modò sollicitudinem, sed vnicum etiam parentis affectum præstitit, nunc per edicta consolando, nunc opitulando quatenus suppeteret facultas. Neminem sine spe aut consolatione à se discedere passus est, nec petenti quidquam vniquam recusauit. Quare cum ex domesticis quidam, quasi plura polliceretur quàm præstare posset, admonuisset; Non oportere quemquam ait à conspectu Principis tristem discedere. Atque etiam vt quondam in cœnâ recordatus esset, se nihil cuiquam toto die præstitisse; *Amici*, inquit, *diem perdidisti*. Vox sanè memorabilis, meritoque laudanda, vt qui nihil se beneficiorum in quemquam contulisse doleret. Eâ clementiâ & mansuetudine semper in plebeios vsus est, vt ab omnibus meritò nominari meruerit, Amor & deliciae humani generis. Restituendæ Campaniæ è numero Consularium curatores sorte duxit, qui bona oppressorum in Vesuuio, quorum heredes non exstabant, restitutioni afflictarum ciuitatum attribuerent. Ceterùm in Urbis incendio nihil nisi sibi periisse publicè testatus est. Cuncta etenim Prætoriorum suorum ornamenta operibus ac templis destinauit, officioque Censoris optimi perfunctus est. Toto denique Imperij sui tempore nihil prius aut antiquius habuit, quàm vt collapsam Remp. in aliquo vel restauraret, vel etiam exornaret. Inter hæc morte præuentus cum maximo vniuscuiusque detrimento fuit. Quod vt palàm factum est, non secus atque in domestico luctu, aut paterno funere, cuncti publicè mœsti fuerunt.

X I.

NEMO ME INIVRIA AFFICERE AVT CON-
TVMELIA POTES: QVIA NIHIL AGO
QVOD ALIOS LÆDERE POSSET.

Non sine suspitione veneni extinctus, cùm vixisset XLII. annos,
& imperasset II. annis; II. mensibus & XX. diebus.

DOMITIANVS Imperium vsurpare cœpit anno post natum CHRISTVM octuagesimo quarto : quod adeò studiosè affectauit , vt fratrem graui valetudine correptum , priusquàm planè efflaret animam , pro mortuo deferi iusserit , nulloq; defunctum præterquàm consecrationis honore dignatus sit . Inter initia Principatus quotidie secretum sibi horarium sumere solebat , nec quidquam amplius quàm muscas captare , ac stilo præacuto configere ; assuescens interim cædes ac tyrannidem exercere ; ita vt hinc vulgare prouerbum natum sit : nam cuiquam interroganti , essetne quis intus cum Casare , vulgò respondebatur : Ne musca quidem . Quod sanè factum omnibus ideò magnæ fuit admirationi , quòd olim tantæ fuisset virtutis , vt Germanos bello domuerit , & modò sese ad tam otiosa exercitia demitteret , ac penè nihil ageret . Sæpenumerò autem omnem vim dominationis tam licenter exercuit , vt iam tum qualis Princeps futurus esset , facile ostenderet . Quidquid libuit , ius fasque sibi esse ratus est : ac breui tempore istud ex prauâ administratione omnino effectum fuit , vt iam patris fratrisque nomen odio esse & aboleri cœperit . Quod cum astutiâ quadam considerasset , voluit sese paullulum corrigere ; plurimaque & amplissima opera incendio absumpta , à patre quidem ac fratre denuò inchoata , sed minùs absoluta , prorsus restituit . In quibus & Capitolium erat , vnà cum nouis ædificiis duobus aliis ; templo videlicet Pacis , quod tempore pacis pater inceperat , atque Amphitheatro , quod in medio Urbis Augustus proposuerat , tandemque Vespasianus ædificare cœperat . Similiter ædem Claudij in monte Cælio , ab Agrippâ inchoatam , absoluit . Ita quoque quàm plurima alia templa , palatiaque , operaque præclarissima suæ integritati restituit ; sed omnia sub titulo tantùm suo , ac sine vllâ pristini auctoris memoriâ . In Capitolio autem Custodi Ioui nouam excitauit ædem , templumque gentis Flauiae . Fecit item stadium , in quo sese cursores exercebant , odèum , & naumachiam . In his omnibus ædificiis victorias Iudaicas , ac Germanicas , artificiosè depingi curauit . Ceterùm modis omnibus spectacula iucunda , vtiliaq; , & ludos qui populo placerent , sedulò excogitauit . Quare inter alia & quinquennale certamen Capitolino Ioui instituit , atque vnumquodque triplex , Musicum videlicet , Equestre , & Gymnicum : quo fiebat , vt aliquantò esset plurium quàm olim coronatorum . Certabatur etiam & prosâ oratione Græcè , Latineque . Inter hæc & Comœdiæ agebantur . Tandem in Albano quoque monte quotannis Quinquatria Mineruæ celebrabat . Breuiter , non in Theatro modò huiusmodi sumptuosa ac magnifica spectacula populo exhibuit , verùm etiam in Circo . Congiarium præterea populo nummorum trecentorum ter dedit , aliaq; non indigna Principe munera subinde publicè largitus est . Expeditiones deinde quasdam sponte ac non necessarias contra Dacos & Cartos , quos hodie Hæssos appellamus , suscepit : postque adeptam victoriam duplicem triumphum egit , ac Germanici nomen sibi assumpsit . Contra Sarmatas verò necessariam suscepit expeditionem : in quâ legione cum Legato simul cæsâ , maximè laudauit occisos , plurimumque triumphauit , perinde atque hostes cæsi fusi que fuissent . Postea edicta promulgauit , vti Christiani variis atque atrocibus passim suppliciis afficerentur , bonaque eorum confiscarentur : Ioannem Apostolum in dolium feruentis olei plenum coniecit ; vidensque inde illæsum exiisse , in Patmos Insulam eum ablegauit . Posteritatem quoque Davidis inquiri ac trucidari iussit , metuens ne fortasse quispiam ex eâ stirpe superesset , qui regnum Iudaicum in se restitueret . Eò tandem arrogantiae & dementiæ peruenit , vt se Deum appellari atque honorari voluerit . Inter alia facinora mirum quàm in libidinem pronus fuerit , ita vt matronas virginesque sanè multas constuprarit . Tam interim callidæ inopinataeque sæuitiæ fuit , vt Senatores , Consulares , ac Doctos quosque inuestigato nouo quæstionis genere clàm interemerit . Nonnullis manus pedesque amputauit ; atque immisso per obscœna igne aliquos miserè distorsit : alios cruci suffixit , alios canibus bestiisque laniandos obiecit . Philosophos & Poëtas quò maiori studio olim dilexerat , eò grauius persecutus est ; atque ex vrbe Româ omnes expulit . Per hæc terribilis cunctis & inuisus , tandem oppressus est , amicorum libertorumque intimorum , simul & vxoris conspiratione , acceptis vulneribus septem , ignominiosèque sepultus .

X I I.

PAVCIS NOTVM EST, QVAM MISERA SIT PRINCIPVM
 CONDITIO: QVI A TYRANNIDIS FALSA SVSPICIONE
 TVM DEMVM LIBERANTVR CVM AGVNT ANIMAM.

Ab anno fui Imperij xv. vitæ xxxv. clàm occisus.

NERVA, vir grauis ac virtute clarus, ab Domitiani occisoribus Imperator
 eligitur anno CHRISTI nonagesimo nono. Cum verò iam Domitianus
 paullò antè quàm periret facile suspicaretur, esse qui vitæ suæ insidias fa-
 cerent, cumq; suspicio hæc eius quò diuturnior eò grauior & anxia magis
 esset, grauissimis eos suppliciis enecabat, quos Imperio forsitan potituros suspicaba-
 tur. Quà de causâ Nobilium quorumcumq; natiuitates conscribi, & in horoscopum
 referri studiosissimè curauit: inter quos Nerua, tamquam qui certissimè ad Impe-
 rium adspiraret, Domitiano delatus fuit. Proinde Nerua ab Astrologo quodam
 amico suo præmonitus, qui periculum ipsi imminere, multosq; clam occisos enun-
 tiarat, confestim fugit, vixque effugit. Attamen hac ratione Imperium adeptus est.
 Circa Principatus sui initium seditio planè detestabilis inter Prætorianos milites ex-
 orta est, qui sub Domitiano omni sæuitiâ ac tyrannide corrupti, sese ad rapinas fur-
 taque rursus applicarant, statuerantq; ipsum Domitianum iam Diuum appellare,
 & mortem eius vlisci, nisi duces defuissent. Nihilominus tamen & paullò post idem
 perfecerunt, grauiterq; eos vindicarunt, qui Domitiano occasionem necis præstitis-
 sent. In istiusmodi tumultu Nerua Imperium assumpsit, & cum auctoritate Senatus
 publicè ad populum orationem habuit prolixam, quâ mortuum Domitianum con-
 tumeliosissimè atque acerbissimè lacerauit. In Vrbe Româ omnes eius imagines &
 clypeos publicè detrahi, nomina & titulos eradi curauit, vetuitque, ne quis eundem
 deinceps Cæsarem appellaret, sperans hoc pacto omnem eius memoriam abolitum
 iri. Deinde etiam abrogauit, quidquid Domitianus per edictum promulgauerat.
 Christianos, Iudæos, & quotquot ab Domitiano in exsilium pulsi fuerant, in Vr-
 bem reuocauit; iisque bona, quibus antè adempta constabat, restituit; atque Chri-
 stianos pridem condemnatos omnino absoluit. Annuos Iudæorum census dimi-
 nuit, ac capitali poenâ interdixit, ne quis Christianos aut Iudæos in posterum accu-
 saret, læderetve. Atque hinc quidem factum est, quòd Apostolus Ioannes Ephesum
 ex Insulâ Patmos redierit, numerusque Christianorum sub id tempus plurimum in
 toto Orbe fuerit auctus. Vt verò Domitiani interfectores à militibus anxie inuesti-
 garentur, operam dedit, quò amicitia atque humanitate omnem è medio tolleret
 discordiam, gnauiterq; sanguinarios militum animos reprimeret, mori satius esse in-
 quiens, quàm Imperium sanguine conspurcari. Milites tamen horum quidquam
 nihil pensi habentes, multos ex his interfecerunt, qui in Domitiani necem conspi-
 rarant, Neruamque insuper coëgerunt, vt de sceleratis cæsoribus interfectis coram
 Populo Romano militibus gratias ageret. Deinde Calpurnius Crassus milites maxi-
 mis muneribus ad se pellexit, ac cum his fœdere contracto Imperium plurimum af-
 fectauit. Quod vbi Nerua percepisset, hominem cum vxore & liberis dumtaxat
 Tarentum misit: ob quam clementiam ab Senatu grauiter fuit obiurgatus. Post
 hæc animaduertens sibi magis magisque insidias fieri, seque ad extremam ferè se-
 nectutem modò peruenisse, Traianum ad Reipublicæ commodum adoptauit; vt
 quem non inidoneum Imperio fore sperabat ob immensas eiusdem virtutes; nihil
 interessè inquiens, quamlibet extraneus atque adeò Hispanus foret: in istiusmodi
 rebus non oportere genus aut nationem cuiusquam inspicere, verum potius virtutes ac
 prudentiam. Tanta eo tempore per vniuersam Italiam annonæ caritas fuit, vt sua
 hic ornamenta tam aurea quàm argentea diuendi curauerit, iusseritque egentes pe-
 cuniâ pasci publicâ. Misit præterea passim in oppida Italiæ com meatum satis vbe-
 rem. Nullis exactionibus, nullis vectigalibus aut aggrauationibus populum onera-
 uit, nihilque planè voluit tentare absque consilio prudentum. Ita denique omni
 virtute ornatus fuit, itaque ad omnem probitatem formatus, vt cum de Regulo,
 omnium quos terra sustinet nequissimo, narrare audiisset, exanimis ceciderit atque
 illicò obierit.

XIII.

NIHIL ME FECISSE SCIO, QVO MINVS
POSSEM, DEPOSITO IMPERIO,
PRIVATVS TVTO VIVERE.

Exaeto Imperij anno II. ætatis LXXVII. extinctus est.

TRAIANVS Italicâ vrbe Hispaniæ ortus, mortuo Neruâ post CHRISTI nata-
 lem anno centesimo in castris prope Agrippinam ad Rhenum Imperium susce-
 pit, iussu ac voluntate Senatus Populiq̃ue Romani: per quos olim, Neruâ etiam-
 num superstitè, cum magnâ militum copiâ in Germaniam missus fuerat. Eâ enim
 tempestate Romanis aduersus Germanos perinde pugnandum fuit, atque olim aduersus Iu-
 dæos: nec id quidem iniuriâ. Vt enim Iudæi nullâ ratione ab suis legibus & cærimoniis rece-
 dere voluerunt; sic profectò Germanis quoque libertatem pristinam retinere & defendere vi-
 sum fuit, extremaq̃; potius subire, quàm vt se iugo subiici paterentur. Adeò hi semper liberta-
 tis cupidi fuère. Proinde vbi Traianus neque edictis, neq; minis, neque etiam bellis quidquam
 efficere poterat, vicit tandem hos mansuetudine, clementiâ atque humanitate, totamq̃ue Ger-
 maniam Romano Imperio ceu Prouinciam adiecit: sic tamen vt eam deinceps neque exactio-
 nibus neque aliquibus aggrauationibus onerauerit. Quamobrem præter ceteros Romanorum
 Principes, vel hic præcipuè apud Germanos etiam dilectus summoperè fidusq̃ue habitus fuit.
 Probitate tantum Imperium Rom. ampliavit, quantum vnquam alius. Germaniam cis Rhe-
 num, Daciam, gentesq̃; vltra Danubium alias ditioni Romanæ subiecit. Parthos rursus coër-
 cuit. Albaniam superauit, in eâque Regem instituit. Qui Euphrati & Tigri accolunt, prouincia-
 les Imperij Rom. fecit. Profectus etiam tandem fuit ad Indiæ fines ac Mare rubrum. Sed in
 omnibus hisce expeditionibus tantâ in hostes cum grauitate vsus est amicitia, vt sæpenumerò
 ex amore potius quàm vi sese subactos dederint. Numquam sese à quoquam ad iram prouo-
 cari facillè passus est: verùm eâ in omnes animi fuit modestiâ ac temperantiâ, vt omnium qui
 antè imperarant, vbique terrarum habitus sit Princeps optimus. Cùm in omnibus Prouinciis
 Præsides designaret, gladium eis in manus porrexit, huiusmodi verba ad vnumquemque subi-
 ciens: *Vtere hoc gladio aduersus hostes meos in causis iustis: sin ego minus iuste egero, tum in*
meipsum stringito gladium. Similiter, cùm à suis consiliariis argueretur, quasi præter decorum
 omnibus nimium esset familiaris: talem se velle Imperatorem populo exhibere respondit,
 qualem ipse optaret si ex plebe esset. Posteaquam verò regnum Romanum latissimè amplias-
 set, multaq̃; passim boni Principis vestigia reliquisset, Romam insigniter triumphans reuersus
 est: ac plurimis persuasum fuit, ipsum diuinâ prouidentiâ collapsæ Reip. Principem datum
 fuisse, vt qui Senatui collabenti ac iam propemodum extincto subsidio foret. Romæ ita cum
 populo egit, vt omnes facillè Principes, qui ad eius vsque tempora fuerant, longè superarit.
 Magnoperè vtrumque Ius, Diuinum atque humanum, coluit: neque ex se solum leges nouas
 tulit, sed & veteres diligentissimè obseruauit. Vnicuique ita charus, itaq̃ue familiaris fuit, vt à
 quibusdam idipsum illi vitio datum sit. Bonis moribus ita fuit exornatus, ita in omni vitæ
 modestiâ alios superauit, vt ad Reip. vtilitatem natum fuisse dixeris, nihilq̃ue aliud in vitâ egis-
 se quàm quod publicum spectaret commodum. Senatum appellauit patrem suum, seque huius
 vicissim filium: per quem tantoperè seductus fuit, vt persecutionem etiam in Christianos me-
 ditaretur, timens (vt illi aiebant) ne Christianorum multitudo Imperio vim faceret. Ob quam
 rem equidem passus est Christianos vi apertâ affligi. Et tanta quidem Christianorum multitu-
 do passim occidebatur, vt Plinius Secundus, qui tum etiam Prouinciam aliquam administra-
 bat, multitudine interemptorum haud dubiè commotus, Traiano rescripserit, innumera ho-
 minum millia quotidie obtruncari, à quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admis-
 sum, neu quidquam Romanis legibus contrarium, nisi quòd antelucanos hymnos CHRISTO
 cuidam canerent Deo, Diisq̃ue aliis minimè sacrificarent. Hac ratione motus Traianus edi-
 ctum promulgauit, vt Christiani ob fidem nihil quidquam paterentur: si qui tamen iniuste
 agerent, punirentur. Deinde in Babyloniam exercitum eduxit: vtq̃ue reditum post partam
 victoriam domum pararet, Seleuciæ Isauriæ ventris profluuiò periit. Eius autem busta aureo
 inclusa vasculo, expressa eiusdem imagine, perinde atque in triumphis fieri solet, Romam de-
 lata sunt. Memoria demum eius tanti pretij apud posteros multis annis fuit, vt postea semper,
 quoties Romæ in Senatu Imperator designaretur, publicis votis optari consuetum sit, vt felici-
 tate Augustum, & probitate Traianum adæquaret.

XIIII.

FISCVS LIEN: QVIA EO CRESCENTE
 RELIQVI ARTVS OMNES TABESCUNT.

Romano Imperio præfuit XIX. annis, VI. mensibus,
 v. diebus, vixit LXIII. annos.

HADRIANVS, Traiani consobrinus, ab eodemq; adoptatus, Imperator eligitur ab Senatu Populoq; Rom. anno post CHRISTVM natum centesimo decimonono. Vir fuit hic magnæ eruditionis, atque adeò Romanus; qui id semper operam dedit, vt modis omnibus Athenienses imitaretur. Ornamentum sese præbuit vtriusque linguæ, Græcæ ac Latinæ; & Poëtam eiusmodi, qui scripta sua ac Comœdias venustis grauiusq; sententiis, verbisque elegantibus plurimum ornarit; atque id quidem Græcè præcipuè, adeò vt Græculus vulgò appellatus sit. In respondendo atq; interrogando adeò fuit promptus, adeò acutus, vt ad grauer interrogata, grauer etiam responderit; ad iocosè, item iocosè: ac breuiter, sic sua responsa temperarit, vt vel ex tempore ad quæuis interrogata promptissimè responderit, non aliter atque si singula diligenter præmeditatus fuisset. In omni disciplinarum genere plurimum fuit exercitatus, Mathematicus insignis, Astrologus & Geometra acutissimus, Musicus, ac Medicinæ minimè ignarus. Tantum denique à picturâ & sculpturâ valuit, vt ipse plurimas imagines suâ manu depinxerit, & quasdam etiam in ære ac lapide artificiosè cælauerit. Rarum quiddam profectò fuit, & quod nemo non alienum ab huiusmodi homine putaret. Suprà quàm credibile cuiquam est, laboris patiens fuit, vt qui regiones ac ciuitates ipse frequentissimè peragrarit. Memoriam adeò fuit tenacis, vt quo quid loco & tempore gestum fuisset, nominaque singulorum absentium militum, facile meminisset. Circa initium Principatus, auctoritate Senatus Populiq; columnam altitudine pedum centum & quadraginta exstruxit, quæ etiamnum hodie superest. Hanc extrinsecus præclarè Traiani gestis exornauit, cuius etiam busta sub eadem recondidit, referens ipsum inter Diuos: locumque in quo columnam istam statuerat, forum appellauit Diui Traiani. Sub id temporis incommodissima in Africâ seditio passim inter Iudæos pullulabat, qui tantam multitudinem in Libyâ, Ægypto & Alexandria interemerunt, vt nisi Hadrianus aliunde secum qui agros colerent eò aduexisset, terra inculta ac planè deserta permanisset. Postquam verò miserabilem istam seditionem composuisset, ac penitus extinxisset, Athenas in Græciam profectus est, ibique leges suas & statuta renouauit; Atheniensibus leges Solonis ac Draconis, vt petierant, confirmauit. Cumque isthic hiemaret, obtulerunt ipsi Quadratus atque Aristides (qui Apostolorum fuerant discipuli) libros Apologeticos in Christianæ fidei ac religionis defensionem à sese conscriptos. His autem commotus, ac iam aliquantulum in fide Christianâ eruditus, probeq; in iisdem per Serenum Granium legatum suum instructus, rescripsit, indignum esse Christianos religionis causâ passim occidi, effectusq; est eâ instructione mirus fautor Christianorum. Scripsit ad Asiæ Proconsulem Minutium Fundanum litteras, quibus ne deinceps Christiani comprehenderentur, nisi aliorum scelerum rei testibus conuicti, mandauit. Cum verò Corhebas, Iudaicæ factionis princeps, patriam suam cædibus contaminaret, ac Christianos variis multisque cruciatibus insequeretur, eò quòd arma aduersus Romanos mouere nolebant, Hadrianus omnes passim Iudæos interfici curauit, iussitq; ne Iudæorum cuiquam aditus ad Ierosolymam pateret: donauitq; ciuitatem mœnibus probè munitam Christianis, eam de suo prænomine Æliam appellans. Deinde necessitate compulsus, in Sarmatas, qui iam ab Imperio descuerant, expeditionem parauit: quibus post multa bella deuictis, profectus est in Germaniam & Galliam, vbi illud summoperè conatus est, vt paci potius quàm bello consuleretur, studuitque milites in eâ expeditione magis in officio continere, quàm vt armis quidquam tentarent. Posteaquam iam regiones & prouincias omnes pacatas tranquillasse fecisset, maximo sanè triumpho Romam reuersus, à Senatu Populoq; Patriæ salutatus est, vxorq; eius Sabina Augusta nominata. Atque ita quidem pace terrâ mariq; partâ, Romam magnificis multisq; ædificiis deinceps ornare aggressus est: quorum etiamnum hodie quædam supersunt, Castrum videlicet Angelicū, quod Moles Hadriani dicitur, & pons quidam, quem etiam nunc Pontem Ælium appellamus. Hac tempestate res Romanæ in summo loco fuerunt constitutæ. Reges enim magno pacem ab Hadriano redimebant; ita vt hinc ille sæpenuerò dicere solitus sit, plura se in otio fuisse consecutum, quàm armis & cædibus potuerant alij. Hic ergo vbi Orbem vniuersum, urbemque Romam legibus ac constitutionibus latè exornasset, in diutinum morbum incidit, tandemque hydropicus vitâ decessit. Et quia Imperio Rom. ab omnibus Princeps facilè vtilissimus eorum qui ab Augusti temporibus vsque fuerant, habitus erat, inter optimos Cæsares relatus est.

X V.

SIC GESTVRVS SVM PRINCIPATVM,
 VT SCIAM REM POPVLI ESSE,
 NON MEAM PRIVATAM.

Cùm regnasset annis XXI. & vixisset LXII. interiit.

ANTONINVS, gener & filius adoptiuus Hadriani, Imperium suscepit à CHRISTO nato anno centesimo & quadragesimo. Princeps fuit adeò probus, adeò clemens acpius, vt auctoritate Senatus cognomento Pius sit appellatus. Nullius planè inuidiæ aut fraudis conscius erat, quem subditi magis amabant quàm timebant. Nulla bella penitus aggredi voluit: verùm id operam dedit, quò regiones suas ac prouincias tueretur magis quàm propagaret. Omni ratione paci consulendum ratus, exemplum cepit ab Hadriano, qui plus otiosus quàm in armis profecerat. Vnde & sæpè dixisse fertur: Honestius esse à Cæsare vnum ciuem seruari, quàm mille hostes occidi. Oportet etiam, dicebat, pastorem fidum probumque apud suas continuè adesse ouiculas, easque solas pascere, nec ad alias deuiare. Cùm ergo ad istum modum Orbi propè vniuerso non armis, sed solâ virtute, auctoritate, & famâ quæ de eo ferebatur honestâ imperaret; Reges cuncti, prouinciæ, populiq; arma deposuere, eoque erga ipsum animo fuere, vt ex amore non Cæsarem ipsum, sed velut Patrem vniuersi cognouerint, vno ore fauorem & gratiam eius exoptantes. Inter hos etiam populi fuerunt Orientales, vt erant Bactri, Hircani atque Indi, quos nemo Cæsarum ditioni Romanæ, quamlibet copiis instructissimus, subiicere vniquam potuit. Hi ad Antoninum Legatos suos miserunt, solùm gratiam eius (quasi Deus quispiam è cælo fuisset) implorantes, sese vectigales Populo Rom. vltro constituentes. Vir item hic fuit tantæ iustitiæ, vt exteri Reges & populi, si quid controuersiæ inter se habebant, id omne ad hunc tamquam iudicem incorruptissimum detulerint, iudiciûmque de eo implorarint, ac neutra pars ab eius sententiâ vniquam fore recedendum fuerit arbitrata. Ita sæpenuerò maximas lites diremit, vt qui vtriq; parti æquè erat addictus, non asper aut durus, sed omnibus ex æquo benignus, mitis, ac liberalis. Non suum quærebat commodum, non vanam ambibat gloriam: adulatoribus nullas præbebat aures; tametsi quidem Cerdo & Valentinus plurimùm quotidianis suggestionibus & cauillationibus ipsum anno Imperij sui tertio aduersus Christianos, quòd apertam eorundem hæresim deriderent, instigabant. Hi asserebant duos esse Deos, alterum bonum, alterum malum, & vtrumq; potentem iuxta ac æternum. Probabilis doctrina hæc Gentibus rationiq; humanæ visa est. Sub hæc autem tempora librum de fide Christianâ conscripsit Iustinus Philosophus, quem biennio post Antonino nuncupauit. Quâ re ita Imperatorem in Christianos beneuolum reddidit, vt quietos ipsos in suâ religione perseverare admiserit vsq; in Principatus sui annum decimumquintum. Tum enim Crescentis hæresis longè detestabilis pullulare cœpit. Erat autem hic Philosophus, docebatque CHRISTVM nihil penitus ex carne Mariæ assumpsisse, ac per eam quasi per colum quoddam in terram exiuisse. Quam ille hæresim à prædicto Valentino sumpserat. Et quia Iustinus hunc veluti gulæ, luxui ac Veneri deditum, præuaricatoremq; philosophiæ insinulasset, modis omnibus Crescens eiuse rei vindictam in Christianos excogitauit. Plurima igitur falsa ac indigna flagitia commentus, Christianos nocturnas inter sese coitiones agitare ad cœnam dicebat, vbi inter cetera occultas cædes in sua sacrificia perpetrarent, filios proprios necarent, eosq; Diis sacrificarent, atque ipsi postea comederent; denique & post cœnam nefanda supra ceu canes admitterent, rem cum matribus ac sororibus in tenebris haberent. Dicebat prætereà, eos indies consultare, vires augere, præsidia confirmare, vt ita tandem ex suâ congregatione conscripto exercitu cædes, latrocinia, ac prædas in vulgus Imperiumque Rom. palàm exercerent. Hisce mendaciis in tantum odium apud omnes deuenire, vt Antoninus cunctis Asiæ Præsidibus edicto præceperit, vti Christianos omnes euenterent, occiderent, ac penitus extirparent. In hac persecutione etiam Iustinus Philosophus vitam pro Christi nomine martyrio libens promptusq; finiit. Eâ tempestate Antoninus proprijs expensis plurimum adiumenti tulit in locis quibusdam muniendis, ad quæ Tiberinus fluctus alluens Romæ infinita damna indies dedit: à quâ tamen restauratione semper Senatus Populusq; Rom. abhorrebat. In hac re sanè opus memoratu dignissimum absoluit, Vrbeinq; & commoda publica plurimùm auxit. Ad postremum febri naturæ legibus satisfecit, cum maximo luctu & dolore vniuersi ferè Orbis; ac miro quodam sepeliendi genere, multò aliter atque fuerunt alij, sepultus est.

XVI.

VELLEM ME SINE SENATORIO SANGVINE
IMPERIVM TRANSIGERE.

Vixit LXXVII. annis , regnavit XLII.
naturali morte occubuit.

E

AVRELIVS VERVS, & M. AVRELIVS ANTONINVS, Imperium administrare simul æquo iure cœperunt à CHRISTO nato centesimo sexagesimo secundo anno, fueruntque ambo in filios ab Antonino Pio adoptati: quorum alteri, M. Aurelio, filiam Faustina in matrimonium dedit, ipsum suo cognomine Antoninum nominans: verus hic erat Annij Veri filius. Ceterum L. Aurelio vxorem dedit Lucillam, M. Aurelij filiam, indito cognomento Veri, quod antea proprium fuerat dicti M. Aurelij. Atque illud quidem ideo fecit, uti amicè & concorditer ceu fratres Imperium simul administrarent. L. hic Aurelius naturalis erat filius L. Ceionij Commodi, quem adoptauerat Hadrianus, quemque suo prænomine donauerat, appellas eundem L. Ælium Cæsarem. Quoniam verò hic ante Hadrianum moriebatur, in eius locum adoptatus est Antoninus Pius; idque eâ lege, ut defuncti filium (qui etiamnum infans erat) adoptaret, atque ad Imperium surrogaret. Verum Antoninus ita publici commodi rationem semper habuit, ut Imperij gubernacula soli L. Vero committere noluerit, (eò quod aliquantò durior, astutior, ac voluptuosior sibi videbatur) sed huic tradiderit veluti collegam M. Antoninum, qui contra initis, placidus, ac clemens in omni probitate sanè quàm honestissimè versabatur, quiq; ob egregiam suam virtutem, in omni honestâ actione enutritus, panè à puero aduersa iuxta ac prospera perferre solebat, eiusdem semper vultus atque animi. Præter hæc naturæ bona etiam non vulgari præditus erat scientiâ, quam ab Oratore Cornelio Frontone acceperat, ita ut meritò sanè abs quolibet Philosophus habitus sit haud indoctus. Habebat item frequenter in ore sententiam hanc Platonis: Tum deum cum ciuitatibus benè beateque agi, si aut eas Philosophi administrarent, aut earum Principes philosophentur. Ob hanc igitur causam sic Antonino Pio placuit, ut uterque eiusdem potestatis Imperio præesset: duoque hi primùm simul Imperatores fuerunt. Hi Antoninum Pium, eiusque coniugem Faustina, inter diuos Senatus Populiq; Rom. consensu annuerunt. Mox ut Vologesus Parthorum Rex mortem Antonini accepisset, conscripto exercitu Armeniam, Cappadociam, ac Syriam inuadit: quæ res Romanis summæ tristitiæ ac dolori fuit. Verebantur enim, ne ex illo tumultu grauior insuper oriretur, quemadmodum iam sæpè contigerat. Omnis tamen spes in duobus hisce Principibus posita erat, quos pariter præsentem obiectabant infortunio. L. Verus dux exercitus statuitur, ut qui erat durus fortisque, quemadmodum diximus. At quoniam M. Antoninus philosophiæ magis deditus videbatur, publicè ratum fuit, hunc magis aptum, magisque necessarium fore, qui ciues Romanos in officio contineret, omnem seditionem faciliè præcaueret, iusque ipsum administraret. Ac postquam cum ingenti exercitu L. Verus Athenas Diis sacrificaturus peruenisset, ingens ac terribilis flamma in aëre apparuit, quæ ab ortu Solis ad occasum usque ardere conspiciebatur. Quod quidem signum hominibus horribile visu fuit, & plerisque præsagium mutationis futuræ. Deinde Parthiam ingressus, bellum non minùs fortiter quàm fortunatè mouit, res graues ac difficiles expediuit: nec nisi domitis Parthis, repetitâ Armeniâ, in eaque Rege constituto, qui populum in Imperio Romano contineret, & à cunctis malis defenderet, cessauit. Hinc deinde in Syriam profectus est, urbemque munitissimam Seleuciam ad Hydâspem fluuium sitam, militum quater centenis millibus deuicit. Atque ita hostibus superatis, singulisque in pace & tranquillitate in intimam usque Iudæam constitutis, in Italiam rediit, Romæque honorificè triumphans in curru aureo ad Antonini latus assidens exceptus est: ubi cum ad Capitolium hoc pacto simul peruenissent, utrique cognomen inditum est Parthici, Maximi, atque Armeniaci. Verum Antoninus, nec Armeniaci, nec Maximi titulum agnoscere voluit, uti eo honore vel solus victor potiretur. Non multò post L. Verus numine ictus obiit.

XVII.

VXOR DIGNITATIS NOMEN EST,
NON VOLVPTATIS.

Æquali imperio cum Aurelio illi in fratrem dato,
X I. annis regnavit, apoplexiâ ictus interijt.

AVRELIVS ANTONINVS, post obitum L. Veri, solus Imperij gubernaculis potitus est, defunctumque (ut optimis Cæsaribus fieri consuevit) Diis connumeravit: deinde multis passim Prouinciis grauamina ac vectigalia vltro ademit, uti cuncta tranquilla perseverarent, regeretque absque cædibus: quare & seueriores leges nouis constitutionibus relaxauit, atque omnino mitigauit. Postea item monumenta fiscalium titulorum in foro publico combussit. Quibus sanè gestis populo adeò gratus fuit, ut à plurimis totius Orbis defensor, & ob singularem iustitiam Verissimus, speculumque Virtutis appellatus sit. Plurimum deinceps honore, regnis, bonisque comparandis profecit, animumque ad scribendum appulit; adeò ut eius libri etiamnum exstent, & in magno apud eruditos habeantur pretio. Persecutio autem Christianorum, quæ à temporibus Antonini Pij necdum cessauerat, sub hoc plurimum aucta fuit. Quo quidem factum est, ut hac motus occasione Melito, insignis Christianorum patronus ac defensor, ad Imperatorem litteras scripserit huiusmodi: *Quod antehac, inquit, factum est nunquam, modò vsu venire videmus, nempe pios persecutionem pati, profligari undiq; nouis decretis per totam Asiam promulgatis. Impudentes namq; homines & calumniosi, qui rapere aliena desiderant, occasione accepta Imperialium preceptorum, more prædonum die noctuq; grassantur & diripiunt innocentes. Atque hæc quidem si iubente te faciunt, en prompti libentesq; quosuis cruciatus, imò & mortem ipsam perferimus, quam ex iusti Principis edicto irrogari certò cognoscimus. Maximè tamen te oratum volumus, ut rem iusto examine perpendas, diligenterq; discutias, num ad istum modum homines necari ministris tuis mandatum sit. Si enim inscio te immane istud ac planè tyrannicum edictum exierit, oramus, ne nos despectui habeas, nec patiaris nos pios religiososq; ciues tuos tam publico latrocinio iugulari.* Quoniam verò sub eam tempestatem fatale ac prorsus detestabile malum passim pullulabat, ita ut hinc quàm plurimæ ciuitates terræmotibus atque inundationibus miserè vastarentur, peste multà hominum millia absumerentur, quæ vsque adeò in vniuersà grassata Italià est, ut terras atque homines funditus subuerterit; cumque ad hæc mala etiam ingens copia locustarum accederet cum maximo ægrorum detrimento, omnis infortunij culpa in Christianos conicitur, idque ob splendida Crescentis mendacia, quemadmodum in Antonino Pio diximus. Quare hic inter cetera Rescripti verba ita ad Asiæ Præfides scripsit: *Non equidem dubito, quin Djs ipsis cura sit, ne quis noxius lateat, conuenitq; his multò acerbius eos punire qui immolare nolunt, quàm nobis. Quemadmodum igitur vos intelligo communes hosce casus in Christianos ex merà inuidià transferre, eosq; vel ad necem vsque persequentes: ita paternam secutus sententiam, deinceps volo, ut si quis Christianum quempiam, eo nomine saltem quòd sit Christianus, accusauerit, reus quidem absoluator, aliusq; eam pœnam subeat, quam Christiano intentabat.* Edictum hoc Ephesi in Comitibus publicè propositum fuit. Cùm verò diu multumq; passim omnia quieta tranquillaq; fuissent, nouus de improviso in vniuersà Europà tumultus exortus est. Germaniam enim, Sarmatiam; Illyriam, ac Galliam, uti Romanorum seruitute soluerentur, iam bella parare certus rumor ferebatur. Quà re Romani magis fuere perculsi, quàm si regio desciuisset alia. Porro hinc Antonino philosophia sua adeò non nocuit, ut potuerit etiam sese promptissimè ad bellum accommodare, quamquam philosophiæ maximè cupidus fuerit, ut qui Apollonium philosophum, ac Sextum Plutarchi successorem audiuiisset. Ut igitur ad resistendum expeditionem parare debebat, ciuitatesq; ob decennale bellum plurimum depauperatæ erant, ita ut exactionibus Imperium ampliùs grauare noluerit; omnia sua Imperialia adeoq; vxoris ornamenta in foro Traiani diuendidit, exercitumq; conscripsit, atq; ita in Germaniam cum filio suo M. Commodo probè expeditus contra Venedos, Quados, & Sclauos profectus est: tandemq; post multas cædes cum suo exercitu in Quadorum regionem, nunc Austriam appellatà, peruenit, vbi ab hostibus circumseptus, magnà laborauit aquæ penurià. Cùm verò iam in Germanico & Sarmatico exercitu horribile tonitru auditum fuisset, fulmenque ingens apparuisset, ac grandis imber cecidisset, eà re attonitos profugosque Romani aggrediuntur, cæduntque. Deinde exercitum in Pannoniam atq; Illyriam duxit, ac post magnam victoriam morte naturali obiit. Nemo fuit qui non mortem huius cum lacrymis exceperit.

XVIII.

ÆQVIVS EST ME TOT TALIVM AMICORVM
 CONSILIVM, QVAM TOT TALES MEAM
 VNIVS VOLVNTATEM SEQVI.

Cum genero suo L. Vero Imperio præfuit XI. annis,
 solus I X. obiit ætatis LX. anno.

MÆLIVS AVRELIVS COMMODOVS, cognomento paterno ANTONI-
 NVS, anno post natum CHRISTVM centesimo octuagesimo secundo, sta-
 tim atque pater obiisset, in publicum prodijt, sedemq; inter milites collocatam
 conscendens, Orationem habuit huiusmodi: *Nunc me vobis, fortissimi mi-
 lites, defuncto patre, fortuna Principem, non quidem electum uti antehac fuere ceteri, sed in
 palatio Imperiali natum atq; educatum dedit, quiq; nec in plebeiis aut obscuris vagijt cuna-
 bulis. Simulatq; enim me mater in lucem edidit, vestibus ornamentisq; sanè Imperialibus ami-
 ctus fui. Eodem momento me Sol hic Principem hominemq; aspexit. Igitur his ita probè con-
 sideratis, Principem vestrum honorate uti Cæsarem. Idè enim pater hinc ad Superos com-
 migravit, uti nobis, ad quos totius Orbis administratio veluti iure spectaret, humanarum
 rerum cura deinceps incumberet. Ac si gnauiter prælum cæptum perfeceritis, finesq; Roma-
 ni Imperij ad magnum usq; Oceanum propagaueritis, ingentem certè gloriam vobis, nomenq;
 ætati meæ amplissimum parabit; & omnino illud quoque efficietis, ut barbaris Germanis
 initio Principatus nostri depressis, nullus sese aduersus ætatem nostram erigere meq; contem-
 nere ausit, sed precedentis iacturæ metu domiti omnes facillè permaneant.* Hæc cum di-
 xisset, in milites magnam pecuniæ vim sparsit, ut ita equites peditesq; sibi beneuolos redde-
 ret; decreuerat enim voluptuosè vitam transigere. Ad istum igitur modum Germanicum
 bellum sibi à patre relictum, cum iam res ad victoriam inclinaret, turpiter deserens, con-
 tempto amicorum equitumq; consilio, Romam properauit. Cum verò non longè Româ
 abesset, Senatus Populusq; vniuersus venienti obuiam processerunt, fausta ac læta precan-
 tes: sparsis insuper flosculis fertisq; odoriferis, ut Cæsarem, spe tamen illâ, tamquam qui pa-
 terna vestigia in omnibus secuturus foret, exceperunt. At contra omnium opinionem ve-
 rustissimos quosque patris sui amicos Senatu mouit, etiam illos qui aut nobilitate, aut pro-
 bitate, aut etiam prudentiâ præstabant ceteris. Quàm plurimos doctos, quibuscum magna
 patri intercesserat familiaritas, quos nonnihil verebatur, ac qui libidini eius velut obstaculo
 erant, in exilium misit & relegauit. Deinde ad tantam crudelitatem, superbiam, ac libidinem
 lapsus est, uti Vestales omnes constuprarit, ac ne à sorore quidem propriâ Fadillâ sese cohi-
 bere potuerit. Ob quas quidem res ipsi varias struxerunt insidias, atque inprimis eius soror
 Lucilla, quæ operâ cuiusdam Quadrati adolescentis nobilis ac venusti conata est eum in
 angulo quodam Theatri obscuro confodere. Is autem occultum gladium properè edu-
 cens, altâ voce exclamat: Hoc te Senatus donat. atque, in pungendo errantem Commodi
 stipatores inuadunt. Quæ res non modò adolescenti & Lucillæ, sed & vniuerso Senatui
 pernicies fuit sanè maxima. Nam certò iam cognoscens sese multis odio esse, magis magisq;
 sæuiit. Ac postquam Senatores omnes, & optimos quosq; vrbis Romæ è medio tulisset, pluri-
 mum Perennius eius œconomus Imperium affectauit. Deinde & Maternus miles oppidò
 quàm fortis, ac Cleander stipator, vitæ eius insidias fecerunt. Verùm quemadmodum rem
 propositam perficere non potuerunt, ita ipsi contrâ fuere enecati. Commodus vitæ suæ peri-
 culum apertè considerans, forti se & magnâ custodiâ muniit, pluraq; indies crudelia perpe-
 trauit: atque eò tandem dementiæ venit, uti paternum nomen contemnens, abiectis orna-
 mentis Imperialibus, se Herculem Romanum Iouis filium appellarit. Exuuias leonis induit,
 manumq; clauâ armauit; atq; sic Romæ quotidie incedebat: cum bestiis pugnavit, statuasq;
 fieri iussit velut Herculis, intenso arcu, vultu severo innuens fortitudinem suam, ac iaculandi
 peritiam. Vrbem Romam, Senatum, Populumq; de se Commodianos appellauit. Paulò
 post noluit Hercules, sed pugil nobilissimus salutari. Nudus frequentabat ludos omnes ac
 gymnasia, miscuitque sese omni hominum generi in diuersis concertationibus. Quam qui-
 dem rem uti Romani ægrè tulere, sic & indignam tanto Principe fuisse manifestum est.
 Hinc ab omnibus humani generis hostis iudicatus est, etiam qui ad omnem malitiam, im-
 pudicitiam, impuritatem, libidinem, ac crudelitatem natus esset. Deinde paulò post,
 operâ Marcie concubinæ suæ (necatâ vxore suâ Crispinâ) nocte in somno laqueo strangula-
 tus est.

XIX.

AB INCOLVMI, QVAMVIS PAVLATIM
 NEGOTIA PERFICI POSSVNT;
 A MORTVO NIHIL.

Imperavit X I I I. annis; laqueo vitam finiuit,
 cùm vixisset X X X I I. annis.

PERTINAX Imperator, eâ ipsâ nocte quâ Commodum interfecerant, eligitur, anno CHRISTI centesimo nonagesimo quinto; idque hac viâ: Lætus Tribunus militum atque Electus Commodi cubicularius, perempto domino suo, rati sunt neminem profectò Pertinace magis probum aut idoneum esse, qui populo in Cæsarem offeratur, quo item cuncti in pace perseverare, ac iam multâ diuturna que oppressi tyrannide, animum tandem resumere queant. Nam hic Pertinax domi militiæque iuxta promptus erat. In omnibus istis præliis, quæ aduersus Germanos, aliasque nationes, Romani absoluerant, mirum quàm fortem, quàm strenuum sese gesserat; ita ut haud dubiè ex fortissimis atque amicissimis, quos Commodus interfecerat, solus hic superstes relictus fuerit. Nulli item Commodus tantam vim & potentiam reliquerat atque huic, siue ob fortitudinem & strenuitatem eius, siue etiam ob eiusdem inopiam ac tenuitatem. Cum ergo Lætus Electusque cum suis adhærentibus nocte intempestâ ad Pertinacis ædes properassent, ostiarium mox excitarunt: qui ut eos vidisset, properè ad herum suum accurrit, atque istiusmodi adesse viros nuntiat. Pertinax ostium aperiri absque morâ iubet, hoc modo inquit: Nunc mihi malum istud præ oculis est, quod antehac sapius adfuturum metui. Nihilominus eâ fuit fortitudine animique constantiâ, ut lecto non exierit, nec aliqua mutatio vultus in eo deprehendi potuerit. Mox ut Lætus atque Electus ingressi fuissent, ita iis locutus est: Hunc vitæ meæ exitum iam multis noctibus semper expectavi, eò quòd solus ex amicis paternis superstes relictus sim, adeoque miror, quamobrem hucusque rem distulerit. Quid hic statis? quin perficitis quod vobis mandatum est? Quin, inquam, hoc agitis, uti me omni curâ ac sollicitudine exemptum videam? Respondit Lætus: Missa isthæc fac: neque enim venimus ut te occidamus, sed potius ut tibi Imperium tradamus, cum tyrannus ille perierit, dignasque pœnas suæ tyrannidi dederit. Tum Pertinax: Vobis, inquit, ita libitum est me deridere, antequam moriar, & mihi vitam adimatis? At istiusmodi signa ei ostenderunt ut iis crediderit, totumque se in illorum manus tradiderit. Hac re ita inceptâ ad milites sese contulerunt, quibus rem omnem aperuerunt. Cum iam propè lucesceret, populusque rumorem hunc intellexisset, tota vrbs gaudio perstrepebat, cunctique Pertinacem patrem appellabant. Deinde pro more illi iuratum est. Et cum etiamnum dubitaret num Imperium susciperet, coegerunt ne recusaret, rogaruntque uti ob senectutem filium suum sibi collegam adiungeret. Verum hoc ille recusavit, inquit: Sufficit me vel inuitum imperare. Post palatium ingressus, omnia honestè atque utiliter restauravit. Atque ut eius probitas latè se diffundebat, cunctæ nationes promptæ fuerunt ad omnem eidem deferendum honorem & obsequium. Eodem modo & barbaræ nationes, quæ ob vectigalia à Commodò imposita Imperio descuerant, iam vtrò sese in nouitij Imperatoris potestatem dederunt, idque ob fortitudinem quam in bellis iampridem exercuerat. Sed his ille omnia vectigalia sustulit, legesque duras aut asperas aliquantulum relaxauit, exhibens legatis vultum mitem, placabilem atque amicum. Hoc autem inquietis militibus pati durum fuit: verebantur enim ne liberale hoc ac ciuile Imperium sibi pudori & damno foret, quòd hinc faciliè considerabant sibi liberum arbitrium in omnibus sublatum fore. Quare concluderunt, ne vllâ ratione talem ferrent Imperatorem, seque inprimis rebelles exhibuerunt. Deinde verò inter sese egerunt, uti interficeretur, aliusque faciliè inueniretur, qui tantæ probitatis, concordia, aut vrbauitatis non esset. Hinc ergo deiectis hastis gladiisque eductis ad palatium contenderunt. Pertinax autem eâ seditione intellectâ, quamquam ei fuga consulebatur, populi que subsidium inclamare, respondit, utile quidem fore, minimè verò honestum, nec Imperatore dignum. His ille prodiit, sperans feroces militum animos se verbis lenitum. Nihilominus fuerunt aliqui qui ob venerabilem eius senectutem Imperialemque dignitatem retroibant: sed alij verba eius adulatoria esse rati, ipsum inuasērunt ac multis vulneribus occiderunt. Huius nefandæ cædis Populum Rom. plurimum pœnituit, eò quòd inuitus Imperium suscepisset. Tandem ut Pater Patriæ inter Diuos relatus est. Et cum iam nullus esset qui mortem eius vlisci auderet, præsertim quòd fortissimi quique Româ aufugerant, milites ex prætorij muris proclamarunt, Imperium esse venale, eius fore, qui maiori id pretio emerit.

SANCTIVS EST INOPEM REMPVB. OBTINERE,
 QVAM AD DIVITIARVM CVMVLVM
 PER DISCRIMINVM ATQVE DEDECORVM
 VESTIGIA PERVENIRE.

Septuagenarius per v l. menses regnavit,
 miserabili modo occisus.

M **DIDIVS SEVERVS IVLIANVS** clarissimus Iureconsultus, litterarumque peritissimus, cum iam nemo ex Senatoribus aut Nobilibus ad muros Prætorios accedere auderet, nec tam turpiter atque ignominiosè Imperium emere affectaret, solus accessit, cœpitque altâ voce exclamare, paratum sese esse tantum numerare quantum peterent, se auri argenti que vim habere maximam. Illi scalis demissis Iulianum ad se receperunt: verebantur enim portas aperire, antequam de pecuniâ conuentum esset. Confestim autem ut in medio esset exercitu, pollicitus est Commodi statuas per Senatuum Populumque destructas sese restauraturum; illisque omnia, quæ libuisset facere, permissurum, sicuti Commodi temporibus consueuerant: præterea unicuique equiti ac militi tantum se pecuniæ numeraturum, quantum neque sperare neque optare possent, atque id quidem propediem. His moti milites, Iulianum in Cæsarem suscipiunt, illique pro more iuramentum præstant, attributo cognomento Commodi. Deinde signa atque arma cuncta prorsus auferunt, ac Iuliani imaginem insigniaque in eorum locum substituunt: atque ita ipsum circum Prætorium vehere cœperunt. Postquam verò iuxta veterem consuetudinem Diis in exercitu sacrificasset, solito maiori equitum militumque multitudine euehebatur in Urbem. Et quidem, quoniam per vim, Senatu Populoque Romano inuito, electus esset; præterea quod non minùs ignominiosè quàm turpiter Imperium pretio emisset, populum nonnihil metuit. Ob quam item causam equites iuxta ac milites sese quàm potuerunt maximè obarmarunt, suumque Imperatorem in medio constituerunt, ut ita fortiter circumcinctus facilè ab omni vi, siqua forsân exoriretur, foret tutus. Ad hunc sanè modum ipsum in palatium usque deduxerunt; & Populus, qui consuevit Imperatoribus fausta omnia lætaque precari, infausta atque infelicia huic ominatus est. Circa hæc tempora Equitum laudatissimi mores in vitia ruere, atque auri cupiditas apud quosque cum Cæsareæ Maiestatis contemptu passim cœpit exoriri. Cum enim nemo esset qui Pertinacis mortem vindicaret, cumque milites Imperium tam turpiter emptum viderent, nec esse qui contradiceret; ad omne sese flagitium atque inobedientiam dederunt; usque adeo, uti avaritia contemptusque Maiestatis Imperatoris, magis magisque indies augmentarentur. Vbi iam Iulianus Imperium velut pleno iure sese possidere arbitraretur, ad omnem libidinem ac luxum se totum transtulit, adeo ut in publici commodi administratione inutilis planè fuerit. Præterea militibus spem ademit omnem, eò quod opes eius tantæ & tam amplæ non essent atque iactitasset, ita ut promissam pecuniam militibus numerare minimè potuerit. Erat autem & publicum ærarium magnis atque inutilibus sumptibus, quos fecerat Commodus, planè exhaustum. Hinc Iulianus militibus cœpit esse odio, atque cuncta eius opera ipsis displicebant: adeo ut in prætereundo sæpè verbis iniuriam ipsi intulerint, atque indignam eius libidinem acerbissimè exprobrarint; idque non priuatim modò, sed & publicè in foro, in maximo populi conuentu; dixerintque hominem ipsum esse omnium quos terra alat nequissimum, atque impudicissimum, & id genus alia plura, quæ obiiciebant. Ut verò Senatus Populusque Romanus considerabat, Iulianum minoris indies apud milites equitesque fieri, & plerisque odio esse ac contemni; neque item esse qui mortem Pertinacis aut Imperij ignominiam vindicaret; elegerunt C. Pescennium Nigerium tamquam Romani Imperij totiusque mali vindicem: ipsum obsecrarunt, ut quàm ocyssimè cum omni exercitu Romam veniret, ac Romanos à tantis contumeliis assereret. Hæc ubi Iuliano nuntiata essent, audieratque etiam L. Seuerum in Pannoniâ aduersus se moliri, non quidem ut Cæsarem, sed uti necis Pertinacis vindicem, à quo in Pannoniam cum exercitu missus erat, facilè suspicatur secum penitus actum fore.

XXI.

ETSI ALTERVM PEDEM IN SEPVLCHRO
HABEREM, ADHVC ADDISCERE VELLE.

Imperio mortem licitatus est, cui vix VII. mensibus praefuit.

PESCENNIVS NIGERIVS Senator fuerat Romanus, ac deinde vniuersæ Syriæ Præses. Hunc Romani honestissimum fortissimumq; æstimarunt, vt qui vniuersæ Phœniciæ & totius regionis ad Euphratem vsque dominator esset. Erat præterea eius ætatis, vt facile pro honesto ac pacis studiosissimo coli potuisset. Ferebatur & in rebus magnis atque arduis clemens, mitisq; ac tamquam iustitiæ cultor celeberrimus passim laudabatur; adeo, vt nihil dubitarent quin Pertinacis vestigia sequeretur: quibus ille Romani Populi fauorem sibi facile promeruit. Quæ cum in se ita esse intelligeret, spem sanè habuit amplam ad Imperium perueniendi: passim in vulgus spargi curauit, non fraude se Imperium velle adipisci, sed iis venire subsidio qui id à se tantoperè flagitassent. Hinc ad ipsum vniuersi, qui in Asiâ Populi Romani amicissimi erant, venerunt, obsecraruntq; vti quàm primum Rempubicam capefferet. Cùm iam videret cuncta ex animi sui sententiâ succedere, conuocatis equitibus ac militibus orationem habuit huiusmodi: *Quàm mite ingenium nostrum sit, quantaq; nobis in rebus gerendis arduis prudentia, equidem vos satis scire arbitror: neque enim huc ad vos processi de istiusmodi verba facturus, sed vti vobis indicarem, quemadmodum Romani me assidue fatigent, eò quòd, vt sibi manum salutarem porrigam, flagitare non desinant. Præterea a quo animo ferre nequeo, tam excellens tamq; gloriosum à maioribus relictum Imperium, ita turpiter iacere abiectum. Et quemadmodum quidem facinus audax temerariumq; foret, rem tantam absque occasione aliquâ aggredi: ita profecto nec timiditatis aut prodicionis notam effugas, si opem implorantibus deneges. Ob hanc ego causam nunc ad vos prodij, vt quid vestrum in hac re consilium sit, scirem.* Ad hunc igitur modum, vbi quid Romæ cum Senatu Populoq; ac Iuliano ageretur, ordine recitasset, vniuscuiusq; sententiam hac in re scire laborans, continuo à militibus vulgoq; Imperator atq; Augustus salutus est. Deinde amictum purpurâ, reliquisq; ornamentis Imperialibus, præcedente etiam igni, in Antiochiæ templum deduxerunt. Qui quidem rumor vbi passim increbuit, vniuersæ Europæ nationes pro se quæque festinare, vt Nigero obsequium præstarent. Reges item & Satripæ ad Euphratem Tigrimq; habitantes, legatos suos Antiochiam gratulatum misere, operamq; omnem illi polliciti fuere. Interea dum hæc à Nigero in Asiâ agebantur, Seuerus etiam in Pannoniâ extemplo sese Romam parauit; qui in rebus gerendis homo erat admodum vehemens, ferox, vitæ duræ atque asperæ nimium, promptus in rebus excogitandis, acerq; ad miraculum vsque in perficiendis. Hic vt Imperij Principatum velut suspensum, ac quasi direptui expositum vidit, Iulianum quidem vt desidem, Nigrium verò vt parum efficacem ad Imperium administrandum, contemptui habuit. Quare non modò tamquam vindex Pertinacis, verum etiam tamquam Imperator Romam proficisci decreuit. Atque vbi equitum suorum militumq; animos sibi probè conciliatos animaduertit, oratione blandâ eò cunctos pellexit, vti se faustis acclamationibus cuncti Augustum Pertinacemq; appellarint, iurauerintq; omnem opem vel in extremum euentum sese præstituros. Atque ita tandem properè Romam profectus est. Quod vbi Iuliano nuntiatum esset, pecunias è templis Romæ vndique direptas in milites diuisit, vt vel eo pacto rursus eorum beneuolentiam redimeret. Quare multis etiam precibus tantum apud ipsos egit, vt ad resistendum sese armarint. Præterea & elephantes omni apparatu bellico onerauit. Verum cùm iam fama erat Seuerum non longè ab Vrbe abesse, conuenerunt Senatores ac ciues vniuersi, quemadmodum fieri consuetum erat, siquando de Imperio aliqua oriebatur controuersia; atque Iulianum quidem morti adiudicarunt, Seuerum verò Imperatorem elegerunt.

XXII.

VIVVS PLACERE VOLO, MORTVVS
ETIAM LAVDARI.

Simul cum Seuero, eo tamen inuito, rerum habenas
tenuit III. annis: tandem occisus est.

SEPTIMIUS SEVERUS PERTINAX in exercitu non longè agebat ab Vrbe Româ, anno à CHRISTO nato nonagesimo sexto; vbi audito Senatusconsulto, magis ac magis de vlciscendis Pertinacis interfectoribus propositum confirmauit auxitque. Quare tantum egit apud Tribunos Plebis, vti interfectores illos modis omnibus ad præstandum sibi obsequium & obedientiam inducerent, atque insuper edictum promulgauit, vt vniuersa arma deponerent, in habitu pacis exirent, ac sibi tamquam Cæsari inaugurationem iuramentumque præstarent. Qui quidem per Tribunos, Plebis persuasi Iulianum deseruere: qui suum deplorans infortunium, permisit vti Imperium sibi abiurarent, omniaque ornamenta Imperialia omni vi in nouitium Imperatorem Seuerum transferrent. Ad hunc illi modum, laureis redimiti sertis, ad Seuerum supplices venerunt; vbi armis ac viris circumuenti illicò fuere. Mox Seuerus irato animo huiusmodi ad ipsos orationem habuit: *Posteaquàm modò nostrâ virtute ac prudentiâ victi sitis, certè haud indigni hîc adstatis, qui Imperio iure optimo litemini, viroq; illi magnificentissimo, quem cùm defendere meritò debebatis, turpiter interemistis. Præterea illustre hoc Imperium, quod à maioribus nostris perpētūā gloriā ac virtute summā, maximāq; nobilitatis nomine partum fuit, illud (inquam) Imperium longè clarissimum vos sceleratissimi sæneratores tam turpiter tamq; ignominiosè vendidistis: quasi verò res nihili ac nullius planè momenti aut pretij fuisset. Ob quæ sanè indignissima flagitia, etiam atque etiam considerate & perpendite, quidnam sitis meriti. Nihilominus nullius sanguinem fundam: nec tamen decet, vt deinceps vestris manibus Imperiali sanguine infectis cuiquam Cæsarum inseruiatis. Mando igitur meis Equitibus, vt omnem habitum equestrem vobis auferant, nudosq; abire permittant. Iubeo item, vti vos procul hinc cedatis, nec vestrum quisquam ad centesimum miliare prope Romam deprehendatur, alioqui capite puniendus.* Hi verò vbi sese ad istum modum nudos conspiciebant, mœsti ac lacrymabundi abierunt. Interea, dum hæc in castris ante Urbem aguntur, Iulianus bonâ spe fretus in palatio Imperiali mansit. Proinde Tribunus Plebis quispiam, cui istud negotium ab Senatu Populoque Romano commissum erat, Iulianum obruncat, rostrisque miseri Imperatoris caput præfixit. Deinde Seuerus eleganti militum ordine Urbem ingressus est, multisque magnum timorem atque horrorem suâ præsentia incussit: facile enim apud sese eius fortitudinem ac seueritatem perpendebant. Senatus atque vniuersi ciues ipsi obuiam sertis ornati laureis processerunt, & à cunctis Pertinax salutatus est, eò quòd primus necem Pertinacis, grauissimamque Imperij ignominiam absque vllâ sanguinis effusione vindicarat. Et postquam Ioui Capitolino sacrificasset, in palatium Imperiale profectus est. Postero autem die orationem habuit coram Senatu sanè luculentam amicamque, & quæ spei prudentiaque multum polliceri videbatur. Ex optimis tamen quibusque plerique erant, qui sese mentem eius optimè scire aiebant, quique inter se mutuò clanculum dictitabant, ipsum inconstantem esse, callidum, aliud ore loqui, atque aliud sub pectore reconditum seruare: præterea susque deque ferre fidem, iuramentumque frangere, dummodò ex eâ re quid lucri expectaret: quod etiam postea satis manifestum fuit. Nam vbi iam dies aliquot Romæ imperasset, populumque, Equites ac milites magnificè donasset, euestigiò suo exercitu ciuile bellum aduersus Nigerium in Oriente parauit, vti ipsum planè perderet: facile enim considerabat multas esse nationes, quæ Nigero concorditer adhærebant. Britannicos præterea nonnihil metuit, qui omnes viri erant sanè robusti fortesque, ac Tribunum habebant D. Clodium Albinum, claro nobilique Romano genere ortum, opibus potentem, fortem, victoriosum, atque omni virtute ac probitate ornatum. Quibus rebus motus callidè Seuerus, hunc tamquam Imperij collegam sibi adiungere cogitabat; ne interim dum in Oriente bellaret, hic sibi Imperium affectaret. Atque hac quidem ratione viro optimo atque amicissimo spem magnam præbuit ad Imperium olim perueniendi, eò quòd in suâ epistolâ ipsum Cæsarem nuncupasset.

XXIII.

TVRBATAM REM P. VBIQVE ACCEPI,
 PACATAM ETIAM BRITANNIS
 RELINQVO.

Romanos sub iugo habuit per annos XVIII. vixit LXV.
 non sine suspitione dati veneni occubuit.

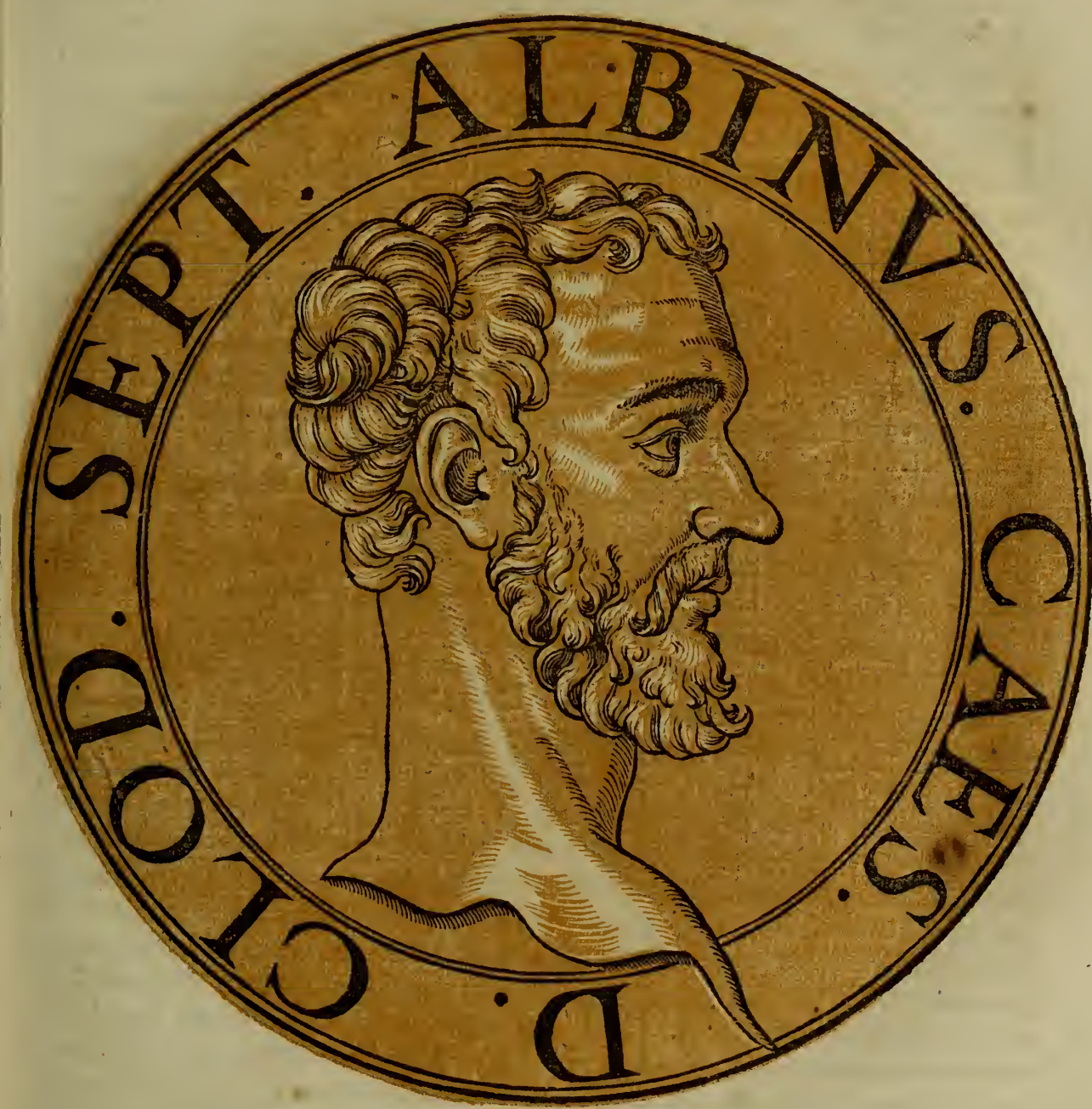

CLODIVS ALBINVS sub id temporis cum toto exercitu Pop. Romani nomine agebat in Angliâ; atque vti Seuerus inter se Albinumque æqualem Imperij administrationem redderet certiore, idipsum Senatui Populoque Rom. indicauit, sine quorum consensu Imperium diuidere noluit. Iussit insuper Albinum nomine atque effigie nummos percuti, Albinumque Septimij cognomento appellauit, vti ceu fratres Imperium æquo iure defenderent, administrarentque. Statuit item Albino imagines, secumque vnâ Consulem creari curauit; breuiter, in omni honore Imperiali Albinum sibi adæquauit. His ita peractis, ad Albinum litteras scripsit oppidò quàm humanas; in quibus, vt Imperij curam boni consuleret, obsecrauit: eò enim virum nobilem, fortem ac strenuum, vt is esset, requiri. Prætereà, quoniam ob senectutem articulari morbo, chiragrâ podagraque supra modum laborabat, ac filio ea ætas nondum esset vt Imperio commodè præesse possit, orabat, vt ipse quàm accuratissimè fidelissimeque regnum administrare vellet. Albinus, istiusmodi nuntio accepto, libens istam in se prouinciā suscepit, gauisus summo perè quòd absque conflictu aliquo aut detrimento ad optata peruenisset. Cùm iam omnia à Seuerò ita sapienter essent peracta, nec quidquam mali ex Angliâ amplius timeret, mox ingenti ac pænè incredibili militum copiâ Orientem versus terrâ marique profectus est. Proinde vbi Nigerius Seuerum Româ potitum, atque à Senatu Populoque Romano in Cæsarem electum, & iam in itinere esse, ac ingentem expeditionem aduersus se instruxisse, accepisset, confestim sese ad resistendum parauit, iussitque Prouinciārum Præsides aditus præcludere, portus viasque arctas diligenter obseruare: deinde collectis suis copiis Seuerò obuiam profectus. Pugnam vtriusque acerrimè adorti sunt; at victoria post magnam cruentamque dimicationem penes Seuerum fuit. Ac postquam Nigerij milites fugati cæsique fuissent, Nicæni in Bithyniâ equites militesque profugos exceperunt. Deinde iterum Nigerianis cum ingenti rusticorum manu (qui omnes Nigero adhærebant) eductis, postquam acerbè vtriusque pugnatum esset, etiam secundò Seuerus victoriâ potitus est. Nigeriani in extremas summities montis Tauri fugâ elapsi sunt, ac Nigerius ipse profugit in oppidum Antiochiam. Intereà Seuerus exercitum suum è Bithyniâ ac Galatiâ in Cappadociam duxit, vbi propugnacula ac robustissima quæque munimenta cœpit oppugnare. Sed ita Nigerius mœniis modisque aliis singula accuratè præmunierat, vt istinc Seuerus facillè repulsus sit. Interim rursus magnam vim militum colligebat Nigerius. Cùm verò intellexisset Taurum montem à Seuerò fuisse expugnatum, dici vix posset, quantus repente timor dolorque hominem occuparit. Attamen tertio suos properè eduxit; itaque fors tulit, vt vtrique acies sub vesperem sese mutuò contigerint, ac postero die orto sole pugna vtriusque visu planè horribilis fuerit. Cæsorū autem tanta fuit multitudo, vt campus cruore inundaret. Superantur Orientales, atque ipse Nigerius in fugâ occiditur: cuius sanè propinqui ac familiares à Seuerò miris postea cruciatibus etiam trucidantur. Vt igitur cuncta in Oriente pro animi sui sententiâ Seuerus perfecisset, restabat etiamnum Albinus, quicum pari ratione se acturum sperabat. Verum indignum fore arbitrabatur, rem tam aperto Marte aggredi, eò quòd nullam habebat causam. Quamobrem aliquos potius subornabat, qui hominem aut veneno, aut re qualibet aliâ è medio tollerent. Ceterum Albinus, cùm ex iis ipsis, quibus istud à Seuerò demandatum erat, rem certò cognouisset, decreuit hosti manifesto armis resistere. Quod vbi Seuerus, irâ velut œstro percitus, excandescens intellexisset, statuit nihil amplius celare, quin odium in apertum potius esse proferendum: atque ita tandem cum ingenti exercitu contra Albinum profectus est, qui item cum suis confestim ratibus traiecit ex Angliâ, castraque in Galliâ fixit ad littora maris, atque inde mox Lugdunum petiit. Denique Seuerus cum suo item victorioso exercitu Galliam ingressus, varias circa principia excursionēs fecit, tulitque. Postremò autem insensissimè prope Lugdunum pugnatum est, in quo certamine victoria diu multumque anceps, tandem penes Seuerum fuit, atque eo in loco Albinus cum ingenti hominum multitudine suffusus occubuit.

XXIV.

EGO CÆSAREVM NOMEN NOLO:
 DII FAXINT VT NE ALII QVIDEM VELINT:
 SENATVS IMPERET.

Imperio vt Cæsar admissus à Seuero per III. annos,
 tandem ab illo occisus.

AVRELIVS ANTONINVS, qui etiam Caracalla dicebatur, Imperator anno post natum CHRISTVM centesimo nonagesimo octauo à patre suo Seuero in Albini Cæsaris interfecti locum subrogatur, vt æquali iure Imperium secum administraret. Hi simul post superiorem conflictum ciuitatem Lugdunensem extemplò spoliarunt, deuastarunt, atque incendio funditus euertunt. Mortuum item Albinum miserè detruncarunt; caputq; Romam missum, in commune suspendi patibulum, ac reliquam corporis partem in minutula frustra concisam in Rhodanum fluium proici curarunt. Deinde traieci in Angliam, omnia pro arbitrio instituerunt; regniq; administrationem in duo partiti, sumpto etiam de Albini propinquis ac familiaribus supplicio, rectà petierunt Romam, secumq; vniuersum exercitum adduxerunt, vt vel eo pacto magis essent formidabiles: plurimum enim adhuc Iuliani, Nigerij atque Albini familiaribus, qui etiamnum supererant, succensebant. Ad istum modum Romam ingressi, à Senatu Populoq; Rom. (animo quamlibet mœsto) vt Cæsares inuictissimi salutati fuere. Attamen istud facilè Romani suspicabantur, idem ius sibi cum ceteris apud hos fore, vt qui naturà truces, crudeles, ac humani sanguinis auidiissimi essent: quodq; iamprimum occasio quærebatur, quibusdam per fas & nefas iniuriam inferendi, eò quòd iam euidentem propemodum odij causam facilè habere poterant. Posteaquàm ergo palatium ingressi fuissent, ambo in Imperiali solio sederunt, omnesq; Iuliani, Nigerij & Albini familiares detestabili irâ laqueo strangulare cœperunt. Primum omnium vxores ac liberi trium prædictorum in exilium detrudebantur. Deinde incredibilis hominum multitudo, quòd ex eorumdem prosapia essent, miserè occidebatur: inter quos sanè complures erant ex optimis quibusq; potentissimisq; dominis, ciuib; ac feminis Urbis Romæ. Ita ad omnem tyrannidem incendebantur, vt ne vni quidem, cui familiaritatem cum tribus prædictis fuisse vel admodum leuicula prodebat suspicio, pepercerint. Præterea tanta illis infedit auaritia, vt eos nihil planè puduerit, multos Senatores vnà cum vxoribus ac liberis suis enecare, & bona ipsorum velut confiscanda pronuntiare, quamquam nulla iis cum tribus suprâ dictis intercesserat familiaritas, ac ne notitia quidem aliqua. Cumq; iam ad istum modum vnumquemque necando & strangulando suæ libidini satisfecissent, non ignari ex ciuili hac victoriâ nullam gloriam nullumq; triumphum sese posse expectare, eò quòd in eâ re ne alicuius quidem gloriæ causa lateret, decreuerunt aliunde sibi gloriam de barbaris exterisq; nationibus potitâ victoriâ comparare. Ob hanc causam Seuerus & alterum suum filium Septimium Getam ad Imperium adsciuit; cui, vt Romam in obsequio fideliter contineret, præcepit. Deinde magno cum exercitu, vnaq; cum Antonino filio Orientem versus profectus est: vbi aduersus Barsëmium Atreniensem Regem, qui etiam à Nigero antea steterat, primum bellum instituit. Inprimis sese Armeniæ Osroënorumq; Reges, Romanis sponte dederunt. Post verò per Armeniam Albaniamq; profecti, in Felicem peruenere Arabiam. Hic vbi oppida locaq; vniuersa expugnassent, ac regnum prorsus spoliassent, deinceps in Atreniense regnum profecti sunt: vbi tam fortiter his resistebatur, vt grauissimâ clade acceptâ milites abiecto animo terga vertere coacti fuerint; idq; adeò, vt vel ipse Seuerus, qui antea vincere solitus erat, iam pænè animum desponderet. Deinde ex improviso obruere Parthos, atque omnes, qui resistere conabantur, illicò fudere. Post plurima oppidorum incendia ac detrimenta, tandem Ctesiphonra eius regni caput, in quo & potentissimi Regis Artabani aula erat, armis inuasit, feminasq; omnes & pueros vnà cum thesauris ac vniuersâ supellectile secum istinc eduxerunt. Vt verò iam cuncta passim suis armis subegerant, rursus Occidentem versus profecti, Romam insigniter triumphantes reuersi sunt; vbi populi acclamationibus multa sibi ab nationibus, quas vicerant, agnomina compararunt. Permisit præterea Senatus, vt iutriusque effigie numismata cum istiusmodi circumscriptione, IMP. P. INVICTISS. cuderentur. Postquam autem Romæ multum diuq; egissent, Urbemq; multis ac magnificis ædificiis exornassent; Anglos à Romanis discessionem parare, certus interim rumor perlatus est.

XXV.

QVIA OB RES A ME GESTAS VOS MIHI
 INVIDERE SCIO, IN ARMIS SVM,
 STIPATVS MILITVM AGMINE.

Cum patre Romanos moleſtauit xiiii. annis, ſolus v i.
 ætatis ſuæ xl iiii. anno trucidatus.

SEPTIMIUS GETA cum patre Severo, ac fratre Antonino, anno post CHRISTVM natum ducentesimo octauo, cum omni copiâ militari Oceanum traiecit; Britanniamque magnis grauiissimisque bellis aggressus, victoriâ haud incruentâ inuasit. Interea in Severo morbus ille articularis, quo misere laborabat, magis magisque inualuit. Quare Antoninus filius sub prætextu salutaris remedij patri sæpè venenum porrigere conatus est: sed pater rem longè aliter ratus, nempe vitam suam diuturniorem anxium habere adolescentem, sumere quidquam recusauit. Nam & paternis Medicis ac ministris subinde persuadere conabatur, vt senem è medio vel quoquo modo tollerent, vitamque breuiorem redderent; atque id toties cum iis egit, vt mœrore magis pater quàm morbo aliquo consumptus interierit. Post obitum autem patris, Medicos multosque ex ministris comprehendit, postque infinitos pænè cruciatus vltimo supplicio vniuersos affecit, eò quòd sibi minùs obtemperauerant. Prætereà etiam illos omni crudelitate torquere haud cessabat, qui patrèm ipsius fidelissimè obseruarant. Atque hæc quidem omnia idè fecit, quòd interitum patris perniciemque fratris affectabat, vt vel eo pacto solus Imperij administrationem, ac victoriam Britannicam obtineret. Vt iam cum fratre concordiam iniisset, quicum odium plusquam detestabile exercuisset, omne bellum penitus absoluerunt; atque ex Britannia soluentes cum patris reliquiis Romam contenderunt, victoremque exercitum secum adduxerunt. In hunc modum ceu victores Urbem ingressi, à Senatu Populoque Romano Britannici primùm salutari fuère. Cùm verò diuisis pro suo vterque arbitrato Regiis seorsim habitarent, magisque commendaretur Geta, quòd probitatis quamdam ostenderet opinionem, atque humanum se mansuetumque in congressibus præberet, magna hinc rursus exorta est in Antonino æmulatio, ac suspicio iniqua in Getâ. Quamobrem vtrique visum fuit Imperium diuidere, hac quidem lege & conditione, vt Europam atque Africam Antoninus, reliquam verò mundi partem nimirum Asiam Geta possideret, tum enim sibi latissimo maximoque diuisis Oceano iniquam omnem facile suspicionem fore perituram. Concludebatur etiam, vt Antoninus castra prope Constantinopolim haberet, Geta autem ad Chalcedonem Bithyniæ oppidum, vt vterque ita commodè suum tuerentur Imperium, alterque alterius traiectionem inhiberet. His super rebus consultum fuit coram optimis quibusque Urbis Romæ, qui quidem tacentes mœsto vultu terram intuebantur. Tum Iulia vtriusque mater exurgens, his ita locuta est: *Terram quidem & mare, ô filij, quemadmodum diuidatis sanè iam probè inuenistis, matrem verò quonam quaeso modo diuidetis? Quâ obsecro ratione ego mater inter vtrumque vestrum misera diffecabor? Itaque me primùm occidite, ac dimidiam vterque apud se partem sepeliat, vt & ego vnâ cum mari terraque ipsa inter vos diuidar.* Hæc multis cum lacrymis locuta, vtrumque complexa est. Tum illicò tumultu vniuerso in populo exorto, vtriusque consilium planè displicere cœpit. Quare vterque in sua se palatia recepère. Deinde verò Antoninus vsqueadè totius Imperij cupiditate accendebatur, vt apud se iam certò deliberatum haberet, insigne quiddam aut facere aut pati. Ob quam rem magno sanè tumultu fratris palatium irrumpit, ipsumque in matris gremio multo vndantem sanguine obtruncat. Quo quidem facto, cum suis stipatoribus euestigiò ad milites in Prætorium effugit: quâ de causâ ingens populi tumultus exortus est, quòd ita properè mediam per urbem in castra aufugisset. Tum ita ipsum fideliter milites armis defenderunt, vt iam nemo in illum quidquam moliri auderet. Cuius rei occasione eò crudelitatis atque insanix lapsus est, vt ne ab vllò quidem scelere manus abstinuerit. Ad omnem planè sæuitiam ac tyrannidem incendebatur. Coniugem suam Plautillam, fratris, Pertinacisque filium, Fadillam Commodi sororem, multosque alios variis cruciatibus interfecit; idque tantum ex eâ re, quòd fratris Getæ necem apud matrem deplorabant. Prætereà Senatorij ordinis quicumque vel leuem aliquam cum Getâ notitiam habuissent, vniuersi interimebantur. Postremò quidquid ex cognatione Imperatoriâ, aut in Senatu ex Patriciâ nobilitate supererat, planè quasi ab stirpe abscindebat, misereque trucidabat. Ac tandem vt Parthis bellum inferebat, utque apud Edissam ciuitatem ad naturæ requisita solus secedebat, ab aliquo è corporis sui custodibus pugione traiectus interijt.

XXVI.

TV QVI NVLLI PARCES, POTES
ETIAM FRATREM OCCIDERE.

Romanis cum patre & fratre præfuit XIIII. annis,
infidiosè à fratre occisus.

MOPELIVS SEVERVS MACRINVS, anno à CHRISTI natiuitate ducentesimo decimo nono Imperium hac ratione adeptus est: Post interitum Antonini, vbi Artabanus Parthorum Rex magnis copiis aduentare, exercitumq; Romanum apertâ vi petere nuntiabatur, Imperatorem sibi Macrinum, qui secundus ab Antonino iam antè in castris fuerat, elegerunt, iuramentumque atque inaugurationem ipsi Senatus Populusque Rom. præstiterunt. Hic Antonini corpusculum confestim igni tradidit, reliquiasque in urnam coniectas matri ad sepulturam transmisit, ea tum agebat Antiochiæ. Verum vt tristem miserabilemque liberorum suorum calamitatem misera accepisset, sibi ipsa mortem consciiuit. Interea dum hæc aguntur, Artabanus in Mesopotamiam eò usque venit, vt iam non longè multis copiis ac viribus ab exercitu Romano abesset. Tum Macrinus orationem ad milites habuit huiusmodi: *Iam tempus monet, commilitones fortissimi, imminenti periculo quam ocyssimè occurrere. Videtis enim Parthorum Regem cum maximâ totius Orientis multitudine iam iam nobis instare, iustasq; belli causas prætere, adeoq; in vindictam nos vocare: siquidem priores nos illum rupto pacis fœdere ad bellum prouocauimus. Iam, inquam, vniuersum Imperium Romanum in vestram recumbit virtutem fidemq;: est enim nobis bellum cum Rege potentissimo sanè difficillimum; non quidem de finibus Imperij propagandis, sed de omnibus simul vniuersi Rom. Imperij fortunis, vt qui liberos suos consanguineosq; contra nos ultum veniat. Igitur arma capiamus, atque (vti Romanis consuetum est) ordinem in bello seruemus, quo Barbaros facile superabimus.* Hæc postquam locutus est, postero die Sole oriente Romani Artabanum plurimas secum copias adducentem eminus conspiciunt. Utq; Solem de more Parthi adorarunt, ingenti clamore edito in Romanos extemplò concurrunt. Ceterum Romani postquam equitatu multitudineq; camelorum premebantur, simulatâ fugâ murices proiiciebant, qui sub arenâ adeò delitescabant, vt faciliè conspici nequirent. Et tamen quidem murices isti equitibus Maurisq; camelorum infessoribus perniciem adferebant, pugnatum tamen vtrimque est vno alteroq; die à manè in vespèrem usque acerbissimè, ita vt nox ipsa prælium dirimere debuerit. Tertio rursus die vtrimque copias in campum educunt: in quo conflictu tanta virorum iumentorumque cecidit multitudo, vt omnis propè campus iis compleretur. Postquam vtrique in sua sese castra receperunt, itinera aditusq; obiectis cadauerum cumulis velut aggere propugnaculoque alter alteri præcluserunt. Ac cum iam Parthi quarto die sese rursus ad certamen pararent, cognouit Macrinus Artabanum non aliâ de causâ tam acriter ac pertinaciter pugnare, nisi quòd aduersus Antoninum configere se arbitraretur. Quare Artabano mittit legatos cum litteris, indicauitq; Antoninum iam pridem occisum, debitasque luisse pœnas: sibi à Romanis Imperium esse concessum, ac summam rerum traditam, & ob id se cupere illum ex inimico amicum facere, pacemq; fœdere, iureiurando ac libaminibus sancire. Quibus lectis Artabanus, edoctusque iam à legatis Macrinum Antonini necem curasse, fœdus cum ipso ferit; ac Macrinus cum suo exercitu Antiochiam reuertitur, vbi ipse quidem in oppido agebat; exercitus verò foris. Hinc item litteras tam amicas tamque humanas ad Senatum Populumque Rom. dedit, vt iis lectis ipsum vniuersi illicò non Imperatorem modò salutarint, verum & iam iam præsentem optarint, vt Imperialem ipsi honorem & obsequium præstare queant. Faciliè enim nouerant, huius operâ sese ab Antonino clàm liberatos. Neque etiam Senatus tantoperè lætabatur ob pacem Parthicam, quàm quòd Antoninus esset interfectus. Nam vt auctoritate quisque aut dignitate ac potentiâ præcellebat, ita maximè imminemtem suis ceruicibus gladium Macrinum depulisse arbitrabatur. Verum milites vbi intellexissent Antonini percussorem à Macrino fuisse subrogatum, alieni iam Imperatorem contemnebant ceu æquò mitiorem, occasionemque saltem leuem dari optabant, vt necem Antonini in ipso vindicarent. Hæc vbi percepit Macrinus, filium Diadumenum in castra ex oppido adduxit; ac militibus conuocatis, sellam, quæ in medio erat exercitus, conscenderunt; filiumque Macrinus, vt secum pari iure imperaret, instituit, ac mutato nomine ipsum Antoninum Diadumenianum appellauit, vt militum animos aliquantulum sedaret.

XXVII.

DII FAXINT VT FILIVS ANTONINI MERITVM
EFFINGAT: ET EGO QVI SVM PATER AN-
TONINI, DIGNVS OMNIBVS VIDEAR.

Anno regni primo, mense II. decrepitus immeritò
misereque vitâ priuatus.

MOPELIVS ANTONINVS DIADVMENIANVS, cū iam breui tempore cum patre Macrino Imperium æquali iure administrasset, exitium vtrique præsentaneum subitò imminuit. Nam milites, qui vel leuissimam vndecumque captabant occasionem, facilem miramque inuenēre ad ea, quæ animo conceperant, perpetranda; idque in hunc modum: Antiochiæ habitabat anus quædam Iulia Mæsa nomine, cui soror erat Iulia Domna L. Septimij Seueri coniunx, ac mater Imperatorum Antonini & Getæ: ea, viuentē etiamnum sorore, multos annos inter Cæsares in aulâ vixerat Imperatoriâ; sed Getâ à fratre Antonino interfecto, simul cum sorore Antiochiam in patriam profecta est. Erant item huic filiæ duæ, quarum altera Iulia Soæmias, altera Iulia Mammæa appellabatur. Prior filium habebat nomine Bassianum, posterior Alexianum; amboque sub matribus auiaque educabantur. Ac Bassianus quidem eâ tempestate annos natus erat circiter quatuordecim, Alexianus verò iam annum attigerat decimum. Sacerdotes ambo Solis erant, qui tum à Phœniciæ incolis Heliogabalus dicebatur, colebaturque maximè. Huic templum exstruxerant sanè operosum, auro argentoque plurimo, ac lapidum eleganti magnificentiâ exornatum. Proinde Bassianus sacerdotio maximè fungebatur, vestes serico purpuraque indutus varias, auro intextas: item capite coronam gestabat pretiosis gemmis vndique onustam, omnium interim quos terra ferat formâ pulcherrimus. Hunc itaque cū sacra celebrantem, chorūque circa altaria ad tibias, fistulasque, & omnis generis organa instaurantem, mortales cū alijs, tum Romani etiam milites admirabundi inspectarent; cūque religionis nomine Romani equites templum hoc crebrius frequentarent, eò quoddam formam ætatisque florem in eo adolescente nimis quàm libenter intuebantur; his clam auia ipsius tandem suggessit, istum profectò esse Antonini filium, quamquam alterius putaretur: nam Antoninus (aiebat) rem cum filiabus meis eo tempore habuit, quo Romæ ego vnà cum sorore in palatio agitabam, hosque duos liberos ex iis interim suscepit. His ab equitibus intellectis, rem in omnem sparsere exercitum. Ad quod etiam porrò Mæsa acervos nummorum habere maximos ferebatur, quos militibus facillè esset elargitura, si modò liberi eius Imperium adipisci queant. Tum vniuersi, iam, inqueiebant, occasio data est optima Macrinum semel vindicandi, quoddam Antoninum horum liberorum patrem interemerit: atque eadem illâ nocte anum cum filiabus ac nepotibus è ciuitate milites in castra clam admiserunt, vbi Bassianum & iuramento Imperatorem & nomine paterno Antoninum declararunt, Macrinumque ac filium Diadumenianum hostes proclamarunt. Quæ vbi Macrino sunt nuntiata, credere haud potuit, remque omnem ceu puerilem contempsit. Verum cū nuntiatum esset, milites incluso exercitu paulatim discessum parare, misit Iulianum ducem cum stipatoribus ac Prætorianis aliquot equitibus, qui rem cautiùs explorarent. Qui quidem vt ad castra iam peruenēre, statim inclusi milites Imperatorem suum, sacculosque nummorum plenos de turribus ac pinnis ostentarunt: quibus equites stipatoresque moti, Iulianum obtruncarunt, caputque ad Macrinum ac filium eius remiserunt. Quo animaduerso, Macrinus omnem Imperatorium cultum detrahit, vestes alias assumit, barbam demit, atque vnà cum filio ac paucis comitibus ocysimè dies noctesque Romam profectus est, vt Romani Populi fauore ac beneuolentiâ tutaretur. Ceterum cū Propontidis fretum traicerent, vento aduerso in Chalcedonem repulsi sunt. Hic vbi in suburbano quodam latitarent, grauissimè cœpit Macrinus laborare, perpetuo itinere fatigatus attritusque. Quod simulatque Antoninus accepisset, occisores eò misit illic, qui senem miserè laborantem vnà cum filio interemerunt, atque vtriusque capita ad Antoninum retulerunt. Hic miserabilis Macrini Diadumeniani que exitus fuit: hoc crudelitatis Antonini initium. Deinde sese parabat exercitus, vt Imperatorem Romam deducerent, atque ita ipsum omni vi in Imperium ære mercatum restituerent: quod vt Romani intellexissent, animo vniuersi fuere perculsi.

XXVIII.

PATER QVIDEM CVRABIT NE DESIT
IMPERIO: EGO AVTEM ELABORABO NE
DESIM NOMINI ANTONINORVM.

Vt Cæsar cum patre imperauit annum vnum,
adolescens miserè interfectus.

H

AVRELIVS ANTONINVS, qui Heliogabalus appellabatur, à CHRISTO nato anno ducentesimo vigesimo primo, cum fratre Alexiano, cumq; suis ac vniuerso exercitu, ex Oriente Romam profectus est. Hi Vrbem ingressi plerisq; admirationi fuere, quòd duos Antonini filios etiamnum superesse haudquam putarant. Vt autem cum matre auiaq; Mæsa in palatium venêre, Antoninus in Imperiale solium sese deposuit. Vtq; indomitum hoc animal die postero in Capitolium venisset, matrem suam Soæmiam in Senatu ante omnes Senatores semper præsidere & voluit & iussit: atque illicò feminis insignem construxit Senatum, in quo mater, ac Mammæa huius soror, fratris parens, Consules essent, haberentq; facultatē cum ceteris matronis Consularibus condendarum legum, edictorumq; promulgandorum, quâ ratione sese viri circa naturæ exercitia haberent: item quæ mulieres quo vestitu incederent, quæ cui cederet, quæq; alteri surgeret. Exstruxit etiam templum Heliogabalo, quem velut Iouem ac summum Deum vti colerent vniuersi edicebat. Omnes sanè Deos sui Dei ministros esse aiebat, alios nempe eius cubicularios, alios œconomos, alios qui ei essent à poculis, ab epulis, rebusq; aliis. Litabat etiam huic in hostias pueros per vniuersam Italiam nobiles ac decoros, patrimos & matrimos: nec verò volebat vsquam gentium alicui Deo sacrificari aut coli, nisi in memoriam veri Dei Heliogabali. Cum iam mater eius tantæ Romæ esset auctoritatis, nihil penitus egit absq; illius consilio & voluntate, tametsi quidem mulier adeò erat probrosa, adeò in omni viuens turpitudine, vt dici nequeat. Et quemadmodum ipse ex patre crudeli ac meretrice probrosissimâ prognatus erat, ita in omni turpitudine, in omni nefariâ illicitaq; libidine secundum habebat neminem. Quare satius esse existimo (nisi series Imperatorum cogeret) eius memòriâ penitus extirpare, quàm vitam impurissimam litteris prodere. Conuocabat Romæ omnes meretrices ac lenones, atq; in concione publicâ coram iis orationē pulchram & prolixam habebat de laude artis meretriciæ. Nominabat eas cum magnâ reuerentiâ populum sanè honestissimum ac piissimum, iactabatq; se omnes matronas artem docturum meretriciam, eas ad istiusmodi honestum ac pium exercitiū instigans admonensq;. Nihil enim aiebat feminis nobilibus ac formosis melius esse, quàm si se publicè prostituant, atque in meretricum publicarum catalogo inscribantur, vti viris quibusq; promptæ paratæq; sint. Mirabatur etiam plurimùm, quamobrem tam bonum ac pium exercitium perficere recusarent, cum omnes ex æquo meretrices essent: quamquâ eius nominis illas puderet, cum pudor nullus esset, sed ingens potiùs honos. Honestius enim meretricari publicè, quàm priuatim. Decreuerat autem edictum promulgare, vti feminæ quibuscumq; viris publicæ ac paratæ forent. Istâ oratione absolutâ, his qui suam libidinem profitebantur, ternos aureos donatiuum pronuntiabat: dicebatq; eos optimos sibi esse amicos, proximos, & quos in summo haberet pretio. In omnibus honestis ac publicis Urbis & Prouinciârû officiis lenones exoletosq; instituebat, qui etiam in aulâ primi erant. Tum ex homine bestia tam impudica efficiebatur, vt omni turpitudine cõtaminatus, nullam probitatis rationem penitus haberet. Virgines Vestales viuas terrâ obruebat. Sæpiùs ipse nudus aut in curru aut lecticâ insigniter excultâ insidebat, vehebaturq; per totam ciuitatem à formosissimis mulieribus, quæ & ipsæ nudæ ac sine pudore erant. Cumq; iam planè eneruatus rem cum feminis ampliùs habere nequiret, sese subagitandū ineundumq; dedit exfectis virilibus, vestitu mulieri virum sibi adiungens. Seuerissimè item edicebat, vti deinceps Bassiana tamquam femina appellaretur; dabatq; vniuersum Imperium Alexiano fratri, Alexandri nomine indito, quòd pater olim Antoninus ipsum Alexandro magno comparasset. Addidit & eidem Seueri cognomen auitum. Verùm vt id gratum esse Populo Ro. cognouit, atque ideò summoperè letari, neq; esse qui non omnem Alexandro deferret honorē, facti pœnituit, quòd ita se omni potestate ac vi nudasset: sed consilio astutiaq; matris Imperium recuperauit, atq; id quidem hoc modo, vt ipse pater, Alexander verò filius haberetur. Tum sese à turpissimâ libidine ad tyrannidein longè immannissimam transtulit, ita vt optimas horas trucidando, feriendo, iugulando ac strangulando traduxerit. Ex cruentis spectaculis magnam capiebat voluptatem. Ingratum erat, quidquid ex se nullum præbebat sanguinem. Denique iuuabat maximè, si quid crudele, sæuum, horrendum ac tyrannicum planè, in eos præcipuè excogitasset, quibus ipse displicebat. Proinde vbi etiam simili ratione milites aggredi conabatur, subitò ipsi omniū malorum vindicta imminuit.

XXIX.

QVID MELIVS, QVAM VT IPSE MIHI
HERES SIM, ET VXORI MEÆ.

Pro arbitrio Romanos insolenter vexavit 1111. annis,
vixit xviii. dedecorosè periit.

AVRELIVS SEVERVS ALEXANDER, postquam anno CHRISTI ducentesimo vigesimo quinto Imperium vnà cum fratre Antonino administrasset, fraternæq; ipsum crudelitatis, suprà quàm credi possit, tæduisset, ita vt in nullo scelere voluerit germano suo participari; ferre profectò debuit se quotidie continuis insidiis ac veneno peti, nec se solum, sed & optimos illos equites, qui in suscipiendo Imperio faustis acclamationibus ipsum consalutarant. Verùm enimuerò eius tandem odiosa tyrannis finem cepit huiuscemodi: Vt enim equites plerosque arripere conabatur, magna extemplò nata est militum seditio, quibus item vulgus sese permiscuit. Hi igitur hoc ipsum vliscendi tempus fore commodissimum rati, Antoninum, matremq;, vt sceleratissimos interfecerunt, cadaueraq; per totam urbem ceu canes traxerunt dilaniaruntque, voce altà istiusmodi inclamantes: Hi sunt canes isti, quos nulla libido potuit fatiare. Et cùm ad istum modum satis diuq; per vicos raptata fuissent, in communes abiecta fuere cloacas, nomenq; Antonini Alexander ex publicis monumentis permissu Senatus omnino erasit, atq; inter infelices deinceps numerauit. Tum populus vniuersus incredibili perfusus lætitiâ, feliciora sperabat tempora. Quantò enim ille erat sæuior, atque humano generi magis infestus, tantò hic probior mitiorque habebatur; adeò vt vel vnicum omnis virtutis ac probitatis exemplar dici potuisset: qui sese ad instaurationem Reip. iam superioris Imperatoris administratione propemodum collapsæ, quàm mox totum dedit. Huc item laborarunt Consiliarij eius, Iulius Frontinus, Vlpianus, & Paulus Iuris ciuilis peritissimi. Mater eius Mammæa Antiochiam profecta est, vbi ab Origene presbytero in sacrosanctâ Christianæ fidei religione probè instructa, Christiana item effecta est. Deinde etiam Alexander per matrem eruditus, CHRISTVM atque Abrahamum Diis ipsis annumerauit: nec solum Christianos haud est persecutus, verùm & templum iis ædificauit. Interea dum in omni se officio humano exercebat, tantâ sapientiâ ac prudentiâ ceteros antecelluit, vt iam nullâ ratione à quoquam falli posset. Ad omnes sese artes liberales totum dabat. Pictor erat sanè egregius: multarum linguarum peritissimus, Poëta Oratorque adeò insignis, vt dici haud queat. Neminem à suo latere mœstum submouebat, sed omnibus æquè blandum se affabilemque præbebat. Atque vt mater auiaque nimiam ei ciuilitatem obiicientes sæpè dicerent, nimium familiarem mollioremq; ipsum sibi Imperij potestatem fecisse, quàm decebat: respondit, Sed & securiorem atque diuturniorem. Quin & illa è sacris Litteris petita auditaque à Christianis sententia ei frequens erat in ore: Quod tibi nolis, id in alterum facere caueas. Quam sententiam vsquè adeò dilexit, vt & in palatio & in publicis operibus perscribi iusserit: ac tandem etiam re ipsâ perfecit, cùm Q. Camillus Imperium clàm seduloque affectaret, ei que nuntiatum esset; tum enim Camillo gratias egit, quòd curam Reip. quæ recusantibus bonis imponeretur, spontè ac libens reciperet: deinde ipsum ad Senatum secum eduxit, timentemque etiamnum mali quidpiam in palatium recepit, conuiuio adhibuit, ornamentis Imperialibus affecit, & participem Imperij appellauit. Simile & in rebus aliis egregiè perfecit, ita vt tredecim annis imperauerit absque cæde aliquâ, adeoq; quòd nemini in quoquam culpandus existeret. Postea verò ipsi haud opinato litteræ è Syriâ Mesopotamiaq; redditæ à Præsidibus fuere, in quibus, Artaxarem Persarum regem, Parthis iam deuictis, atque Artabano eorum Rege interfecto, in Romani fines Imperij excurrere, vicinosq; Barbaros subigere, scriptum fuit. Alexander, his intellectis, summoperè perturbatus fuit. Et postquam verbis blandis minisque ad pacem Persas reducere conabatur, etiam illarum victoriarum eos admonuit, quas Augustus, Traianus, L. Verus, ac auus Seuerus contra eos adepti fuissent. Proinde vbi considerabat minimè eos armis desistere velle, ingentem aduersus illos exercitum eduxit. Ac inprimis quidem magnum passus est detrimentum: deinde verò insigni victoriâ Persas deuicit. Diripuit iis septingentos elephantos, currus falcatos mille, equitum centum millia, & cataphractorum millia decem. Interea temporis Germani ab Imperio descivere: quæ res Alexandro magno fuit timor. Sed contra hos tandem etiam cum suis militibus profectus est, iterque quàm ocysimè absoluit. In eius exercitu dux erat Maurorum ac tyronum Maximinus quidam nomine, cuius deinceps historiam in sequentibus ordine describemus.

XXX.

EGO NON PATIAR MERCATORES
POTESTATVM.

Imperium administrauit egregiè magnaqué laude
XIII. annis, XXVI. ætatis interemptus.

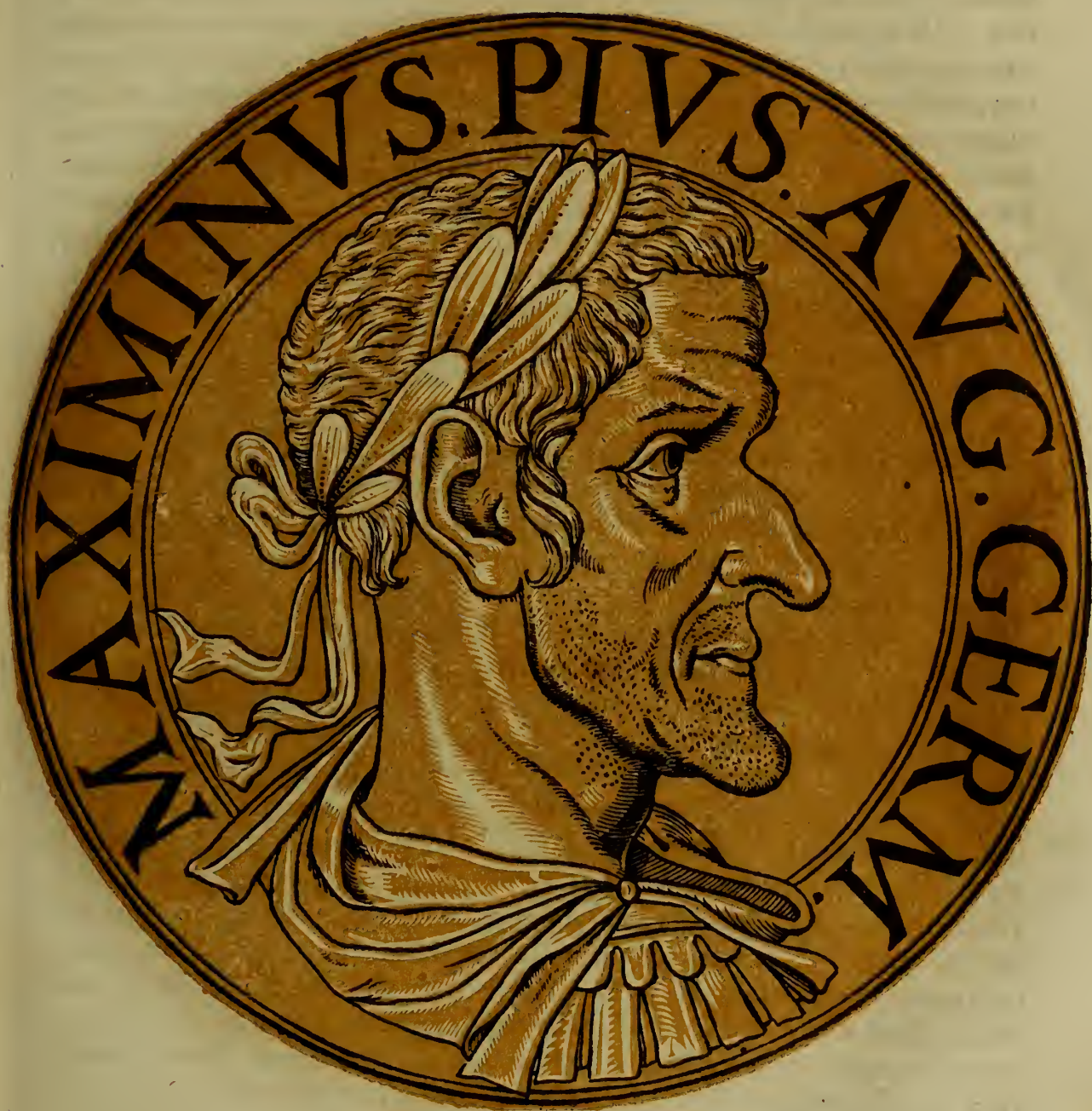

MAXIMINVS ex ignobili quodam Thraciæ vico oriundus, parentibus Germanis, altero nimirum ex Alanis, alteroq; è Gotthiâ, prognatus est: homo planè barbarus, qui iam inde à pueritiâ pastor fuerat ouium, eaquæ demum corporis magnitudine, vt plurimi è longinquis sedibus conspiciendi gratiâ ad ipsum aduolarint. Tantæ prætereà ferebatur edacitatis, vt vel vno prandio carnis libras absumpserit quadraginta aut quinquaginta, biberitq; nouem aut decem vini sextarios. Hunc Alexander Imperator, quocumq; iret, ceu spectaculum quoddam secum duxit. Et quamquam vastitas illa longitudoque corporis mores homini adderet inkompositos, post tamen aliquantò elatiori animo effectus, miles adeò fuit strenuus, adeò fortis, vt in certamine quodam vno sudore milites fortissimos sedecim facillè deuicerit. Hinc plurimùm Alexandro acceptus, quatuor legionum Tribunus constituitur: iussus item, vti tyrones ad vniuersa equitum munera exerceret, atque ad bellandum idoneos redderet. Qui sanè dum horum nihil prætermittit, sedulò apud quosque suo perfungens officio, magnam ab omni exercitu iniit gratiam. Appellabant ipsum alij Antæum, alij Milonem, alij denique Herculem. Tandem etiam Alexander suo maximo inkommodo Maximinum vniuerso exercitui præfecit. Hic complureis Mauros, ac ingentem vim sagittariorum aduersus Germanos instruebat, quòd hi Germanos maximè infestarent, cum & longiùs iacula intorqueant, & faciles sint ad cursus recursusque inferendos. Nonnumquam tamen aduersus Germanos pugnam commiserunt, ex quâ Germani haud impares sæpè Romanis abierunt. Quod quidem animaduertens Alexander, decreuit ad illos, vt olim ad Persas, mittere, qui de pace cum iis agerent: præcipuè verò nuntiarent, Imperatorem illis omnia, quorum foret opus, præbiturum polliceri, daturumque pecuniæ vim maximam. Nouerat enim eos in primis pecuniæ esse auidos, & quòd pacem Romanis auro sæpè vendidissent. Quamobrem istiusmodi Alexander illis proponebat, vt cui charius esset pacem fœderaquæ pretio emercari, quàm bello vindictam sumere. Intereà exercitum quàm fidelissimè recensuit: Imperator enim tam erat insignis, tam ad Principis munia obeunda diligens, vt interdum vel integras cohortes exauctorauerit, ac nobilitate ipsâ priuauerit. In his atque in rebus aliis Vlpiani consilio vfusest, qui eius, vt suprâ dictum est, præcipuus erat consiliarius. Hunc milites adeò indignè tulère, vt in eum simul irruentes gladiis hominem perfodissent, ni Alexander confestim profiliisset, corpusque suum Vlpiani periculis interposuisset, ipsum suo tegens pallio: vt intelligerent, Cæsarem corpore vitaque Iustitiam tutari debere, atque huic iniuriam fieri, si quam consiliariis inflixerint. Cum iam verò milites, suapte naturâ ad res nouandas oppidò quàm procliues, longum eius Imperium diutiùs ferre pigeret, aspernari Cæsarem cœperunt, quòd sub matris atque Vlpiani auctoritate etiamnum viuere putabatur, sine quorum consiliis quidquam in Repub. agere noluit. Prætereà & verbis nonnumquam facillè indicarunt, sese sperare alium Imperatorem electuros, qui inopinatò, ac præter exspectationem Principatum adipisceretur, & ad quem maiorem vtilitatem, studium atque honorem deferrent. Hinc decreuère Alexandrum obtruncare, ac Maximinum Tribunum suum vocare Augustum, vt qui rei militaris peritiâ præfenti bello finem facillè imponeret. Huc etiam accedebat, quòd Germanis ob corporis vastitatem animique magnitudinem futurus esset formidini. Cum igitur frequentes in campum conuenissent, & Maximinus, vt solitus erat, tyrones exerceret instrueretque, etiam hi in eius electionem proni fuere: quamquam incertum, ignarumne horum fuerit, an re priùs compositâ. Mox purpurâ indutum Imperatorem salutarunt. Ille primò reniti, & abiicere purpuram. Vt autem nudos intentari gladios à militibus vidit, futurum quàm præfens periculum præoptauit, Imperatoriaq; induit ornamenta, inquires, quæ vellent, perficerent. Tum statuerunt Alexandrum incautum, ac rei totius ignarum, armis obruere. Quod vbi Alexandro nuntiatum esset, pulueremq; venientis populi eminus ipse vidisset, ac magne multitudinis voces exaudiisset, magnoperè timuit: cumq; ad eos processisset, iugulum aduenientibus porrexit, atque vnâ cum matre & amicis illicò interfectus est. Cædes autem hæc indignissima ad Rhenum contigit prope Moguntiam.

XXXI.

QVO MAIOR FVERO,
HOC MAGIS LABORABO.

Romanis vel inuitis per totos tres annos imperauit,
tandemque vt ceteri gladio periit.

VLIVS VERVVS MAXIMVS ad Imperium, tamquam qui cum patre Maximino æquali iure simul administraret, assumebatur anno à CHRISTI natiuitate ducentesimo trigesimo octauo. Ab his duobus Populus Romanus cœpit plurimum abhorrere, ita vt inter eos iam publicus esset luctus, non aliter atque si patrem quisque amisisset, quod indies è Germaniâ homines adeò cru-deles, adeoque barbaros, in patres expectarent, deberentque moribus optimis priuari. Hi autem vt se Populo Romano inuisos, ac Senatoribus, Nobilibus, opulentisq; contemptui esse cognoscerent, puduit eos tantoperè sui generis, vti quoscumque nossent, occiderent, saltem ne cuiquam quidquam de eorum prosapiâ constaret. Amicos suos, quorum subsidium abundè, cum tenuior iis esset fortuna, pridem senserant, omnes interfici curabant. Deinde rati Imperium multò sibi sœuitiâ stabilius fore, amicos Consiliariosque Alexandri omnes è Senatu exigebant, omniq; priuabant honore, vt soli essent in exercitu, neminemque prope se haberent nobilitate potiorem, atque ita tyrannidi suæ liberè vacare possent. Nam quoscumque legatos Romani ad ipsos mittebant, eos variis affectos cruciatibus interemerunt. Cuius quidem rei causam huiusmodi fuisse ferunt: Pontem super Rhenum fluium construxerat Maximinus, quâ aduersus Germanos transiret: atque iis, quibus custodia pontis curaque fuerat demandata, persuasum dicebatur, vt simul ac Maximinus in alteram ripam peruasisset, ponte abscisso, redituque intercluso, Germanis eum proderent. Quod ubi intellexissent, variis in eos modis animaduertunt. Alios enim viuos equorum bouumque cadaueribus insui curabant, vti eo pacto à vermibus corroderentur, absumerenturque: alios autem leonibus ac rabidis canibus laniandos obiciebant. Postquam hæc ita crudeliter patrassent, pontem transgressi sunt, secutaque eos est magna Maurorum sagittariorumque Barbarorum multitudo. Cuncta in hostili terrâ depopulabantur incendebant diripiebantque. Percurrebant vniuersam Germaniam ad Cheruscos vsque, & inde Francos. Deuastatâ igitur ad istum modum Germaniâ, deflexerunt in Hungariam, vbi pugnam istam, aliaque fortia facinora per litteras Senatui Populoque Rom. significarunt, indeque tabulas pingi & ante Capitolium dependi curarunt, vt non tam audire quæ gesta forent, quàm etiam oculis subijcere Romani possent. Eas tabulas, vnâ cum reliquis ipsorum honoribus, deinde sustulerunt Romani. Proinde cum iam nuntiatum esset, Imperatores haud longè ab Italiâ esse, magnus illic timor Populum Romanum inuasit. Consultabant diligenter, quemadmodum in præsentî periculo se tuerentur: nusquam non sacra Diis victimasque offerebant, precabanturque ne quo tempore Imperatores viui Romam reuerterentur. Nec verò Romani solùm hoc curabant, vt ab ipsis multi passim discederent, verùm & milites contra eos emittebant. Hinc sanè qui in Africâ erant, M. Antonium Gordianum, nobilem illum Principem Romanum, Præsidentem suum, Imperatorem fecerunt; idque hac ratione: Postquam Carthagenenses Procuratorem suum, cui, vt Maximini filijque fauorem aucuparetur, nihil ad extremam vel sœuitiam vel asperitatem planè deerat, occidissent, nocte intempestâ ad ædes venêre Gordiani, qui multarum antè Prouinciarum rector fuerat, & in maximis, quæ feliciter absoluerat, spectatus negotiis. Quamobrem etiam statuebant, vti ipsum ad Imperium suscipiendum faciliè admonerent, excitarentque. Cum verò ipsum eductis gladiis supra grabatum quiescentem offendissent, senem purpurâ induebant, honoribusque Imperialibus consalutabant. Gordianus re subitâ exterritus, insidiasque & dolum in se compositum ratus, humi se ex grabato deiiciebat, obsecrans seni parcerent, à quo iniuriarum nihil acceperant. Tum vnus ex interfectoribus Procuratoris fisci, E duobus, inquiebat, periculis, quorum alterum præsens manifestumque, alterum futurum incertumque, eligendum tibi hodie alterutrum est, vt aut nos teque vnâ serues, aut iam iam nostris manibus intereas. Gordianus, his auditis, in illorum sese manus prorsum tradidit.

XXXII.

EX PESSIMO GENERE NE CATVLVS
EDVCANDVS.

Romanorum Cæsar à patre factus, illis biennio præfuit;
proque eorum more gladio interemptus est.

MANTONIUS GORDIANVS postquam Imperium suscepisset, vniuersa Africa summoperè gauisa fuit, sublatisque Maximini & filij Maximi honoribus, pleræque ciuitates in eorum locum Gordiani imagines ac statuas posuere, ipsum à patriâ Africanum nominantes. Præferabantur etiam ei virgulta laurea, atque ignis, quo Cæsares ab aliis Principibus dignoscebantur. Sequebatur deinde ipsum Imperatoria pompa, milites omnes, iuuenesque vrbis Carthaginensis bello idonei: qui quidem haud aliter Gordianum cuncti circumfluebant, atque hi facere consueuerunt, qui Romæ Imperatoribus à corporis dicebantur esse custodiâ. Extemplò litteras ad Senatum Populumque Romanum dedit, in quibus magnam libertatem, beneficia innumera, humanitatemque cum maximo Reipublicæ commodo pollicebatur. Curabat item Vitellianum præfectum Prætorij, hominem ob animi crudelitatem Maximino charissimum, interimendum; quod per adolescentem audaculum callidumque effectum est. Dein Gordiani epistola coram Senatu Populoque recitari: vniuersus illicò populus passim furenti similis discurrere; statuas imaginesque Maximini, eiusque filij, titulis suis atque ornamentis priuare, deijcere: & odio, quod hucusque clausum fuerat, modò patefacto, omnes delatores vnà cum amicis ac procuratoribus occidere, atque in cloacas protrudere. Mox Senatus ad omnes scripsit Prouincias, quemadmodum Gordianum, nobilem illum Romanum, ad Imperium adoptassent, Maximinumque ac eius filium Romani Imperij hostes declarassent, ideoque se præsidium vndique flagitare, vti duos hosce canes semel è medio tollant. Quæ postquam Maximino nuntiata sunt, ita irâ accendebatur, vt non hominem sed belluam putares. Caput parieti illidebat, exclamabat inconditè, terram furentis instar pedibus conculcabat, atque educto sæpè gladio Romanis minitabatur, quasi verò omnes occideret. Vt autem ad se redijt, omnes conuocabat milites, tribunal incendebat, atque è libello orationem ab amicis compositam iis recitabat. Et quidem cum iam illis questus esset, quomodo Imperium Romanum ab omni vi Germanorum defendisset, ac modò hanc ab ipsis referri gratiam, vt à se filioque suo Imperium transferant in alium; cumque vrbis Romæ ac Senatu atrocia quæque minitatus fuisset, profectionem edixit in Italiam. Interea dum in itinere est, res illis Carthagini præter spem optimè successerunt. Capellianus enim Mauritaniæ Præses magnum contra Gordianum eduxit exercitum, in quo sanè viros habebat cum ætate florentes, tum omni armorum genere instructissimos. Quod vt Gordiano nuntiatum est, extremâ ipse affectus formidine est cum vniuersis Carthaginensibus, eò quòd nullas esse in Africâ copias videbat. Filium igitur ducem sibi, relicto in oppido ob senectutem patre, instituerunt, atque ita aduersus hostes profecti sunt. Proinde vbi ad manus ventum est, Gordianenses magnis copiis in fugam versi arma omnes abiecere, quòd iaculatoribus Numidis resistere non poterant. Prætereà ipsi se ita mutuò trudebant ac proculcabant, vt à seipsis maius detrimentum paterentur quàm ab hostibus. In hac pugna & Gordiani filius cecidit, ac pauci admodum Carthaginem reuersi sunt. Vt verò Gordianus intellexisset hostes ita repentinè in urbem peruenisse, ac feminarum eiulatus, quarum amici ante oculos tam miserè occidebantur, audiisset, deploratâ salute intra cubiculum se quasi dormiturus recepit; colloque zonæ, quâ præcinctus fuerat, inserto, laqueo vitam finijt. Eo die tanta Gordianensium cecidit multitudo, vt Gordiani filij corpus inter occisorum cadauera inueniri haud potuerit. Verùm hostes urbem ingressi, omnes qui à Maximino descuerant, ac Gordiano adhæserant, magnis multisque cruciatibus neci dederunt. Hinc in omnes ciuitates Africæ profecti, quæ Maximini honores sustulissent, eas cædibus, direptionibus atque incendiis penitus euerterunt. Hæc autem vbi Romæ nuntiata sunt, confestim Senatus in templum Iouis (quod in Capitolio erat) confugit.

XXXIII.

OSTENDENT TERRIS HVNC TANTVM
FATA, NEC VLTRO ESSE SINENT.

Octuagenarius Imperio coactus præfuit vno anno,
v l. mensibus, laqueo sibi vitam finiuit.

CLODIUS PUPIENVS MAXIMVS, fabri ferrarij filius, & D. CAELIVS BALBINVS ex nobili Senatorum profapiâ oriundus, post mortem Gordiani Imperium hoc modo adepti sunt: Cùm Senatus clausis foribus coram Ioue summo Deo, quem omnium, quæ agerent, velut inspectorem testemque implorabat, de electione Imperatoris multùm diuque consultaret, visum fuit, vt, qui ceteros ætate ac dignitate antecirent, paulisper secederent, quò suffragia de iis colligerentur. Facile enim considerabant, præsens periculum postulare virum herclè fortem ac prudentem, quòd iam minimè dubitarent, quin Maximinus nemini foret parsurus, posteaquam belli causam haberet iustam aduersus Romanos. Creati igitur Imperatores plurimis fuere suffragiis duo suprà dicti, vt æquali iure Imperium administrarent, ne rursus Principatus in nouam laberetur tyrannidem. Pupienus miles erat sanè strenuus, prudens atque ingeniosus, & qui Romanis exercitibus persæpè præfuerat, ac deinde Urbis præfectus: in quibus omnibus ita honestè itaque sapienter vitam instituit, vt magnam de se spem Romanis præberet, vt-pote qui eos ab omni duorum præsentium tyrannorum sæuitiâ facile vindicaret. Balbinus verò bis Consul multas Prouincias sine vllâ querelâ administrauerat. His de causis ambo ad Imperium electi, Augustique appellati fuere. Præterea concludabatur, vt Balbinus Romæ sese contineret, ac Rempublicam domi administraret: Pupienus autem foris hostium iniuriam in castris & in acie propulsaret. Dum hæc aguntur in Capitolio, vulgus interea rumoribus excitum ad portas Capitolij concurrere, vicos omnes confertâ multitudine occupare, lapides fustesque in Capitolium mittere, displicere quæ istic ab Senatu agebantur, Pupienum reijcere, quòd esset seuerior: postremò dicere, nullum se Imperatorem poscere quàm ex genere Gordiani. Verùm Pupienus & Balbinus Equestris ordinis auctoritate freti, militibusque vrbis cum gladiis vndique stipati, omni Imperiali dignitate è Capitolio ad Imperatorium palatium egredi conabantur, sed lapidibus ac fustibus fuere repulsi. Quod ubi Senatus animaduertit, puerum quemdam euestigiò etiam Gordianum nomine, ex Gordiani Cæsaris filiâ natum, ad sese adferri iussit. Hunc cùm domi cum ceteris pueris ludentem offendissent, humeris impositum per mediam pertulerunt multitudinem in Capitolium, vsque populo subinde acclamante, & puerum conspergente frondibus. Cùm itaque Senatus Cæsarem illum declarasset, quando adhuc per ætatem Rempublicam gerere non poterat, ira multitudinis resederant: passi videlicet sunt in aulam palatinam senes Imperatores commigrare. Interea dum hæc Romæ aguntur, venit Maximinus in Italiam, quem multitudo Germanorum sequebatur haud contemnenda, quam partim armis partim amicitia sibi comparauerat. Assumebat item secum omne genus armorum, quibus Italicas ciuitates oppugnare posset, eaque trans Alpes magnis sudoribus transuexit; quod suum etiam iter aliquantulum remoratum est. Exercitus Hungaricus qui præcesserat, portas vrbis Aquileiæ offendebat clausas; quam fortiter oppugnarunt, donec Maximinus cum potentissimâ iaculatorum Orientalium ac Maurorum copiâ adueniret. Tum bellica ista instrumenta quæ secum adduxerat, parantur sedulò, & quidquid ad bellum idoneum esse posset. Sed fortiter vrbani resistebant, cuncta occludebant templa, ædesque vniuersas; ita vt nec femina nec puer quispiam esset, qui non pro patriâ animosè dimicaret. Interea res Romanæ pessimè sese habuerunt inter ciues ac milites Prætorianos, eò quòd milites aliqui fuerant interfecti, qui Maximino inseruierant.

XXXIV.

MVLTO S TIMEAT NECESSE EST,
QVEM MVLTI TIMENT.

Regnavit cum Balbino & puero Gordiano II. annis;
iniuste occisus periit.

DCÆLIVS BALBINVS postquam Urbis custodiam ac tutelam sibi commissam haberet, videretq; quotidie infinitos pænè ciues trucidari, ac ciuitatem ipsam humano passim crûore contaminari; populo per edictum obnixè supplicabat, monebatque, vti cum equitibus & militibus in gratiam rediret, ac potius præsentis casus, communisque patriæ detrimenti, vellet meminisse. Pollicebatur etiam equitibus, omnium, quæ hucusque patrauerant, obliuionem atque impunitatem. Sed id neutris persuadere potuit, gliscente indies malo. Ac tametsi quidem Romæ ob intestina hæc bella pessimè agebatur, res tamen tempusque acriorem ciuium pugnam contra Maximinum absque morâ aliquâ aggrediendam admonebat. Pupienus igitur collecto exercitu Româ probè expeditus discessit, vti Maximino resisteret. Vt autem milites, qui in Prætorio agebant, penuriâ conficiebantur, vniuersi patentibus portis eruperunt, congressiq; multitudinem fugientem in Urbem vsque persecuti fuerunt, ignemq; domibus passim admouerunt, vt iam bona pars Urbis conflagraret, pluresque ædes ex eo perierint incendio, quàm in plerisque ciuitatibus essent. Intereà dum hæc Romæ aguntur, res ad finem paulatim deducta est. Nam cum Aquilienses Maximinienibus insignia atque imagines Imp. Pupieni, Balbini ac Gordiani, coronis lauroque redimitas ostendissent, ita grauitè Maximinus suis militibus succensuit, vt plurimos extrèmo supplicio affecerit: quasi verò per eorum stetit inertiam, quò minùs ciuitas capta fuisset. Hinc milites seditionem aduersus ipsum excitabant, obrutumque tandem vnà cum filio Maximo obruncabant. Neque enim iis clam erat, quàm duo hi vniuerso orbi essent odiosi, quamque nemo foret, qui non in horum necem iurasset. Capita igitur amborum præcisa, hastisque imposita Aquiliensibus ciuibus ostendebant, ex quâ re pax illicò vtrimque conciliata est. Cadauera verò canibus dilanianda proiciebant, ac capita tantùm Romam Imperatoribus perferri curabant. Equites qui capita hæc ferebant, in itinere Pupienum in vrbe Rauennâ inuenerunt, ei victoriam ac successus rerum prosperos nuntiantes. Pupienus capita dimittebat Romam; vbi ea Balbinus contis infixæ ante rostra populo conspicienda ostendebat. Deinde vbi Balbinus victimam hecatomben appellatam (hoc est, in quo sacrificio ex quocumque animalium genere centena mactabantur, vt centum boues, centum sues, &c.) immolasset, capita in Campo Floro magnâ cum lætitiâ populi combussit. Hac subitâ rerum mutatione omnis tristitia Urbis Romæ sedata est. Intereà Pupienus Rauennâ profectus Aquileiam peruenit, vbi omnes Maximini milites parato habitu laureati obuiam ipsi procedebant: quos vbi Pupienus oratione amicâ benignè in gratiam recepisset, cum omni militari cōpiâ Romam reuersus est, venientemq; Balbinus, ac Gordianus, Senatus Populusque Romanus lætis acclamationibus veluti triumphantem exceperunt. Confestim Parthi cornua aduersus Imperium erigere, itemque Germani cœperunt, ita vt Pupienus ex decreto contra Parthos, & Balbinus contra Germanos, cum totâ militum multitudine proficisci debuerint. Inter hos duos discordiæ quædam nascebantur tacitæ. Balbinus Pupienum quasi ignobilem ac fabri dumtaxat filium contemnebat, atque hic illum contrâ ceu hominem effeminatum, debilem, luxuriosum ac socordem. Quare alter alterius vitæ insidiabatur; sed quia vterque fidissimis stipatoribus, adeoque Germanis, probè munitus erat, res perfici non poterat. Interim noua deintegrò coorta inter Prætorianos milites seditio est, qui Germanis militibus quotidie dira minitabantur, ac pigebat modò quòd Pupienum tantâ fide ac reuerentiâ in Urbem deduxissent. Facile autem suspicabantur, si quid inceptassent, milites Germanos id fore vindicatuos. Quamobrem iratis animis ex Prætorio strictis ensibus ad Palatium vnanimiter concurrerunt, ac turbatis ianuarum custodibus, impetuq; facto in aulam irruerunt, ac senes Imperatores ambos detractis laceratisque vestibus nudos ex aulâ abstraxerunt. Deinde, euulsis etiam barbis & superciliis, ignominiosè ipsos, nullo non ludibrio affectos; per mediam Urbem ad castra deduxerunt. Decreuerant enim eos non in Palatio, sed in Prætorio interficere; ac lento priùs mortis genere excarnificare, quò dolorem diutiùs paterentur. At verò vt compererunt, Germanos raptis armis in auxilium concurrere, statim vtrumque Imperatorem in viâ trucidarunt, corporaque dilaniata sparsim reliquerunt.

XXXV.

BONIS NOCET, QVISQVIS
PEPERCERIT MALIS.

Imperium vnà cum Pupieno & Gordiano iuniori
per 11. administrauit annos: ignominiosè periit.

ANTONIUS GORDIANVS Imperium solus, cùm annum ageret decimum tertium, adeptus est anno CHRISTI ducentesimo quadagesimo primo. Amabatur autem plurimùm à Romanis ob pulchritudinem ac bonos mores. Nec istud sanè infimâ laude dignum, quòd in suâ adolescentiâ sapientiæ amator fuerit tam eximius, vt bibliothecam librorum haberet circiter sexaginta duorum millium. Admodum adhuc adolescens bellum contra Persas (qui in Romanas prouincias passim incurrebant) aggredi demortuo Pupieno debuit. Verùm ei Senatus dedit in subsidium ac ducem exercitus Philippum ex Arabiâ oriundum, militem satis laudatum. Atque ita quidem Gordianus, cùm Tranquilliam, Misitheï viri honestissimi filiam, vxorem duxisset, multis copiis omniq̃ue vi militari instructus, Orientem versus profectus est. Postquam verò in Asiam traiecisset, ita se cuncta pessimè habere offendit, vt ad focerum suum Misitheum, qui adhuc domi relictus erat, litteras scripserit huiusmodi: *Nisi Dij omnipotentes Romanum tuerentur Imperium, imperitiâ certè, socordiâ ac perfidiâ hominum diu stare non posset.* Scribebat etiam, quosdam sibi in aulâ displicere: querebaturq̃; *Imperatorem sanè miserum esse, apud quem vera reticentur; qui cùm ipse publicè ambulare non possit, necesse est vt delatores tantùm audiat, & audita ab ijs confirmet.* Vt autem frequentibus præliis Artaxerxem Parthorum Regem deuicisset, Saporem Persarum Regem aggressus est: quem eò redegit, vt regnum suum etiam libens in Prouinciam Romanis tradiderit. Inde per Syriam in Antiochiam venit: quam à Persis possessam recuperauit. Hinc rursus iter in Thraciam ac Mœsiam fecit: in quibus breui tempore tantum vicit, tantum deleuit, fugauit, expulit atque submouit, vt plurimas inde sibi victorias compararit. Namque omnes istas regiones Imperio Romano iterùm recuperauit; ita vt hinc ad Senatum scripserit, obsecrans, vt se suo nomine Diis commendare vellent: omnemq̃; honorem focero adscribebat, illi soli gratias agens, quòd eius ductu, vt aiebat, & dispositione cuncta transegisset; ac quæ deinceps esset peracturus, eius item fierent operâ & consiliis. Philippus, quoniam, propter Misitheum voti compos fieri haudquaquam poterat, clàm veneno hominem interemit. Deinde ipsum Gordianus fecit præfectum Prætorij. Hic autem vbi secum cogitaret, quàm ex humili genere fortunâque tenui ad eam dignitatis sublimitatem subuectus fuisset, cœpit superbire, cornuâque sumere, vt pauperes solent dum è sordibus paullo nitidiores emerferint; atque id sedulò indies operam dare, quâ ratione Imperium adipisci posset. Nunc hoc, nunc verò istud studiosè excogitabat: postremò rem ita aggressus est. Naues frumentariæ, quæ commeatum ex Ægypto atque Italiâ ad exercitum conueherent, auersæ aliò deflectebant, vbi exonerari haud poterant, ita vt hinc seditio inter milites coorta sit. Ea res Philippo ex sententiâ optimè succedebat, studebatq̃ue inde etiam vultum fingere, tristitiam simulare, quasi militibus condoleret. Prætereà inter milites passim spargebat, Gordianum esse adolescentem imperitumq̃ue, ac melius fore si alium eligerent, qui in periculis suâ prudentiâ gubernare posset. Atque ita extemplò illi Imperium demandabant, vt iuxta Gordianum imperaret. Verùm hoc ei satis non erat. Gordianum prope esse æquo iure ferre non poterat: studebatq̃ue diligenter, quâ viâ Gordianum Imperio prorsus expelleret. Semper ipse apud milites esse, facere quòd iam naues frumentariæ aduenirent: denique ipsum milites ceu vnicam exercitus salutem colere. Quod quidem Gordianus molestè tandem ferre occipiebat, ac militibus querebatur, ipsum beneficiorum, quæ in eum contulisset, planè esse immemorem: at nihil penitus impetrabat, quin magis aduersus ipsum incendebantur. Petebat vt saltem Cæsaris loco se haberi paterentur; quod minimè potuit obtinere. Dein petebat, vt vel præfectus Prætorij, quod antè Philippo concesserat, esse posset: sed nec id quidem impetrauit. Tandem cùm ab omnibus sese derelictum animaduerneret, petebat vt saltem posset viuere: quod quidem ei Philippus annuit, sed falso prorsus animo. nam simul atque potuit Gordianum clàm in secessu aliquo deprehendere, laqueo ipsum strangulauit; idq̃ue ideò, ne successu temporis Gordiano Imperium restitui posset.

XXXVI.

MISER IMPERATOR APVD QVEM
VERA RETICENTVR.

Vnà cum Pupieno & Balbino duobus annis Imperio præfuit,
ſolus v i. anno xx. ætatis laqueo extinctus.

ROMÆ ab Senatu, statim atq; scelus Philippi in Principe suo Gordiano (qui Urbem à multis periculis grauiissimisq; hostibus vindicarat) cōmissum populo innotuerat, Marcus quidam nomine Imperator eligebatur. Hic vbi morte subitā decessit, SEVERVS HOSTILIANVS Imperium tamquam successor adeptus est. Volebant enim Romani Philippum, profugi cuiusdā latronis ex Arabiā filiū, pro Imperatore haud quaquā agnoscere. Quamquam verò & Hostilianus non multò pōst ex incisione venæ interierit, tamen tamdiu imperasse, iudicio Æneæ Vici Parmensis dicitur, vt & nummos suā effigie ac titulo percuti iusserit. Nam in libro suo secūdo, cui titulus, *Discorsi sopra le medaglie*, taxat notatq; grauitè Iacobum de Strada Mantuanum in suā Epitome Thesauri Antiquitatū, quod Hostilianum hunc rarā barbā depinxerat nomine M. Seuerum Ostilianum. Nec sanè huius tantum nomine ita in illum Æneas inuehitur, sed & multorum aliorum, quasi sit figurarum, titulorum, partiumq; auersarum fictor. Quare & huic placuit hoc in loco eiusmodi ponendū numisma, cuiusmodi ipse atque alij duo in Italiā habēt, quale & mihi vnum est facie iuuenili, imberbe, ac sine seroto laureo, cum inscriptione huiusmodi: C. VALENS HOSTIL. MES. Q. VINTVS N.C. in dorso: PRINCIPI IVVENTVTIS. Princeps dextrā Signa tenet, sinistrā lanceam. Æneas hic & Iacobus multos errores ac controuersias inter Antiquarios concitarunt. Ac dubiū quidē mihi sit, num vterque erret. Nummum siquidem habeo, quem hīc expressi, cui est in parte auersā femina vestita stans columnę innixa, dextrā supra caput leuans, cum circumscriptione, SECVRITAS AVGG. Ex quo sanè liquidò constat, duos fuisse æquali iure Imperatores, quodq; Senatus hunc, iuxta Æneæ Vici sententiā, Cæsarem Marco etiamnum in viuis agente fecerit, ac postea Augustum. Atqui id cum omnibus pugnat Historicis. Iam verò Valentī in Hispaniā inter antiquas descriptiones reperiuntur & hæ tres: Q. HERENNIO ETRVSCO MESIO DECIO NOBILISSIMO CÆS. PRINCIPI IVVENTVTIS VALENT. VETERAN. ET VETERES. C. VALENTI HOSTILIANO MESIO NOBILISSIMO CÆSARI PRINCIPI IVVENT. VALENT. VETERAN. ET VETERES.

CNÆÆ SEIÆ HERENNIAE SALLVSTIÆ BARBIÆ ORBIANÆ AVG. CONIVGI DOMINI NOSTRI AVG. VALENTINI VETERANI ET VETERES. Cum igitur iam certò cōstet, Q. Herennium Decij Imperatoris ac Cneæ Seiæ Herenniaē filium fuisse, ac C. huius Valentis Hostiliani, cognomēto Mesij, (quod & Decij cognomen fuit) hīc mentionem fieri, dubito equidem an & Decij filius fuerit. Multa mihi hinc inde cum peritissimis Antiquariis, ac viris grauiissimis, Marco Laurino D. in VVatervliet, & Antonio Morillonio Secretario Episcopi Atrebatensis, disputatio huiusce causā numismatis (quod apud me non sine admiratione viderunt) fuit. Verum haud dubiè Hostilianum hunc Decij fuisse filium arbitrantur. Quapropter equidē præclarissimos viros, prudentissimos peritissimosq; Antiquarios, tamquam eius reiminimè ignaros, in testes duorum istorum numismatū adduco, nominoq; D. Antonium Perenotū Atrebatensem Episc. D. Maximilianum Morillonium Antonij Morillonij fratrem, Valerium Schottum Mediolanensem, Iulium Calistanum Parmensem, Stephanum Pighium, Melchiorem Schettum, Antonium de Taxis, Maximilianum VVaelscapple, Abrahamum Ortelium, & tandē eruditissimum virum Cornelium Scribonium Grapheum vrbi Antuerpiensi à Secretis, atq; eius filium Alexandrum. Iam nec apud aliquem Historiographum, quàm apud Eusebium in historiā Ecclesiasticā libro septimo capite primo, legitur Decius duos habuisse filios. sic enim ait: *Postquam Decius nondum integrè annos imperasset duos, casusq; fuisset vnà cum filiis, ac successisset ei Gallus, &c.* Refert item Aurelius Victor, temporibus Decij Imperatorem effectū fuisse Valentem Licinianum, ac post mortem Decij ab Senatu Imperatorem fuisse creatum Hostilianum Perpennam, & mox pestilentia consumptum. Quoniam ergo pauca de Decio eiusq; filiis memoriæ prodita extāt, multaq; in nummis deprehendas, quorum apud Historicos ne mentio quidem fiat, rem certè exactiùs diligentiusq; dispiciendam opinor. Proinde Iacobum de Strada fictorem esse figurarum, titulorum, partiumq; auersarum, doctis peritisq; omnibus satis manifestū est. Nam numismata ex historiis aut fingere aut corrigere ausus est, vt in Nigero patet, quem perinde atque historiæ, Nigrum vocat: quod si negat, fateatur necesse est, nullum se huius Nigrij numisma habuisse: quo quid turpius esse potest? Alterutrum itaq; & in Q. Herennio Etrusco, Decio, Heraclio, ac multis aliis commisit. Mihi verò placet historias cum numismatis conferre, atq; hinc eas potiùs restituere: siquidem historiæ numismata sequantur necesse est, dummodò verè sint antiqua, nec contrà. Antiquiora enim ac veriora numismata sunt historiis. Sic & Guilielmus de Choul in lib. de Priscā Romanorū religione, numismata ex historiis corrigit, vocatq; M. Æliū Aurelium Commodum cum Dione Cassio atque Eutropio L. Ælium Aurelium Cōmodum. Si sic numismata tradenda forent, satius profectò esset tacere, atque à scribendo abstinere. Ita enim si gloria nulla parabitur, certè nec dedecus. Nolo equidē veteres Historicos vituperare aut contemnere, sed illud ausim dicere, exiguam eos nominum habuisse rationem, ideoq; plurimū in his errasse. Ausim illud quoq; affirmare, quā plurimos nempe errores ex translatione de Græco in Latinum, ac descriptione veterum librorum in nouos irrepsisse. Si quis me in his culpare ac cōtrarius esse velit, nē ille doctis peritisq; scriptoribus haud parū ridiculus videbitur.

Ita eum sæuissima pestis abstulit, vt vix eius memoria, nomenque,
nedum dictum aliquod posteritati relictum sit.

IVLIVS PHILIPPVS cum toto exercitu (quem Gordianus ex Oriente in Italiam reduxerat) non longè agebat ab Vrbe Româ, iam certus fieri haud posse, vt Imperium, nisi multo sanguine, queat obtinere. Verùm simulatque Hostilianum Imperatorem obiisse audierat, recepit animum, cogitauitque vel inuito Senatu Populoque Romano se Imperium reseruaturum. Consilium inuenit huiusmodi: Gordianus ab Romanis plurimum fuerat adamatus, ideoque priusquam alius in Hostiliani locum succederet, conatus est suspicionem cædis à se falsò remouere, se plurimum inquires dolere, & sine consensu suo rem indignam patratam fuisse: cœpitque passim omnes Gordiani cædis conscios interficere. Interea ad Senatum Populumque Rom. scripsit quàm fieri potuit humanissimè, culpam reiciens in nebulones aliquos improbos, excusans etiam totum exercitum, vt fauorem beneuolentiamque militum sibi integram retineret. Quare item cupiebat, vt se Imperatorem (creatum quidem à militibus) & eligere & confirmare vellent. Istiusmodi adulationibus ita populi aures obturabat, vt fidem ipsi adhiberent. Necdum enim probè hominem nouerant. Nam Philippus insignis erat veterator, callidus, qui verba colorare, ac vultum simulare optimè calluerat; animo ita planè peruerso, improbo atque astuto, vt innatam sibi ambitionem fugo quodam tegere callidè potuerit. Cùm igitur Senatus Populusque arbitrabatur eum ista ex animo velle ac sentire, vt qui ab intestinis bellis plurimum abhorrebant, hos Arabes ac ferocissimos Mauros Imperatores elegerunt. Tum ingenti pompâ ac triumpho Romam ingressus, secum aduehebat magnam vim Orientalium animantium cuiuscumque generis, vt erant elephanti, rhinocerotes, leopardi, onagri, camelopardi, leones, &c. quæ omnia Gordianus collegerat, & in Festum Sæcularium ludorum reseruarat. Hos instituisse fertur exactis Regibus P. Valerius Publicola, itaque à sæculo appellasse, quod humanæ vitæ terminus sit; ac centesimo quoque anno celebrari consueuerunt. Hos item celebrare cogitabat Gordianus istis animantibus anno ab Vrbe conditâ millesimo, qui iam tum instabat. Sed hoc ei Philippus ademit. Postquam ergo hic anno CHRISTI ducentesimo quadagesimo septimo Imperium adeptus fuerat, mox eâ tempestate Gothi limites transgressi, factâ irruptione in Boreales partes ac Romani Imperij Prouincias, vrbes & agros vastare, prædas abducere, cædes vndique facere, incendia suscitare, domos, villas, tuguria euertere, denique ita cuncta armis peruertere cœperunt, vt vniuerso Orbi metum intulerint haud inane. Præterea & prodigium, quod iam antè tum apparuerat, magis singulos deterrebat. Solis enim eclipsis visa fuerat adeò tenebrosa, vti interdiu vbiuis gentium candelis passim vti debuerint quasi fuisset nox. Similiter & ingens contigerat terræmotus, quo multa cùm oppida tum homines interierant. quæ quidem omnia interpretabantur in perniciem Populi Romani. Cùm mihi plurima deinceps Gothorum facienda erit mentio, operæpretium fore duxi, paucis eorundem referre originem. Gothi sunt Germani ex insulâ Gothiâ oriundi, ac semper vsi fuere linguâ Germanicâ. Regio hæc adeò fuit populosa, vt patriæ angustiam sæpenumerò questi incolæ, in alias regiones coloniam ducere debuerint. Primum Boreales plagas omnino opplerunt: cumque in iis plurimum essent augmentati, multis copiis inde in varias mundi partes eruperunt. Mirabantur passim vnde id genus hominum prodiret. Erant enim Gothi turpes, staturâ admodum proceri, fortesque, moribus adeò incompressis, vt eos expectare nationes ceteræ non ausæ, relictis sedibus aufugerint. Quamobrem deinde in Thraciam, atque Hungariam, tum Pannoniam appellatam, profecti sunt; inuaseruntque paruas illas regiones circa Constantinopolim. Quo quidem tempore Romanis visum fuit sese ad resistendum expellendumque parare. Sed iam aliud cogitarat Philippus, quod maioris sibi fore momenti putabat, præsertim quòd ad fidem Christianam iam aures accommodarat. Facile item sciebat Gordianum fuisse conatum Gothos istos expellere, sed nihil profecisse. Nihilominus simulabat se exercitum aduersus eos parare, vt ita filium suum Cæsarem vnâ crearet.

XXXVIII.

SI VIOLANDVM EST IVS, REGNANDI
GRATIA VIOLANDVM EST.

Imperium Romanum dolo sibi adsciuit, illique præfuit
VIII. annis, tandemque occisus.

IULIVS PHILIPPVS ad Imperium à patre Philippo Principatus sui anno primo in Cæsarem, regniq̃ue collegam, assumebatur. Hi inter omnes Cæsares primi fuere, qui fidem Christianam publicè professi sunt. Posteaquam enim Christiani effecti fuissent, pridie Paschatis eò venerunt vbi eius diei sacra peragebantur, volueruntq̃ue participes sacrosanctæ Eucharistiæ cum ceteris fieri: verùm iis recusavit summus Christianorum Pontifex Fabianus, nisi prius crimina confessi inter pœnitentes sese collocassent; quod etiam libentissimè fecerunt. Pater fidem Christianam re verâ, licet verbis dumtaxat, attigit: filius autem cùm verbis, tum opere, eam ipsam satis expressit; Deum quippe plurimùm metuebat. Iam verò Germani illi Gothi quantumvis longiùs proficisci faciliè potuissent, dum iam eos ceteri mortales verebantur, partaq̃ue iis sæpenumerò esset victoria; mansere tamen in Thraciâ ac Pannoniâ, sedesq̃ue in eâ fixere, nec vltiùs procedere voluere ob eiuscæ terræ fertilitatem. Romæ itaque sese Imperatores quietos continebant, erantq̃ue toti in apparandis iis quæ ad Sæculares ludos pertinerent. Cùm iam triennio imperasset, rediit Urbis conditæ annus millesimus: qui dum ab vniuerso populo ingenti pompâ magnoq̃ue sumptu & apparatu celebraretur, varia animantium genera in Amphitheatrum induc̃ta fuere, vti magnâ cum lætitiâ strangulanda spectarentur. Amphitheatrum hoc Circus erat sanè ingens ac rotundus, circumquaque gradibus pulchrè ædificatus, in quibus vniuersi commodè sedere ac ludos spectare poterant. Huc enim Populus Romanus atque etiam exteri confluebant, ludosq̃ue absque vllò impedimento faciliè omnes spectabant. Vt igitur Amphitheatri pavementum arenâ vndique esset conspersum, ne pugiles interfectorum sanguine inficerentur, nève cruor spectatores forsan deterreret, foribus Amphitheatri apertis populus intromissus est, Cæsaresq̃ue item inter Senatores assederunt. Cumq̃ue pugiles (quorum pars morti adiudicata, pars in bello capta, in hos ludos fuerat reseruata, coactaq̃ue vt cum bestiis vel ad necem vsque concertaret) parati essent, armisq̃ue instructi, antra in quibus bestię illæ detinebantur, fuere reclusa, atque item in Amphitheatrum admissa. Interim dum cruentus hic ludus, qui cum ingenti, horribili ac miserabili luctu celebrabatur, perageretur, coepit Philippus pater paulò petulantius cachinnari: quamobrem à filio suo auerso vultu notatus est. Hic enim adolescens adeò fuit seuerus ac tristis animi, vt à quinquenni ætate nullo prorsus cuiusquam commento ad ridendum solui potuerit. Ob quam etiam causam tantò herclè magis ipsum puduit videre patrem adeò dissolutè ridentem. Hoc die plurimi cùm homines tum bestię interierunt. Deinde in Campo Martio varij ludi populo exhibiti fuerunt, quos tribus diebus totidemq̃ue noctibus peruigil spectabat. Sic & diuersæ Comœdiæ ac Tragœdiæ actæ fuerunt. Breuiter, nihil, quod ad tristitiam & triumphum possit attinere, omissum fuit. Non multo tempore post Imperatores rem insperatò tristem accipiebant, quæq̃ue animos eorum magis percellebat quàm Romanum Imperium; nempe Marinum ducem ab ipsis descivisse, qui Populi Romani nomine, cum exercitu Illyricorum, in Sarmatiæ finibus ad repellendos coërcendosq̃ue Scythas castra habebat: qui postquam ab Imperio discesserant, nusquam non in Romanas Prouincias irrumpebant. Vt enim Marinus hic audiisset, atque ipsemet etiam considerasset, Imperatores socordię sese dedisse, cùm nihilominus causam haberent legitimam aduersus Gothos bellandi, se faciliè cogitabat Imperium adepturum. Quod cùm Imperatores minimè ferre possent, contra ipsum miserunt Decium, militem sanè fortissimum ac clarissimum. Hic vbi ad conflictum peruenit, cecidit Marinus. Interim thesauros suos Imperatores dono dedere Fabiano summo Christianorum Pontifici: quâ de re iratus Decius, vt qui idolis seruiebat, Romam properè rediit: cui Philippus pater obuiam profectus est. Conuenerunt vnâ Veronæ; vbi Philippus medio capite supra ordines dentium præciso interijt.

XXXIX.

NON EST EIVSDEM ET MVLT
ET OPPORTVNA DICERE.

A patre Cæsar factus, eo officio functus septem annis,
XII. ætatis religionis ergo vitam amisit.

MESSIVS QVINTVS DECIVS TRAIANVS , canis ille humani sanguinis sitientissimus, Imperium adeptus à CHRISTI natiuitate ducentesimo quinquagesimo . Hic irâ excandescens cum omni militari expeditione Romam ingressus, Philippum filium Christianissimum Imperatorem, vt Christianis esset formidini, interfecit . Deinde & Fabianum summum Pontificem martyrio sustulit è vitâ . neque id quidem illi sufficere potuit . Odium istud quod in Philippos Christianorum nomine suscepit , multo sanguine extinguere debebat . In Christianos igitur eâ tempestate ob odium Principum multò magis sæuitum est quàm Maximini temporibus , propter odium quod inter ipsum atque Alexandrum, eiusque matrem Mammæam item Christianam, coaluerat . Nam in hoc Decius etiam cunctis rem gratam præstare voluit, inquiens se singulari quodam esse amore in Deos ac Romanos propensum . Vtque Christianos hosce duos enecasset, sperabat se & integram deinceps religionis Christianæ sectam extirpaturum ac planè deleturum, vti nulla eius in posterum memoria reliqua esset . Huius igitur edicto multa millia Christianorum passim nouis atque inauditis cruciatibus interierunt ; inter quos fuere Serapion , Meniacus, Abdon, Sennes, Olympiades, Hippolytus cum suis sociis, Maximus, Polychronius, Apollonia, ac Victoria . Ante eius oculos Romæ diris cruciatibus enecabantur, summus Pontifex Cornelius Fabiani successor, deinde & huius successor Sixtus cum Archidiacono suo Laurentio , & complures alij . Breuiter, tanta hac tempestate in Christianos excitata est persecutio, vt paucae ciuitates, atque adeò paucae domus huius calamitatis expertes fuerint . In quâ temporis anxietate Cyprianus Carthagenensium Pontifex miserabiles infelicesque Ecclesias litteris passim consolabatur, atque ad constantiam hortabatur . Plurimi tamen à fide Christianâ descuerunt . Cùm iam Decius sanguinis humani satur ac plenus esset, expeditionem parauit aduersus Germanos & Gothos, vt Barbaros istos Romano Imperio rursus vi subigeret . Ac tametsi quidem in Christianos se tyrannum præbuisset , summopere tamen laudatus fuit, quòd absque Senatus auctoritate nihil quidquam inceptabat . Vir sanè erat artibus probis , vitæque honestæ excultus , modestus , acutus in negotiis gerendis, & qui grauissimas etiam seditiones in Galliâ sedabat , vt Imperium per Gothos amissum Romanis restitueret . Verùm antequam Gothicum bellum aggrediretur, voluit, vti eius filius Q. Herennius Decius Imperator ac successor patris crearetur : quod à Senatu , ordine Equestri , Populoque Romano , facile impetrauit . Nonnulli volunt hunc fuisse à Senatu coactum, vt filium sibi Imperij collegam de more assumeret . Alij autem, huc à militibus atque equitibus impulsus .

X L.

AVCTORITAS RERVM
GERENDARVM TELVM.

Annis III. Imperio præfuit, primus Augustorum
qui hostili gladio periit, ætatis L.

L

HERENNIVS ETRVSCVS MESSIVS (siue ME-
SIVS) DECIVS postquam ad Imperij administra-
tionem à patre ceu collega assumebatur, in Pan-
noniam aduersus Gothos omni militari expeditione vnà
cum patre profectus est. Ex quâ quidem regione Imperato-
erant oriundi, nati videlicet in ciuitate Bubaliâ. Cùm iam
res se Gothi ad resistendum Romanis fortiter parassent,
Danubiumque traiecissent, de improviso ab Imperatoribus
opprimuntur, ita vt eorum ceciderint circiter triginta mil-
lia, non tamen absque clade Romanorum. Verùm quo-
niam Gothi numero erant trecenties mille, virique omnes
strenui, parui stragem istam fecerunt, vt qui plus spei in
multitudine quàm in acie ordinatâ collocabant. Rursum
igitur cum Romanis in pugnam descenderunt: quos ita cin-
xere, quasi laqueo capti fuissent. Romani autem conside-
rantes se tantæ multitudini difficulter posse resistere, tan-
tùm corpora ab imminentibus sagittis tutati, cogitarunt
se honestè satis pugnatueros, si absque cædibus euadere
queant. Verùm cùm iam multum diuque, clypeis instar
muri coniunctis oppositisque, acriter vtrunque pugna-
sent, tandem seiuncti cessare, armaque abijcere, ac ter-
gum vertere debuerunt. Hac fugâ ita se mutuò oppresse-
runt, vt maius detrimentum à seipsis quàm ab hostibus
paterentur. In eo conflictu Decius filius iaculo transfi-
xus, cum maximâ parte sui exercitus interiit; quâ re mœ-
stus iratusque Decius summo opere est: nihilominus ita
fortiter se in fugâ defendit, vt suâ manu triginta occide-
rit. Sed cùm ea regio ob Danubium lutosa ac palustris
sit, Decius ab hostibus fugatus, seque victum cognoscens,
equo in voraginem paludis desiliit, nec vmquam eius ca-
daver postea repertum. Hinc tanta Romanis tristitia lu-
ctusque fuit, vt dici haud possit; vtpote quòd ad istum
modum Imperatores suos exercitumque amisissent; qui
tamen fide, constantiâ ac fortitudine priscis Ducibus es-
sent meritò annumerandi. Omnes, qui fugâ elapsi erant,
ad fines Mœsiæ profugerunt. Ex hoc rerum successu
Gothi multò plura conati, nunc demum Romanis irasci
cœperunt: quamobrem se in expeditione continentes,
suis sedibus contenti esse noluerunt.

XLI.

TIMIDI NUMQVAM STATVERVNT
TROPHÆVM.

A patre Romanis in Cæsarem datus, primusque Cæsarium
omnium hostili gladio percussus.

VIBIVS TREBONIANVS GALLVS, Patritiorum familiâ ortus, Dux ac Præses Mœsiæ iam olim à Decio institutus, agebat eâ tempestate in eius Prouinciæ finibus, quò profugerant quotquot fugâ è suprâ dicto conflictu euadere poterant. Cùm iam dispersus ille exercitus se aliquantulum collegisset, milites inito in agris consilio, Gallum vnanimi voce Imperatorem fecerunt, idque à CHRISTO nato anno ducentesimo quinquagesimo septimo. Romæ item aliis Imperio præficiébatur: verùm vbi Gallum à militibus electum audierant, horum electionem Senatus Populusq; Romanus confirmarunt, Gallumque pro more Augustum appellarunt: quâ in re plus ei fortunæ quàm fidei fuit. Interea dum hæc Romæ aguntur, foedus cum Gothis (quorum aliqui Scythæ nominabantur) turpissimè percussit, pacemque ab iis mercatus est drachmis aureis ducentis, non sine maximâ Romani nominis ignominia. Præterea se totum seruitio Gothorum addixit, ne saltem, quia etiamnum debilis & inermis esset, ab iis opprimeretur. Gothi autem vbi se formidini esse intellexerant, insolentiores facti suprâ dicto auro contenti esse noluerunt, atque in circumiacentes terras incursiones facere, prædas abigere, ingentiq; agmine terrâ marique facere cædes atque incendia cœperunt. Depopulabantur Dardaniam, Thraciam, Thessaliam, Macedoniam & Helladæ. Deinde mare traiecti Hellepontiacum, venere in Asiam, ita vt vel nulla propè regio ab eorum incursionibus potuerit esse libera; atque adeo ne Italia quidem, cui rursus dira minitabantur. Vt verò Gallus Imperator nihil spei amplius vidisset, properè Romam rediit. Quo quidem audito, Senatus Populusque Rom. plurimum doluit, certum Imperij exitium metuens. Deinde præter omnium spem atque opinionem fors veteranum peritumque Cæsarem Æmilianum dabat, qui interfecti Marini loco dux limiti Sarmatico in Mœsiâ à Decio ad resistendum Scythis præpositus, sæpenumerò furentes Gothos repulerat. Quod sanè ob facinus Imperator ab exercitu suo eligebatur. Quo audito Gallus, qui tum Romæ agebat, confestim Volusianum filium suum Imperij consortem fecit.

XLII.

PRÆSTAT HABERE ACERBOS
 QVAM SVAVES AMICOS.

Imperium gubernavit II. annis, mensibus VIII.
 & occisus XLVIII. ætatis anno.

VIBIVS VOLVSIANVS, postquam ad Imperium à patre Gallo assumptus fuisset, vt id simul administraret, ambo ad ciuile bellum aduersus Æmilianum sese pararunt. Res enim dignitatem eorum concernebat Imperatoriam, minimè verò Reipublicæ commodum. Atque in hoc quidem cum Philippo superiori optimè comparandi sunt, qui simili ratione Imperij iacturam, perniciem atque exitium per Gothos æquiori ferebat animo, quàm si quidquam à dignitate titulove perdidisset. Ita profectò & hi patiebantur Gothos Imperium paullatim arrodere, atque (vt ferrum rubigo) exedere; idque adeò, vt posteris difficile fuerit, idipsum repurgatis sordibus in integrum restaurare. Gallus itaque & Volusianus ad opprimendum interficiendumque Æmilianum profecti sunt: qui item cum ingenti Illyricorum exercitus multitudine properè in Italiam contrà processit; primusque conflictus habitus est prope Interamnâ in Vmbriâ. Cùm autem eò res vtrimque deductæ essent, vt iam acerbissima pugna immineret, vterque Gallus ac Volusianus à suis militibus sunt interfecti. Deinde milites Æmiliano hæserunt, Imperatoremque statim appellarunt. Erat enim vir prudens, sagax, atque in re militari probè expertus. Verùm Gallus & filius Volusianus maiorem capiebant voluptatem in ciuilibus negotiis, & dum Romæ agitabant, studiosius Christianorum persecutionem curabant, quàm quæ ad Imperium maximè spectabant. Dionysius Alexandriæ Pontifex in hunc modum de eo scribit: Nec Gallus quidem ab Decij impietate potuit abstinere, quin & ipse eidem se illisit lapidi, virosque pios ac sanctos persecutus est. Tanta sub id temporis pestis passim sæuiit, vt ne mentio quidem Christianorum tandem fuerit. Hac præterea tempestate Christianus ille Philosophus ac Presbyter Origenes, annum agens circiter septuagesimum, obiit mortem; cuius item sanguine Gallus se libens contaminasset, nisi diuina prouidentia hunc ab eius sanguinolentis manibus præseruasset. Posteaquam igitur Gallus ac filius Volusianus essent interempti, Æmilianus cum toto exercitu Interamnâ Spoletum profectus est, eo animo vt hinc Romam peteret. Ceterùm & litteras ad Senatum Populumque Romanum dabat oppidò quàm amicas, quas ex itinere præmittebat, promittens se Thraciam, Mesopotamiam & Armeniam recuperaturum, neque liberaturum dumtaxat patriam, sed Gothos etiam depulsurum, populumque in omnem libertatem restitutum, & ab omni seruitute, in quam eos Gallus afferuisset, vindicaturum. Quamobrem se electum quidem ab equitibus militibusque Imperatorem, etiam ab Senatu cupiebat confirmari.

XLIIL.

NON OMNINO TEMERE EST
QVOD VVLGO DICTITANT.

A patre Cæsar factus, vnà cum patre interfectus est.

EMILIANVS natione Maurus, erat ex Libyâ Africæ humi-
 li genere ortus; quamobrem & Romanis minùs profectò
 acceptus, vt qui genus ac familiam pluris quàm egregia
 claraque gesta faciebant. Ac tamen quidem illos ex mi-
 ferâ anxietate atque ingenti crudelium Gothorum periculo tam fi-
 deliter præter omnium opinionem liberaffet, dici tamen vix potest,
 quàm parui eius petitionem æstimarint. Interea dum iam multum
 diuque Romæ consultabatur, milites in Germaniâ Valerianum alium
 Imperatorem fecerunt, Augustumque nominarunt. Quæ quidem
 res vbi Romæ nuntiata est, etiam Gallienum eius filium Imperato-
 rem elegerunt. Erant enim nobilissimo genere Romanorum proгна-
 ti, Liciniorum videlicet, Corneliorum & Valeriorum. Vt autem
 milites Æmiliani istiusmodi accepissent, etiam scelerati infidique ef-
 fecti, suum Imperatorem absque occasione aliquâ interfecerunt; id-
 que sub specie quadam boni, quasi Barbarus esset, atque ideò time-
 rent, ne olim sæuior crudeliorque effectus, in nobiles Romanos de-
 sæuaret. Quâ re magnam apud Valerianum, Gallienum ac Senatum
 Populumque Romanum gratiam inire volebant. Ad hunc ferè mo-
 dum propè omnes Romani Imperatores à suorum militum gladiis
 fuere interempti. Si quando enim Imperatorem quempiam fecissent,
 qui per omnia illorum votis minimè respondebat, eum illicò, non
 aliter atque si canis fuisset, occidebant: & quò probior erat, eò mi-
 nus apud illos potuit impetrare. Rarò etiam inuenitur occisores
 fuisse punitos: idque, vt plerique existimant, ideò, quòd cùm miles
 aliquis audierat Imperatorem militibus parum fuisse beneuolum,
 huic extemplò visum fuit rem gratam exercitui præstare, atque Im-
 peratorem è medio tollere. Atque hinc quidem factum est, vt ab
 Iulio ad hunc vsque Æmilianum dumtaxat nouem naturali morte
 obierint. Quatuor fuere extincti veneno, duo ab hostibus cæsi, tres
 qui sibi mortem consciuerunt, ac viginti sex suorum aut militum
 aut domesticorum gladiis in ciuilibus bellis interfecti. Pari modo
 & cum sequentibus aliis actum est, vsque ad Carolum primum Im-
 peratorem Germanum. Tum enim religio esse cœperat, Cæsares ita
 apertè circumuenire ac trucidare: obquam causam eos clàm veneno
 tollere quasi deinceps successit. Huius Æmiliani temporibus mores
 equitum militumque adeò ex Imperatoriæ Maiestatis contemptu de-
 generarunt, vt hinc nationes Barbaræ originem cœperint in suâ quæ-
 que regione creandorum Principum. Imò & vnaquæque natio om-
 nem adhibuit operam, vt Romanos sibi subijceret; atque ipsum etiam
 Imperium ludibrio habuit, variis id incessans dictis, quasi nullam
 deinceps auctoritatem, potentiam aut vim haberet. Atque ita quidem
 strenuus ille Imperator Æmilianus indignè occisus est, qui paullò antè
 Romanos ab omni periculo ac perniciæ vindicarat.

XLIIII.

GENEROSITAS VIRTUS,
NON SANGVIS.

Regnauit, & fideliter patriam Romanam IIII. mensibus
tutatus est: at quia Barbarus, à militibus occisus.

M

LICINIUS VALERIANVS, anno à CHRISTO nato ducentesimo quinquagesimonono, ex Germaniâ Romam profectus, Imperium adeptus est. Erat quidem hic nobili genere ortus, sed stolidus, & multum iners, neque ad aliquem Reipublicæ vsum aut re aut consilio accommodatus. Iam antè & Censor fuerat Romanorum; quod illi Decius demandauerat. Romanis item leges tulit, atque eius mira passim ferebatur sanctimonia. In Principatus sui initio pios ac Dei cultores summo colebat opere, ita vt domus eius templum Dei sit appellatum. Verùm hinc tandem discessit; atque ab istiusmodi moribus plurimum mutatus, Ecclesiam persecutus est. Quod quidem plurimi admirabantur, nec intelligebant quâ ratione hic fautor amicusque Christianorum tam subito in hostem insecutoremque mutaretur. Eius crudelitas eò serpsit, vt Christiani omnes per vniuersas Romani Imperij Prouincias, qui idola aut honorare aut colere recusabant, variis cruciatibus sint interempti. Principui autem, qui sub hoc Imperatore passi fuere, sunt hi: Cyprianus Carthagenensium Pontifex Christianorum doctor eximius, Valentinus, Quirinus, Romanus, & Concordia. Cùm iam Barbari rerum passim potirentur, fecit Valerianus filium suum Gallienum Augustum, ac Saloninum Valerianum Gallieni filium Cæsarem. Deinde ad bellum expeditus, cum suo exercitu Orientem versus profectus est, vt inprimis Sapor Persarum Regi bellum inferret. Primus igitur conflictus habitus est in Mesopotamiâ, ex quo captus atque oculis cassus, à Sapore in perpetuum carcerem abductus est: & quamdiu vixit, Rex Persarum incuruati eius ceruici pedem imponens, equum ascendebat. Hanc ignominiam, atque hoc turpe seruitium, in innoxij sanguinis vindictam, vel ad necem vsq; perferre debuit. Proinde captò ad istum modum Valeriano, fusoque in Oriente exercitu, tota Asia Gothorum armis obruitur. Nihil non cædibus, incendiis, ac direptionibus prorsum absumebant. Tum item vniuersa Macedonia ac Pontus euertebantur, adeò vt iam nulla propè esset natio, quæ non aduersus Romanos insurgeret. Germani magnis copiis veniebant in Italiam, cunctaque miserè depopulabantur Rauennam vsque: sed hinc reuersi, Galliam cædibus, direptionibus atque incendiis opprimebant. Ad hunc sanè modum vniuersum Imperium Romanum extinguebatur. Vt enim Persæ ac Scythæ Orientem, ita Occidentem deuastabant Germani. In his tumultibus etiam Africa sese vndique Imperio opponere cœpit, atque vnaquæque natio iam vlciscendi tempus esse cogitabat.

XLV.

AMICVM INIMICVM FVGITO.

Postquam regnasset v i. annis, captus ab hostibus, in ignominiosâ
seruitute LXX. ætatis anno diem supremum clausit.

PLICINIVS GALLIENVS agebat Romæ luxui ac popinis deditus, nec Imperij quidquam pensi habebat. Hic compertâ patris captiuitate gaudebat, vt solus Imperio potiretur, atque inultum patrem apud Barbaros relinquebat, excusans subinde se dicto istiusmodi philosophico, Non mirum sibi videri patrem aut mortuum aut captum esse, quod eum mortalem sciret. Verùm cùm animaduerneret Romanos vndique à diuersis nationibus opprimi, adeò fuit patris captiuitate motus, vt iam tum Christianis mitior paullo esse cœperit, persecutionisq̃ suæ finem fecerit. Tantum enim negotij illi cetera faceſſebant, vt Christianorum planè obliuisceretur; aut certè iudicio Dei permotus, istorum meminisse nolebat. Nam facilè considerabat, patrem suum meritis dedisse pœnas, eò quod incantationibus erat deditus, Christianosq̃, qui iis resistebant, perſequebatur. Siquidem infantes sæpiùs perimi fecerat: cumq̃ è teneris istis artubus vitam sustulisset, etiam in venis sua incantamenta perficere conatus erat. Igitur Gallienus exemplum cepit à patre suo, passus nihilominus maxima ac varia detrimenta, ob immensam suam detestabilemq̃ libidinem. Nam præter seditiones ac turbas quas barbari dederant, etiam vniuersus Orbis Imperio Romano fuit incommodo. Hinc inde varij exciti fuere tyranni, ita vt multis indies ciuilibus bellis ortis infinitum passim Romani fuderint sanguinem. Primus enim, qui ex tyrannis Imperium affectabat, erat Cyriades, atque occidebatur prope Myrsam. Item Postumus etiam in inferiori Germaniâ (quæ tum Gallia Belgica dicebatur, atque vbi tum Franci habitabant) tyrannidem affectauit, cum maximo Reipublicæ commodo. Siquidem fortiter probeq̃ Imperium decennio administravit; repulsis insigniter hostibus, amissas terras rursus suæ integritati restituit. Victorinus vnà cum filio suo Coloniae, cùm iam noui quidpiam molirentur, fuere occisi. Victoria autem cum suo filio ad Imperium à Germanis eligebatur. Deinde & Tetricus Aquitaniæ Præses subsecutus est. In Oriente Odonatus ingenti collectâ multitudine, Persas & Gothos è Syriâ expulit, ac Mesopotamiam rursus recuperauit. Trebellianus in Isauriâ Imperium plurimùm affectabat, sed breui tempore occisus est.

XLVI.

OMNIA DECRESCUNT, VBI QVO
CRESCANT, NON HABENT.

Postquam cum patre atque filio v i. annis Imperium diuexasset,
surrexêre triginta tyranni; & ix. annis pòst occisus, L. ætatis anno.

SALONINVS VALERIANVS cum patre Gallieno habitabat Romæ: sed cùm nullum Reipublicæ remedium amplius sperabant, ac iam facilè considerabant eò cuncta fieri deteriora, quò diuturniora; Mediolanum profecti, Imperium planè deseruerunt. Proinde horum nihil Salonino imputandum est, vt qui necdum decimum annum excesserat. Cùm verò indies Gallieno nuntiabatur, vniuersum Imperium terrasque Romanis per vim eripi, fertur respondisse: Equidem mihi abundè satis seruabo. Atque ita omnem vitam, luxui, libidini, popinis, meretricibus ac turpibus voluptatibus deditus, traduxit. Hinc complures exorti tyranni, illorum quisque Imperium affectabat, ita vt eà tempestate tyranni finituli fuerint triginta. Quantum miseriæ & calamitatis tum temporis vniuersus Orbis perpeffus sit, haud difficilè perpendi potest. Ad vnum quippe omnes multo sanguine fusi sunt. Maxonius in Oriente Imperium sumpsit, atque Odenatum interemit, qui & ipse postea occisus fuit. Ingenuus Pannoniæ Præses à suis militibus Imperator dictus est: ac deinde ab iis, qui ab Gallieno stabant, interfectus. Regillianus Illyrici dux à suis item Imperator factus, postea in conflictu à Moscouitis occisus est. Confestim in huius locum subrogabatur Aureolus, quem itidem Claudius habito cōflictu interfecit. Macrianus vir probus ac senex defendere Imperium volebat, quare cum militibus suis profectus contra Gallienum, ab Aureolo cum filio in acie interemptus est. Quietus alter Macriani filius, post mortem patris ac fratris, à residuis militibus Imperator consalutatus, ab eodem Aureolo interfectus est. Piso Frugi, quem Macrianus in Thessaliam aduersus Valentem miserat, etiam à suis militibus factus est Imperator, sed ab Valente paullo post occisus. Æmilianus in Ægypto coactus Imperium sumpsit: at deinde à Theodoro captus, ac Gallieno viuus transmissus, laqueo in carcere strangulatus est. Celsus volens noui quid piam in Africâ moliri, die Principatus sui septimo à suis peremptus est. Herodes, Herennianus, & Timolaus fratres atque Odenati filij, vnà cum matre Zenobiâ, per vim Imperium susceperunt, diuque in Oriente vixerunt: sed eos tandem superauit Aurelianus. Saturninus vir prudentiæ singularis, grauitatisque insignis, à suis militibus ad Imperium coactus est. Hic multis aduersus Barbaros Populi Romani nomine victoriis potitus, tandem à suis militibus interemptus est. Balista vir insignis, & ad gerendam Rempublicam oppidò eruditus, cùm inter ceteros etiam tyrannidem affectaret, in tentorio suo à milite quodam gregario occisus est. Titus à Mauris Imperator salutatus est, atque à suis quoque militibus trucidatus. Extemplò vxor eius Calphurnia Imperium suscepit. Vsqueadeò se Gallienus in Imperatoriâ dignitate deiecit, vt ne feminas quidem puduerit Imperium affectare.

XLVII.

MAGNUM SATELLITIVM AMOR.

Cum patre tamquam Cæsar regnavit, & post IX. annos
vnà cum patre interiit.

CASSIVS LATIENVS POSTVMVS, quotquot suo tempore tyranni Imperium affectabant, facile omnes virtute superabat. Vniuersas hasce inferiores ditiones fortiter defendebat, quæ itidem vt ceteræ pænè fuerant perditæ. Et quidem dum Populi Romani nomine apud Francos Præses esset constitutus, gesta meherclè insignia fortiaque Francorum fide ac præsidio perpetrabat. Verùm vt paullo dilucidius de Francorum dignitate differamus, præsertim quod eorum in toto hoc libro nobis facienda sit mentio, operæpretium fore arbitramur, si ab origine primâ eos paullo altius repetamus. Ob quam equidem causam Postumum primo loco præ ceteris tyrannis ponere cum suâ imagine visum fuit, quamquam cum reliquis inter Cæsares haudquaquam numeretur. Expresse igitur litteris proditum habemus, captâ Troiâ Priami nepotes ex Asiâ in Europam profugisse, partemque in Italiam Romam deuenisse, & partem sedes in iis fixisse terris vbi Danubius mari immergitur, atque hinc ortos Sicambros. Id autem contigit anno ante natum CHRISTVM millesimo centesimo octuagesimo tertio. Ceterum cum à Gothis, qui ingenti multitudine ex insulâ Gothiâ erumpebant, plurimum infestarentur, ita vt in istis locis quietos esse non liceret, educti à Rege suo Marcomiro alias quæsierunt sedes. Hic vbi Diis de more sacrificasset, in somnis clam accipit, vt istuc cum suis proficisceretur, vbi Rhenus mari illabatur, se istuc pacatum fore. Et quidem vt aliquantò certior redderetur, item nocte huic prodigiosa quædam visio apparuit. Erat autem monstrum triceps, cuius alterum caput Aquilæ, alterum Bufonis, ac tertium Leonis. Caput itaque Aquilæ Marcomirum ita allocutum est: Tui, ô Marcomire, nepotes olim me Leonemque oppriment, & Bufonem enecabunt. Quo quidem significabatur, eius posteros in Romanos, Germanos, & Gallos, olim fore dominaturos. Aquila enim Romanum denotat Imperium, Germaniam Leo, ac Bufo Galliam, quæ ab hoc populo Francia appellata est. Hic posteaquam istam visionem satis edidicisset, cunctis ad profectionem paratis eò suos confestim educebat, vbi mare influit Rhenus: eaque regio ab his Sicambria nominata est. Contigit autem id anno ante natum CHRISTVM trecentesimo trigesimo quarto. Proinde vt à Saxonibus amicè exciperentur, eorumque proximi vicini, amici ac cognati dicerentur, oppidum construxerunt, quod suo idiomate *Neuvmagen*, Latinè autem Nouiomagum appellarunt. Item Rhenum circa ea loca, in quibus ciuitatem illam ædificarant, nominabant *VVal*, terramque circumiacentem *VVelou* & *Batu*, quasi per electionem (quam illi *Ervelung* vocant) aquæ ac nouæ regionis commodum vtilitatemque iam percepissent. Exstruxerunt præterea ciuitatem, quam Arlemiam & Germanicè vocarunt *Adlerheym*. Siquidem is locus erat, quem demonstrat Aquila. Multa in iis locis oppida condiderunt, quibus & nomina indiderunt ab occasione quâ in ista loca deueniant: cuiusmodi etiamnum hodie quædam exstant, vt sunt *VVeick*, *Groll*, *Haderuueick*, &c. Hi ipsi populi, quos Geldrenses nominamus, etiamnum eo modo regionem, fluuium, oppidaque vocitant. Neque enim verè Teutonicè loquuntur. Vbique pro h proferunt k: & pro s, t. Temporibus Iulij Cæsaris Regem habuerunt nomine Francum, qui in præliis tot tantisque victoriis potitus est, vt ab eò Franci, nec Sicambri ampliùs dici maluerint. Iulius vocat eos Menapios ac Batauos. Bataui autem sic dicti sunt à *Batu*: ac versus Occidentem sese extendunt ad mare vsque Septemtrionale. Drusus regionem hanc temporibus Augusti ac natalis CHRISTI Prouincialem fecit, atque etiamnum pars illa, quæ inter *Venlo*, *Neuvmagen*, *Calcar*, & *Santem* sita est, non Geldria, sed Prouincialis, atque illorum idiomate *Vogtey* appellata est, eò quod Romani in eâ parte Prouinciam constituerunt. Hos Francos sibi Postumus comparauit, Imperiumque apud hos decennio possedit, atque ex eâ occasione primùm Franci ad bellum excitati fuerunt. Cum enim Postumus rebellionem quadam ab equitibus Romanis vnâ cum filio suo esset interfectus, Franci in expeditione militari perseverantes, Lollianum in Postumi locum Imperatorem subrogarunt.

XLVIII.

FORTES FORTVNA FORMIDAT.

Horum triginta afflixerunt orbem terrarum, qui non Cæsares, sed Tyranni dicti sunt. Hic x. Imperij sui anno confossus est.

N

CLAVDIVS, dux ille sub Gallieno ac Salonino perquam fidus fortisque, ut Tyrannum Aureolum, qui Imperatorem Mediolani obsidebat, vi repulisset, morientis Gallieni sententiâ Imperator designatus est, ab eodemq; Imperialia ornamenta suscepit. Cum namque Censorinus, Marius, Cecropius, & complures Tyranni alij cum Aureolo conspirassent, quasi Reipublicæ prodesse voluissent, istorum tandem industriâ Gallienus interemptus est: ceterum priusquam moreretur, cum Claudio ita egerat, uti paullo antè dictum est. Mox Lollianus cum exercitu Francorum è Galliâ petebat Italiam, ubi tantum hoc Francorum effecit præsidio, ut Germani, quorum copiae istic passim agebant, Romam viâ aliquâ inuadere haudquam potuerint. Deinde reuersus in Galliam, collapsas destructasque à Germanis arces vel in Hispaniam vsque restituit. Interea verò, cum ab Senatu Populoque Romano Claudius Imperator susceptus, Augustusque appellatus esset, etiam Lollianus occultâ prodicione occisus est. Atque hinc primùm quidem Franci sese Romanis opposuere, eaque ex re in Germaniâ & Galliâ deinceps potentissimi facti fuere, ut qui in isto bello victoriâ fortunaque amplissimâ fuerant potiti. Claudius igitur, educto Româ exercitu, contra Aureolum ceterosque Tyrannos profectus est: quos ut à Reipublicæ gubernaculis depulisset, ipse Imperium, nomine tenus sectum raptumque in partes, sibi arripuit. Id autem accidit anno post CHRISTVM natum ducentesimo septuagesimo quarto. Proinde cum iam equites Aureoli exercitus communesque militares legiones Claudio sese adiungebant, ac pro Imperatore ipsum venerabantur, grauiissimum in Italiâ conflictum aduersus Germanos habuit. Germanorum erant circiter ducenta millia, quorum pars dimidia vix superfuera. Quamobrem illi à Senatu constituta est aurea galea ac statua, atque in Capitolio clypeus aureus, itemque aurea imago. Præterea & Gothos bello sanè acerrimo adortus est; qui iam annis quindecim Illyricum, Macedoniâ, Salonicam, Thessaliam, Lacedæmoniam, itemque Orientem versus in Asiâ Pontum, Chalcedona, Moesiâ, Pamphiliâ, Mesopotamiam, Syriam, & ceteras regiones deuastarant, funditusque euerterant; atque etiamnum in suâ potestate obtinebant Sarmatiam, Daciam, Thraciam, Dardaniâ, Bulgariam, Transsiluaniam, ac partem præcipuam Pannoniæ. Horum tantam multitudinem Claudius bello apud Danubium fudit, ut victoriâ potitus litteras scripserit huiusmodi: *Delevimus trecenta viginti millia Gothorum, duo millia navium submersimus. Tecta sunt flumina scutis; spatia & lanceolis littora omnia operiuntur. Campi ossibus latent tecti, nullum iter purum ex fœtore cadaverum. Omnes provinciæ servis captivisque Gothorum scatent.* Cumque Romam triumphans ingressus esset, cognomento Gothicus appellatus est, atque incredibili lætitiâ à cunctis exceptus.

XLIX.

QVOD, DVM PRIVATVS ERAM, NEC LEGES
CVRABAM, ABSTVLI; HOC FACTVS
IMPERATOR RESTITVO.

Postquam Imperio præfuiſſet I. anno & IX.
menſibus, mortuus eſt.

QUINTILLVS à fratre suo Claudio Præfectus atque Italici præsi-
 dij Dux instituebatur, vt ab omni tyrannorum rebellionē securus
 Barbaros posset oppugnare. Erat autem Quintillus hic homo planè
 ciuilis ac modestus; quâ virtute solâ fratrem Claudium anteibat.
 Verùm Claudius tametsi & ipse multâ probitate ac virtute præditus esset, vir
 tamen erat insuper strenuus fortisque, ac iuris obseruantissimus, & qui ad Rem-
 publicam maximè natus videri possit. Traiectus igitur cum omni exercitu
 in Africam Claudius, Libyam, Numantiam atque Ægyptum recuperauit,
 Imperiumque ex parte aliquâ paullatim instaurauit. Cùm iam vniuersum
 ferè orbem peragrasset, plurimaque & fortia bella victor perfecisset, repentè
 in morbum incidit; ac Sirmij, priusquam expeditionem absoluisset, vitâ de-
 cessit. Senatus, Equitesque, atque vniuersus exercitus, nuntiatâ Romæ mor-
 te Claudij, Quintillum Cæsarem fecerunt, Augustumque appellarunt. Tan-
 tus Romæ Claudio post obitum ab Senatu honos exhibitus fuit, vt Diuum ip-
 sum appellaret, atque inter Deos etiam connumerauerit. Complures tituli
 sanè magnifici, inscriptionesque in perpetuam eius memoriam marmori in-
 sculptæ consecrabantur, quæ insignes ac præclaras eius victorias aduersus
 Germanos & Gothos testabantur; cuiusmodi etiam nunc Romæ liquidò con-
 spici queunt. Quintillus verò eâ tempestate cum suo exercitu agebat Aqu-
 leia; & cùm iam rumor esset, Aurelianum alibi à militibus Imperatorem le-
 ctum fuisse, ita ab ciuili bello planè abhorrebat, vt manum sibi ipse intu-
 lerit. Narrant aliqui, ipsum se, cùm suos milites Aureliano fauere animad-
 uertisset, paullò seueriorem aduersus eos præbuisse, ideoque ab iis decimo-
 septimo die Imperij fuisse occisum. Habebat & alium fratrem Crispum no-
 mine, vnde genus suum sequens Constantini familia sumpsit. Nonnulli vo-
 lunt & hunc Crispum in catalogum Imperatorum ingerere, idque ex numi-
 smate Crispi cuiusdam sequentis, qui Constantini Maximi erat filius. Mille
 equidem vidi numismata, sed Crispos duos facie diuersos numquam offen-
 dere potui: nec vnquam ab iis, quibus antiqua numismata curæ sunt, au-
 diui, se aliquod in iis deprehendisse discrimen. Præterea quod in nummi
 dorso est ALEMANIA CAPTA, facilè indicat illum non hunc esse
 Crispum. Nam Constantij primò temporibus Germania nomine tenus par-
 titâ fuit. Franci inferius ad Rhenum siti, à Germanis ac Sueuis nomen
Garman linguâ Sueuicâ adepti sunt: atque hi contrâ suo idiomate Germanos
 ac Sueuos vocarunt *Aleman*: quæ duæ dictiones *Gar* & *Al* Teutonicæ sunt.
 Ceterùm Romani & hos & illos vno nomine Germanos appellarunt; habito
 tamen discrimine nomenclaturæ Inferioris, quâ Germani inferiores deno-
 tantur. Atque ita sanè Franci, qui in Galliâ Celticâ modò agitant, dictio-
 nem illam *Aleman* retinuerunt; quemadmodum & Geldrenses etiamnum ho-
 die *Al* pro *Gar* vsurpant. Verùm Franci qui inter Danubium ac Mœnum siti
 sunt, successu temporum, eò quòd prope Germanos habitabant, etiam Ger-
 manicè loqui assueuerunt.

L.

HONESTA TURPITUDO,
MORI PRO BONA CAUSSA.

Decimo Imperij sui die seipsum occidit.

N 3

VRELIANVS natione Germanus, ex ignobili quodam rustico in Vindeliciâ oriundus, cum superstite etiamnum Quintillo à militibus Imperator lectus esset, mortuo iam illo etiam ab Senatu Populoque Romano susceptus, Augustusque appellatus est, anno CHRISTI ducentesimo septuagesimo sexto. Fuit autem hic Princeps staturâ procerus, nervis validissimis, atque in bello fortissimus, sed seueritatis immensæ, sanguinarius, & ad tyrannidem nimium procliuus: in castigandis commilitonibus ac prauis moribus admodum diligens. Primus apud Romanos diadema capiti innexuit; gemmisque, & auratâ omni veste, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus videbatur, usus est. Præterea & porcinæ carnis usum populo instituit. Interea verò dum hæc Romæ agebat, Prouinciæ Septemtrionales aduersus Romanos conspirarunt, Italiamque; maximo cum detrimento, cuncta loca passim cædibus, incendiis, ac direptionibus deuastantes, inuasērunt. His sese Franci adiunxerant, qui Romanis longè erant infestissimi. Nam præter ceteros Germanos hi maximo semper studebant opere & Prouincias obruere, & Romanum nomen prorsus extinguere. Hos contra profectus est Aurelianus: sed magnâ clade affectus, atque in fugam pulsus, cum exiguâ multitudine vix saluus euadere potuit. Quo quidem infortunio Romani adeò grauiter fuere perculsi, vt potentissimi quique fugam ex Vrbe iam iamque adornarent. Verum enimuerò Aurelianus collecto rursus ingenti exercitu, & secundò hostes aggressus est, victorque tribus præliis exstitit; apud Placentiam nempe, iuxta amnem Metaurum, ac postremò in campis Ticinensibus. Tot eo tempore Barbaros fudit, vt iam nullus esset qui auderet resistere. Ab sexcentis millibus virum superfuerant vix centum millia. Francos non longè à Moguntia ad Rhenum ita grauiter adortus est, vt ferè omnes istuc interierint. Refert Theodolius, Aurelianium ducem fuisse in bello adeò fortem, adeò strenuum, vt manu suâ vno die viros quadraginta & octo interfecerit, pluribusque diebus & diuersis ultra nongentos quinquaginta. Cum iam Aurelianus multis copiis à Germaniâ in Galliam proficisceretur, Tetricus (cuius paullo antè mentionem fecimus) vniuersum Gallicum prodidit exercitum, atque Aureliano in manus tradidit: quâ quidem re tota Gallia pacata fuit. Extruebat autem ciuitatem ad Ligerim, quam de suo nomine appellabat Aureliam. Deinde hinc versus Orientem proficiscebatur, atque Imperatricem Zenobiam vnâ cum filio, de quibus in præcedentibus dictum est, suo Imperio subiciebat. Atque ita rursus ab Oriente cum Septemtrionalibus ad Occidentem usque cum Australibus cuncta recuperauit. His itaque ad istum modum gestis, denudò Gothi ultra Danubium nouam pararunt rebellionem, eoque profectus est Aurelianus cum toto exercitu, & præcipuè cum Germanorum ac Francorum præsidio: atque ingentem hominum multitudinem, simulque regem illorum Canabam interemit: inter quos & mulieres decem habitu virili, quæ fortiter dimicauerant, captæ fuerunt. Iam ergo Gothis domitis, incredibili triumpho Romam reuersus est. Ante currum Tetricus ac Zenobia cum filio suo catenis ferreis ornati incedebant. Milites qui currum præcedebant, quique sequebantur, prædas titulosque ingentes præferebant, cum viginti elephantis, ac ducentis feris cuiuscumque generis Orientalibus atque Africis. Præcedebat item magna multitudo captiuorum Barbarorum; cuiusmodi erant Persæ, Arabes, Gothi, Alani, Sarmatæ, Franci, Germani, &c. atque omnes manibus ibant in tergo reuinctis. Non multo tempore post à militibus Aurelianus interemptus est: Imperiumque septem mensibus sine Imperatore aliquo fuit.

LI.

SVBLIMIVS EST REGERE ALIQVAM ITALIÆ
PARTEM QVAM TRANS ALPES REGNARE.

Cùm Imperium v. annis & vi. mensibus gubernasset, atque
ab omnibus Tyrannis vindicasset, occisus est.

NNO à CHRISTO nato ducentesimo octuagesimo primo, ab Vrbe autem conditâ millesimo trigesimo secundo, milites Imperatorem creare nolebant, omnemque electionem ad Senatum referebant. Indignum quippe rati, ex iis, qui Principem adeò insignem trucidassent, Imperatorem facere. Sed nec Senatus volebat, sciens lectos à se Principes militibus non placere, remque ideò ad milites referebant: atque hi rursus ad illos; qui item, cum recusabant, ad milites rursus referebant. Tum tertio milites rescribebant, nolle se ex eorum numero qui tam indignè cum Principe suo Dominoque egerunt, Imperatorem pati, nedum legere, obsecrantes ut ex suo Ordine Senatus eâ prudentiâ ac sapientiâ, quâ semper præditus fuit, Augustum legeret: eam nempe suam esse sententiam ac voluntatem. Tandem inter Senatores quispiam exurgens ita inquit: *Exercitus sine Imperatore aut Principe, rectè diutius stare non potest: quare deligendum aliquem esse ipsa cogit necessitas. Germani enim, Franci ac Gothi, limitem trans Rhenum rupisse dicuntur, Urbes validas ac potentes occupasse, Romanos nobiles interfecisse, Prouincias cædibus, direptionibus atque incendiis evertisse.* Atque ita Senatus communibus suffragiis deligebat M. CLAUDIUM TACITUM, virum ex Senatorio ordine ob virtutem Reipublicæ planè idoneum. Erat item homo magnâ vitæ temperantiâ, ætate prouectâ, atque in consiliis sanè prudentissimus. Et cum iam senectutem suam excusaret, Senatus respondit, ipsum se Imperatorem, non militem facere; eius animum, non corpus eligere, ut saltem iubeat, ac milites pugnent. Deinde ad Senatum versus, auream statuam Aureliano ponendam petiit; utque Aurelianum omnes pictum in ædibus haberent, inter Deos connumerarent, legesque ac statuta eius confirmarent atque approbarent. Cum ergo omnia ista facillè impetrasset, Imperium, quod iam septem totis mensibus Principem non habuerat, auctoritate Senatus, Equestris ordinis Populi que Romani, suscepit. Vniuersum patrimonium in milites erogauit, petens, ut Aureliani leges militares etiam approbarent, quæ erant huiusmodi: *Vis tribunus esse? imò vis viuere? manus militum contine. Alter alterum ne opprimat, confodiat, interficiat aut capiat. Vnam nullus auferat, segetemve conterat. Oleum, sal, lignum alterius nemo exigat. Quisque stipendio suo contentus uiuat. De prædâ hostis, non de lacrymis prouincialium milites ditescant. Arma tersa sint, ferramenta sarniata, calceamenta fortia. Vestis noua vestem excludat veterem. Stipendium in baltheo quisque, non in popinâ habeat. Torquem brachialem et annulum seponat. Equum saginarium aut grauem nullus habeat. Alter alteri quasi seruus obsequatur. A medicis quisque gratis curetur. Aruspices nihil dent. In hospitij castè se habeant. Qui litem fecerit, vapulet, &c.* Deinde illos diligentissimè inquisiuit, qui Aureliani mortis aut re aut consilio forent conscij. Inuentus igitur Mnestheus quidam Principis demortui Cancellarius, qui dictitasset, Aurelianum quosdam totius exercitus nobilissimos occisurum; quo tantum quidem effecerat, ut Aurelianum interfecerint. Atque ob hanc causam postea Mnestheus hic ad stipitem surrectus, bestiis obiectus est. Interfectis igitur Aureliani percussoribus, Tacitus sese ad Imperium deinceps propagandum tuendumque parans, etiam à suis militibus, quemadmodum eius præcessores, tandem interemptus est.

LII.

MALVS QVI SVA CAVSSA BONVS.

Postquam Imperium v i. mensibus administrasset,
immeritò à militibus interfectus est.

O

ANNIVS FLORIANVS statim post mortem fratris sui Taciti Imperium arripuit, quasi hereditarium fuisset: quamquam sciret Tacitum fratrem in Senatu adiuratum, cum in extremis ageret, ut nec fratrem nec liberos, sed optimum aliquem Principem faceret, qui Reipublicæ Romanæ utilis esset, ac Senatui placeret. Suscipiebant autem hunc milites, volebantque experiri, si quid secus ac rati essent ageret, viam facile scire quâ uti ceteros è medio ipsum tollant; sin probus, utilis atque idoneus foret ac placeret, non alium petere. Verum ubi considerassent, in multis ipsum fratri esse haud dissimilem, nisi quod Imperium paullo auidius affectasset, nimis quàm strenuus iis videbatur, cogitabantque iam quâ ratione hominem interficerent. Florianus autem sese semper in medio corporis sui custodum continebat, qui ut plurimum Germani erant. Igitur cum milites se frustrâ in eo necandi occasionem quærere animaduertebant, sublâtâ conclamatione Probum è Sirmio Pannoniæ oriundum Imperatorem properè legebant, ut electionem Senatus citò præuerterent, quod Senatui ac Tacito eam tradidissent. Acclamatum erat ab omnibus militibus: Probe Auguste, dii te seruent. Probus facile nouerat militum mores ac tyrannidem: quamobrem se excusare exemplo coepit, ac dicere sæpius, non benè eos secum agere, se militibus haudquaquam expedire; idque ideò, quod iis blandiri non nouerat. Sed nequidquam hæc omnia: ipsum solum cupiebant, ac miris laudibus efferebant. Quod ut Floriano nuntiatum esset, tantus ipsum metus extemplò inuasit, tantumque crudelitatem militum metuit, ut solutis sibi venis animam simul cum sanguine effuderit. Gestum autem id est in Ponto, eo in loco ubi Tacitus necem fratris viderat. Eò enim Tacitus exercitum suum duxerat eo animo, ut interim Gothos profligaret, dum eorum milites optimi quique cum Germanis ac Francis in Galliâ essent. Tradunt aliqui, milites Florianum adhuc viuum offendisse, ipsumque suis gladiis interfecisse. Probus confestim ad Senatum Populumque Romanum istiusmodi litteras dedit, ut iis in Concordiæ Templo lectis, ab omnibus acclamatum sit: Probus Augustus semper uiuat, feliciter imperet. multosque ei titulos, nomina & honores attribuerint. Quæ quidem omnia & Senatus confirmauit: tantumque lætitiæ Romæ quantum in exercitu fuit. Hinc omnis tristitia in gaudium versâ est: luxerant enim iam antea Aurelianus, ac deinde Tacitum & Florianum.

LIII.

QVI VNI FACIT INIVRIAM,
MVLTIS MINATVR.

In Imperio vixit I I. mensibus & XX. diebus: cùm autem dubitaret
quòd regno deponeretur, sibi ipse manum intulit.

PROBUS pollicebatur Romanis sæculum planè aureum absque bellis aliquibus, nec milites ampliùs fore necessarios dicebat, quòd breuè vniuersum orbem Imperio Romano subiicere decreuisset: nullus deinceps mereret stipendia; quin aratro potiùs posthac vtendum toret, pascenda pecora, equi, boues, aliaque id genus armenta; agri colendi ferendique: mortales haud immeritò exultare inquiebat, ob felicia illa tempora, quæ iam adfore promittebat. Atque hoc quidem pacto Probus Imperium adeptus est anno CHRISTI ducentesimo octuagesimo secundo. Iam verò Germani, Franci & Gothi, post mortem Aureliani occupabant Galliam: aduersus quos Romanus Imperator Probus cum omni exercitu proficiscebatur, vt eam recuperaret; atque ex Barbaris istis fudit propè quadringenta millia, ciuitates recepit sexaginta: Reges nouem ad pedes eius supplices stratiq̃ue iacebant, seruitium perpetuum offerebant, atque illi vectigal pendere obsequiumq̃; præstare pollicebantur. Hinc in Germaniam inferiorem profectus, ad Francos venit, eosq̃ue multo sanguine expugnauit. Hinc rursus in superiorem iter flexit Germaniam, ac Cheruscos sibi armis subegit. Post hæc verò Illyricum petijt, vbi tantum Sarmatas ceterasq̃ue gentes, quæ sese hostes illi præbebant, in Thraciam vsque contudit, vt ne hiscere quidem auderent. Domuit item Gothos; ac Saturninum, qui Orientis Imperium Byzantijs arripuerat, Marte aperto occidit. Interea sese Proculus ac Bonosus Imperatores prope Agrippinam fecerant, omnemq̃ue sibi Hispaniam, Galliam Braccatam ac Britanniam subegerant. Verum cum Germanos ad auxilium rogassent, nec ab iis impetrare, quod peterent, potuissent, à Probo vterque interfectus est. Atque vt rem paucis complectar, sic Probus hic pacem vniuerso terrarum Orbi restituit, vt iam nemo aduersus Imperium Romanum vel mutire auderet: ac passim vulgò ferebatur, *Mures rebelles nullum audire*. Tum & exercitus palàm dictitabat, etiamsi illi Probi nomen non fuisset, saltem cognomen adipisci potuisse; vtpote qui verè erat probus, nec frustra illi nomen Probi inditum esset. Hoc illud erat sæculum, quod Romanis Probus promiserat. Cum iam inuictissimum hunc Imperatorem Romam reuersurum vbique nuntiaretur, tantà vniuersus populus per Italiam lætitiâ perfundebatur, vti omnes ouantem triumphantemq̃ue passim honorificè exceperint, fueritq̃ue sanè singulis perquam gratus. Vt ergo non longè ab Vrbe Româ abesset, obuiam ipsi Senatus Populusq̃ue Romanus laureis fertis ac palmiferis ramis processit, altisque vocibus à cunctis acclamatum est: Probus viuât, Probus imperet iugiter. Ante currum suum triumphalem captos ducebat Germanos partim superiores, partim inferiores quingentos. Ponè sequebatur inuictus ille exercitus, infinitis spoliis onustus. Ducebat etiam secum ingentem ferarum cuiuscunque generis multitudinem, vt in Amphitheatro cum captiuis de vitâ concertarent. Et ad istum quidem modum Probus Romam ingressus est. Cumq̃ue spolia diuiderentur, turpis illi equus indecorusq̃ue sorte tantum obtigit. At verò iam pace terrâ mariq̃ue partâ, dicebat, minimè profectò conuenire, otiosum esse quemquam; nec decere, vt cuiquam gratis alimenta suppeditentur: iam tempus esse, quo milites in campis nulli futuri sint necessarij. Varias militibus permittebat regiones, easq̃ue in suâ cuique patriâ, vti vineas deinceps colerent. Adducebat item secum in patriam multa militum millia; quos circa oppidum natale Sirmium fodere, aggeremq̃ue conficere, iubebat. Cuius rei cum iam tedium illos cepisset, Probum interemerunt. Debebant etenim Imperatorem habere sanguinarium, & qui præter bella ac cruorem nihil propemodum sitiret.

LIV.

ANNONAM GRATVITAM MILES
COMEDERE NON DEBET.

Cùm Imperio magnâ cum laude VI. annis & IIII. mensibus
præfuiſſet, indignè strangulatus eſt.

ARVS natione Gallus, Narbonæ genitus, statim vt Probi mors Romæ esset nuntiata, à militibus in Prætorio Imperator Rom. creatus est, vt sic in electione Senatum præuenirent ac præuerterent. Et tametsi quidem miles hic fuerat sanè perquam strenuus fortisque, (vt cui ob virtutem fortitudinemque insignem Probus missis ad Senatum litteris statuatam collocandam iam antè censuerat) haud libens eum tamen Senatus suscepit; idque ob Carinum eius filium, adolescentem omnium perditissimum, scelestissimum, nequissimum, ac patri in omnibus planè contrarium. verebatur enim ne quasi iure hereditario sibi olim Imperium arriperet. Id autem ita gestum est anno ab CHRISTI natiuitate ducentesimo octuagesimo octauo. Vbi igitur primùm Carus hic Imperium accepisset, Romæ nuntiatum fuit, Persas iam expeditionem parasse: quare liberis Cæsaribus nuncupatis, Carinum in Galliam cum viris lectissimis destinabat, ne Germani, Franci, Gothi, ac Barbaræ gentes aliæ, interim dum in Oriente abest, patriam opprimerent suam: proficiscebaturque, ducto secum Numeriano altero filio, omni cum exercitu atque expeditione militari Orientem versus, vti rebelles Persas expugnaret. In itinere offendeat Sarmatas, qui morte Probi auditâ Imperio Romano descuerant, passimque Prouinciâs Romanas inuaserant, ac miserè deuastarant. Horum Carus vnico conflictu fudit propè quadraginta millia, cepitque immensam multitudinem, quam secum duxit in Persiam. Cum iam Carus Persas vi deuicisset, eorumque ciuitates præcipuas funditus euertisset, Mesopotamiam recuperasset, Parthos expulisset, atque omnes Orientales regiones Imperio Romano subiecisset, castra prope Tigridem fluuium collocauit, vbi tanta illicò tonitrus ac fulminis tempestas exorta est, vt ipsa terra concuti planè videretur. Tandem Carus fulmine ictus interiit. Ita fieri solet, siquando regnum aliquod sit interitum: ita, inquam, primùm Duces, Principesque laudatissimi, qui istud tarentur, vel manu diuinâ, vel ense, vel fulmine è medio sustolluntur. Imperium enim post mortem Probi, qui illud restaurat, paullatim indies deficiebat: ac contrâ Barbaræ nationes magis magisque efficiebantur potentiores, maximè verò Germani, Franci & Gothi; quemadmodum ex sequentibus constabit.

L V.

III

BONVS DVX BONVM REDDIT
COMITEM.

Sæuâ morte absumptus I I. Regni sui anno.

NUMERIANVS ab militibus Pop. Rom. Imperator Augustus-
 que mortuo patre salutabatur. Quamquam enim Carinus
 natus maior esset, nimis tamen longè à militibus aberat. Id
 ita actum est anno post CHRISTVM natum ducentesimo
 nonagesimo. Hic autem Numerianus vir fuit admodum doctus,
 Poëta haud vulgaris, & Orator adeò potens, adeò eloquens, ut om-
 nes sui temporis facile superauerit. Adeò, inquam, quocumque di-
 cendi genere disertus, ut Senatus illi statuat in bibliothecâ Vlpianâ
 ponendam decreuerit, cum inscriptione huiuscemodi: NUMERIA-
 NO CÆSARI ORATORI TEMPORIBVS SVIS POTENTISSIMO.
 Hic Antiochiæ Christianorum templum ingredi volebat, ut eorum
 officia mysteriaque oculis notaret. Sed cum id fieri Cyrillus Chri-
 stianorum Pontifex vetabat, dicebatque indignum esse, ut arcana
 cognosceret diuina, posteaquam sacrificiis idolorum contaminatus es-
 set; ita his accendebatur, ut ense educto Cyrillum confoderit. Et qui-
 dem cum iam exercitum victorem ex Asiâ in Italiam Romam redu-
 ceret, oculis coëpit adeò laborare, ut oclusâ lecticâ ferri (ne aut aër,
 aut sol, aut etiam puluis obesset) in itinere debuerit. Tum autem
 foceri sui Apri industriâ clam est interfectus, ut sic ipse Imperium in-
 uaderet. Longè lateque per plurimos dies mortuum Numerianum
 vehebat, cumque à militibus de salute Imperatoris quæreretur, re-
 spondebat, optimè valere. Tandem detestabilis Apri factio (qui mor-
 tem Imperatoris tantisper celare, donec Imperium adeptus foret, de-
 creuerat) diutiùs latere non potuit, resque cadaueris foetore prodita
 est: tum hic à militibus raptus comprehensusque, Diocletis manibus
 interfectus est: quem confestim milites ad Imperium subrogarunt, ac
 Diocletianum Latinè appellarunt. Iam verò Carinus in Galliâ etiam-
 num erat superstes: agebat istic securè omnia pro animi sui libitu,
 omnemque sollicitudinem in Carausij Tribuni sui humeros impone-
 bat. Hic cum suis copiis Bononiâ per Galliam Belgicam proficisce-
 batur ad Mare Britannicum, ut illud à Francorum & Saxonum op-
 pressionem ac direptionem tutum redderet. Et quantumvis Carausius
 plurima sæpè Francis ac Saxonibus abstulisset, opesque panè infinitas
 à captiuis corrasisset; nulla tamen spolia vel Romanis Imperatoribus
 vel Galliae Præsidibus numerabat, sed sibi omnia retinebat. Ob quam
 equidem causam in eam vulgi incidit suspicionem, quasi prudens
 sciensque Francos & Saxones Gallicam regionem inuadere permitte-
 ret, ut spoliis iis toties auferre, seque ita ditare possit, ac tandem
 Imperium adipisci; quemadmodum res ipsa etiam postea compro-
 bavit.

LVI.

QVOD VIDERI VIS, ESTO.

In Imperio 11. annis patri auxiliatus, peremptus est.

P

CARINVS post patris ac fratris obitum è Cæsare factus est Augustus ; quod iampridem Senatus summoperè timuerat. Sceleſtus enim hic bonis omnibus erat inuiſus. Quamobrem illi pater , dum viueret, ſæpiùs cogitauit Cæſaris nomen abrogare ; feciſſetq; vtiq; (vt Pomponius Lætus exiſtimat) ſi non morte præuentus per fata minùs potuiſſet. Negabat item hunc aliquoties ſuum eſſe filium, ſtatuebatq; ipſum occidere. Omnibus enim ſeſe ſcleribus nimis quàm turpiter inquinabat. Pater ipſum Galliæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, Africæ, Illyriæ atq; Italiæ deſenſorem decreuerat; ſed eâ lege, vti nihil faceret, niſi quod Senatus Romanus iuberet. Luſoribus, mimis, nebulonibus ac lenonibus ſuum implebat palatium, vt qui ſtuprator erat contaminatiſſimus, omniſq; probitatis corruptor flagitioliſſimus. Plurimos ex optimis quibuſque, quos nonnihil verebatur, fictis criminibus partim occidit, partim in exſilium miſit: & qui illi maximè fauebant, optimeq; conſulebant, eos turpiter aulâ exegit, & in eorumdem locum nebulones atq; improbos quoſque ſubſtituit. Litteras ad Senatum dabat ſuperbas : omnes matronas nobiles vitiabat; & ſi qui hinc toruè ipſum intuebantur, hiſ minitabatur mortem. Vxo- res ſimul ducebat nouem ; atque ex hiſ ſi quæ prægnans eſſet, à ſe repellebat. Denique beſtia erat adeò crudelis, adeò ferox, adeoque vitiis enormibus infecta, vt cunctis paſſim horro- ri eſſet mortalibus. Nec Prouincias verò indefenſas ſolum relinquebat, ſed Carauſium etiam conſtituebat, qui Francos, Saxones, aliaſq; nationes Barbaras ad ſe quaſi in prædam alliceret. Ceterum vt Sabinus Iu- lianus Imperium inuadere conabatur, hunc contra Carinus omni vi in Italiam proficiſcebatur, atque in campis Veronenſibus occidebat. Non multo tempore poſt Tribuni ſui cuiuſdam dexterâ (cuius coniugem dicebatur polluiſſe) truci- datus eſt. Interea dum res in Galliâ atque Italiâ agebantur, milites Orientales poſt Numeriani obitum multum diuq; in campis conſultabant, atque ad ex- tremum (quamquam Carinus adhuc in Galliâ viueret, vt ſuprà dictum eſt) Diocletem Imperatorem faciebant, Auguſtumq; appellabant. Qui quidem ſimul ac Imperium ſuſcepſiſſet, nomen ſuum Græcum in Latinum mutauit, at- que ex Dioclete fecit Diocletianum. Operæpretium autem eſt, adeoque neceſſa- rium ob mutationem Principum, & quòd Auguſtorum & Cæſarum nomina inter ſeſe commiſcebuntur, annorum ſeriem hoc in loco recensere, vt alterum ab altero faciliùs dignoſcamus. Anno CHRISTI CCXC. DIOCLETIANVS Imperator factus eſt. Anno CCXCI. Diocletianus MAXIMIANVM Cæ- ſarem nuncupauit. Anno CCXCV. Diocletianus MAXIMIANVM fecit Au- guſtum. CONSTANTIVM verò hi ac GALERIVM MAXIMIANVM Cæſares nuncuparunt. Anno CCCIX. Diocletianus & Maximianus Im- perij ſceptra depoſuerunt, CONSTANTINVMq; & GALERIVM MAXIMIA- NVM crearunt Auguſtos. Tum Conſtantiuſ filium ſuum CONSTANTI- NVM Cæſarem appellauit : itemq; & Galeriuſ Maximianuſ MAXIMI- NVM ac SEVERVM Cæſares nominauit. Anno CCCXI. CONSTAN- TINVS poſt mortem patris Auguſtus in eiſ locum ſucceſſit. Anno CCCXII. MAXENTIVS ſeſe Auguſtum Romæ nuncupauit. Tum Maximianuſ, qui Imperium paullò antè deſeruerat, ruſſus regni ſceptrum ſuſcepit, ac Ga- leriuſ LICINIVM Cæſarem fecit. Anno CCCXVI. fuère ſimul Auguſti quatuor, MAXENTIVS, MAXIMINVS, CONSTANTINVS, & LI- CINIVS. Anno denique CCCXXIII. Liciniuſ M. MARTINIANVM Cæſarem nuncupauit. Atque ita tandem Conſtantiuſ vniciuſ Monarcha effe- ctuſ eſt.

LVII.

POPVLO CEDE, NE PARE.

Cum patre & fratre 11. annis in Imperio sedit, postea
Augustus factus, gladio concidit.

DIOCLETIANVS Romanæ Monarchiæ Imperium suscepit anno post CHRISTVM natum ducentesimo nonagesimo. Ortus autem erat Salonis Dalmatiæ, vir diligens, probus, subtilis, acutus, modestus, in rebus ciuilibus ac militaribus iuxtà peritus, & qui consideratè omnia cum iudicio aggrediebatur. Cæsar quidem, vt dictum est, in castris post mortem Numeriani lectus erat à militibus, verùm Senatus ipsum post Carini obitum primò Augustum nuncupauit. Circa Principatus sui initia passim variæ oriebantur in vniuerso Orbe seditiones ac tumultus. Nam dum Carinus omni vi è Galliâ aduersus Sabinum Iulianum in Italiam proficisciebatur, noui in Galliâ deintegro inter rusticos, quos Bagaudas vocabant, motus exorti sunt, qui Amandum sibi atque Æmilianum Duces ac Tribunos constituerant. Tum Diocletianus sibi Maximianum militem fortissimum Cæsarem creabat, ablegabatque confestim cum omni copiâ in Galliam contra seditiosos factiososque rusticos. Intereâ Carinus in Italiâ confoditur. Tum in Imperio Romano cuncta perturbari, ob multitudinem Tyrannorum qui passim exoriebantur. Carausius (qui Galliam Belgicam ab incursionibus Francorum & Saxonum tueretur) purpurâ indutus Britanniam inuadebat, Achilleus Ægyptum, Quinquegentiani Africam, Narseus Persarum Rex Orientales passim regiones quatiebat. Eâdem hac tempestate Maximianus in Galliâ factiosos illos Bagaudas fudit deleuitque; atque inde insigniter triumphans reuersus est. Tum illum sibi Diocletianus faciebat Augustum. Facile enim animaduertebat, istiusmodi motus per vnum aut alterum sedari vix posse. Ob quam rationem legebat Maximianum, vt pari iure se iuxta imperaret. Duo hi æquali potestate imperantes, appellabantur Augusti. Hi autem Augusti & alios duos sibi legebant, non quidem vt eiusdem secum essent potestatis, sed tamquam Imperij successores, quos non Augustos, sed Cæsares appellabant. Diocletianus Galerium Maximianum Cæsarem faciebat, Maximianus verò Constantium. Confestim inter sese Regna ac Prouincias partiebantur, quò quisque pugnaturus proficisceretur. Diocletianus Ægyptum sibi capiebat, seque cum omni exercitu rati- bus committebat, atque in Ægyptum per mare Mediterraneum traieci- ciebat. Hic Achilleum Alexandriæ, quam octauo mense expugnabat, obsessum trucidabat, ciuitatemque (quæ ceteras Africæ vrbes opibus facile superabat) militibus spoliandam dabat. Denique breuî vniuer- sam Ægyptum in pristinum statum restituit, magnâque potitus victo- riâ in Italiam redijt; ac mira deinceps Romæ perficere occœpit, vt in sequentibus dicetur latius.

LVIII.

NIHIL DIFFICILIUS QVAM
BENE IMPERARE.

Post XIX. annos Imperio cessit, multosque Regno præfecit.

LXXXIII. ætatis anno seipsum interfecit.

MAXIMIANVS Hungarus erat, naturâ ferus, incompotus, stolidus, ardens libidine, parentibus operariis atque agrestibus ortus. Haud enim longè à Sirmio pater eius in campis opera exercuit mercenaria. Huic Africa obtigerat, vti Quingentianos domaret. Atque ita quidem hic (quemadmodum in Ægyptum Diocletianus) cum omnibus copiis traiecit in Africam. In hoc autem bello Maximianus incredibili victoriâ Reges quinque deuicit, qui inter sese appellabantur Germani. Hic tantam Quingentianorum fudit multitudinem, vti nullus ei resistere amplius potuerit; redijtq; item (vt Diocletianus) Romam insigniter triumphans; vbi pari iure Imperium pacificè administrarunt. Diocletianus se Iouium, ac Maximianus Herculeum, tamquam Iouis filium, sese appellabat. Interea dum ambo Cæsares circa exterarum regionum occupati, nempe Constantius circa Occidentem aduersus Gallos & Francos, Galerius verò Maximianus circa Orientem contra Persas; coeperunt Augusti inter sese consultare, quemadmodum cum Christianis ageretur. Nam de religione dissidentes opiniones diutius ferre minimè volebāt. Huic rei non leuem occasionem præbebat hæreticus ille Manes temporibus Felicis summi Christianorum Pontificis. Hic Manes se Christum asserbat verumq; Messiam, atq; eò planè efferebatur, vti duodecim etiam Apostolos selegerit, quos in vniuersum orbem ablegabat, vti cunctos mortales ad suam fidem raperent. Varias, peruersas, impias, ineptas insulasq; diuersorum hæreticorum collegerat opiniones, quibus venenum suum ita latè effundebat, vt hinc Manicheorum secta originem suam duxerit. Rerum omnium duo statuebat principia, alterum quidem bonum, omnis videlicet boni ac lucis; alterum verò malum, totius nimirum mali ac tenebrarum: & quidquid sub aspectum nostrum cadere possit, id omne à malo Deo fuisse conditum; à bono autem Deo quod oculis cernere non possumus. Statuebat item Deum lumen esse amoris corporeum: diabolum à se principium sumpsisse, atque à Deo minimè fuisse creatum, sed naturam & οὐσίαν esse mali, vt Deus est natura atque essentia boni. Præterea mundum diaboli esse opificium, quemadmodum etiam ad eundem humani generis creationem referebat. Hinc enim matrimonium ex diabolo prouenisse aiebat, infantesq; ab eodem in matribus procreari, nec coniugatos fore resurrecturos. His ille rationibus matrimonia prorsus contemnebat. Tandem etiam ignominiosè impieque in Deiparam virginem MARIAM bacchatus est, vanum esse phantasma inquit, asserere CHRISTVM ex MARIA natum: haud enim credi posse tantam Maiestatem eò se humiliasse, vt in hominis corpus descenderet. Affirmabat item CHRISTVM non verum fuisse hominem, sed corpus quoddam imaginarium humanis oculis apparuisse. Huiusmodi articulos collegerat aduersus Christianos quinquaginta, qui Augustino atq; Hieronymo plurimum fecerunt negotij. In quantam calamitatem miseriamque hæreticus hic Christianos protraxerit, mox audies.

LIX.

SATIVS EST MORI, QVAM
PRIVATVS VIVERE.

Hunc Diocletianus Cæsarem, pòst anno 1111. Augustum
secum constituit; anno XV. vterque Imperio cessit.
ætatis anno LX. suspendio periit.

ONSTANTIVS Cæsar in Galliâ cum exercitu suo agebat in castris apud Lingones, vbi primùm quidem ab Francis Germanisque tanto impetu opprimebatur, vt sese in fugam cum suis vertere debuerit. Ad propinquam urbem fessus se properè conferebat, cuius portæ hostili metu occlusæ fuerant: & nisi ab incolis agnitus demisso fune per muros sublatus fuisset, eum haud dubiè insequentes hostes captiuum abduxissent. In vrbe hortabatur suos, qui eò antè confugerant, ne talem ignominiam paterentur, suum honorem defenderent, ac se à Francorum Germanorumque iniuriâ vindicarent. Concionabatur etiam ciuibus, qui sumptis armis victis Romanis auxilium præstabant. Itaque apertis portis irati in hostes irruperunt. Mox fortunâ ad Constantium versâ, Germani ac Franci superabantur, in fugam vertebantur, & propè sexaginta millia cædebantur. Atque ita Constantius vno die aduersam & secundam fortunam expertus est, adeò vt hac insigni victoriâ tota Gallia pacata fuerit, potentiaque Francorum plurimùm arctata. Sic & Carausius, qui aduersus Constantium fuerat destinatus, ab Alecto socio suo clam interficiebatur, cum iam septennio tyrannidem exercuisset. Hinc tandem Constantius in Britanniam delatus, totam insulam suo Imperio recuperauit. Vxorem duxit Helenam captiui Regis filiam, repudiata priore coniuge Theodorâ Maximiani nouercâ, ex quâ tamen nonnullos suscepit liberos. Tantæ erat clementiæ ac modestiæ, vt à Britannis & Gallis plurimùm fuerit adamatus. Sub hæc tempora Franci à Sueuis Mœno fluuiio, qui prope Moguntiam Rhenum influit, diuisi fuere: nomenque Alemanni tum primò cœptum est, Sueuisque propriè attributum. Ita enim ab inferioribus Germanis vt plurimùm sunt appellati; atque hi contrâ ab illis Germani, exceptâ Francorum Regione, cuius capitalis ciuitas Herbipolis est. Hac etiam tempestate Alemanni cum Saxonibus vicinis suis fœdus concordiamque inibant, ac Diocletianus simulque Maximianus Romæ in summo habebantur honore. Diocletianus gladium suum, vestes calceamentaque gemmis exornabat, seque vt Deum adorari iubebat. Sed eam gratiam apud Romanos haudquaquam promeruerat. Nam præterquam quòd inciuilis planè erat ingenij, naturâ etiam erat ferus, crudelis, asperitatem suam etiam vultus horrore significans, inuidus, libidine ardens, ambitiosus atque in consiliis stolidus. Coniugem duxerat Eutropiam è Syriâ oriundam, ex quâ Maxentium filium ac Faustam filiam suam suscepit, quæ Constantino huius Constantij filio postea nupsit.

L X.

VIRTUS EXERCETVR, NON PERIT.

In Cæsarem à duobus Augustis creatus, ac XIII. anno
 post vbi Imperio cedunt, Augustus factus,
 11. postea anno naturæ concessit.

Q

ALERIVM VALERIVM MAXIMIANVM alterum Cæsarem Dacia nobis parentibus agrariis genitum dabat, vt qui cum patre inter rusticos armentorum fuerat pastor. Hic autem ad bellum se etiam quàm instructissimè parabat. Erat siquidem corpore pulcher, bellatorque sanè felix atque eximius. Commissum igitur huic erat bellum (vt dictum est) Orientale contra Persarum Regem Narseum. Ac duobus quidem præliis feliciter habitis, tandem inter Gallicinum Carrasque congressus, superatus est. Eâ fortè tempestate Diocletianus Augustus in Orientem Mesopotamiam concesserat, ad quem victi Galerij milites confugerunt. Tantaque ab ipso Galerius insolentiâ exceptus est, vt ad Principis vehiculum aliquoties pedes cucurrisse tradatur. Quæ quidem ignominia Galerium ad alteram expeditionem adeò excitauit, vti arma rursus contra Persas ceperit, nouisque contractis copiis eos tandem deuicerit. Cum iam cuncta tranquilla pacataque forent, Diocletianus Maximianusque Christianorum persecutionē, hic in Occidente, ille in Oriente, adeò procurarunt, vt persecutiones alias superiores faciliè superauerint. Dicit etenim vix potest, quanta quotidie hominum multitudo in diuersis Prouinciis fuerit interempta, idque annis decem continuis. Numquam Christiana respublica adeò fuit contristata, adeoque pænè radicitus extirpata. Constat vno mense variis inauditisque cruciatibus fuisse interfecta circiter septemdecim millia. Cuncta passim Christianorum templa funditus euerdebantur. Præterea & libri Noui ac Veteris Instrumenti cum aliis Christianorum libellis variis comburebantur. Oppidum quoddam Phrygiæ cum vniuersis mortalibus incendio prorsum absumebatur, quod idolis sacrificare ciues recusabant. Sub id autem temporis Nicomediæ regium exurebatur palatium: & cum falsâ suspitione captus Diocletianus, fraude Christianorum incendium paratū fuisse putaret, infinitos Christianos in flammam viuos conijci iubebat. In Palæstinâ multi bestiis obiecti fuere; nec vllum tormenti genus potuit excogitari, quo non Christiani afficiebantur. Nonnullis sub vnguibus asperas infixere spinas; atque id quidem cum feminis, tum puellis etiam teneris. Quin & eadem in occultis pudendisque corporis partibus horrendè perpetrarunt. Alijs item candenti ferro oculi effodiebantur. Hæc persecutio etiam trans Oceanum in Angliam serpsit; multosque istuc trucidauit. Pari ratione & in Africâ atque Ægypto gestum est. Ita enim inquit Eusebius: *Equidem ipse meis vidi oculis innumeros in Ægypto mortales supplicio affectos fuisse, quorum alter alterum precedere optabat; erantque omnes non aliter affecti, atque si ducerentur ad quoddam tripudium.* Diocletianus itaque humani cruoris satur ita ad Maximianum scripsit: Sibi visum fuisse istiusmodi opus committere alteri: ac quia iam ingrauescente æuo parum ambo deinceps Imperio forent vsui, placere, commodiorem vitam agerent, stationemque tuendæ Reipublicæ viridioribus iunioribusque mandarent. Cui ægrè quidem primò Maximianus obtemperauit: postea tamen naturæ suæ indulgens vterque, vno die Imperij insignia, vestes potestatemque vniuersam deposuit; ac Diocletianus quidem Nicomediæ, Maximianus verò Mediolani, Imperium Constantio ac Galerio committens, Augustosque creans.

LXI.

SPONDE, NOXA PRÆSTO EST.

Duo Augusti hunc in Cæsarem elegerunt; XIII. annis pòst, cùm
 illi regnare desierant, Augustus factus, sexto deinde anno
 crudelissimâ morte animam egit.

MAXIMINVS, qui & ipse persecutionem contra Christianos perquam sedulò procurabat, Cæsar ab Galerio creatus est, Constantinusque à patre Constantio. Proinde ita tum Imperium diuisum fuit, uti Constantius Italiam, Britanniam atque Africam possideret; Galerius verò Illyrico, Asiæ atque vniuerso Orienti imperaret. Sed Constantius nomine ac dignitate Augusti contentus, administrationem Africæ atque Italiæ recusauit, præfuitque tantum Galliæ ac Britannicæ, quam non ita pridem è Francorum & Germanorum manibus vindicauerat. Ad extremum etiam filio suo Galliam reliquit, atque ipse concessit in Britanniam. Galerius igitur animaduertens Constantium reliquisse Italiam & Africam, duos sibi adoptauit Cæsares, Seuerum & Maximinum: illum Italiæ & Africæ præfecit, hunc Orienti, ut & hinc Christianos expelleret: atque ipse Illyrico solus imperauit. Hic Maximinus tam truculentè Christianos infecutus est, ut iam propè nulli in plateis conspicerentur mortales. Certè templa cuncta, carceres, domus, penaria, ædiumque abdita Christianis onerabantur. Cumque iam nullus locus vacuus reperiatur, nec in quem eos amplius detruderent ac seruarent, ingens sanè multitudo educta est ac bestiis obiecta. Sacerdotes in spectaculum Orbis atque Angelorum diuersis cruciatibus trucidabantur. Nullus herclè cædendi, laniandi ac fodiendi finis. Tortores iussit pro ferreis dentibus ollarum ac vitrorum frustis carnem cutemque Christianorum ita laniare, ita lacerare ac rapere, ut integri nihil in iis remanserit. Feminas penitus denudabant, ut pudenda faciliè conspicerentur. Præterea & gladiis suis atque hastis eas, altero pede circumiecto, alteroque capiti subiecto, alligabant, ac totis ita diebus suspendebant. Nonnullas item eò pertrahebant, ubi arbores duæ prope se coniunctim excreuerant, quarum summitatibus depressis alterum pedem huic arbori, alterum alteri alligabant; ut cum se arbores in altum reciperent, eas medias discerperent. Atque ubi Christiani lubentes plenâ fiduciâ morti sese manciparent, paululùm tyrannorum animi fuere commoti, nec minùs tamen seuerè cum iis egerunt. Magna item in Ægypto Christianis adhibebantur tormenta. Nonnulli enim postquam virgis cæsi fuissent, aut comburebantur, aut capite obtruncabantur, aut submergebantur, aut etiam fame enecabantur. Alexandria actum sanè est turpissimè: quibusdam enim aures, nares, manus membraque cetera præcidebantur, atque ita dimittebantur. Antiochiæ craticulis impositi viui carbonibus assabantur. Duo erant adolescentes nobiles, quos, uti Diis sacrificarent, cogeant. Illi autem respondebant: Ducite nos ad aram. quò cum duxissent, manum uterque suam in ardentem flammam extendebant, atque inqueiebant: Tum nos sacrificasse credite, cum hinc manus extraxerimus. Atque ita manus in igne continentes immoti perstiterunt. Ad istum igitur modum Maximinus in Oriente sæuijt. Sed huius rabies multum boni Christianis præstitit; tantum abest, ut detrimenti quidpiam adtulerit. Nam virtute ac constantiâ, quâ in perferendis cruciatibus præditi erant, magis magisque celebres ac gloriosi reddebantur.

LXII.

MISERA FORTVNA QVÆ
CARET INIMICO.

Galerius Maximianus hunc Cæsarem creauit; duobus annis pòst
assumpto Augusti nomine horribili morte interijt.

SEVERVS, cui in Italiâ persecutio commissa erat, se etiam Christianorum sanguine contaminavit ac miserè cruentavit. Nam in iis etiam regionibus varia tormentorum genera, nunc hæc, nunc illa recenter excogitata proferebantur. Atque inprimis quidem à capite ad pedes usque miserè excoriabantur. Dein verò bestiis obiiciebantur, quas igne aliisque modis ad insaniam & furorem antea prouocarant. Usque adeò sese mortales, bestiae atque elementa aduersus miseros Christianos obarmabant. Cumque ita eos excoriascent, atque in arenâ posuissent, feras in caueis suis antè ad iram ac rabiem concitatas emittebant, ut in Christianos impetum facerent & sauirent, qui eas læti expectabant. Et id quidem ita multis in locis multis annis continuatum est; tantâ etiam multitudine, ut sæpè illis dies prius defecerit, quàm sua potuerint explere tormenta. Quæ tamen omniâ nec vir, nec femina, nec etiam puer unquam expauescebat: sed id potius quisque metuebat, ne non breuitate diei impeditus, maturè satis Martyrum catalogo posset inscribi. Atque ita constantiâ quadam fidei præsentem mortem tamquam melioris vitæ principium ouantes exoptabant; nec alter alterius cruciatibus ac morte languescebat, sed vniuersi Domino psalmos atque hymnos diuersis vocibus mortem expectantes decantabant. Galerius item in Illyrico suo cum exercitu indigna incredibiliaque perficiebat tormenta. In Ponto plerisque plumbum liquefactum in dorsa effusum est: plerisque item in eas corporis partes, quas natura regi voluit. Feminarum puellarumque pudendis candentia ferra intulerunt. Dicitur herclè non potest, quantis Ethnici Christianos affecerint cruciatibus; quos illi perstrenuè læti ac lubentes etiam obierunt, superaruntque. Cùm igitur iudices quasi suâ tyrannide essent saturati, animaduenterentque ciuitates suis orbari ciuibus, parentes liberis, ac liberos parentibus, agrique essent absque cultoribus, ita edictum paullò mitigarunt: *Posteaquam indignum est tot passim ciues suis sententiis immorientes trucidari, decreuimus iis parcere: ac si qui eius opinionis deinceps deprehendantur, his dexter oculus effodietur, notaque perpetua genu sinistro & candenti ferro inuretur, atque ita deinde passim per omnes prouincias in metalla lapidesque damnabuntur.* Interea Romæ Prætoriani per seditionem Maxentium Maximiani filium Augustum crearunt. Quod cùm Maximianus intellexisset, spem cepit repetendi Imperium, quod Diocletiano auctore inuitus deposuerat, incredibilem: propereque Lucaniâ Romam petijt. Diocletianum item litteris admonuit, uti relictum Imperium rursus assumeret. Sed huic ille acquiescere omnino noluit. Galerius autem aduersus Maxentium ingenti cum exercitu Seuerum misit: qui ubi ad urbem citò venisset, ipsam fortiter obsedit. Sed milites ipsum illicò deseruerunt; ac Maxentio, instinctu equitum, quorum fraude erat proditus, sese tradiderunt. Quod ut Seuerus animaduertit, in Illyricum fugere conatus, ab iis in itinere apud Rauennam occisus est, quos ipsum inscuturos miserat Maxentius.

LXIII.

QUANTO MAGIS RESISTITVR, TANTO
MAGIS ADDISCITVR: CHRISTIANORVM
SANGVIS, CHRISTIANORVM SEMEN.

Galerius hunc cum Maximino Caesarem fecit,
nec multò post interfectus est.

MAXENTIVS postquam ita per seditionem Imperium fuisset adeptus, conatus est hunc suum filium Maximianus (quod erant inter se diuisi exercitus) Imperio priuare. Sed cum id milites indignati ferre minimè vellent, illicò concessit in Galliam, falsò se conquerens à filio pulsum, ut ad generum suum Constantinum ita commodè veniret, ipsiq; clanculum insidias (id enim quærebat) pararet, ac Regnum inuaderet, qui iam placidè in Galliis tranquilleque imperitabat, plurimumque à ciuibus ac militibus diligebatur. Re igitur per filiam suam Faustam apertà, ac marito indicatà, properè Maximianus discessit. Verùm Constantinus ipsum secutus, Massiliæ captum laqueo strangulauit. Sub hæc tempora Constantius pater Constantini Eboraci in fata concessit. Tum Constantinus è Cæsare factus est Augustus. Iam verò Maxentius omnem Romæ perimebat honestatem, Romanis per vim suas abripiebat coniuges, multasque matronas in aulam accersebat, ut cum iis libidinem expleret suam. Contigit, ut cum Sophronia vrbis præfecti coniunx per libidinum ministros ad ipsum accersita sollicitaretur, ægerrimè id tulerit, ac marito rem lacrymis aperuerit: qui graues ex imo pectore educens gemitus, tandem hoc saltem respondebat: Quid facias? aut obsequendum homini, aut moriendum. Matrona autem ut considerabat maritum metu mortis ad stuprum conniuere, ac planè in dubio esse, rem secum penitiùs perpendens; à lenonibus præstolantibus ornandi tempus flagitabat. Ingressa ergo cubiculum sibi manus iniiciebat, malens ita Deo pudicitiam suam offerre, ac mori, quàm impudicè viuere. Præterea etiam tempore quodam suis Maxentius præcipiebat, ut per vniuersam urbem discurrent, confoderent quoscumque Senatores in plateis offenderent: quorum plurimos occiderunt ac disturbarunt, falsà moti ratione ac testimonio. Tantus item Magus erat, ut multas mulieres grauidas in suis cruentis sacrificiis iusserit super aram cacodæmonis aperiri & disseccari, quò infantes inde eximeret: quos itidem trucidauit, ut horribilè suum euentum ex iis prænosceret; atq; ex artubus illis tenellis, quos vita antè priuarat, vocem postea in venis inquisiuit. Formosos etiam adolescentes cultro aperuit, atque ex eorum extis diuersa rimatus est vaticinia. Similes artes magicas etiam in Oriente Maximinus exercuit, qui Magis & id genus impostoribus certum quoque stipendium statuit. Magnam enim auguriis atque eius farinæ nugis ceteris fidem adhibebat. Verùm Christianis (qui istiusmodi planè contemnebant) tantò erat truculentior. Peruetusta templa renouauit, atque inibi iuxta veterem ritum Diis sacrificare statuit. Post mortem verò Seueri, Galerius cum decennio Christianos, auxilio duorum Cæsarum Maximini ac Seueri, ab Diocletiani & Maximiani temporibus fuisset persecutus, in grauissimum incidit morbum, ita ut corpore putrefacto cuncti eius præsentiam abhorruerint. Multos Medicos, qui aut desperabant, aut fœtorem corporis, unde vermes pullulabant, ferre minimè poterant, occidit. Virilia eius planè exedebantur. Creabat nihilominus Cæsarem Licinium in Seueri locum, hostisque Maxentio vel ad mortem vsq; permanebat. Cepit tandem finem sanè horrendum. Nonnulli referunt ipsum finem haudquaquam exspectasse, sed sibi mortem consciuisse. Orosius autem ait, cum à Medicis suis quispiam esset subornatus, qui illi dicere auderet, morbum istum Diuinam esse vindictam, eiq; remedia deesse; quòd decreta tum reuocauerit, quæ aduersus Christianos promulgarat, iubens insuper eos redire in patriam: cum verò dolorè diutiùs perpeti haud poterat, quòd tum sibi manum ipse intulerit. Atq; hac quidem re Maxentius summopere gauisus fuit.

LXIIII.

PHRYGES NON NISI ICTI SAPIVNT.

Romanos adflixit IIII. annis, & in Tyberim submersus est.

R

LICINIUS statim post Galerij obitum sese Augustum nuncupabat; nec inuito id quidem Constantino, ut qui Constantiam ei sororem suam in coniugem dederat, pactumque cum ipso aduersus tyrannos Maxentium & Maximinum inierat. Id autem Maximinus ægerrimè ferebat, quòd Licinius nempe (qui non ita pridem secum Cæsar fuisset effectus) iam cum alio conspiraret. Quare ad ciuile bellum sese parabat, appellabatque etiam Augustum. Atque ita quidem Imperium Romanum eâ tempestate quatuor habuit Principes, Maxentium videlicet, Maximinum, Constantinum & Licinium: qui sese omnes Augustos nuncupabant; erantque eiusdem potestatis, sed cum magnâ discordiâ. Nam dum in Oriente Maximinus ac Licinius ciuile bellum aduersus se mutuò mouerent, Senatus Romanus Constantinum è Galliis in Italiam accersiu, ut patriæ suæ subsidio veniret, ipsamque è tyrannide Maxentij vindicaret. Itaque & Constantinus in Occidente ciuile bellum contra Maxentium parauit, eiusque exercitum variis excursionibus oppressit. Nihilominus Constantinus nonnihil Maxentium, quòd magicas exerceret artes, veritus est. Verum, cum multum diuque dubitaret manus cum Maxentio conferere, etiamnum paganus spem tamen auxiliumque à superis postulans, in somnis versus Orientem in aëre istiusmodi conspexit: ✠ signum hisce Græcis litteris conspicuum; quod CHRISTI nomen exprimens, in ipsum ardenti fulgore irradiabat. Quo quidem visu territus, audire videbatur Angelum se in hæc verba alloquentem: Constantine, in hoc vinces. Atque illicò signum istud in suis vexillis depingi curauit. Cumque iam ab Vrbe Româ Constantinus haud longè abesset, castraque prope Tyberim ad Pontem Miluium fixisset, Maxentius haud multum cunctatus, & suum contra exercitum Vrbe expeditus educebat. Constantinus autem sibi præferri signum istud curabat, ita ut cum iam manus utrimque conferrent, Maxentius magnâ strage victus sit. Quare ipse fugiens, in Tyberim vnâ cum equo insiluit, submersusque est. Tum Romani Urbem egregiè expolierunt, ac Constantinum ingenti lætitiâ introduxerunt. Interea verò Licinius in Orientem venit: aduersus quem ubi Maximinus exercitum educebat, inopinata ipsum tormina inuasere, quibus excruciatum in summam incidit desperationem. Huius Maximini malum ferè Galerij morbo simile fuit. Nullius cibi aut potus odoratum aut gustum ferebat. Quo quidem nomine cum ex diutinâ abstinentiâ debilis languidusque esset effectus, ita eius intestina in vlcera putruerunt, ut inter ipsum ac demortuum cadauer nullum pænè fuerit discrimen. Ex omnibus etenim corporis partibus vermes passim pullulabant; sanie putridâ fœtidaque adeò difflebat, ut nemo ei adesse posset. Atque hæc quidem purulentus ille patiebatur, uti iram Diuinam in se ultionemque Christiani sanguinis certò cognosceret. Postremò dolore ac cruciatibus infinitis medullitus consumptus infelicitè periit. Licinius autem rerum successu etiam elatus, magnum inter se ac Constantinum excitabat dissidium; ortaque est inter ipsos (Regnum enim non fert duos) ingens discordia. Nam quemadmodum in initio Christianis fauere simulabat, sic postea (cum Constantino cuncta probè succedere animaduerneret) inuidiæ stimulis ita agitabatur, ut quasi Diis gratificaturus per suos ministros ac socios Constantinum clam intercipere fuerit conatus. Quæ res cum parum succederet; apertum bellum aggressus, Christianos truculenter crudeliterque persecutus est. Verum id Constantinus ægrè ferens, ut qui hætenus concordēs imperauerant, Licinium sæpè obsecrauit, uti ab istiusmodi proposito desisteret. Sed Licinius in suâ perseuerans insaniâ, Christianos ceu bestias trucidabat, frustra que in mare proiciebat. Regiones nouis vectigalibus onerabat, matronas ac virgines constuprabat; ac breuiter, Maximino haud erat inferior. Tum Constantinus sese ad bellum parauit, profectusque est Orientem versus: ubi cum primo conflictu apud Cibalas ad paludem Hiulcam ipsum in castra impetu facto oppressisset, Licinius fugâ elapsus properè Byzantium venit, & M. Martinianum istic Cæsarem fecit.

LXV.

SPADONES ET AVLICI SVNT TINEÆ
 ET SORICES PALATII: VIRVS AC PESTIS
 PVBLICA SVNT LITTERÆ.

Galerius Maximianus Cæsarem hunc loco Seueri substituit;
 & postquam cum Constantino XIIII. annis regnasset,
 LX. ætatis anno interfectus est.

MARTINIANVS antea Magister fuerat officiorum, cuius exigua sanè apud Scriptores fit mentio. Verùm cùm pòst Augustus etiam effectus sit (testimonio quidem numismatum, quæ Antuerpiæ apud studiosissimum virum antiquitatum Abrahamum Ortelium vidi) visum fuit ipsum hoc in loco recensere: quamquam apud Sex. Aurelium Victorem Cæsar dumtaxat sit appellatus. Sed huius Victoris tantùm habemus Epitomen, quæ breuiter cuncta ac concisè tradit. Tempus item edax rerum optimam librorum partem consumpsit. Sic rabidi illi Barbari infensissimi omnis eruditionis artiumq; hostes, ita rerum vniuersa corruerunt, disturbarunt ac penitus extinxerunt, vt iam multorum certa ratio reddi haud possit. Cùm iam ergo Licinius crebris terrâ mariq; pugnis sæpè in fugam fuisset actus, postremò in Bithyniâ prope urbem Nicomediam grauissimo conflictu superatus, rursus turpiter aufugit. Insequebatur autem ipsum Constantinus, apprehensumq; cogebat, vt Imperio decederet, vestesq; & Imperiale diadema deponeret, ac per coniugem suam transmitteret. Tandem vbi hunc etiamnum Constantinus timeret, vt qui naturâ erat ambitiosus, crudelis, moræ omnis impatiens, artium ac doctrinæ planè inimicus (scientiam enim Reip. pestem appellabat) ambos, Licinium nempe & Martinianum, Thessalonix cepit atque interfecit; idq; animo prorsus inuito. Siquidem Licinius haud incommodus ei fuerat: eius enim solius operâ ad Imperium peruenerat; multosq; tyrannos alios, vt erant Valens, Alexander, &c. qui Imperium in Asiâ atque Africâ inuadere conabantur, interemerat, ac Christianos tranquillitati in Oriente restituerat; eorundem sanguine ita probè in ipsis tyrannis vindicato, vt Diocletianus (omnis tyrannidis auctor) cùm sententiam ac mentem huius Licinij animaduerneret, adeò inde horrere cœperit, vt sibi manum intulerit, quamquam iam tum priuatus viueret. Namque ita planè quieti sese dederat, vt Maximiano (cùm litteris ei persuadere conabatur, vt Imperium depositum rursus assumeret) responderit: Vtinam Dij concedant faxintq; videas Solonis hortos atque herbas, quas meâ manu seui, non iterùm me ad Imperium sollicitares aut prouocares. Hic quæso Fortunæ ludum aliquantisper considerate. Extollit suos è luto ad astra sursum, indeq; eosdem deprimit ac deiicit vel in ima maris. Hic enim Diocletianus emptitiis seruis genitus ad summum Imperij culmen adscendit, ac deinde in nihilum propè vltro redactus est. Reliquit tamen posteris de se opus insigne ac memoriâ haud indignum; thermas nempe, quæ infinitis sumptibus fuere instar cuiusdam oppidi extructæ: cui operi ac labori Christiani multis annis destinabantur. In his loca quædam erant ad sudorem prouocandum idonea, quæ salutaribus aquis, partim naturâ partim artificio calefactis, humectabant: eratq; Imperatoribus exercitium quotidianum in his sese cum populo lauare. Æstate iuuenes quidam ter, quidam quinquies aut septies sese lauare interdiu solebant, hieme verò bis: atque in iis etiam noctu cœnarunt. Præterea & feminas huc intromittebant, efficacissima luxuriæ ac libidinis prouocamenta. Horti hîc erant amplissimi, ambitus latissimi, in quibus scamna erant, vt in iis periti Oratores ac doctissimi quique variis de rebus disputarent, præcipuè quæ ad eruditionem spectarent. Huic opificio adiunctum erat Theatrum, hoc est, domus in quâ varij ludi exhibebantur, & quod populus conueniebat, vt homines cum bestiis pugnare commodè videret: eratq; semicirculus gradibus extructus, ex quibus populus spectabat. Amphitheatrum enim vndique rotundum est, ita appellatum Græcè, quod ludi in eo circumquaque spectentur. Etiam illud sciendum est, eos qui cum bestiis pugnabant, potissimum fuisse Christianos, qui cum hostibus in bello captis morti erant adiudicati. Nec verò putes pugiles hosce instar globi bestiis fuisse obiectos. Nihil herclè minus. Oportebat enim voluptatem ex dilanatione diutinâ captare. Atque id quidem in hunc modum fiebat: Inprimis circuli pauimentum arenâ consternebatur, quæ sanguinem illicò imbiberet, ne pugiles eo inficerentur, aut populus ab istiusmodi pugnis abhorreret. Deinde in theatrum pugiles seminudi inuehebantur vnico armati pugione: tum famelicæ bestix antris mittebantur. Præterea suauiter canere ac variis instrumentis musicis ludere incipiebant, ne miserorum lacrymis populus commoueretur. Adeò ethnici in humana viscera sæuierunt. De his plura in M. Iulio Philippo, pag. 78. & mox in Constantino, pag. 134.

Cum vnà cum Licinio breui tempore Imperio præfuiſſet,
ab Constantino occiſus eſt.

CONSTANTINVS Princeps ille celeberrimus, potentissimus, atque in bellis sanè felicissimus, ex Oriente versus Occidentem in Italiam reuersus, magnâ Pop. Rom. lætitiâ Romam deductus est, attributumq; sibi cognomen MAXIMI eodem illo die accepit. Gestum autem id est à CHRISTO nato anno trecentesimo vigesimo tertio, cùm iam antè cum aliis imperasset annis XIII. ac modò solus Imperium (ceteris tyrannis interfectis) possideret. Nam quidquid hic animo concepisset, id etiam efficere omnino conabatur. Cùm enim ab initio sui Principatus ad quamdam Orbis Monarchiam adspiraret, eò omnes ingenij corporisq; vires tendebat, vti Deorum ministros ac defensores interimeret. Quamobrem in eius honorem Arcus Triumphalis constitutus est cum inscriptione istiusmodi:

IMP. CÆS. FL. CONSTANTINO MAX. P. F. AVGVSTO, S. P. Q. R. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO, QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS REMPVBLICAM VLTVS EST ARMIS ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

Quibus etiam alibi additum erat, LIBERATORI VRBIS, FVNDATORI QVIETIS. Fuit autem vir planè probus, omni laude atque encomio omnium iudicio dignissimus, & quem meritò quis cum optimis quibusque potentissimisq; conferat Principibus. Siue enim vires ingenij siue corporis respicias, in vtroque suprà quàm credi possit excelluit. Equestris gloriæ oppidò quàm erat audius, in præliis fortunatus: honestas liberalesq; artes semper quamplurimi faciens, iustitiæ æquitatisq; obseruantissimus, & qui amari potius quàm timeri optabat. Clementiâ ac liberalitate omnium sibi fauorem beneuolentiamq; comparabat, ita vt nullus ferè esset, qui non huic cuperet inservire. Multas ferebat leges, & siquæ nimis erant duræ, eas mitigabat, superfluas item rescabat. Christianis pacem quietemq; concedebat. Tum Christiani animum recipere, & ad sese redire, plurimumq; lætari cœperunt. Et cùm iam deinceps se totum Diuinis dabat institutis, edictum promulgauit, vt absq; Christianorum cædibus paganorum templa passim occluderentur. Ceterùm idola templis exigere necdum sanè audebat; idq; metu populi, qui etiamnum ea ex magnâ parte colebat. Urbem Romam multis egregiisq; ædificiis plurimùm exornauit; etiam thermas suas fecit, vt paullò antè dictum est; sed non ita magnas, neque in eum finem, vt in iis tam sæua cruentaq; ederentur spectacula. Nam istiusmodi theatra honestis etiam ludis, probis ac iuuenilibus erant vsui. In his Comici & Tragici poëtæ suas exhibebant fabulas: dumq; horum Comœdiæ, Tragœdiæ ac Poëmata agebantur, Senatus cum Imperatore in medio graduum confidebat. Locus enim hic erat, ex quo optimè commodissimeq; prospiciebatur. Hic & Equites sua obtinebant loca. Gradus autem in semi hoc circulo, aut etiam rotundo, ita erant ordine collocati, vt qui in supremis agerent, ceteris viderentur magis proceri, nec nisi eminentia procul capita conspiciebantur. Atque ita insignes in iis exhibebantur ludi. Vt autem rem summatim perstringam, varia in hisce thermis delectamenta exercebantur. Ac præcipuæ quidem thermæ, quas Romæ habuerunt, sunt Antonini, Diocletiani & Constantini. Multæ præterea aliæ Romæ habebantur, quas alij construxerant Imperatores, sed non ita magnæ ac sumptuosæ; vt erant Agrippæ, Neronis, Tatianæ, Traianæ, Seuerianæ, Philippianæ atque Olympiadis. Fuere etiam thermæ aliæ multis impensis exstructæ, sed quæ ad nullum vsum præterea alium erant idoneæ; cuiusmodi sunt Alexandri, Gordiani, Aureliani ac Nouatiani. Quid autem Constantinus antè egerit, & quemadmodum sedem Imperialem Byzantium (quam ciuitatem de se Constantinopolim appellauit) in Orientem transtulerit, in sequentibus, cùm ad eius liberos peruenerimus, deinceps dicemus. Huius enim temporibus multæ varizque rerum exortæ sunt permutationes; in quibus multa etiam memoratu digna incidere solent, quemadmodum eo in loco commodè dicetur, vbi à Pontifice summo Romana Monarchia rursus ex Oriente transferetur ad Germanos. Constantinus igitur ad postremum Cæsares creauit Crispum filium suum natu maximum, & Licinium interempti Licinij ac sororis suæ Constantiæ filium.

LXVII.

IMPERATOR NEMINI, NE SVIS QVIDEM
 PROPRIIS MEMBRIS, PARCERE DEBET,
 PVBLICÆ TRANQVILLITATIS
 CONSERVANDÆ CAVSSA.

Imperavit annis XXXI. vixit annis LXVI. Christianorum persecutionem abrogavit, idolorum templa clausit, Imperium in Orientem transtulit, tandem veneno extinctus.

IVLIVM CRISPVM ex Mineruinâ coniuge, siue concubinâ, suscepit Constantinus. Hic iuuenis erat adeò formosus, vt eius amore Fausta Constantini vxor capta fuerit: sed cum ad libidinem sollicitanti renuisset, infensissimo odio eundem est profecuta. Constantinus extemplò vnâ cum filio ingenti exercitu aduersus Gothos profectus est, qui in Sarmatiâ Romanorum Prouincias obruere occipiebant. Horum illi ingentem fuderunt multitudinem. Intereâ igitur dum eo in loco circa Gothos plurimùm essent occupati, nec Franci accepti damni ab Constantio fuere immemores, rursus Galliam inuaserunt. Hos contra Constantinus cum omnibus proficiscebatur copiis: Francos campis expellebat, Regesque eorum Ascarichum ac Ragaysum capiebat; atque vt terrorem Francis incuteret, bestiis laniandos obiiciebat. Necessarium est hîc considerare, Francos hac tempestate fuisse diuisos, duosque peculiare habuisse Reges: atque eos, qui in Sicambriâ aut Geldriâ remanserunt, vnâ cum his Francis, qui in Franconiâ apud Sueuiam ac Vindeliciam agunt, plurima aduersus Gallos ac Romanos, qui Galliam occuparant, mouisse bella, victoriaque sæpius potitos fuisse, & interdum etiam succubuisse. Prætereâ & multos secum habebant Germanos aut Alemanos, vt eos appellabant Franci, quemadmodum paullo antè apud Constantium audiuius, ac deinceps in sequentibus latius sumus audituri. Cum iam ergo Constantinus victoriâ apud Francos potitus Istriam rediisset, ac Polæ in oppido degeret, vt hinc in Cyprum trajiceret aduersus Calocorum, qui iam seditiones aliquot ac turbas excitasset, Fausta priuignum suum ad patrem detulit, quasi minùs honestè pudicitiam eius sollicitasset, & cum parere recusasset, tum vim inferre voluisset. Quare Constantinus coniugis suæ verbis fidem habens, Crispum interfici iussit. Verùm post audiuit filium fuisse extra noxam; ac coniugem potius adolescentem eò verbis sæpius pertraxisse, vt hac occasione ipsum interimeret, ne suis liberis foret impedimento, quò minùs ad Imperium peruenirent. Vt autem Constantini mater Helena ex magnâ commiseratione innocentis filij mortem assidue increpabat, Faustam tandem instinctu Helenæ in balneum ardens coniecit atque interemit. Ab eo Constantinus mutatus tempore, crudelior paullo effectus, infinitos ex amicis ac propinquis interfecit: inter quos etiam Licinius eius ex sorore nepos fuisse fertur. Porro cum iam ita sæuieret, ac complures adhuc in eo essent virtutes; leprâ diuinitus ictus, vnâ cum matre Helenâ ab Siluestro summo Christianorum Pontifice baptizatus est Romæ, nec animæ tantùm curatus leprâ, sed & corporis. Hac viâ ac ratione Constantinus fidem adeptus est Christianam, omniaque deinceps ad vtilitatem & commodum conatus est Ecclesiæ.

LXVIII.

HOMO EXTRA CORPVS SVVM
EST IRATVS.

Hic à patre suo Cæsar factus est : & cùm adulterium fugeret,
falsâ accusatione miserè præfocatus est.

CONSTANTIVS à patre Constantino Cæsar in Crispi locum efficiebatur, qui & Dalmatium ex fratre nepotem loco Licinij Cæsarem iuxta hunc Constantium creabat. Porro Dalmatius, iuuenis felicitatis planè indolis, patruo haud dissimilis, breui tempore post à militibus occidebatur. Quod factum Constantius eius patruelis magis admittebat, quàm iubebat. Sub hæc tempora, Constantino ac Constantio filio Imperatoribus, à Christianæ fidei puritate Arius Presbyter ac professor Alexandria in Ægypto descivit. Hic portentosa ac noua quædam in vulgus dogmata seminauit, nouasque scriptorum opiniones in publicum protulit: at breuè Vrbe ab Alexandro Alexandria Pontifice pulsus est. Ac quoniam multos hic secum eiusdem sententiæ & opinionis, Constantinus Concilium Nicææ in Bithyniâ habuit, in quo congregati erant Pontifices trecenti atque octodecim, qui omnes Arii dogma condemnabant. Quare ab Constantino destitutus proscriptusque è Regno est. Atqui huius filius Constantius eidem Ario postea planè adhæsit. Cùm ergo Constantinus diu Romæ imperasset, Byzantium cum tribus suis filiis totaque aulâ profectus est. Hanc ille ciuitatem plurimum ampliavit, restituit, atque ita breui tempore exornauit, ut ad Romam facillè potuisset comparari: ipsamque de suo nomine Constantinopolim appellauit; eo certè animo, ut deinceps hinc aula foret Imperialis. Tandem autem parans sese omni expeditione aduersus Parthos & Persas, qui iam tum Mesopotamiam deuastabant, & alios suos filios Cæsares nuncupauit, Imperiumque iis erogauit: Asiam nempe, vniuersumque Orientem Constantio, sedemque eius Imperialem Constantinopoli fixit. Constantino autem dabatur quidquid situm erat infra Alpes, tota videlicet Germania ad Septentrionem usque, Gallia, Hispania, Britannia, ac regiones illæ quæ versus Occidentem tendunt. Constans denique natus minimus Italiam, Illyricum, ac totam Africam quæ ad Meridiem vergit, in partem accepit, sedemque suam Imperialem collocauit Romæ. Ut igitur Constantinus mare Ponticum traiecisset, apud ciuitatem Nicomediam veneno sublatum est: auctor cædis numquam sciri potuit. Cadaver eius Constantinopolim delatum est, atque in æde Apostolorum sepultum. Ante mortem ingens aliquot mensibus apparuit Cometa, visu admodum horribilis, qui horrida illa miseraque bella portendebat, quæ mortuo Constantino statim insculta fuere. Hic idem ille fuit Constantinus, qui Romanum Pontificem ut caput omnium Christianorum honorauit, qui que coronam suam auro gemmisque insignem de suo capite cum Imperiali diademate, veste purpureâ, ac scipione aureo, Papæ Siluestro fertur imposuisse, induisseque.

LXIX.

PRINCEPS ET INIQUA ET ÆQVA
PARITER AVDIAS.

In Oriente regnavit XLII. annis, eius frater in Occidente;
post huius mortem solus uniuersum obtinuit:
mortuus est XLV. ætatis anno.

ONSTANTINVS post obitum patris vnà cum suis
 fratribus Imperium adeptus est, anno CHRISTI tre-
 centesimo quadagesimo primo. Imperaret hic qui-
 dem in Gallijs; sed parte sibi testamento paterno attri-
 butâ minimè contentus, de integro per legatos suis cum fratribus
 partiri voluit. Quod cum fratres recusabant, rem armis aggredi
 conatus est. Fretus enim optimis suis militibus, ac præcipuè Gal-
 lorum opibus, equitibus Hispanis, peditatuque Alpino, facilè his
 sperabat se fratres suos superaturum; petebatque ita vi magis quàm
 iure instructus Aquileiam in Italiâ. Hic Constans, qui in Sarmatiâ
 aduersus Gothos iam tum agitabat, insignem exercitum contra
 ipsum eduxit, saltem qui Constantino resisteret, qui militum mul-
 titudine ac copiâ longè vincebat. Constantinus copias fratris con-
 temnens, ac suis viribus fisus, bellum incautiùs securiusque ag-
 gressus est. Verùm hunc illicò fratris sui militibus circumuentum,
 atque in ipso conflictu deuictum, equus, cui infidebat, vulnere
 ictus in terram deiecit, incognitusque ita multis ictibus confossus
 est; atque in Alsan fluuium, haud longè ab Aquileiâ, proiectus.
 Atque ita quidem Constans solus Occidentalium regionum im-
 perio potitus est, quemadmodum Orientalium eius frater. Iam
 verò tametsi Constantinus Magnus Francos in Galliâ deuicisset,
 atque expulisset; non omnino tamen eorum vires fregit. Mox
 enim arma capeffentes, damna recuperare, iniuriâque vindica-
 re conabantur. Et quamquam quidem statim post Constantini
 Magni obitum Rhenum ac Mosam traicere, nonnullasque face-
 re excursiones, ac fines passim depopulari incipiebant: omni ta-
 men vi ac copiâ (dum hi fratres inter se bellum mouebant) vndi-
 que Gallorum Prouincias cædibus, incendijs ac direptionibus mi-
 serè aggrediebantur, sperabantque ita vel totum nomen Roma-
 num exstirpare. Hæc enim natio præter ceteras libertatis maximè
 cupida, nullâ ratione Imperio Romano subesse voluit. Quamob-
 rem non expectarunt tantisper, donec Romani in suas venirent
 regiones; sed ipsi vicinas Romanorum Prouincias passim oppres-
 serunt, vt hinc Romanis tantum facefferent negotij, quò sic quieti
 in suis se continerent regionibus. Quâ quidem re eius fuere apud
 Romanos æstimationis, vt de ijs vulgò dictum sit: FRANCVM
 AMICVM HABE, VICINVM VERO MINIME. Itemque
 & hoc: MALE QVI VELIT PVGNARE, CVM GERMANIS
 PVGNET.

LXX.

IN MAGNIS ET VOLVISSE
SAT EST.

Postquam in Occidente III. annis regnasset, vixissetque
XXV. annis, in ciuili bello interfectus est.

CONSTANS tertius Constantini filius, quàm potuit ocysimè fratris interempti Imperium inuadere atque occupare pro-
perans, primùm omni conatu Alpes superauit; hinc Prouin-
cias omnes Transalpinas, Galliamque biennio in suam po-
testatem penitus redegit. Namque illi quàm fortissimè resistebant
Franci, ita vt bellum sæpenumerò aduersus hos ancipiti planè fortunâ
mouerit. Ad extremum tamen eos domuit, pacatosque reddidit. Atque
hac quidem viâ Constans partem fratris assecutus est, anno CHRISTI
trecentesimo quadragesimo tertio; vt Eusebius quidem censet. Eutro-
pius verò refert, hac tempestate Constantem Imperio Romano subiecisse;
quod mihi non fit verisimile. Nam paullò post Coloniam Agrippi-
nam inuaserunt, plurimumque hîc negotij fecerunt Iuliano. Ex quo
illud sanè liquidò constat, Constantem illinc quidem Francos repulisse,
ac tranquillos fecisse, sed minimè Romanis subiecisse. Refert Blondus,
Constantinum ante obitum ita Francos prælijs in Franciâ fatigasse, vt
mœsti se in suis regionibus ad tempora vsque Honorij continuerint.
Quæ omnia profectò cum Historicis, penès quos rerum fides est, mini-
mè conueniunt. Hic autem Constans primò optimum egit Principem,
post ad delicias animum flexit, effectusque est difficilis, morosus, auste-
rus, prouincialibus grauis, ac militibus illiberalis; quæ res postea seditionem
peperit. Milites enim Imperatorem fecerant Magnentium, qui
Augustæ conuiuium militibus exhibuit à manè ad vespèras, Barbaricæ
gentis more. Inde cubiculum ingressus, statim egressus est indutus pur-
purâ, multis satellitibus cinctus, quasi verus fuisset Imperator. Hinc à
plurimis Imperator Augustusque salutatus est. Et quamquam multi
essent, quibus negotium istud minimè placebat; fuere tamen coacti as-
sentiri ac tacere. Res hæc etiamnum celabatur, mittebanturque exem-
plò percussores, qui Constantem nihil tale, cogitantem interciperent,
qui iam tum venatibus operam dabat, ludebatque cum formosis pu-
siunculis. Cùm igitur quodam tempore fessum in tentorio se quieti de-
disset, clam ab ijs, quos miserat Magnentius, interfectus est. Scribunt
aliqui, eum procul cognouisse parricidas, & abijisse in propinquum tem-
plum, & insignia Imperij deposuisse, & ab altaribus tractum cæsum
fuisse. Atque id quidem contigit prope oppidum Helenam, hæud lon-
gè ab Hispanijs, ad montem Pyrenæum.

LXXI.

FELIX SE ERIGENDO FELICITATEM
AMITTIT.

Vbi xiii. annis in Occidente imperasset, & xxx. annis
vixisset, occisus est.

MAGNENTIVS modo prædicto Imperium primò quidem dolo, deinde verò per vim ad se rapuit, anno post natum CHRISTVM trecentesimo quinquagesimo tertio. Perfidus hic beneficij, quod dominus in ipsum suus contulerat, planè immemor exstitit. Cùm enim aduersus Francos præliarentur, ipseque in hostes fortè incidisset, hunc suâ manu Constans defendit, atque hostibus vi eripuit. Vt autem Galliæ iam, Hispaniæ, Italiæ, Africæ, atque, vt rem paucis complectar, vniuersum Constantis Imperium obtineret, noua de integro in Illyrico coorta seditio est. Hic enim milites Veteranum (qui Pannoniæ fines ab Gothorum incursionibus tuebatur) Imperatorem eligebant. Erat autem vir hic grandæuus, rudis, rerum artiumque omnino imperitus. Porro vbi Constantius verus Imperator fratris cædem in Oriente percepisset, ac parricidam Magnentium in eius locum Imperium possidere, etiam Illyrici exercitum Imperatorem legisse Veteranum, mox expeditionem parauit, vti horum omnium vindictam sumeret. Ante omnia tamen Gallum patrum suum Cæsarem fecit, atque Antiochiam in Syriam misit, vt istic regiones defenderet Orientales. Ipse verò ingenti comparato exercitu Hesperios petiit, vlturus fratris necem. Atque vt Sirmium quidem venit, milites Veterani ad ipsum omnes sese receperunt, ac Veteranum in eius manus tradiderunt: qui ab Constantio in gratiam receptus, Imperio tantum priuatus fuit; plurimis alioqui donatus, magni deinceps habebatur. Interea Nepotianus, Eutropij sororis filius, Romæ à populo Imperator creabatur, Augustusque salutabatur. Verum die Principatus sui decimo octauo instinctu Magnentij ab Heraclide clam interficiebatur, caputque eius per vniuersam Urbem in spectaculum circumferebatur. Hinc mox Romæ Magnentius crudelitate sæuiit incredibili, iussitque trucidari quidquid Constantio vmquam adhæserat. Interim Constantius ad Urbem cum suo exercitu properabat, mittebatque ad Magnentium, qui dicerent, si arma deponeret, Italiam atque Africam relinqueret, concessurum se illi Galliam, si modò eâ contentus esse vellet. Sed Magnentius conditioni isti acquiescere noluit, se facile victurum sperans. Consultum enim ipsi erat à Magis, vt priusquam congrediretur, virginem iugularet, cruorem vino misceret, potandumque militibus præberet; tum enim se haud dubiè victorem fore. Deinde insignem quemdam statuit percussorem, qui traiecto mari, Antiochiæ nouitium Cæsarem Constantium Gallum interimeret. Hac occasione sperabat Constantium Imperatorem in Orientem reuocare. Verum occisor hic Antiochiæ proditus, cum suis comitibus ab Gallo fuit interemptus. Cùm igitur res ea Magnentium fefellisset, omne negotium Magis tradidit, ac Româ in Galliam profectus est; vbi, ingenti conscriptâ multitudine, fecit quæ Magi consulebant.

LXXII.

PVDOR SENI PVDOR,
IUVENI DECOR.

Aggessus est Imperium Occidentale, violentâque
manu tenuit per III. annos: quinquagenarius
sibi manum intulit.

T

DECE NTIVS Româ cum fratre Magnentio cesserat, ab eodemque Cæsar Mediolani creabatur, ut Galliam Insubriam tueretur. Interim Constantius omni vi propè sequebatur. Pugna magnis utrimque fiebat copiarum viribus ad Mursam. Tyrannum vincebat Constantius magnâ hostium & suorum strage. Magnentius pedes dimisso equo aufugiebat, uti minùs esset notus; atque ita se in munitionem Mursæ recipiebat. Hic equites suos solari conabatur, sed animum penitus abijciebant; nec ita amicè ipsum intuebantur, uti solebant antea, sed assiduè conclamabant, O Cæsar Constanti. Victor Constantius die postera tumulum conscendebat, ex quo cæsorum cadauera conspici poterant. Cæsa autem utrimque fuerant supra quinquaginta quatuor millia pugnatorum, ex Constantij exercitu triginta millia, ex Magnentij verò viginti quatuor. Hac pugna vniuersæ populi Romani vires adeò attritæ fuerunt, ut eas recolligere in posterum haudquaquam potuerint. Perierant quippe milites optimi, ut deinceps Barbaris resistere nequirent. Magnentius nouum colligebat exercitum, cupidus rursus aleam dimicationis tentare: & priusquam experiretur, legatum mittebat ad Constantium, petens ut Galliam sibi concedere tantum vellet, relinqueret ipsi Italiam atque Africam. Sed hunc Constantius reijciebat, opinatus illum speculatorem venisse. Post iterum saltem hoc cupiebat tantum, ut liceret Ducis militare titulo, nihil Prouinciarum quærens. sed nihil huic à Constantio responsum est. Quamobrem milites eius præcipui metu victorem Constantium adibant. Quod ut Magnentius vidit, intelligens etiam sibi dimicandum fore, & secundo fortunæ aleam tentans, cum Constantio armis congressus est. Sed rursus victus vix euadere potuit, aufugitque Lugdunum. Cum verò animaduerneret se à Lugdunensibus obseruari, ut captum Constantio traderent, atque eius ita beneuolentiam captarent; enses, qui parieti appendebat, arripiebat, ac velut mente captus, fodiebat, secabat, feriebatque obuium quemque, & multos ex amicis & proximis occidebat, vulnerabatque, ac tandem etiam seipsum confodiebat. Proinde Decentius Cæsar qui Galliam tuebatur, audito fratris casu, laqueo sibi vitam finijt. Constantius Siluanum in Galliâ natum Gallis defensorem dabat: quem mox Imperator, calumnijs aures facillè præbens, suspectum habuit. Siluanus autem ubi Imperatorem sinistram de se suspicionem cepisse intellexisset, pro concione id grauiter Gallis questus est; qui ipsum confestim communi voce Cæsarem appellarunt. Ad hunc motum opprimendum à Constantio in Galliam mittebatur Vrsicinus, qui pecuniâ Siluani equites corrumpebat ut occiderent. Iam verò cum in Orientem redire Constantius debebat, ac Franci passim arma expeditionemque parabant, Fl. Iulianum Cæsarem fecit, iussitque ut Galliam tutaretur; & quò magis sibi fidum deinceps haberet, Helenam ipsi sororem suam matrimonio iunxit, atque in Orientem reuersus est. Erat enim sententia, Gallum (qui infinitis ipso absente cædibus in Præsides, aliosque sæuierat) interimere; quod gestum utique in itinere est, antequam Constantinopolim veniret. Gallus hic frater fuit Iuliani; atque ex Flauiorum genere postremi fuerunt, qui imperarunt. Interea Franci expedito exercitu educti, inter ceteras Coloniam ad Rhenum obsederunt, expugnarunt, ac tandem etiam ceperunt atque euerterunt; quemadmodum & ciuitates arcesque alias.

LXXIII.

MISER DOLOR, QVI IN TORMENTIS
NON HABET VOCEM.

A fratre in Cæsarem factus, præ mœrore
seipsum strangulauit.

ILAVIVS CLAVDIVS IVLIANVS Constantini Magni ex fratre nepos, anno post natum CHRISTVM tricentesimo sexagesimo, Româ omni cum militari expeditione aduersus Francos egressus est: qui cùm Augustam Taurinorum venisset, intellexit Francos Coloniam oppidum cepisse. Hac famâ excitus, per Alpes Cottias versus Galliam iter maturauit Viennam. Hinc vltra in Galliam profectus, hostibus obuiam processit; sed ab Alemannis aut Germanis (qui Galliam item inuaserant) apud Senonas obsidebatur. Hic illè cum Germanis fortiter dimicabat, eosque profligabat. Atque ita ad Rhenum profectus, Coloniam rursus ex Francorum manibus asserebat. Deinde Rhenum traiectus, insperatò Francorum Prouinciam opprimebat, vincebatque prælijs haud sanè incruentis, ac multos secum captiuos abducebat. Istiusmodi casum Franci minimè sperauerant. Non enim opinabantur fieri posse, vt quis è suis quidpiam Prouincijs auferre queat; cùm ad illa vsque tempora nullus adhuc Princeps ipsorum regiones fuisset ingressus, donec apud Alemannos habitassent. Pòst Iulianus oppida castraque quæ Franci ad se arripuerant, cuncta recuperauit. Prope Argentoratum Sueuos, siue Alemannos per Rhenum in Galliam traiectos exiguo inæqualique exercitu aggressus est, ac tantam fudit multitudinem, vt peremptorum cadauera montis instar accumularentur, & sanguis instar riui difflueret. Chonodomarius & Badomarius Germanorum Reges capiebantur: prior mittebatur Constantio Imperatori, posterior verò moriebatur Romæ in monte Cœlio. Post hanc autem insignem victoriam ab vniuerso exercitu Iulianus salutatus est Augustus; & cùm non reperiebatur diadema, Maurus quispiam sibi torquem detraxit, vt hinc ipsi corona fieret. Postquàm iam Gallia ab Germanis ac Francis profum erat repurgata; ac Germanorum, exceptis Francis, cæsa fuissent supra triginta millia; Romam egregiè triumphans reuersus est. Verùm Constantius, quòd Iulianus se Augustum nominari passus fuisset, supra modum excandescibat, & haud dubiè bellum ciuile hinc extitisset grauissimum, ni Constantius morte præuentus fuisset. Nam Iulianus se aduersus Constantium iam parabat. Ceterùm vbi Constantius ex Persico bello Constantinopolim rediens contra Iulianum expeditionem moliebatur, mœrore diuinitus ictus apud Taurum montem obiit inter Cilices & Cappadoces. Atque ita Iulianus Monarchiâ solus potitus est, anno CHRISTI tricentesimo sexagesimo quarto. Vt iam Iulianus Constantinopolim venisset, cœpit in primis ipsam mutare religionem, vt tam apud Christianos quàm paganos gratiam ac fauorem sibi conciliare posset, tamquam qui liberum cuique esse de fide sentire permetteret. Deorum templa ab Constantio occlusa ipse recludebat. Nouerat enim paganos ægerrimè ferre, quòd sua sibi verita essent sacrificia, atque eos summo perè flagitare vt templa ipsorum aperirentur. Adhæc exsules Christianorum Episcopos, quos in exsilium Constantius miserat, reuocauit; & quidquid ab ijs bonorum ad Cæsareum fiscum fuisset deuolutum, id omne restituit. Eius generis multa alia præclarè faciebat: pauliò tamen æquior erat paganis quàm Christianis. Siquidem id studiosè operam dabat, vt ethnicam religionem vbique rursus induceret. Et quemadmodum antè Nicomediæ Christianus fuerat lector, ita modò & Pontifex esse volebat. Deorum templa ingrediebatur, ac pro Gentibus sacrificabat. Tum autem à Christianis Apostata meritò appellabatur. Semper penes se Rhetores ac Philosophos habebat: nam & olim in iuuentute Athenis Philosophiæ operam dederat. Aduersus Christianos seuerissimè scripsit; nullos, aut paucos, occidit. Cùm iam bellum contra Persas finiturus exercitum eduxisset, fugitiui cuiusdam dolo in deserta fuit perductus. Hic vbi exercitus eius siti, nimio solis æstu, atque arenæ ariditate fatigatus, casum & culpam ipsi imputaret, plurimùm sanè formidauit, hominemque dolor & anxietas occupauit. Cùm itaque ad istum modum per deserta huc atque illuc diuagaretur & erraret, ab ignoto quodam milite confossus periit.

LXXIIII.

ΝΕΝΙΚΗΚΑΣ ΓΑΛΙΑΙΕ.

Postquam Occidentale Imperium IIII. annis administrasset,
 XXXI. annis vixisset, mirabili modo periit; omnisque
 eius diabolica superstitio patefacta est.

IOVINIANVS communi suffragio à militibus inuitus ad Imperium protrusus est, qui Iuliani diadema ipsi imposuerunt. Sed his ille respondit, quòd Christianus esset nolle se in paganos imperium habere. Et postquàm singuli se item Christianos esse altà voce professi fuissent, petitioni illorum acquieuit. Actum autem id est à CHRISTO nato anno tricentesimo sexagesimo sexto. Hic animaduertens, bis se à rege Persarum victum fuisse, idque magnà rerum, cibi potusque penurià, quàm milites in eremo miserè laborauerant, necessitate planè cogebatur Persarum Regi Nisibin, ac bonam partem Mesopotamiæ tradere, vt suos milites eà calamitate liberaret. Regiones illæ iam multis abhinc annis Imperio Romano fuerant subiectæ: nec fuerat, qui tantæ necessitati restitisset. Pacis igitur foedere percusso, Rex Sapore commeatum extemplò ad exercitum in eremum misit: quem vt in milites diuisisset, castra mouit; duxitque coactus necessitate milites sine victoriâ ac damno ad lares proprios. Cùm verò iam populus in oppido Carrhis summoperè lætabatur, pessimo Principi tam bonum successisse, templum ingressi sunt; quod ne quis intraret, Iulianus prohibuerat, donicum ex Persarum Regno rediisset. Per hanc quippe ciuitatem profectus, in templo quodam paganorum mirabiles cum socijs suis euentus fuerat rimatus. Ostijs ac fenestris optimè prospexerat, militesque aliquot constituerat, qui ab ingressu populum arcerent. Quare cùm ad alterum templi latus peruenissent, signa reperta fuere incredibilia, ex quibus Iuliani prudentia ac pietas, quam exercuerat, facile constare poterat. Conspiciebant enim feminam comâ suspensam, brachijs expansis, ventre resecto vt eius hepar scrutari posset, num victoriâ contra Persas esset potiturus. Antiochiæ in aulâ Imperiali multæ repertæ sunt arculæ humanis capitibus refertæ, atque in puteis infinita submersa cadauera. Ceterùm Iouinianus Princeps verè fuit Christianus. Nam cùm Iulianus scrutaturus, num qui inter milites essent Christiani, edicto præcepisset, vti omnes aut Dijs sacrificarent, aut Ordinem equestrem desererent; Iouinianus (qui mille tum militibus præerat) militiâ abire maluit, quàm Christianam fidem abnegare. Eo tamen Iulianus in re militari carere non potuit; quippe qui peritus admodum erat, eloquens, tenaci memoriâ, corpore formoso ac procero, ingenio plurimùm amœno. Et Iouinianus quidem cùm deinceps Constantinopolim peteret, in campo Dadaftane, qui diuidit Bithynos à Galatis, atrium recentis tectorij vt quiesceret ingressus, carbonum fumo ac noui tectorij foetore suffocatus est, spiritumque exhalauit.

LXXV.

SCOPVS VITÆ CHRISTVS.

Imperio Romano mensibus VIII. præfuit : annos
natus XXXIII. miserè vitam amisit.

VALENTINIANVS prope Nicæam, quæ vrbs caput est Bithyniæ, ab eodem exercitu in Iouiniani locum Imperator eligebatur, post natum CHRISTVM anno tricentesimo sexagesimo septimo. Hic exercitum Constantinopolim duxit. Ortus autem erat è Pannoniâ apud Cibalas, appellabaturque Funarius, quod venalitium funem portanti quinque milites extorquere nequibant: quo merito in militiam adscitus, ad eam paullatim dignitatem conscendit, vt sagittariorum Tribunus postea sit effectus. Cum verò esset Christianus, ac die quodam in Fortunæ templum Domino suo Iuliano congregeretur, ministri templi vtriusque in ipso ingressu stabant, atque aspersione aquæ ingredientibus velut purgare dicebantur. Valentinianus Imperatorem præcedebat, qui vt pallium conspergi suum videbat, templi ministrum pugno iratus feriebat, inquiens; magis se contaminari quàm mundari. Quo viso Imperator hominem apprehendi iubet, cogique ad Idolorum cultum; aut, si nollet, aulam linqueret. Tum Valentinianus aulam extemplò deseruit, & post mortem Iuliani ad Iouinianum in castra redijt: post cuius obitum ipse Imperium adeptus est. Vxorem habebat nomine Seuerinam, quam aliqui imperitè Serenam appellarunt. Hæc illi Gratianum peperit. Hac tempestate relicta erat filia quædam Iustina; quæ, postquam eius pater Iustus à Constantio fuisset interfectus, innupta manserat. Ea autem Seuerinæ cognita plurimum amabatur, adeò vt cum reginis etiam balneas intraret, secum vnâ lauaret. Quare Seuerina apud maritum multa de eius pulchritudine assidue referebat, dignam esse inquiens, quæ nuberet Imperatori. Valentinianus melius hæc, quàm ipsa rata esset, intelligens, cogitare cœpit, quâ ratione eam duceret vxorem, nec cum alterâ coniuge Seuerinâ diuortium faceret. Hinc igitur per vniuersum Imperium edicto publicauit, si cui duas liberet ducere vxores, ei id liberè concedi: quibus illud adiecit, nempe hinc esse, quod pagani tantâ nos superent multitudine. Deinde vxorem duxit Iustinam, quæ ipsi peperit Valentinianum, ac filias tres, Iustam, Gratam, & Gallam. Duæ priores mansere innuptæ, Galla autem nupsit Theodosio. Cum iam Valentinianus breui tempore Orientem administrasset, confestim ex Occidente insperatæ ad ipsum à Præsidibus datæ fuerunt litteræ, quibus continebatur, quemadmodum Germani omnes ferè nationes armis superassent. Hoc autem nuntium magno Valentinianum affecit dolore, atque extemplò sibi Valentem fratrem suum æquali iure adiunxit, quem ab initio sui Principatus Cæsarem fecerat. Valens Imperium exerceret in eos qui in Oriente Romano Imperio essent subiecti; Valentinianus verò, qui in Occidente ad Romanos spectarent. Dein Valentinianus cum septem legionibus atque omni militari expeditione Occidentem versus profectus est. Et quidem cum in primis Alani (sic enim se nonnulli Germanici Gothi appellabant) Valentiniano resistere conabantur; eorum pars magna cæsa fuit, pars altera in Mæotidis paludes sese præcipitauit. Tum Valentinianus suis illud addixit, si quæ natio paludes ingredi, atque inde Alanos expellere vellet, ei se decennalem vectigalium atque exactioinum immunitatem præstaturum. Confestim Franci aliquot, quos secum in Orientem adduxerat Iulianus, rem aggressi sunt, atque inde Alanos vi armisque expulerunt. Hac re ita gestâ, Valentinianus dixit: Etiam si hos Francos minimè appellaremus, re tamen ipsâ Franci iuxta Græcam linguam dici deberent; id est, crudeles, fortes ac duri. Complures arbitrantur hinc Sicambros aut Geldros Francorum nomen primò adeptos fuisse: verum horum sententia nihil planè cum veteribus conuenit.

LXXVI.

ΤΟΝ ΦΡΑΓΚΟΝ ΦΙΛΟΝ ΕΧΟΙΣ,
ΓΕΙΤΟΝΑ ΟΥΚ ΕΧΟΙΣ.

Simul cum fratre & filio XII. annis Imperium Romanum
tenuit; ætatis LV. sanguine suo suffocatus.

VALENS in omnibus Valentiniano fratri omnino erat dissimilis: nam simul atque ab eo discesserat, instinctu suæ coniugis Dominicæ ab Eudoxio Ariano-
rum Pontifice baptismum suscepit. Christianorum etiam persecutionem ma-
turasset, ni fratrem veritus fuisset. Egit aliquamdiu Antiochiæ, permisitque
suum cuique in Deos cultum; Iudæis nimirum, Ethnicis, atque hæreticis: solum illos odio
prosequeretur, qui Apostolicam doctrinam profitebantur. Monachos coëgit in bellum: qui
obsequi recusabant, interfici iussit. Interea cacodæmon eò dementiæ hominem pertraxit,
ut sollicitè rimatus fuerit, quinam post se in Imperium succederet, usurparitque Necroman-
tiam, quæ ex mortuorum cadaueribus colligit futura. Verum enimverò cacodæmon in-
consideratâ eius impietate abusus, obscurum homini responsum dedit: quâ occasione opti-
mos quosque prudentissimosque viros interemit. Cum enim oraculum à dæmone flagita-
set, huic quatuor ille litteras ostendit, ΘΕΟΔ, inquit: Hoc nomen post tua fata rerum po-
tietur. Ob quam quidem causam Valens illos passim occidebat, quorum nomen litteris his-
ce scribebatur. Hinc Theodori, hinc Theoduli, hinc Theodoi, hinc denique Theodorici,
atque id genus complures alij interficiebantur. Inter ceteros autem occisus etiam est
Theodosiolus vir sanè probus, ac Theodosius dux ille fortissimus & Theodosij Imperato-
ris pater; qui eò tyrannum Firmium noua in Africâ molientem Valentiniani iussu coarcta-
rat, ut sibi mortem conscuerit. Complures item metu mortis nomina sua mutarunt, iura-
mentoque abiurarunt. Interea verò dum hæc Valens in Oriente conficiebat, eius frater
Valentinianus magna grauiæque aduersus Alemannos bella mouebat, tandemque victor ad
Germanicum usque mare in Francorum siue Sicambrorum Prouincias ultra Rhenum per-
ueniebat. In his siquidem locis accolæ erant Saxones Germanici maris inter paludes inuias,
parabantque sese ad expeditionem atrocissimam, quasi verò vniuersas Romanorum Pro-
uincias essent vastaturi, funditusque deleturi. Gens hæc Populo Romano bellicosa fortis-
que æstimabatur. Hos contra Valentinianus congressus atroci pugna deuicit, atque attriuit.
Hinc deinde proficiscebatur aduersus Alemanicos Lentenses ad Lacum Acronium: sed
minimo eos afficiebat detrimento; facile enim propellebatur. Quare ubi Treueris ali-
quamdiu egisset; in intimam profectus Galliam, Gratianum necdum planè puberem in
oppido Ambianorum Augustum appellauit, Imperijque consortem fecit. Porro autem ut
Parisijs Quadorum legatos (quos hodie Schlesiæ & Austriacos nominamus) latrocinia sua
excusantes audiebat, subitâ irâ ad eò in illos accendebatur, ut sanguine naribus erumpente
expirauerit. Circa hanc tempestatem horrendi passim tremores motusque terræ per om-
nem Orbis ambitum subitò grassati fuere; itaque mare ipsum inundauit, ut in ciuitates
insulasque rapidis fluctibus pulsum, multa hominum ac pecudum millia submersa obrue-
rit. Post Valentiniani obitum Procopius Imperium affectabat: sed huius cupiditati finem
imposuit Valens. Non multo autem tempore post nouus insperatò populus Borealibus
montibus instructo exercitu in Pannoniam erumpebat. Hi sese Hunnos appellabant; Go-
thisque è Pannoniâ vi exactis, suas in eam sedes transferebant, atque ipsam prouinciam
Hungariam de se nominabant. Cum iam ergo Gothi ultra Danubium, Seruiam, Bulga-
riam, ac Romaniam inuasissent; Valens, quem res hæc plurimum sollicitabat, vniuersam
his Thraciam inhabitandam tradidit. Verum cum ea minimè sufficiebat, ac magnam hinc
inediam patiebantur; hinc profecti, obuia quæque incendijs ferroque deuastarunt. Quo
quidem audito Valens Antiochiâ omni vi Constantinopolim profectus est. Interea post
infinita prælia Gothi etiam Constantinopolim obsedere, ipsumque suburbium incendio
iam deiecerant: nec erat, qui resistebat. Hac re tandem excitus Valens, Constantinopoli
eductus, ac post cruentas aliquot pugnas iaculo vulneratus, ad proximum pagum in vile
tugurium deportatur. Gothi verò ipsum insequiebantur; igneque iniecto, Imperatorem
cum pago incendium absumebat.

*Hunno-
rum (qui
nunc Hun-
gari) ori-
go.*

LXXVII.

SVSPICIONIBVS SECVRVS.

Cum fratre eiusque filijs rexit Imperium XV. annis:
quingagenarius ab hostibus exustus obiit.

GRATIANVS Occidentalis Imperator, qui hac tempestate etiamnum adolescens erat, vt audiebat Barbaros vndique magnis copijs Romanas opprimere Prouincias, ac Rempublicam iam propemodum collapsam esse; spem fidemque in vnum **CHRISTVM** collocans, inæquali hominum multitudine apud Argentuariam oppidum conflictum habuit acerbissimum: cuius tamen euentus illi optimè cessit, vt qui supra triginta Germanorum millia in bello extinxerit: cuius quidem pugnae certa quædam indicia etiamnum hodie extant. Contigit autem post natum **CHRISTVM** anno tricentesimo octuagesimo secundo, cum Gratianus cum Valente patruo suo imperasset annis quatuor. Deinde Gratianus Pannoniam petijt; atque vbi animaduertit patriam suam ab atrocibus Hunnis possessam (qui iam videbantur quasi vinci haudquaquam possint) dubitabat quidnam potissimum ageret. Nam & suam & fratris sui ætatem apud se considerabat. Tandem accersiuit Theodosium (qui suâ virtute præclarum iam nomen adeptus erat) fecitque ipsum sui exercitus Tribunum summum. Hic intrepidus ingentem secum eduxit exercitum, ac cum populo atroci planeque Barbaro ad eò confligit, vt victoriâ potitus sit. Hinc item Gothos atque Alanos fortiter aggressus, pugnis sanè acerrimis superauit, redijtque deinde victor Constantinopolim. Et quidem ne continuis bellis Populo Romano videretur molestus, cum Athalarico Gothorum Rege fœdus percussit. Vt autem Athalaricus venit Constantinopolim, naturæ legibus satisfecit. Hic ipsum Theodosius magnificè sepeliuit; atque eâ quidem humanitate Gothos sibi ac Romanis deuinxit. Quapropter Gratianus plurimum lætatus, cum omnium consensu ac fauore Theodosio prope Sirmium purpuram induit, Orientemque commisit: verum sibi cum fratre suo Valentiniano Occidentem retinuit. Atque ita benè beateque vtrimque imperauerunt, vt collapsum iam Imperium ex parte aliquâ restituerint. Fuit autem Gratianus litteris haud mediocriter institutus, eloquens, consilijs prudens, pacis amans, & qui controuersias facillè sciret deponere, cibi potusque ac libidinis victor, iaculatoriæ artis peritissimus, ac religioni maximè addictus. Huius temporibus Britannia ab Romano Præsidente desciuit. Verum Gratianus, hos contra, Magnum Maximum insignem illum Tribunum ingenti cum exercitu misit: quos sibi confestim Maximus vi subiecit; itaque Britannia potitus, etiam Imperium affectabat. Nam illicò in Galliam omni cum exercitu profectus, totam illam regionem planè deuastabat, suæque potestati subijciebat, cum omnibus inferioris Germaniæ Prouincijs ferè ad Francos vsque Occidentales, qui inferiùs in Galliâ Belgicâ habitabant. Aduersus hunc Maximum proficisci maturabat Gratianus in Galliam. Sed Maximus ab insensu Gratiano legionibus confestim excipiebatur: quâ inopinatâ proditione Gratianus territus, fugaque euadere conatus, ab Maximo Lugduni extinctus est. Extemplò Maximus Victorem in filium, Imperijque heredem, adoptabat; expeditumque in Italiam mittebat, vt & alterum Imperatorem Valentinianum bello aggrediretur, interficeretque.

LXXVIII.

NON QVAM DIV,
SED QVAM BENE.

Cum patruo II II. annis, cum fratre VI. annis in Occidente
regnauit. Cùm XXIX. annis vixisset, interfectus est.

MAGNVS MAXIMVS, qui per vim Imperium fuerat adeptus, ingenti cum exercitu in Italiam transire properauit; eo certè animo, vti Romam obsideret. Valentinianus qui etiamnum adolescens erat, Româ cum matre Iustinâ metu Maximi tyranni aufugit, simul atque de cæde fratris sui Gratiani certior esset factus; maturauitque Constantinopolim ad generum suum Theodosium, qui humaniter ipsum excipiebat. Id autem ita gestum est anno CHRISTI tricentesimo octuagesimo octauo. Confestim sese ad ciuile bellum parabat Theodosius; quod necessitate coactus, partim vt alterius quidem Imperatoris necem vindicaret, partim verò vt alterum regno exactum in illud restitueret, aggrediebatur. Eâ autem tempestate Maximus degebat Aquileiæ, felici rerum successu exultans. Dux Adragatius bellum ipsi securo conficiebat, qui cuncta passim itinera castraque militibus probè munierat. Porro ratus nauali prælio se hostes præuenturum oppressurumque, castra ita munita rursus deseruit. Profecti sunt igitur raptim per Alpeis inuias Theodosius ac Valentinianus, adeò vt nullus eos perceperit; imò vt ne vnus quidem fuerit qui resisteret. Pòst insperatò Aquileiam venêre, Maximumque hostem infensissimum, qui terrore sui tantum nominis Germanos domuerat, & ad pendenda vectigalia coëgerat, aperto Marte absque dolo oppressere, cepere, atque interfecere. Hac re Valentinianus in Italiam vniuersumque Regnum Romanum restitutus est. Adragatius certior de exercitus sui clade factus, in mare se præcipitem dedit. Hic considera, quemadmodum optimi Principes ciuilia bella necessitate ita urgente finierint. Victoriâ enim potiti, ciuitatem opprefferunt, tyrannumque Maximum ceperunt, atque vti meruerat, interemerunt. Contrà item huc animum aduerte, quemadmodum hostis Adragatius, qui magis profectò erat metuendus quàm ipse Tyrannus, morte suâ conatus illos ingentes sustulerit. Atque hæc quidem omnia sine dolo ac fraude ita confecta fuere. Nemo enim huic vmquam restiterat, nec gladius vaginâ eductus fuerat; & tamen bellum istud adeò horrendum absque sanguine vllò absolutum fuit, idque dumtaxat morte duorum. Inuenio Maximum hunc magnâ seditione à Britanicis ac Romanis militibus inuitum Imperatorem fuisse electum, & qui haud malè Imperium administraffet, nisi periurio ac tyrannide pollutus fuisset. Vir enim fuit in militari expeditione, aduersus Francos, Germanos, Gothos, aliosque Barbaros habitâ, fortis ac strenuus, ex prosapiâ Constantini illius Magni oriundus.

LXXIX.

NVMQVAM PERICVLVM SINE
PERICVLO VINCITVR.

Postquam Occidentale Imperium vix annum
molestasset, occisus est.

VALENTINIANVS secundo rerum successu, victoriâque quam cum genero suo fuerat adeptus, suprâ quàm credi possit, sese extulit. Corrumpebat autem ipsum inficiebatque Arianâ hæresi mater Iustina, cuius sese hostes perpetuos atque acerrimos eius pater Valentinianus ac frater Gratianus fuerant professi. Clarissimum Ecclesiæ doctorem Ambrosium maximoperè persecutus est, qui apud fratrem Gratianum vel quantivis pretij fuerat. Vt enim Ambrosius Mediolanensium Pontifex erat constitutus, tota sese Italia ad Christianam fidem extemplò conuertit. Nec verò Valentinianus fratre superstite Christianos apertè persequi fuit ausus; sed post eius obitum raptim Mediolanum cum matre contendit, saltem vt Episcopum infestaret, damnaretque. Quare iussus vt ab Ecclesiâ discederet, his ita respondit: *Neuquam id meâ voluntate fecero, ne lupis oves meas permittere aut deferere videar: si libet, me potius occidite; libens enim hoc in loco moriar.* Ab his autem temporibus Romanæ Monarchiæ deuastatio primò originem cepit. Nam Gothi, cum ab Hunnis bello superati profligati-que essent, ipsi inter se discordes ac seditiosi effecti, sese mutuò prælijs laceßere cœperunt: altera quippe pars Fridegernum, altera Athalaricum Regem sibi eligebat. Hic ille est Athalaricus, qui cum Theodosio Constantinopoli pacem fœdusque iniit. Fridegernus cum suis aliò mutatis sedibus profectus est, Athalaricus in Thraciâ mansit: & qui cum eo hîc erant relictî, Ostrogothi appellabantur; qui autem hinc versus Occidentem cum Fridegerno erant profecti, VVisigothi. Hæc Gothorum dissensio Imperio Romano planè exitio fuit. Post obitum enim Fridegerni, VVisigothorum Rex successit Radagaisus; & postquam Athalaricus Constantinopoli diem obiisset, confestim Ostrogothorum Rex effectus est Alaricus. Quemadmodum autem hi Romanam Monarchiam deuastarunt, in sequentibus paullò post audiemus. Valentinianus, qui securè alioqui poterat imperare, ex Italiâ in Galliam profectus Victorem Maximi filium interemit, quem pater ibi copijs præfecerat. Et dum Viennæ negligentius moraretur, ab Eugenio, olim quidem Grammatico; postea verò tribuno, Arbogasti fraude & pecuniâ corrupto, in cubiculo strangulatus est: atque vt voluntariâ morte crederetur obiisse, laqueo collum indiderunt pensilemque fecerunt. Extemplò Eugenijs ab Arbogasto Imperator constituebatur, vt qui hinc Occidentale Imperium se adepturum temporis successu sperabat. Hac Tyranni illi occasione ingenteis Gallorum ac Francorum inferiorum copias aduersus Theodosium conscribebant; eo animo, vt & ipsum perimerent, atque ita tandem vniuersum Imperium ad se raperent. Ad istum modum Eugenio Orientale Imperium assignabatur.

LXXX.

NOVOS PARANS AMICOS,
NE OBLIVISCARIS VETERVM.

Imperium Occidentale sumit cum fratre, tenuit VI. annis;
deinde cum Theodosio X. annis: ex insidijs interemptus est.

THEODOSIVS & alterum filium Honorium Cæsarem, ac fratris sui Arcadij consortem faciebat: hic enim natus erat maximus, diuque Imperium cum patre administrarat. Gestum autem id ita est, anno salutis Christianæ tricentesimo decimo octauo. Proinde utroque filio Constantinopoli relicto, instructis copijs Theodosius in Italiam contra Eugenium tyrannum profectus est. Complures Danubij accolæ Theodosio auxilio properabant. Ut ergo tyranni huic multis cum legionibus Gallorum ac Francorum obuiam maturabant, factum est, ut inter Alpes ad fluuium Frigidum sese mutuo aggressi manus conseruerint. Pugna multum diuque anceps fuit. Nam multos sibi Gothos Theodosius in primo conflictu adiunxerat, qui à Gallis ac Francis profligati cædebantur propè decem millia. Theodosius tamen victoriâ potitus, hostilia arma pugnantibus etiam pro eo ventis (qui sponte carceris Æolij cedente obice eruperant, itaque in hostium faciem ferebantur, ut neque fundis, neque iaculis, neque ensibus quidquam præstare potuerint) profudit atque deleuit. Eugenius captus ante Theodosij oculos pœnas luit. Arbogastus verò euasit: ratus tamen post biduum fieri haud posse, ut se insequenti Imperatori eximeret, suâ manu vsus occubuit. Theodosius Mediolanum venit: & post multos Reipublicæ exantlatos labores in morbum incidit. Cùm autem iam vitæ finem adesse sperabat, magis profectò ei Respublica fuit cordi: sciebat quippe quis rerum status esset post discessum Principis. Quamobrem Honorium filium suum Constantinopoli accersiuit, Imperatoremque Romanum vice Valentiniani designauit. Ceterùm ubi Honorius Mediolanum venisset, ac pater iam meliusculè valere cœpisset, ludosque de partâ victoriâ, quasi iam planè confirmatus, præsens exhibuisset; subitò in morbum recidit, adeò ut adesse ludis ipse ampliùs haud posset: iubebat tamen uti eos filij præsentés spectarent. Intereà filijs suis duos viros herclè potentissimos adiunxit, Rufinum nempe Præsidem Orientis, ac Stiliconem Occidentis Præsidem: voluitque, ut eis adolescentes filij curæ essent cum Imperio. Atque hoc quidem ita constituto, sub vesperem hinc ad Superos felix commigrauit. Erat siquidem Princeps hic clarissimus, ac Reipublicæ utilissimus; clemens, misericors, omnibus æquè promptus ac communis, solo habitu differre se ceteris putans; in omnes homines honorificus, verùm effusiùs in bonos: quantâ clementiâ in homines, tantâ pietate atque humilitate in Deum; quod ex eo obedientiæ exemplo facile liquet, quòd in Ambrosio Antistite expressit. Cùm enim Theodosius ageret Thessaloniciæ, magna subitò coorta est seditio, ita ut plerique ex Magistratu lapidibus obruti occiderentur; inter quos & miles quispiam, quem magnoperè amabat Theodosius, cædebatur. Quâ quidem re irâ plurimùm accendebatur, nec eam temperabat, donec in tyrannidem esset versa. Inuitabat ciues ad ludos Circenses: quòd cum venissent, ferro insontes cum noxijs perimi iubebat. Fuere itaque cæsa hominum propè septem millia, causâ planè indictâ; tantùm furore quodam animi Imperatoris. Quam profectò cædem ut Ambrosius tristis accepisset, Imperatorque Mediolanum reuersus templum ingredi voluisset, huic ille in limine restitit, atque ait: *Nostine quanta cades impietasq; tua sit, quam infelix patraisti? quibus oculis templum Domini, cui patent omnia, intueberis? quibus pedibus sacrosanctum eius pauimentum conculcabis? quomodo audebis manus tuas extendere innoxiorum sanguine etiamnum manantes? Idcirco secede hinc, vinculumq; quo te rerum omnium Dominus ligauit, accipe, &c.* His verbis Theodosius obtemperauit, (sciebat enim facilè, quodnam Sacerdotis esset officium) ac flens gemenisque discessit, atque mensibus octo mansit excommunicatus. Absolutus tamen postremò fuit hac conditione, ut aduersus iram subitanèam (ex quâ nil boni proficiscitur) legem ferret, ne quisquam præcipite iudicio iniuriâ posthac afficeretur. Constitutionem igitur promulgabat eiusmodi, ne Principum aut Iudicum sententiæ in occisores latæ subitò ad executionem producerentur, verùm suspensæ triginta diebus seruantur, atque ipsi rei carcere inclusi detinerentur, num quid intereà possit exoriri, vnde damnis iniuriam factam constaret, adeoque tum sententiæ queant reuocari.

LXXXI.

ERIPERE TELVM, NON DARE
IRATO DECET.

Vnà cum Gratiano eiusque fratre Orienti præfuit XVI. annis,
cum filio vno anno: obiit quadragenarius.

ARCADIUS filius Theodosij natus maximus animaduvertebat, Rufinum, quem pater tutorem ipsi dederat, parum fidum in se extitisse, ac rem clanculum cum Gothis habere: quod homini magnam peperit suspicionem. Quare cum Constantinopolim cum Theodosij corpore venisset, ei que obuiam ad portam Arcadius processisset, à militibus (ob suspicionem quam de illo ceperant) Rufinus perniciosus tutor occisus est. Hac tempestate infiniti pænè motus exorti sunt. In Africâ sese Gildo Regem faciebat, ac fratrem Mascezelem, quod Romanis fidus persisteret, Regno exigebat. Stilico Honorij præses ac tutor magna grauiâque bella in Germaniâ aduersus seditiosos Francos & Saxones conficere debebat. Radagaisus immanissimus ille Barbarus iurabat omnium se Romanorum sanguinem effusurum, ac Dijs suis illo sacrificaturum. Hic sanè inter tyrannos veteres & præsentis, longè omnium fuit crudelissimus, inopinatoque in Italiam secum adduxit plusquam ducenta VVisigothorum millia. Hi cum iam prope urbem Romani adessent, Romani Ethnici concurrebant vociferantes pro foribus immanes esse Barbaros. Percurrebant peruetusta Deorum templa, auxiliumque ab ijs implorabant. Tandem omnis culpa conferebatur in Christianos, dicebantque tam luctuosum Imperij casum ex contemptu Deorum & neglecto pristinae religionis cultu exortum esse: quapropter & concludebant Deorum sacrificia fore renouanda, alioqui enim victoriam vniquam sperari haud posse; adeò vt hinc maximus Christiani nominis contemptus Romæ sit consecutus. Radagaisus obuia quæque vastabat, incendebat, ac cuncta cædibus atque incendijs absumebat. Romæ se ad resistendum parabant: sed Deus, virtutem suam in hominum multitudine ac robore haudquaquam consistere, voluit exhibere. Radagaisus enim subitò tanto fuit timore atque horrore captus, vt in Peculanos montes cum suo exercitu properè secesserit. Et quantumuis quidem tantam penes se hominum habebat multitudinem, incertus tamen fuit quoniam aufugeret, maximâque in aridis istis locis cibi potusque laborauit penuriâ: atque ita in montibus istis magno timore cinctus, ingentes illas copias, quarum paullò antè totâ vix Italia capax esse poterat, in angustos coëgit montes. Spem igitur omnem Radagaisus Rex in fugâ collocans, clam à suis secessit, & in hostium manus lapsus est, qui ipsum captum vinctumque catenis Romam duxerunt. Tanta etiam Gothorum multitudo à fugâ retracta fuit, vt gregatim instar pecudum diuenditi fuerint, adeoque ex ijs multi vnico floreno. Mox hinc Alaricus Ostrogothorum Rex cum suis consilium iniens statuit, satius esse vno negotio Regnum perdere, quam populo alienigenæ inuito animo subijci, expeditionemque cum suis parauit, ac profectus est Hungariâ per Alpes tantâ cum hominum multitudine in Italiam, vt Romani fuerint demirati, vndenam tot homines confluerint. Cumque nullus ei resisteret, ad pontem venit Condinianum, qui ab Rauennâ distabat milliariis tribus, vbi etiam VVisigothorum Rex ab exercitu residuo efficiebatur. Confestim Alaricus legatos ad Honorium fratrem Arcadij, qui eâ tempestate Rauennæ agebat, misit, qui agros ad habitandum ab eo peterent. Honorius metu ijs totam Hispaniam & Galliam concessit; quas regiones Gensericus Vandalorum Rex pænè prorsus vastauerat. Huc igitur dum Gothi pergunt, Stilico Honorij præses ac socer insperatò eos ipso Paschatis die oppressit, multosque occidit. In primis quidem Gothi territi mox animos receperunt, Romanosque in fugâ prostratos interemerunt. Et cum iam indignati iter in Hispaniam ac Galliam omitterent, deleturos se planè nomen Romanum quàm sanctissimè iurabant; reuersique per Italiam, toto impetu Romam contendebant.

LXXXII.

MAXIMA PAULLATIM EX MINIMIS,
MINIMA SUBITO EX MAXIMIS.

Cum fratre Orientale gessit Imperium XIII. annis:
annos natus XXX. occubuit.

*Roma à
Gothis
euerſa.*

HONORIVS ſe continebat Rauennæ, permittebatque Gothos Romam obſidere, ac totam vaſtare Italiam: reſtituendi enim Imperij ſpes erat nulla. Romæ ingentes paſſim audiebantur querelæ & blaſphemix aduerſus CHRISTVM, qui tum planè contemnebatur. Hinc ſeueriſſimo ſanè iudicio diuino effectum eſt, vt cùm ex Italiâ Romam ferè omnes confluxerant, eò dementiæ penuriâ coacti fuerint, vt ſuos ſibi liberos cõxerint matres, exſtiterintque Romani hoc deteſtabili exemplo ſoli in vniuerſo Orbe Ieroſolymitanis omnino comparandi. Vt autem Alaricus ad inſtruatam pugnam ſeſe parabat, conſideratâ interim ciuium rabie, ſanâ profeſſo vſus ratione per edictum ſuis præcepit, vt à cædibus quantum fieri poſſet abſtinerent, præcipueque parceretur confugientibus ad templa Chriſtianorum. Capta igitur tum Roma, deuasta atque incenſa fuit, anno ab eâ conditâ M. C. LXIIII. poſt natum autem CHRISTVM CCCCLIII. Principatus Arcadij & Honorij anno quarto. Gothi Româ per Campaniam, Lucaniam, Brutiam, ac Calabriam profeſti, in Siciliam contendebant; ſed Alaricus Conſentiâ ſubitò deceſſit. Confeſtim Gothi Alarici cognatum Ataulphum Regem ſalutarunt. Hic Romam reuerſus, quidquid etiamnum ſuper'eſſet, haud aliter ac locuſtæ ſegetes, abſumpſit & deſtruxit. Magnifica illa ædificia, quæ per vim dirui non poterant, partim ſecando, partim cædendo in ruinas confregerunt. Et quidem cùm nullus eſſet qui reſiſteret, Placidia Arcadij & Honorij ſoror mulier ſanè formoſiſſima, Romæ Ataulphum adiit, animumque eius verbis amiciſſimis commouit, ne penitus depopularetur funditusque euerteret, quemadmodum conceperat animo. Placatus itaque Ataulphus Romæ pepercit, ab eâque diſceſſit, acceptâ in vxorem Placidiâ. Incertus autem quonam proficiſceretur, conſilium cepit redeundi in Galliam. Quâ re ita adiacentes regiones fuerunt toritæ, vt Vandali iſtinc in Hiſpaniam fugerint. Cùm verò & Galliam Ataulphus depopulatam offendeat, eâ minimè contentus fuit; quin & in Hiſpaniam profeſtus eſt, hinc in extremos fines proſtigatis Vandalis. Locus vbi primùm ſedem figebat, Gothaloniam appellabat: cùmque triennio in Hiſpaniâ gubernaret, à ſuis occiſus eſt, quòd Romanum Imperium ſibi minimè ſeruaret, nec Romanum nomen penitus deleuiſſet, urbemque Romam iterum non inſtauraret, ac Gothiam nominaret. Sigericus in eius vicem ſurrogabatur: quem, cùm nec ipſe Romam redire vellet, etiam interfecerunt. Huic ſuccedebat Vallia, qui Gothorum votis reſpondere conabatur. Verùm aduerſus hunc Honorius Conſtantium virum fortiſſimum miſit; cui, ſi ſororem ſuam Placidiam reduxiſſet, eam in vxorem ſe daturum pollicebatur. Tum Conſtantius inſtructis copijs lætus in Hiſpaniam profeſtus eſt, contra quem non minori expeditione Vallia egreſſus eſt. Cùm iam alter alteri ſuos viciffim mittebat legatos, tandem in hunc modum conuenerunt, vt Vallia Imperatori ſororem reſtitueret, contraque Romani præſidia illi præſtarent, quibus integram ſibi ac liberam haberet Hiſpaniam, Vandalosque inde pelleret. Hac viâ Conſtantius ſuam adeptus eſt Placidiam, ducebatque exercitum ſuum ſubſidio Gothorum acerrimè aduerſus Vandalos, Francos, Burgundiones, Alanos, ac Sueuos, (hi enim ſeſe Vandalis adiunxerunt, vt Galliam inuaderent, fugerantque à Gothis cum ijs in Hiſpaniam) atque eò pellebant, vt Hiſpaniâ cedere, & in Africam traicere coacti fuerint. Sub hæc tempora peſſimè agebatur in Germaniâ armis cædibusque onuſtâ. Accolæ Rheni, Vandali, Sueui, Sarmatæ, Poloni, Alani, Gepidi, Heruli, Saxones, & Burgundi, ſibi mutuò multum detrimenti attulerunt, agros hominesque attriuerunt, Galliam funditus deuastarunt. Immanes illi Hunni Rheni actolas miſerè compreſſerunt, VVormatiam ac Maguntiam euerterunt, atque infinita hominum millia occiderunt. Vangiones, Nemetes, Quadi, Hedui, Argentoratini, panè radicitus fuère exſtirpati, Galliæ detracti, ac Germaniæ adiuncti. Hac tempeſtate Conſtantinopoli vitâ exceſſit Arcadius, ac filio ſuo Theodoſio Imperium Orientale reliquit.

LXXXIII.

CONDVS REQVIRIT PROMVM.

In Occidentem dominatus est simul cum fratre XIII. annis,
cumque eius filio XV. annis: in Vrbe vastatâ mortuus est.

THEODOSIVS Arcadij filius post Patris obitum Imperator Constanti-
nopolitanus effectus est , anno CHRISTI quadringentesimo vndeci-
mo , in illo infelicissimo totius orbis sæculo . Cùm autem eius patruus
Honorius facile animaduertisset , Rempubicam indies magis magisque ad
interitum ruere , nec Barbaros modò , sed & Tyrannos alios conari Imperium hinc
inde discerpere , qui omnes Prouinciarum passim Præsides erant , debebantque iure
optimo Imperium defensare , animum certè omnino abiecit . Se tamen in Romano
Imperio vsque continuit , ne Barbari opinarentur iactarentque eos se deleuisse , qui
vniuersum Orbem sibi subiectum habere enitebantur . Ac tamen quidem restitu-
endæ Reipublicæ spes ei nulla erat , nolebat tamen quemquam alium Imperatoris no-
mine appellari . Sciebat enim ab ijs se illo tantum nomine distare . Quamobrem ge-
nerum suum Constantium , vice Stiliconis , quem tamquam Romanæ vrbs deuasta-
tionis auctorem occiderat , Prouinciarum sibi Præsidem creabat . Huic verò præcepit ,
vti tyrannos omnes è medio tolleret . In primis itaque profectus hic est aduersus Con-
stantinum quemdam , qui sese in Angliâ Imperatorem fecerat , Galliamque inua-
serat . Sed vbi in Galliam venisset , pugnamque aggressus iam fuisset , Constantinum
ad primos impetus Arelate compressit interemitque . Eius autem filius , quem Cæ-
sarem fecerat , Viennæ occidebatur . Eodem ferè modo Sebastianus ac Iouianus , qui
Imperatores sese nuncupant , subito item occidebantur . Deinde & Heraclianus
Carthagini confossus est . Cùm iam omnes passim tyranni ita essent interfecti , Ho-
norius in morbum incidit , ac Rauennâ æger Romam delatus decessit . Post eius
mortem Theodosius Valentinianum ex Placidiâ natum Cæsarem fecit , ac paullo
post Augustum appellauit . Hi VVandalis totam Africam , quam vi occupant ,
vltrò tradiderunt , vt se quietos securosque imperare permitterent . Hac tempe-
state Rex Hunnorum Attila expeditus omnem Thraciam atque Illyricum deuasta-
bat . Quare Theodosius sanè Legatos suos ad illos mittere cogebatur , qui , vt bel-
lo decederent , sex ijs auri librarum millia numerarent , pollicerenturque in censum li-
bras mille quotannis . Is iam tum Romanæ Monarchiæ status erat publicus , qui haud
collapsus modò penitus erat , verum etiam Barbaris pendere vectigal cogebatur . Prò
Deum hominumque fidem , quàm subito res mutantur humanæ ! quas cùm in sum-
mo loco stare , ac velut in portu (quod aiunt) nauigare putamus , tum sanè calami-
tati sunt proximæ . Quis enim dixerit , Imperium Romanum , cuius olim à tam mul-
tis præclaris Scriptoribus facta est mentio , ita repente ad istum statum fuisse colla-
psum ? Quod Marcus Varro scribit , duodecim vultures , quos vidit Romulus , au-
spicium dedisse , duraturam Romam annos mille & ducentos ; quamquam & hic
numerus non admodum ab hac supputatione remotus sit , tamen existimo eorum in-
terpretationem propriè ad Gensericum Vandalorum Regem pertinere , qui sub Va-
lentiniano & Martiano Romam exussit ac planè deuastauit . Nam postea toties vrbs
capta fuit , vt omnibus tandem Barbaris patuerit . Ad postremum morbo correptus est
Theodosius , ac Constantinopoli vitâ decessit . Vir sanè erat prudens , qui clementiâ
ac liberalitate multos superabat . Adeò , inquam , clemens erat , vt capite aliquem dam-
natum ne ad portas quidem vsque educi permiserit , sed motus misericordiâ reuoca-
uerit . Et cùm ex Consiliarijs quispiam rogaret , quamobrem de illo supplicium mi-
nimè fumeret , qui ei insidias parasset , respondit : *Vtinam Deus faxit , vt omnes mor-
tuos vitâ queam restituere !*

LXXXIIII.

PRÆSENTEM FORTVNAM
BONI CONSVLE.

Postquàm cum patruo Honorio xvi. & cum Valentiniano
xxv. annis Imperium administrasset, vitam cum
morte commutavit.

Y

VALENTINIANVS non erat Constantinopoli defuncto iam Theodosio, sed in Occidente eâ tempestate agebat, Barbaros passim liberalitate ac munificentia pacaturus. Vt autem etiam Oriens suum haberet defensorem, Pulcheria Theodosij soror, priusquam mors eius propalaretur, Martianum senem ac prudentem (erat quippe pietate & pudicitia insignis) accersiu it, atque in hunc modum allocuta est: *Posteaquàm Imperator vitâ functus sit, atque ego te omnium animo meo commodissimum ac gratissimum iudicem, hoc mihi quæso addicas velim, te meam mihi virginitatem illasam defensurum, quam equidem Deo ab ipsâ pueritiâ semper obtuli; & eris mihi Imperator.* Quod vbi Martianus iuramento quàm sanctissimè promississet, Patriarcham Anatolium ipsa ad se cum vniuerso Senatu vocauit, Martianumque Imperatorem creauit. Contigit autem id anno salutis Christianæ quadringentesimo quinquagesimo tertio. Mox Africæ Præses Bonifacius, cum Valentinianus Prouinciam illam Vandalis tradidisset, sese Imperatorem fecit. Aduersus hunc Valentinianus exercitum misit, qui ab Bonifacio cædebatur, antequam in Africam venire potuit. Vt verò Clodius Occidentalium Francorum Rex, qui in inferiori Galliâ Belgicâ agebat, hanc Romanorum necessitatem accipiebat, totam ferè Galliam armis occupauit. Proficiscebatur illæsus cum Francis suis ex Sicambriâ aut Geldriâ ad Oceanum vsque Occidentem versus inter Scaldem & Sequanam, capiebatque Tornacum & Cameraçum, &c. Hinc longius iter maturantes, Rhemos, Parisios, Aureliam, atque vniuersam denique Galliam armis subegerunt; itidemque ad Rhenum, Coloniam, ac Treuiros, &c. In hac regione suos incolas fecit, & antiquo nomine sublato à suis Francis Franciam eam appellauit, quod nomen etiam nunc retinet. Fuere olim Germani, ac Germanicè in Franciâ primùm locuti sunt: verùm bellis populi que varietate & multitudine effectum est, vt illorum lingua tandem fuerit mixta. Atque ita quidem Geldrenses Franci cum his Francis in vnum populum coaluerunt. Valentinianus verò cum ijs pacem inire vel inuitus debuit, & Prouinciam illis permittere. Quâ occasione factum est, vt omne Reipublicæ commodum, totumque Occidentale Imperium adeò perierit, vt illud nemo deinceps potuerit instaurare. Extincto itaque propè Imperio Occidentali, Attila Hunnorum Rex Dei se flagellum publicè asserebat, conabaturque Romanum Imperium penitus collapsum sibi subijcere. Imperium autem dumtaxat in Scythas habebat, qui eâ tempestate Valente Imperatore suis sedibus erant pulsi; quare horum multitudini ac virtuti fidebat. Ex Hungariâ igitur militum eduçebat quinquies centena millia, populum sanè immanem aspectuque ipso horrendum. Vastabat in primis Thraciam, Daciam, Macedoniam, Mœtiam, Achaïam, ac totum ferè Illyricum. Deinde versus Occidentem redibat, atque in Germaniam profectus, multas insignes euertebat ciuitates, vt erat Augusta Vindelicorum, Basilea, Argentoratum, VVormatia, Moguntia, Colonia, Neomagium, Tongeri, ac complures aliæ. Hinc dein profectus in Galliam, regem cepit Burgundionum, ac postea obsedit Aureliam. Iam verò adhuc vnus Galliæ supererat angulus Francis minimè habitatus, vbi se Romanorum Dux continebat Ætius, qui apud Francos & Gothos tantum egit, vt communi manu Hunnis resistere fuerint conati. Metuebat autem Attila Gothos, agebatque callidè cum eorum Rege Theoderico, vt nulla Romanis aut Francis præsidia præberet. Verùm Gothi nullâ ratione amicitiam cum Hunnis fouere volebant, adeoque sese ad bellum pararunt. Vbi hæc ceteræ videbant nationes, Gothi, Francis, ac Romanis subsidio venere, Ripalioni, Alani, Armoritani, Ambiani, Britones, Latiani, Saxones, Germanici Franci, Sarmatæ, & Burgundi, hi omnes, inquam, educti sunt in campos Catalaunicos, qui Francorum supputatione longitudine sunt centum & quinquaginta miliarium, latitudine verò centum & quinque. Atque vt ad bellum sese parabant, Attila suos consuluit aruspices, vt, quis pugnæ huius foret exitus, dicerent. Hi suo more nunc hepar, nunc exta alia examinarunt, responderuntque, infortunium quidem illa Hunnis portendere, sed ita tamen vt hostium dux supremus in bello sit casurus.

Gallia
Francia
dicta.

Attila
flagellum
Dei.

LXXXV.

OMNIA MEA MECUM PORTO.

Occidentis Imperator vltimus regnavit xxx. annis,
 cum Theodosio xxv. & cum Martiano v.
 gladio transfixus est.

VM Attila Hunnorum Rex aruspices de morte Ætij dixisse ratus est ; cuius profectò erat audissimus. Nam hic Populi Romani etiamnum nomine, quod ille diutius ferre haudquaquam poterat , bellabat. Cogitabat etiam vel cum summo suorum detrimento manus conferere, dummodò Ætium interficere posset. Itaque in Galliâ vtrîque infestis signis congressi sunt ; hinc à Romanorum parte Ætius, Gothi, & Franci, illinc ab alterâ parte Attila. Et testantur quidem historiæ numquam in Occidente tantum ab vtrâque parte exercitum , tantamque multitudinem collectam fuisse, perinde ac ea fuit. Pugnatum est à manè ad vesperam vtrîque acerrimè , tantâ animorum obstinatione, vt nox dirimere prælium debuerit. In eo autem conflictu ceciderunt centena septuaginta fortissimorum hominum millia ; tantumque fuscum cruoris est, vt riuulus, qui propè erat, humano sanguine auctus, rapidissimi torrentis instar effluerit. Attila opinione suâ de Ætij morte frustratus fuit. Cecidit autem in eâ pugnâ Theodericus Gothorum Rex. Tum die postero Gothi diuisi Hunnorum copias aggressi sunt ; Attilamque occidissent, nisi iam antè fugisset , ac se cum suis in sua castra recepisset. Illo die se Attila in castris suis continuit ; & quamquam exire minimè audebat, classicum tamen tubis canere non cessabat, quasi qui conflictum rursus pararet, vti eo pacto victores suos terreret. Thurismundus Theoderici Regis filius mortem patris deplorans , apud se statuebat cum Gothis suis Attilam insequi ac funditus delere. Tum Attila extrema tentans, vndique suâ castra clypeatis & sagittarijs muniit : qui tantisper Gothis resistebant, donec Attila fœnum, stramen, atque eius generis fomenta alia facili incendio apta colligi iussisset ; idque in eum finem, vt si Gothi forsan irrumperent, iniecto igne rogam conscenderet, seque incendio absumeret, ne viuus in hostium manus incideret. Verùm Ætius veritus ne profligatis Hunnis Gothi in Romanos facilè impetum conuerterent, Thurismundo expedire consuluit , paternum Regnum defendere, priusquam ceteræ nationes nitantur Hispaniam (quòd eius copiarum iam essent ex magnâ parte concisæ) inuadere, Regnumque patris opprimere. Huius consilio Thurismundus ceu vtili acquieuit , domumque reuersus est. Sed perniciosum hoc fuit consilium. Et, prò dolor, ignarus Ætius quantâ patriam clade eo consilio affecerit , dum cladem auertere detrimentumque omne amoliri studet. Videns enim Attila hostem abiisse, animum recepit, reuersusque in Hungariam, reparato exercitu & collectis viribus sæuiori animo Italiam inuasit, primoque Aquileiam fortiter obsedit, ac debellauit. Sed cum hîc parum proficiebat , quòd ita animosè ciues sese defendebant , ac iam velut susurros in suo exercitu audiebat, nolle milites in ediam diutius perpeti, velle idèò discedere, confestim ingenti vi atque impetu ciuitatem aggressus diripuit, cunctisque cæcis incendio absumpsit , & in cinerem redactam liquit. Hinc deinceps profectus, Concordiam, Atinam, Vincentiam, Brixiam, Pergamum, Ticinum, Mediolanum, aliasque cepit ciuitates. Tum verò cum iam Romæ propè adesset, Leo Pontifex (qui adhuc se in ruinosâ Vrbe continebat) in Pontificalibus ei occurrens supplex petijt , vt retrocederet. Huius viri imagine ac virtute Attila adèò fuit commotus, vt in Hungariam redierit. Quòd equidem reuersus, solemnes nuptias egit ; & in primâ nocte largiter potus, ferociùs stertendo mero repletum spiritum efflauit. Valentinianus ac Martianus quocumque circumspiciebant , cruenta omnia perditaque intuebantur. Vnaquæque gens suum legebat Regem. Tum item Franci imperare cœperunt in Gallijs, Hunni in Hungariâ, Saxones in Angliâ, Gothi in Hispaniâ, ac Vandali in Africâ, &c. Nec mentio quidem Romani Imperij fiebat. Cum verò Ætius ad Valentinianum rediret, ab eodem confossus est, quòd receptû Gothis persuasisset. Tum etiam Valentinianus ab Maximo Ætij amico occisus est. Hic appellabat se Imperatorem Romanum, cœpitque imperare cum Eudoxiâ Valentiniani vxore, atque ingentem hominum multitudinem Romam conuehebat, vti Urbem instauraret. Postea verò Vandali cum Rege Genserico ex Africâ magno impetu in Italiam profecti sunt. Quâ re territus Maximus cum optimis quibusque potentissimisque fugere conatus, in ipsâ fugâ occisus est : atque omnes ferè ex Vrbe fuerunt profligati. Vandali Romam inuasērunt, quæque poterant diripuerunt, homines captiuos abduxerunt ; & quidquid instaurare cœptum fuit, deiecerunt. Hac tempestate etiâ MARTIANVS Constantinopoli in seditione fuit interemptus.

LXXXVI.

QVAMDIU PACATE VIVERE LICET, NON EST
PRINCIPI DECORVM VT ARMA SVMAT.

Vnà cum Valentiniano v. annis, solus II. Orientem rexit:
à tumultuarijs occisus.

LEO Tribunus militum Imperator in locum Martiani eligebatur, ac Constantinopoli ab Anatolio Patriarchâ coronabatur, post natum CHRISTVM anno quadringentesimo sexagesimo, qui filium suum Leonein Imperij consortem fecit. Iam res Italica pessimè sese habebant. Vandali, relictâ Româ, per Campaniam dispersi cuncta ferro incendioque vastabant; Capuam oppidum nobile, fortemque Nolam euertebant. Neapolim, dum fortiter erat munita, inuadere non potuerunt, sed foris cuncta sunt depopulati. Gensericus autem illorum Rex, ubi multas in Italiâ collegisset opes, prædâ onustus Africam repetijt, secumque Eudoxiam vnâ cum duabus filiabus ac multis alijs captam abduxit. Tum multi se in Italiâ Cæsares appellarunt. Quisquis vel aliquantò ceteris potentior erat, hic Augustum se consalutari permittebat. Ex his vnus nomine Maiorianus haud longè ab Rauennâ agens, breui tempore ad oppidum Dertanam necatus est. Hinc Seuerus Rauennæ Augustum se nominari volebat, sed breuî item Romæ sepultus est. Horum tertius Leo appellatus nonnullos conuocabat, ac Nouitios equites nominabat, à quibus & ipse Imperator electus est. Hic Antonium quemdam Cæsarem creabat, mittebatque Romam in Imperium. Seruandus, qui & ipse Imperator esse voluit, ab Antonio profligatur. Romanus etiam libens, vt ceteri, Imperium affectasset; quamobrem ab Antonio fuit interemptus. Anthemius vt patritius Cæsar ab Leone vero Orientali Imperatore Romam mittebatur, vt tyrânnos propelleret. Gensericus verò hosce motus intelligens, rursus tempus esse experiundi fortunam cogitabat, Italiamque iterum ingenti Vandalorum multitudine inuadebat. Verum Anthemius contrâ profectus, vi ipsum repulit, populumque & naues multas disiecit. Gensericus rursus fugiebat in Africam. Dehinc tyrannus exstitit quidam Richimer. Hic Romam profectus, eam cepit, Anthemiumque ad pontem Ælium in frustra secari iussit. Proinde & hic mense tertio suæ tandem tyrannidis pœnas luit. Interea Patritius quidam opulentus, Asper nomine, Imperium cepit; sed mox ab Olibrio necabatur, qui in Anthemij locum ab Leone erat missus. Verum nec Olibrius diu admodum superstes fuit. Tum Licerius Rauennæ Imperator effectus est. Sed non multò post ab Nepote instructo exercitu Regno pellebatur; qui tum ipse Imperiale nomen ad se rapuit. Iam verò Leo, postquam eius filius obiisset, Leonem nepotem suum ex filiâ Ariagnâ & Zenone natum Imperatorem fecit. Basiliscus Cæsar creabatur, mittebaturque in Africam, vt traiectionem Vandalorum in Italiam impediret. Interea senior Imperator Leo vitâ decessit. Tum Basiliscus Imperator publicè declarabatur. Hic suo cum exercitu Romam profectus, confestim in Basilicam D. Petri fugam cepit: cumque Imperiale diadema altari imposuisset, vnâ cum vxore Zenobiâ vti baptizaretur, festinauit. Sed Constantinopoli Zeno rerum potitus est. Nam Leo ob ætatem iuuenilem huic Zenoni vitrico suo Imperij coronam imponebat. Hac tempestate Christiana fides primò in Galliâ prædicari cœpta est. Nec sanè multo post Clodoueus quintus Francorum Rex in Galliâ ab Antistite Remigio baptizatus est occasione insignis cuiusdam victoriæ, quâ potitus fuisset in Germanos, qui Franciam inferiorem seu Galliam Belgicam inuadebant vastabantque. Hic Clodoueus Insignia Gallica, tres nimirum bufones, in tria aurea lilia mutauit. Inscriptionem huius nummi equidem non vidi: facile tamen illud colligi potest, nomen iunioris Imperatoris in vacuo fuisse scriptum.

LXXXVII. LXXXVIII.

AMICVM POSSIDE, VT INIMICVM
FIERI PVTES.

Imperio præfuerunt XVI. annis ; vterque naturali
morte occubuit.

ZENO Imperator Constantinopoli creatus est, anno post **C**H**R**I**S**T**I** natiuitatem quadringentesimo septuagesimo sexto, homo non minùs vultu quàm moribus deformis. Basiliscus autem extrema Italiæ linquens, Orientem versus cum suis profectus est. Quo quidem cognito, Zeno fugam adornauit, nec voluit vti ciuitas detrimento aliquo nomine suo afficeretur. Hac fugâ gauisus Basiliscus, filium suum Marcum se iuxta Cæsarem fecit. Verùm Constantinopolitani nec ipsum nec filium admittebant, quin Zenonem potius à fugâ retrahebant, subsidiaque illi præstabant, vt patrem ac filium Regno pelleret. Nepos, cuius suprà mentio facta est, Rauennæ se continebat. Sed cùm Basiliscus Romam deseruisset, iamque rem in Oriente cum Zenone haberet, Nepos Romam petijt, ratus Occidentale Imperium se restitutum; adeoque in Italiæ ingressum Tribunum suum misit Orestem, qui Barbarorum siue Orientalium Imperatorum accessum prohiberet. In itinere Orestes filium suum Augustulum Rauennæ Cæsarem creabat. Quod vt Nepos intellexisset, hinc in Dalmatiam, quod Oresti eiusque filio resistendi consilium habebat nullum, aufugit. Tum Imperiale diadema Rauennæ adeptus Augustulus, pacem sibi cum Vandalis in Africâ conciliauit, sperans vel hac ratione rerum se deinceps potiturum. Hinc Odoacer Hunnorum Regis Dux vltimis Hungariæ finibus egressus est, vt Romanum nomen penitus deleteret, Italiamque ipse habitaret. Iam verò cùm per Noricos campos Germaniam peteret, audiretque Seuerinum, virum esse pium ac beatum, qui eâ tempestate istic agebat; ipsum tandem adiit Odoacer, vt benedictionem ab eo susciperet. Cùm ex Seuerini cubiculo ad suos se reciperet, ceruicemque incuruaret, ne caput in limen impingeret, (erat quippe vir staturâ admodum procerâ) in hæc verba virum beatum sibi loquentem audiebat: *Iam pete Odoacer Italiam, iam proficiscere vili hirsutâque veste indutus, mox ditior apud plurimos æstimaberis.* Hoc autem vaticinium res ipsa secuta est. Imperauit enim in Italiâ annis quatuordecim continuis. Mox vt in Italiam venit, hunc contra Orestes profectus est ad Liguriæ fines. Verùm vbi animaduerneret fieri haudquaquam posse, vt tantæ multitudini resisteret, extemplò sese Ticinum (quod oppidum hodie Papiâ dicta est) recepit. Hic, vrbe captâ, cum multis alijs ab Odoacro interfectus est. Postea autem Hunni totam Italiam cædibus incendijsque deuastabant. Quod quidem vt Augustulus intellexit, metu perculsus, abiectâ purpurâ, Imperator dici amplius recusauit. Atque ita sanè Româ est fugâ elapsus, ceterique Italiæ incolæ aufugerunt, ac patriam hostibus Barbaris permiserunt. Hinc profecti in insulam sunt, vbi Venetias postea condere cœperunt. Odoacer verò vt fortunam sibi arridere animaduertit, confestim dignitatem affectauit regiam; Romamque profectus, annis imperauit quatuordecim, nec fuit qui huic vel contradiceret. Tum Zeno Gothorum Regem Theodericum Constantinopolim ad se accersiuit, promisitque eidem vniuersam Italiam. Quem venientem honorificè vt filium excepit, voluitque ei vt Consul fasces (qui honos tum erat maximus) præferrentur. Etiam statuam illi ante palatium vnâ cum equo collocauit. Postea verò cum incredibili Gothorum multitudine Italiam ingressus est, quem contra Odoacer cùm ingentem exercitum eduxisset, facta vtrimque pugna est haud sanè incruenta. Pugnat Theodericus fortissimè; & cùm hostes prælio fugasset, priorem cepit expeditionem, ac Veronam rursus properanti obuiam iterum Odoacer profectus est. Hic secundò Theodericus Odoacri exercitum fugauit. Post ingentes cruentasque cædes Theodericus Veronam inuasit; ac fugientes Gothos insequens, Odoacrum Rauennæ triennio obsedit: vrbe tandem captâ Odoacer crudeliter ab ipso excarnificatus est, totamque Italiam inuasit, ac Veronam de suo nomine Theodericam Veronam appellauit. Atque hinc quidem commixtis Hunnorum ac Gothorum linguis, Latina lingua planè interijt. Zeno Imperator Constantinopoli vitam finijt: cuius frater Longinus Imperium quidem affectauit, sed ei prælatus est Anastasius.

LXXXIX.

INGENTI NODO CVNEVS

IUNGETVR ACVTVS.

Cùm Orientalibus xvi. annis imperasset, Gothisque
Occidentales voluntariè tradidisset, obiit.

Z

ANASTASIUS Ariagnæ prædicti Zenonis vxoris operâ ad Constantinopolitanum Imperium euectus est, anno CHRISTI quadringentesimo nonagesimo tertio : quare & Ariagnam sibi matrimonio iunxit. Hic Clodoueo potentissimo Francorum Regi munus aureum oppidò quàm pretiosum dono misit, quòd ciuitates quasdam Arianâ hæresi infectas ad pristinam sanioresque religionem reuocasset. Verùm eadem illâ hæresi & ipse tandem inquinatus est per Achaium Patriarcham Constantinopolitanum. Inter eà verò, dum Theodericus potenter ac pacificè in Italiâ imperabat, ac multa Romæ magnificaque ædificia in regio palatio exstruebat, fœdus cum Rege Clodoueo percussit; cuius item filiam Adelphedam vxorem duxit. Tum Vandali animum ad Imperium Constantinopolitanum adijcere cœperunt, nauibusque crebrò ex Africâ in Thraciam cum maximo regionis detrimento profecti sunt, ita vt Anastasius necessitate coactus damnosam sibi pacem cum ijs inire debuerit. Pòst item multa prælia aduersus Sabinianum & Mondonium in Sclauoniâ gessit, ac deinde contra Pompeium prope Adrianopolim. Sic etiam aduersus Aristum ac Parthos in Syriâ, & postea contra Vitellianum ad Aquilonem, qui omnes Orientale Imperium affectabant. Quamplurimum negotij etiam cum Bulgaris habuit, qui item eius Imperium opprimere conabantur, diripiebantque Macedoniam, Thessaliam, atque Epirum. Victoriâ tamen non sine sanguine potitus est. Hanc circa tempestatem Romæ ingens religionis schisma fuit; idque Symmachi ac Laurentij nomine, qui ambo diuersis suffragijs Pontifices Maximi erant creati. Cuius equidem rei occasione multæ cædes Romæ commissæ sunt tam inter Sacerdotes quàm laicos, donec Theodericus Rex Romam reuersus Concilium (quamquam hæreseos erat Arianæ) habuit, in quo Symmachus in Romanum Antistitem fuit confirmatus, ac Laurentius Nucerix Pontifex institutus, qui non cessauit vel quotidianos excitare tumultus. Ob quam sanè causam à Symmacho Pontificatu môtus, in Dalmatiam relegatus est. Cùm verò iam Anastasius in Arianâ hæresi perseuerabat, Papa Hormisdas (qui post Symmachum electus erat) Eudodius Papiensem Episcopum cum aliquot Christianis alijs ad ipsum misit, vt illorum monitis ad fidem rediret Catholicam. Ceterùm non solùm monita dogmataque eorum derisit, sed magnâ etiam contumeliâ ex conspectu suo illos secedere iussit. Deinde in fractâ naui eos collocauit, præcepitque non antea in terram exirent, quàm è suo Regno in Italiam fuissent reuersi. Item Pontifici nuntiarent, Imperatoris munus esse imperare & iubere, non aliorum iussis obedire. Haud multò pòst fulmine ictus interiit.

X C.

HABET SVVM VENENVM
BLANDA ORATIO.

Orientem possedit xxvii. annis; fulmine ictus perijt.

IUSTINVS, post natum CHRISTVM anno quingentesimo decimo nono, à militibus Constantinopoli Imperator electus est, cum mortuo Anastasio ad Senatum properaret. Erat autem hic adeò ignobilis, vt suum custòs ac deinde boum fuerit. Tandem ad militiam se contulit: in quâ tam promptè tamque fortiter versatus est, vt ad extremum Princeps Ordinis effectus sit. Hac verò vsus calliditate Imperium adeptus est: Amantius vir sanè ditissimus ad eum venit, magnam vim pecuniarum secum ferens, orauitque, vt eam in toto exercitu ductoribus & militibus præcipuis partiretur, ac promisit insuper ei multa, si se Imperatorem milites legissent. Iustinus accepit pecuniam non ad votum Amantij, sed suum, atque ipse pro se suffragia cautè emit, vt ipsum Imperatorem legerint. Amantius omnem mouebat lapidem id ipsum callidè vlciscendi, parabatque Principi insidias. Quod vt Iustinus accepisset, ipsum cum socijs suis interfici iussit. Iustinus hic Christianæ religionis erat obseruantissimus, omnemque cum primis operam dabat, vt Arianorum nomen radicitus extirparet, ac Constantinopoli pelleret. Quod Theodericus Gothorum Rex summoperè contemnens, hac de causâ Boëtium & Symmachum, cum ijs omnibus qui aduersus Arium stabant, in exilium Româ exegit. Deinde Ioannem Pontificem Maximum eâ tempestate ad Iustinum misit, qui nuntiaret vti Arianis sua templa restitueret; sin nollet, gladio se omnes in Italiâ Christianos interempturum, idque adeò vt vel infans in matris utero eius nomine plectendus sit. Interea dum legatus etiamnum in itinere esset, Boëtium ac Symmachum ferro truncari iussit. Cumque Pontifex rediisset, in carcere ipsum fame consumpsit, non obstante tamen, quòd Iustinus eius votis satisfacisset. Verebatur enim, ne Romam, Imperiumque vniuersum, aut dolo aut vi ad se raperent, cum optimè inter sese conuenirent. Sub id temporis cum Alaricus, qui in Hispaniâ Gothis præerat, à Francis in bello fuisset interemptus, Theodericus in Vasconiâ per Hibbam vno tempore supra triginta Francorum millia fudit, ac Thiodem Equitem post Alarici obitum tutorem & præsidem Almarici nepotis sui constituit. Haud multo tempore post naturali morte occubuit anno Principatus sui trigesimo octauo. Post ipsum autem, Gothorum Imperium in Italiâ Athalaricus eius ex filiâ nepos obtinuit. Iustinus vbi Theoderici sæuitiam in Pontificem aliosque accepisset, dolore ac senio consumptus Iustiniano sororis suæ filio Imperium tradidit. Erat autem hic vir acutus, peritus, consilijs promptus, verus, atque in iudicijs oppidò quàm iustus. Hac sanè tempestate Imperij gloria aliquantulum fuit ampliata: habebat siquidem Principes duos longè prudentissimos fortissimosque, Belisarium & Narsetem, qui multa ac præclara facinora commiserunt. Primum enim Persas aggressus Belisarius deuicit, atque Imperatoris permissu Constantinopolim triumphans reuersus est. Post mittebatur in Africam nonaginta & sex annis à Vandalis occupatam, vt eam recuperaret. Ingentem hîc hominum multitudinem fudit, Regem eorum captum Constantinopolim misit; deinde & Carthaginem atque vniuersam Prouinciâ Imperio restituit. Interea Iustinus senior Imperator obiit, postquam Iustinianus cum eo Imperium administrasset mensibus quatuor.

XCI.

CVIVS PVDET, PIGEAT.

Augustus per VIII. annos & IIII. menses fuit; deinde
decrepitus naturæ concessit.

IUSTINIANVS cognomento Magnus, ob ingenij animique magnitudinem sic dictus, vir erat sanè acutus, fortunatus, & omnibus rebus pænè mirabilis. Imperium adeptus est anno post CHRISTVM natum quingentesimo vicesimo septimo. Postquam iam virtute & operâ Belisarij vniuersam Africam & Asiam recuperasset, etiam de reparandâ Italiâ cogitabat, sperabatque per eundem è manibus Gothorum eam vindicaturum. Huc item occasio accedebat, quâ Francos ad subsidium hortabatur, eiusmodi: Athalaricus Theoderici ex filiâ nepos, vbi iam diu in Italiâ Gothis præfuisset, repentè occubuit. Huius mater Amalasuntha ex regiâ Francorum stirpe oriunda tradidit Imperium cognato suo Theodato. Sed immemor hic accepti beneficij, per dolum eam in balneo interfici iussit. Hinc Iustinianus Francos ad præsidia præstanda facilè pellexit, admonuitque eos suæ cladis, quam à Gothis etiam accepisset. His moti Franci, præsidia Cæsari addixerunt, ac Belisarium Iustinianus misit in Italiam contra Gothos. Iam verò Theodatus Gothorum Rex in suspicionem incidit, quòd Belisario non restitit, quasi proditurus esset Gothos. Quâ quidem de causâ illi Vitigem extemplò in Regem suffecerunt; cuius iussu necatus est Theodatus. Hic copias eduxit aduersus Belisarium instructissimas hominum supra ducenta millia, paruitque Pontifici Romano Liberio, ac profectus est Rauennam; sed hinc cruentâ pugnam repulsus est. Belisarius intra mœnia Romanæ vrbis se continebat, quam ad integri ferè anni spatium Vitiges obsidebat; & ingens fames non erat Romæ tantum, sed in totâ etiam Italiâ. Fugientes autem Gothos ob magnitudinem famis, palantesque passim sine ordine insecutus est Belisarius, prostrauitque, & circumuentum per insidias cepit Vitigem. Ceterum Gothi interim deleri prorsus non potuerunt; sed constitutâ cum illis pace, per Iustinianum permissum est, vt regiones ab Alpibus ad Padum vsque inhabitarent, & ultra eas non progredierentur. Reuocabatur igitur Iustinianus post deuictam Neapolim & Siciliam Belisarium. Nam timebat ne Cæsar constitutus, Italiæ Imperium sibi vsurparet; quamquam interim fidus in agendis rebus Belisarius nihil tale moliretur. Itaque reuersus Constantinopolim, Vitigem Gothorum Regem captum & alios ex potentiori nobilitate secum in solempni triumpho ducebat. Intereâ, post discessum Belisarij, Rex creatus est à Gothis Totilas; atque arma rursus ceperunt, vt Totilas magnâ cum laude apud Placentiam octoginta Gothorum millibus fuderit hostium ferè ducenta millia. Hinc Romam profectus, post longam obsidionem cepit eam atque diripuit; & in primâ oppressione multi homines sunt trucidati. Ceterum ob intercessorias preces Pelagij Papæ præcepit Totilas parcendum deinde humano sanguini, neque etiam stuprum inferendum vlli feminæ. Sed & Vrbe excedere iussit ciues omnes, alioque in loco habitare; ac statim muris & turribus, præter Pantheon, solo adæquatis, Urbem incendi ac concremari mandauit. Totilas hinc Calabriam petijt; ac captis multis oppidis Rauennam proficisci decreuerat. Intereâ verò Belisarius venit in Urbem iam vndique patentem, curauitque mœnia reparari ac restitui, circumductâ etiam fossâ modo militari dierum spatium viginti sex. Tum reuersus Totilas Romam rursus obsedit: sed Gothos Belisarius in fugam egit. Non multo autem post Belisarius iterum Constantinopolim fuit reuocatus: fecitque vt prudentissimus rei militaris, ac de Imperio Italiæ retinendo planè diffidebat. Iustinianus Duci huic fidelissimo fortissimoque, vt Constantinopolim redijisset, ex leui admodum suspitione citra culpam oculos iussit erui; & profligauit eum, vt mendicando cibum quærere cogeretur: tandemque vt calamitosissimus mendicus obiit. Tum Romam Totilas reuersus, castra in Vrbe locauit. Sed Iustinianus aduersus Totilam misit in Italiam singulari prudentiâ Principem Narsetem. Haud multo tempore post Iustinianus vitâ decessit, Imperiumque Iustino reliquit.

Roma de-
 nastata
 est, &
 exusta à
 Gotho-
 rum re-
 ge Toti-
 lâ, anno
 ab Vrbe
 conditâ
 M. CC.
 XCIX.

XCII.

A B O N I S B O N A B E N E .

Vbi XXXVIII. annis gloriosè imperasset , legesque ac iura
constabiliuisset , vitâ defunctus est ætatis suæ anno LXXII.

IUSTINVS, qui etiam à teneris annis armentarius suis agendis operam dedisset, Orientale Imperium suscepit anno CHRISTI quingentesimo sexagesimo quinto. Hic Iustiniano planè erat dissimilis, improbus, tenax, prædator, veterum Consiliarium expulso, tandem etiam (vt summatim dicam) Dei pariter hominumque inimicus. Pauperes medullitus exfugebat, Senatus amicos bonis spoliabat, cistas ferreas sibi confici curabat, in quas aurum illud argentumque conueheret, quod à miserâ plebeculâ per fas & nefas vndique corradebat. Denique tantâ captus fuit habendi cupiditate, vt mentis impos in furorem inciderit. Quare eius vxor Sophia Imperij gubernacula administrare debuit. Hac tempestate Narses Urbis Præfectus (quem Exarchum nominabant) Totilam Gothorum Regem bello deuicit, Gothosque ita omnes Italiâ non sine ingenti cruore expulit. Quo facto Romam hic recuperauit, ipsamque ad pristinam formam ædificijs cœpit instaurare. Atque is quidem exitus fuit regni Gothici apud Italos: profectique hinc sunt in Hispaniam ad Gothos alios, vbi potentiores effecti, ad hæc nostra vsque tempora perdurarunt. Narses etiam Bucellinum Francorum Ducem (qui ab Rege Galliarum erat subornatus vt Italiam inuaderet) interemit, ac Sindaldum Brendorum Regem (qui ex Hunnorum stirpe, quos Odoacer in Italiâ duxerat, solus adhuc supererat) cepit, captumque ex altâ trabe suspendit. Postquàm triennio iam Romæ Narses imperasset, Sophia Iustini vxor eò adulatorum ac seditiosorum ciuium instinctibus persuasa fuit, vt Narsetem contumeliosè domum reuocarit, idque hoc pacto: Scripsit vt ad pensâ muliebri opus rediret. Tum Narses respondebat aptaturum se illi pensum eiusmodi, quod dum viueret, absoluerè haud posset. Hinc indignatus legatos misit ad Gothos (qui in Saxoniâ, Austriâ, ac Sueuiâ annis habitarent centum, & quorum auxilio delendis Gothis ac Totilæ antè vsus fuerat) eosque in Italiam accersiuit. Hi cum vxoribus & liberis expediti cum in Alpès conscendissent, atque Italiam procul conspexissent, vxorum capillos à capite ad genua religarunt, galeisque impositis arma ijs in manus suppeditarunt, atque vt hostibus terrorem incuterent, copias suas istiusmodi fraude auxerunt. Vt ergo in Italiam sese dimisissent (tantâ autem se multitudine præcipitarunt, vt ad apium examen essent comparandi) vulgò ab Italis mixtâ linguâ Longobardi sunt appellati ob comæ prolixitatem, quæ instar barbæ mulieribus ad genua dependebat. Atque ita quidem per Sirmium ac Venetorum Prouincias profecti, primò Insubriam vi inuadebant, atque omnes deinde ciuitates Galliarum Cisalpinæ ab Bononiâ ad Papiam vsque. Rex verò horum Alboinus sedem suam figebat Mediolani, ipsaque Regio ab his appellabatur Longobardia. Post triennium Alboinus regiam sellam transferebat Veronam, occupabatque totam Hetruriam ac Tusciam vsque ad portas vrbis Romæ. Longinus quispiam, qui ad resistendum Narseti & Longobardis missus erat, agebat Rauennæ, seque Exarchum faciebat. Hæc enim dignitas his temporibus recens originem cepit, cum Roma, Imperiumque Occidentale nullum habebat Cæsarem. Proinde tum omnem Romam perdebat magnificentiam, plurimumque annis centum sexaginta, dum Exarchatus hic vigeat, varijs tyrannicis Exarchis concussa vexabatur: idque adeò, vt ciues sæpiùs Urbem linquere, ac feris inhabitandam deferere fuerint coacti. Exarchus hic aulam suam alebat Rauennæ, nec vmquam proficiscebatur Romam, quam vt ceteras ciuitates censebat. Quo factum est, vt amplitudo Romana, vsque ad Carolum Magnum, Ducatus tantum, atque is quidem sub Exarcho Rauennæ, sit appellatus. Intereà Iustinus podagrâ grauiter laborare cœpit: quamobrem Senatum & Patriarcham ad se conuocauit; ac Tiberium, qui præfectus erat vigilum, in Cæsarem adoptauit, vsusque est oratione huiusmodi: *En, fili, Deus tecum egit optimè: Imperium hoc tibi tradidit, quod, vt te Deus honestet, tibi sit honori: nec in delicijs habeas sanguinem fundere, nè ve malum malo rependas. Nequitia in hostes mei similis ne esto. Vestes hæc caue te superbum reddant, vt mihi accidit. Memineris semper qui fueris antea. Hi omnes tui sunt filij ac famuli: hos cum inspexeris, eos te inspexisse credito, quibus Respublica cura est.* Atque ita quidem obiit.

Longobardi unde sic appellati.

Exarchatus dignitas.

XCIII.

NON BEATVS,
QVI SE BEATVM NESCIIT.

Ab XI. annis sui Imperij pedum intolerabili
cruciatu perijt.

A a

TIBERIVS anno CHRISTI quingentesimo septuagesimo sexto Orientale Imperium adeptus, Imperatorium diadema ab Euticio Patriarchâ suscepit. Accersivit item coniugem suam Anastasiam, fecitque & ipsam coronari. Quod ut Sophia Iustini vxor accepisset, animo fuit oppidò commota. Ignorabat enim Tiberium vxorem habuisse; quin huic se nupturam sperabat, ideoque Imperatricem permanfuram. Sunt autem, qui Iustino etiamnum viuente ipsam cum Tiberio rem habuisse referunt, eoque Iustinum verbis impulisse, ut Tiberium adoptaret. Iam verò cum hic ut Princeps verè Christianus, immensas opes à Iustino malè partas, ac ferreis arculis inclusas, pauperibus erogaret, crebrò ipsum Sophia obiurgauit, inquires: *Quem multis ego annis thesaurum collegi, breui tu tempore exponis.* Cui sic ille respondit: *Equidem Deo istud planè confido, numquam fiscum regium pecunie inopiâ laboraturum. Nam pauperes subleuare eleëmofynis, magni instar thesauri est: captosq; è vinculis afferre, ingens est misericordia.* Sophia autem aliunde rimabatur, quò Tiberium infestaret. Iustini enim nepos etiamnum erat in viuis, quem ad Imperium promoturam se cogitabat. Verùm res parum successit, atque ipsa Imperiali aulâ exacta est; sed Iustinianus apud Tiberium semper in pretio fuit. Quadam verò die cum fortè Tiberius in aulâ obambulet, lapidem in pauimento conspexit, cui Crucis signum erat insculptum: quare ita astantibus inquebat: *Fas est frontem pectusq; Cruce consignare, atque en pedibus eam conculcamus.* Iussit itaque lapidem sustolli, sub quo & alius erat eadem Cruce insignitus; quo item sublato & tertius inuentus est. Hunc simili modo etiam sustulerunt, mirati quidnam res ea portenderet. Tum eo in loco ingens auri thesaurus reperiens: quo sumpto, Tiberius multa sextariorum frumenti millia in Ægypto emit, ac nauibus in Italiam transmisit. Eo siquidem tempore Longobardi cuncta Italiæ loca passim depopulabantur, maximaque erat Romæ penuria; quare solitâ suâ motus misericordiâ ijs opem tulit. Sed nullâ contra Longobardos felicitate vsus est. Rex Clophus post mortem Alboini Romam arctè obsidebat; cepissetque, ni à quodam è proximis suis confossus fuisset. Porro dum Clophus magnâ tum in amicos tum in hostes crudelitate utebatur, Regem ampliùs habere Longobardi noluerunt; sed Italiâ inter se diuisâ, triginta crearunt Principes, qui omnia passim oppida vnus anni spatio subigebant, exceptâ Româ ac Rauennâ. Huius Tiberij Imperatoris virtus tam longè lateque innotuit, ut eius amicitiam multi Reges ambierint. Herpericus Francorum Rex legatos suos ad ipsum mittebat, multis insignibusque donis onustos, aureisq; nummis eiusmodi, quorum solidus faciebat libram: in altero latere effigies erat Imperatoris cum inscriptione huiusmodi: **TIBERII CONSTANTINI PERPETVI AVGVSTI.** in altero verò currus Triumphalis cum equis quatuor; illiusque effigie qui currum agit, cum inscriptione huiusmodi: **GLORIA ROMANORVM.** Verùm in tertio Principatus sui anno induciæ inter Persas ac Constantinopolitanos exspirarunt. Quamobrem Indi legatos suos ad Cæsarem miserunt, atque hic vicissim suos ad Areram Indorum regem. Hi cum ingenti cum exercitu ad ipsum maturarent, Mauritium iuuenem fortissimum multis copijs hos contra misit. Hic Persas vnico conflictu fudit, victoriâque potitus domum reuersus est, honorificeque à Tiberio exceptus. Constantiâ filiâ in matrimonium datâ, consortem illum Imperij fecit. Interea Romæ Narses vitâ functus est, qui cisternam auro onustam heredibus reliquerat; quæ Tiberio à sene quodam demonstrata fuit. Tum Tiberius quosdam mittebat Romam; atque effractâ cisternâ tantum auri argentiq; in eâ inuentum est, ut multos dies in hauriendo insumpserint. Quod quidem omne pauperibus partiebatur. Erat enim vir planè pius; & quò maiora erogabat, eò certè plura possidebat: opes illi vndique adfluebant. Alium præ se contemnebat neminem, omnes amicè suscipiebat; quare æquè omnibus gratus acceptusque fuit. Cum iam senio confectus viribusque esset destitutus, nec diu se superuicturum sentiret, Imperij gubernacula genero suo Mauritio tradidit cum istiusmodi præcepto: *Da operam, illud ames, quod equum ac rationi est consentaneum.* Quod ubi dixisset, repente occubuit, non sine lacrymis & luctu vniuersi populi, ob incredibilem eius pietatem ac clementiam.

XCIIII.

VIRTUTEM PRÆ OMNIBVS
COLITO.

Regno per VII. annos piè administrato, fato concessit.

MAVRITIVS Cappadox, humili loco genitus, Orientalis Imperij gubernacula suscepit anno natiuitatis CHRISTI quingentesimo octuagesimo tertio. Cùm iam post mortem Clophis decem annos Longobardi absque Rege subiecti Ducibus fuissent, tandem Atharim Flauium Regem sibi creauerunt: cuius sanè successores Flauios deinceps ab hoc Rege nominarunt. Iam pellere Italiâ Longobardos conabatur Mauritus: atque vt commodiùs fieret, hac de re egit cum Sigisberto Rege Franciæ. Hic ingenti conscripto exercitu Italiam instructissimus petijt; sed hinc ipsum Longobardi repulerunt. Hac victoriâ audaces effecti, elatiq̃ue animum recipiebant: proficiscebanturq̃ue ad mare vsque Siciliæ cuncta passim depopulantes, Româ dumtaxat exceptâ, quam post longam diutinamq̃ue obsidionem vincere haud poterant. Mauritus creabat Exarchum nomine Romanum, ad quem pecuniæ militumq̃ue vim mittebat ingentem, vt Longobardos Italiâ exigeret. Verùm hic clàm ab Longobardis stabat, nec erat suo Principi fidus, quare in se Exarchatum reddebat scelestum. Diuersi eâ tempestate in Italiâ exoriebantur motus. Hunni ac Sclau i eam itidem inuaserunt: sic & Longobardi magnam exercebant crudelitatem. Præterea quatuor erant Rauennæ Exarchi, Gallinicus, Balduinus, Smaragdus, & Romanus. Hi sub specie auxilij ac defensionis spoliabant tam amicos quàm hostes. Nec verò aliud in totâ erat Italiâ quàm rapere, furari, spoliare, cuncta incendijs ac cædibus absumere; idq̃ue absque aliquo titulo iuris. Huiusce temporis calamitatem maximoperè questus est Imperatori Papa Gregorius. Mirabatur Ecclesiam in tanto constitutam esse periculo, nec securum quemquam ab incursum idololatrarum Barbarorum reperiri; seque plus detrimenti, cædium, rapinarum ab ipsis Exarchis amicis pati debere, quàm ab hostibus Longobardis. Ceterùm Gregorio solamen nullum. Ad hæc Mauritus vir erat supra modum tenax, qui magis cumulandis thesauris, quàm Imperij comodo operam dabat. Hic primùm militibus sua retinebat stipendia, cœpitq̃ue vnumquemque tondere ac deglubere: quin in Italiâ nihil non ad se rapiebat. Quidquid alicunde corradere potuit, id omne Rauennam conuehi præcipiebat. Gregorius militibus rebellibus Romæ commeatum præbere debebat, vt tumultum auerteret. Litteras hic ad Smaragdum dabat, in quibus Imperatorem grauiter accusabat. Hinc Imperator atque Exarchus Gregorio ciuibsq̃ue Romanis hostes effecti, Longobardos ad Romanæ vrbs oppressionem hortati sunt. Tum Agilulphus Longobardorum Rex exercitu parato instructoq̃ue ita subitò Romam opprimebat, vt minimum abesset quin Pontifex atque optimi quique cæderentur. Hinc Roma annum perpetuum obsidebatur. Iam verò cùm Mauritus secum cogitaret perpenderetq̃ue, quemadmodum Deus vnicuique iuxta merita mercedem tribuat, atque illo cogitatu altiùs dormiret, per nocturnam quietem visionem conspexit ad portam palatij æneam, vocemq̃ue audiuit horrendam, quæ ita aiebat: *Vbinam vis tibi rependam quidquid in me mali admisisti, hincne, an illic?* Respondebat autem: *Mallem equidem, Iudex æquissime, hinc peccati pœnas, si fieri posset, luere, quàm illic.* Vox rursus ita loquebatur: *Trade Mauritium cum suâ prosapiâ militi Focæ.* Mauritus itaque somno experrectus, Philippicum generum suum (quem Imperium affectare ipse diu suspicatus erat) accersiri iubet. Sed hic vbi suspicionis causâ mortem certò timeret, coniugi suæ Gordiæ Imperatoris filix tamquam minimè rediturus valedixit; itaque ad Imperatorem adiit, & ad genua eius in cubiculo supplex procubuit. Imperator autem sic loqui exorsus est: *Ignoscas mihi, obsecro te, tibi enim peccaui, ac modò certus sum te nihil in me molitum fuisse. Proinde nôtine aliquem in exercitu Focam? hunc mihi indices velim.* Tum respondebat Philippicus, ipsum Procuratorem ab exercitu, & qui commeatui præesset, electum fuisse, hominem esse meticulosum & minimè metuendum. Tum subijciebat Mauritus: *Si est timidus, est homicida.* ac somnium Philippico enarrabat. Posterâ nocte cometa visus est aspectu horrendus. Hinc in exercitu seditio confestim subsecuta est, in quâ milites Focam legerunt Exarchum, clypeisq̃ue impositum subleuarunt, vociferantes in hunc modum: Horribile Imperatori non parère, horribilius eidem parère. Cùm iam omnia Constantinopoli perturbari cœperunt, ac Theodosius Mauritij filius cum aliquot cognatis e castris ad Mauritium confugiebat, mutatâ hic veste cum vxore ac liberis per mare aufugit. Focas ipsum cum exercitu insequabatur, capiebatq̃ue Calcedoniæ, atque omnes capite obtruncabat. Mauritus miseriæ huius patiens, Deum vsque inuocabat, sæpiusq̃ue ante mortem hanc recitabat sententiam: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.*

XCV.

IVSTVS ES DOMINE, ET RECTVM
IUDICIVM TVVM.

Anno xxi. sui Imperij cum omni familiâ
capite truncatus est.

FOCAS ab scelerato exercitu, anno post CHRISTVM natum sexcentesimo quarto, Imperator lectus publicatusque est. Simul- atque Roma Longobardorum obsidione esset liberata, scribebat Gregorius ad Focam honorificas sanè litteras, cuncta illi felicia faustaue optans; ad quem etiam Diaconum mittebat, orabatque uti eum in omnibus sequi vellet. Omnis quippe spes, omne auxilium in Focâ erat, quòd hic Italiam è seruitute Longobardorum vindicaret. Præbebat enim Focas spem de se Populo Romano magnam, adeò ut & eius effigies ad aliorum Cæsarum ima- gines in templo fuerit appensa. Eo autem tempore aucta contentio de Primatu, quam Mauritius cum Patriarchâ suo Ioanne aduersus Gregorium inchoarat. Quare Bonifacius tertius, post multam sollicitationem, non sine magnâ conten- tione ac multorum contradictione, à Focâ Cæsare tandem obtinuit, ut sanciretur Romanus Pontifex Oecumenicus, & summus Episcopus totius Ecclesiæ Chri- stianæ. Concedebat item Focas Templum istud peruetustum, quod ΠΑΝΘΕΟΝ, hoc est, omnium Deorum, appellabatur, ut ex eo conficeretur aliud in honorem Deiparæ MARIAE Virginis atque omnium Martyrum, sublatâ omni idolorum face; ut, quo in loco Deorum, hoc est, Dæmonum cultus olim celebrabatur, modò omnium Sanctorum ageretur memoria. Ab hoc templo Barbari metu Deorum semper abstinuerunt, sed suis ornamentis crebrò illud spoliarent. In eo enim fuerant imagines mille & triginta; itaque ad supremam usque concuita- tem auro argentoque parietes undique exornati, ut nihil suprâ. Et quia rotun- dum est, appellatur hodie D. Mariæ Rotundæ. Inter cetera templa, quæ um- quam Romæ fuerunt, hoc certè longè est pulcherrimum atque operosissimum; quemadmodum hi facillè iudicare norunt, qui istarum rerum maximè sunt peri- ti. Et quamquam modò gradibus quibusdam in illud descendatur, olim tamen ante Urbis vastationem ascendi in illud gradibus oportebat. Adeò enim ipsa terra ex crebrâ ædificiorum instauratione frequentibusque ruinis creuit, aucta- que est. Focas interea Constantinopoli maximam exercebat tyrannidem cæ- dendo, strangulando, ac singula quæque diripiendo: quamobrem omnibus subitò erat inuisus. Sub hoc Focâ vehementer debilitatæ & diminutæ sunt vi- res Imperij. Persæ cum Rege suo Chosroë vniuersam occuparunt Asiam: po- titi etiam sunt vrbe Ierosolymitana, abductis vexillis ac Cruce Seruatoris nostri IESV CHRISTI, captoque Zachariâ eiusdem oppidi Patriarchâ. In tantis autem malis Focas haudquaquam se ad resistendum parauit, ut meritò Focas dictus sit. Focas enim vitulum significat marinum, animal inter cetera maximè somnulosum, quodque ita altum stertit, ut è somno excitari à ne- mine possit, attestante Plinio. Eius somnolentiæ ac socordiæ hic erat Focas; id- que adeò, ut sua ferè omnia hostibus diripienda permetteret: ac quemadmo- dum iam nullum Occidentale exstabat Imperium, ita etiam Orientale pænè interierat. Res hæc genero suo Prisco magis erat cordi, quam quisquam arbi- traretur. Significabat per litteras Heracliano Africæ Præsidi, uti filium Hera- clium mitteret, qui cum ipso bellum aduersus Focam moueret; fieri alioquin haud posse, quin non Imperium modò, sed nomen ipsum Imperij foret interi- turum. Cùm igitur Heraclius magno cum exercitu venisset, Focam infesto Marte deuicit, ipsumque milites captum Heraclio ac Prisco tradiderunt. Hi Imperatorem, manibus pedibusque præcis, igne ad Taurum combusserunt, atque in mare tandem proiecerunt. Prætereà & tota eius prosapia radicitus ab- sumebatur. Atque ita quidem Focas simili clade perfidiæ suæ pœnas dedit, quâ in Mauritium, eiusque coniugem ac liberos, usus fuerat antea.

XCVI.

FACILIVS FORTVNA PARATVR.

QVAM CONSERVATVR.

Imperator Romanorum VIII. annis minimè probandus,
immani crudelitate laniatus est.

HERACLIVS Imperium vi ad se rapiebat anno post CHRISTI natiuitatem sexcentesimo duodecimo. Venit hic copijs instructissimus Constantino-
polim, caputque à Sergio Patriarchâ diademate cinctus est cum Eudoxiâ;
quam eâdem die vxorem duxit. Hæc sequenti anno filium enixa, cui etiam
Heraclius nomen erat, ac cognomen apud plerosque Constantinus, vitâ fun-
cta est. Tum illicitas dicitur contraxisse nuptias cum Martinâ, suâ ex fratre nepte; ex quâ
alterum suscepit filium, nomine Heraclionem. Iam Imperij vires omnino erant debilita-
tæ, cæsi milites: quare pacem sibi cum Hunnis, Longobardis, Gothis, Germanis, &
Francis conciliauit in Europâ, in Africâ verò cum VVandalis. Ceterum populos circum-
iacentes, & quos ex Africâ pater miserat, contra Chosroën Persarum Regem eduxit: cum-
que totam Asiam deuastassent funditusque euertissent, cursum versus Ægyptum deflexe-
runt, atque Alexandriam inuasert; seque istic tantisper continuerunt, donec rumor
spargebatur Heraclianum patrem Imperatoris ingentem in Africâ colligere exercitum: tum
enim iter Carthaginem parabant. Sed interim moritur Heraclianus. Quo audito, confe-
ssim inuasere Carthaginem. Tum Heraclius Imperator eos toto exercitu aggressus est,
confecitque pugnas cum ijs tres acerrimas: in primo conflictu Persarum fudit tria millia;
in duobus ceteris tantum effecit, vt desperatis rebus Chosroës à Syroe filio suo in fugâ sit
interfectus. Heraclius autem eos insequabatur, ac Persiam perpetuo sexennio misere de-
populatus est, tandemque in bello Syroem cepit: cui pax data est ijs conditionibus, vt Per-
siam retineret, vtque limes Persici ac Romani Imperij Tigris esset. Cum iam in Persiam
cum Syroe proficisceretur, ipsumque in eam restitueret, ecce Palatium ac Thronum
Chosrois ingenti thesauro onustum spoliauit; quo septem oneratis elephantis, magnâ læ-
titiâ & ingenti gloriâ, lignum Crucis manu tenens, curru aureo Constantinopolim redijt.
Hinc admirabili pompâ Ierosolymam profectus, Crucem in locum suum restituit: cuius
rei gratiâ festum institutum est Exaltationis S. Crucis. Id autem abundè satis nummus hic
testatus est. Nam in altero latere sedet Heraclius in curru triumphali tentorio circumda-
tus, Crucem penes se retinens cum hac inscriptione: *SVPER ASPIDEM ET BASI-
LISCVM AMBVLAVIT, ET CONCVLCAVIT LEONEM ET DRACONEM.* In medio autem supra equos ita literis Græcis scriptum est: ΔΟΞΑ ΕΝ ΥΨΙΣΤΟΙΣ
ΧΨ ΤΨ ΘΨ. ΟΤΙ ΔΙΕΡΡΗΣΕ ΣΙΑΗΡΑΣ ΠΙΛΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΨΣΕ
ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΒΑΣ. ΗΡΑΚΛΕ. hoc est: *Gloria in altissimis sit Christo Deo: nam por-
tas confregit ferreas, liberauitque sacrosanctum Heraclij Imperium.* Litteræ verò Græcæ hoc
in latere insculptæ hanc habent sententiam: *Rex atque Imperator Romanus, Victor, Legum-
lator, semper Augustus, fidelis ac pius in Christo Heraclius.* Scias autem, Lector humanissi-
me, eâ tempestate inuenustas litteras Græcas in vsu fuisse: ita tamen hîc eas tradidi,
quemadmodum nummo inscriptas deprehendi. Quo equidem nomine nulli culpandus
sum, quasi rem nouam ipse comminiscer, aut quid commutarem, castigarémve, ad-
derem aut detraherem. Quapropter litteram Ψ vt Ω intelligas oportet; cuiusmodi sunt
quatuor hæ: ΧΩ, ΤΩ, ΘΩ, & ΡΩ. Animaduerto equidem satis Cuspinianum etiam
huiusmodi nummum habuisse, sed litteras hic nec videre nec satis promptè legere potuit.
Multa enim verba desiderat. Hunc imitari voluit Iacobus de Strada in Thesauro sua-
rum Antiquitatum, sed malè, scribitque hoc pacto, AMBVLABIS ET CONCVL-
CABIS. Lapsusque est item grauiter in litteris Græcis. Iam quod in medio habetur, si-
gnificat, *Vultum tuum Deus illuminet.* Ac Græca illa dictio retro ad eius caput connotat, *Sine
sanguine.* In Lunâ habetur, *Propter tenebras nostras bella geram aduersus gentes.* Nummus
hic, vt ego ipsum habeo, latitudine est digitorum quatuor; nec magnitudine tantâ alio-
rum Cæsarum alter repertus est, præter eum qui est Constantini Maximi. Huius Hera-
clij temporibus Antichristus ille Mahomet inter Saracenos primò in Asiâ auditus est, ac
multa in cælo visa sunt prodigia. Hic in Arabiâ apud Agarenos se prophetam ac regem fe-
cit; ac suos non Agarenos ab Agar, sed Saracenos à Sara appellauit. Ab hoc passim ma-
gni exstiterunt tumultus, adeò vt nomen ceteri abhorrerent. Heraclius autem videns Re-
gnum suum à Saracenis planè perditum iri, vndique præsidia conuocauit, filiumque
suum Heraclium se iuxta Cæsarem creauit.

Maho-
met in
Oriente
apud Sa-
racenos
oritur.

XC VII.

SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM
 AMBVLAUIT, ET CONCVLCAUIT
 LEONEM ET DRACONEM.

Imperavit Orienti, xxvii. annis; aquâ intercute
 morboque infando extinctus est.

*Horren-
da clades
Christia-
norum.*

*Maho-
metes
blasph-
mus in
CHRIS-
TVM.*

HERACLIVS cognomento Constantinus, à patre, post natum CHRIS-
TVM anno sexcentesimo tricesimo secundo, in consortem nutantis
Imperij susceptus est. Cum iam Mahometes multis Saracenorum
copijs Prouincias passim cædibus, incendijs, ac direptionibus deu-
staret, Imperatores sese ad resistendum pararunt, ne ipsi Constantinopoli præ-
uerterentur; belloque Saracenos aggressi sunt, sed admodum infelicitè. Nam
in vno congressu ceciderunt Christianorum centum & quinquaginta tria mil-
lia. Tum Imperatores ad mare Caspium aufugerunt, atque illas portas aperue-
runt, quas Alexander Magnus Macedonum Rex ad mare Caspium extruxerat,
& ob immanes quosdam populos præcluserat. Hinc quotquot vel milites, vel
homines passim prouinciales potuerunt colligere, eduxerunt: cumque ante So-
lis ortum pugnam conficere putabant, nescio à quibus laruis in castris Impe-
ratorum cæsa fuerunt hominum propè quinquaginta duo millia; pars militum
residua Ierosolymam sese recepit. Heraclius verò senior Imperator animaduer-
tens haud fieri posse vt Saracenis resisteret, ex mœrore in hydropisim incidit.
Fertur & alio morbo, nempe ex genitalibus, perpetuo laborasse septennio.
Tum fratrem suum Heracleonam iuxta se Imperatorem fecit. Interea autem
dum senior Imperator laborabat, potens in vniuersâ Asiâ effectus est Maho-
metes tam viribus quàm doctrinâ, eaque diabolicâ. Profitebatur enim, popu-
lum suum & dici & esse populum Dei, qui Diuinâ fruituri forent promissio-
ne, soli in vniuerso Orbe rerum essent potituri; adeò vt hinc Saraceni, quos
modò Turcas nominamus, in verbis huius Mahometis spem etiamnum fi-
demque collocent. Apertè in suo Alcorano ingentes profert horrendasque in
CHRISTVM blasphemias; nominatum autem CHRISTVM minimè fuisse pas-
sum, sed Iudam, qui ipsum prodere conabatur, eadem horâ, quâ CHRISTVM
Iudæi quærebant, fuisse virtute Dei in CHRISTI formam transmutatum, ac
pro ipso captum, & cruci tandem affixum. His ita plebs illa misera adeoque de-
mens credidit, rata illum magnum sanè hominem, cui ista reuelarentur, qui-
que ea ita sentiret. Interea dum senior ager decumberet, Heraclius iunior Im-
perator sæpè conatus est Mahometi resistere, sed cum maximo suo Imperijque
detrimento. Nam Mahometes vi Antiochiam subegit. Heraclius autem veri-
tus ne & Ierosolymam opprimeret, Crucem Domini istinc Constantinopo-
lim transtulit. Atque ita quidem Mahometes intra vitæ suæ terminum vniuer-
sum Orientem suo Imperio subiecit. Quamquam verò Reges aliqui in ciuili
administratione persistebant, ad extremum tamen eos vel armis vel dolo ad
suam religionem pertraxit: imò sunt qui velint & ipsum Heraclium hanc do-
ctrinam ante obitum oblectasse. Postremò à morte Heraclij eius vxor Martina
filium suum Heracleonam in vniuersum Imperium substituere conata est, at-
que Heraclium priuignum post menseis quatuor operâ Pyrrhi Antistitis Con-
stantinopolitani veneno sustulit. Sed biennio post, cum hæc cædes in publicum
emerisset, atque indies ambo magis magisque sæuissent, eos Senatus abripuit.
Martinæ lingua præcidebatur, Heracleonæ nâres; itaque regno exigebantur.
Antistes verò è fugâ abreptus in urbem, laqueo ignominiosè strangulabatur.

XCVIII. XCIX.

VOLVPTAS HILARIS INSANIA.

SATIS EST POTVISSE PVNIRE.

Imperij VIII. ætatis XXVIII. anno, veneno periit;
alter biennio post, abscissis naribus,
in exsilium missus.

*Colossus
Solis.*

CONSTANS Heraclij filius, ac senioris Heraclij nepos, Imperium Orientale adeptus est, anno CHRISTI sexcentesimo quadagesimo secundo. Mittebat autem hic Olympium in Italiam tamquam Exarchum, ut eius hæresim cuncti Antistites velut imbiberent. Et Romanus quidem Pontifex Martinus si forsân doctrinam hanc contemneret, mitteretur illicò ad Imperatorem; cui si parère recusaret, extemplò confoderetur. Patriarcham Constantinopolitanum in locum Pyrrhi sufficiebat Paulum hæreticum, idque in contumeliam Pontificis Martini. Hac verò tempestate Saraceni opulentissimam potentissimamque ciuitatem Rhodum inuadebant, diripiebant, atque euertebant. Inter cetera spolia onerabant nongentos camelos columnâ æneâ altitudine cubitorum quadraginta octo, aut pedum septuaginta duo. Hinc per mare Egæum profecti sunt in Siciliam, atque inde in Italiam: sed eos Olympius confestim repulit. Post obitum verò Olympij Constans Theodorum veluti Exarchum in Italiam misit. Hic Pontificem in templo quasi allocuturus adiit, catenasque in colum iniecit, ac captum deinde Constantinopolim duxit: vnde rursum tamquam exsul relegatus est. Deinde Constantinum filium Imperij consortem constituebat, committebatque ut Constantinopolim cûraret: atque ipse expeditus iter in Italiam non aduersus Saracenos, Longobardos, Hunnos, aut hostes alios maturabat; sed uti ipse tamquam Romani Imperij hostis religiosorum thesauros, templa, oppidaque Prouinciarum spoliaret. Postquàm iam multa in Italiâ oppida diruisset, tandem militari instructus exercitu Romanam ingressus est, cui Vitalianus Pontifex cum religiosis omnibus obuiam processit, honorificeque ipsum in Ecclesiam deduxit. Templa omnia sub pietatis nomine frequentabat, donec singula diligenter explorasset. Quinto die post hominum viginti millibus instructus cuncta templa inuasit, diripuitque singula diebus septem continuis. His spolijs quatuor oneravit naues, atque inde lætus Neapolim profectus est, indeque in Siciliam. Hic animo conceperat sedem Imperatoriam Constantinopoli Romam rursum transferre. Nouerat quippe inuisum se Constantinopolitanis ob hæresin ac suam tyrannidem. Erat autem vir prauis ingenij, hæreticus, Reipublicæ corruptor pessimus, omni libidine ac spurcitie inquinatissimus. Maximo, viro sanè prudentissimo, manus pedesque præcidi, ac linguam erui iussit. Sic & multos alios homines Christianos varijs cruciatibus interemit. Cumque in Siciliâ annos aliquot crudeliter imperasset, die quadam Andreas quispiam cum ipso balneum ingressus ut Gallico vnguento Imperatorem inungeret, lecythum in eius caput effudit, ac fugâ elapsus est. Deinde ministri, qui pro foribus præstolabantur, ingressi, Imperatorem mortuum offenderunt. Quo quidem audito, Constantinus ingenti natium multitudine in Siciliam traiecit, cædemque paternam grauissimè vltus est. Hinc tandem Constantinopolim reuersus, fratribus minoribus Heraclio & Tiberio nares amputauit. Narrant aliqui, quòd eos interfecerit, uti solus rerum potirètur. Saraceni ut mortem Constantis accepissent, confestim in Siciliam traiecerunt, Cyracusam inuasērunt: quâ egregiè vastatâ, omne spoliū, secum Alexandriam aduexerunt. Non multò post Ierosolymam oppresserunt, vicque inuasērunt. Contra hos septennio fortissimè bella mouit Constantinus, atque in vno congressu fudit Saracenorum triginta millia; quare pacem petere coacti grauissima tributa pendere debebant. Hic Constantinus Christianæ Reipublicæ fuit defensor celeberrimus, amatorque longè piissimus. Ecclesias destructas ac variâ hæresi infectas, quantum potuit, repurgauit, & præcipuè Græcam ac Romanam: quamobrem sextam congregari fecit Synodum. Postremò è Palatio lapsus occubuit, heredemque Imperij reliquit filium suum Iustinianum.

C. CI.

SEQVERE TRAHENTIA FATA.
MALE QVÆSITA MALE PEREVNT.

Imperium Orientale molestavit XXVIII. annis: ex insidijs
interfectus est. Filius regnavit XVII. annis, & ex
Palatio præcipitatus interiit.

Bb 3

IUSTINIANVS Constantini filius, Orientalis Imperij gubernacula suscepit, anno à CHRISTI natiuitate sexcentesimo octuagesimo septimo. Confestim autem, priusquàm Saraceni de morte patris facti essent certiores, hac lege cum ijs pacem composuit, vt quotannis auri pondo tria millia, quinquaginta captiuos nobiles, totidemque equos ipsi tribuerent. Verùm vbi deceptos se animaduernerent, totam indignati Libyam atque Africam cædibus, direptionibus atque incendijs infestabant. Vt verò Iustinianum copijs instructum ad se properare accepissent, decennales pacti sunt terrâ marique inducias; idque nouis conditionibus, nempe vt Saraceni Libyam & Africam liberam nec grauatam restituerent, atque illo decennio singulis diebus Imperatori mille aureos numerarent, Equitemque ex suis Equitibus equo insidentem singulis item diebus traderent. Iustinianus circa Principatus sui initia vir quidem erat prudens fortisque, sed rerum successu elatus, cœpit se Dijs hominibusque opponere. Inconstans ac periurus in Saracenos efficiebatur: qui cùm ab ipso essent contra fœdus circumuenti, omni metu seposito arma aduersus Iustinianum capebant, nec tantum cladis patiebantur, quantum inferebant. Tunc istinc reuersus, mare in Europam traiecit, Bulgarosque fortiter aggressus multis calamitatibus affecit, qui ex Scythiâ in Thraciam venerant, pacemque cum patre fuerant pacti. Hic enim sine victoriâ bello infelicitè gesto quibuscumque tandem conditionibus pacem cum ijs iniit, ac Thraciam inhabitandam ijs reliquit. Cùm iam ergo Iustinianus horum Prouincias cædibus, direptionibus, & incendijs deuastasset, animum resumpserunt, ipsumque coegerunt, vt inhonestis conditionibus cum his pacisci debuërit. Deinde Constantinopolim reuersus, grauem ciuium incurrit indignationem, quòd tyrannidem impunitam reliquisset. Indixit Synodum bonis omnibus aduersantibus, in quâ vt multi erant Episcopi, ita metu nihil aliud concludere audebant, quàm quod ipsi gratum foret, quodque conclusum vellet. Et quidem cùm Romanus Pontifex Sergius his assentire recusaret, Iustinianus Romam Tribunum suum Zachariam misit, & Papam comprehensum Constantinopolim duci mandauit. Sed propositum hoc Exarchus cum vniuerso Equestri ordine Rauennensi facilè auertit. Hi enim Zachariam Romam expulerunt. Tum Iustinianus Christianorum effectus est hostis publicus. Sollicitabat indies Gallinicum Patriarcham, vt orationem ad populum habere vellet, cui persuaderet euersionem insignis templi MARIAE Deiparæ sacri, quod iuxta Palatium erat. Nam aliud hîc ædificium aptum Palatio exstruere cogitabat. Proinde Patriarcha ei respondebat: *Munus nostrum est templa exstruere, non autem destruere: quare isti rei acquiescere fas non est.* Postremò cùm post minas etiam Imperator orare non destitisset, ita locutus est Patriarcha: *Deo sit honor & gloria, qui continuò patiens multumque misericors est ab hoc tempore in æuam vsque.* Quod vbi dixisset, confestim templum destruere cœperunt. Tum Patriarcha Leontium religatum clam Constantinopolim reuocauit.

CII.

MVLT I NIMIVM, NEMO SATIS.

Perfuncto decennali Imperio mutilatis naribus relegatus;
 alteroque decennio transacto, Regno recuperato
 ac VI. annis administrato, interfectus est.

LEONTIVS vir quidem fuerat antea Senatorius urbis Constantino-
 politanae, Patritiusque opulentus ac magni pretij, postea verò con-
 stitutus est ab Iustiniano Archidux totius exercitus aduersus Sara-
 cenos, hostesque alios. Ceterum cum iam triennio in carcere ab
 eodem fuerat detentus, postea in exsilium relegatus est. Tandem opera Galli-
 nici Patriarchae clanculum Constantinopolim ingressus, magnam excitauit
 aduersus Imperatorem Iustinianum seditionem, qui & omnibus modò inuisus
 esse magnoperè coeperat. Et quidem cum iam præter spem plurimi illi adhære-
 bant, vi omnes confestim effregit carceres, liberavitque quotquot erant nobi-
 les ac ciues iniuste capti. Hoc verò tumultu excitum vulgus arma capebat,
 seque Leontio adiungebat, atque vrbe Imperatorem cum suis exigebat. Dein-
 de ipsum Leontius properè insecutus, in campo libero aggressus est, Iustinia-
 numque naribus truncauit, atque ita mutilum Cherfonam relegauit. Ac post-
 quam Imperator esset salutatus, Imperij administrationem suscepit anno
 CHRISTI sexcentesimo nonagesimo septimo. Interea dum motus hic Con-
 stantinopoli ita continuaretur, Saraceni cum Rege suo Habdimelch expedi-
 tionem pararunt, Africamque iterum deuastarunt. Hos contra Leontius Tri-
 bunum militarem mittebat Ioannem, qui cum Saracenis sæpius fuerat con-
 gressus. Cumque Saraceni præsidia ex Arabiâ, Persiâ, atque Ægypto postula-
 bant, etiam sibi subsidia mittenda extemplo scripsit Ioannes. Sed multi ex
 eius copijs ceciderunt. Tum indignati milites, ita in Leontium exarserunt, ut
 Tiberium virum sanè eximium in castris Imperatorem legerint, Augustum-
 que appellarint. Hic oblatum Imperium libens suscepit; & quò fortior esset,
 cum irato exercitu Constantinopolim profectus est. Tum se Leontius contra
 expediebat, ijs quæsitis omnibus quæ istuc pertinebant. Verum milites indi-
 gnati urbem armis subito inuaferunt. Leontius fugâ in Palatium elapsus est;
 quod item facile à Tiberio superatum fuit. Leontius igitur capitur, ei que na-
 res amputantur; quod paulò antè fecerat Iustiniano: idque usque adeò ijs
 frequens, ut truncari naribus tandem apud illos in consuetudinem abierit.
 Tiberius in Dalmatiæ cœnobio Leontium custodiri curabat, in quo & vitam
 suam finijt. Confestim autem Tiberius ingentem exercitum in Syriâ aduersus
 Saracenos eduxit. Vtrunque ita acriter pugnatum est, ut infra paucos dies ce-
 ciderint propè ducenta millia Saracenorum. Cumque Iustinianus (qui iam
 triennio in Ponto exsularat) ad Imperium redire conabatûr, nec hæere diu-
 tius Cherfonæ volebat, considerans ciues Leontio fideliter adhæsisse, pluri-
 mumque huic Tiberio, qui modò imperare coeperat, fauere, in Bauariam
 ad Regem Caianum profectus est; à quo honorificè exceptus, eius filiam
 Theodoram in vxorem accepit.

CIII.

ORIS ATQVE CORDIS PVLCHERRIMA
HARMONIA.

Orienti præfuit tribus annis : truncatis naribus in carcere
tandem excarnificatus.

Cc

IBERIVS anno post CHRISTI natiuitatem septingentesimo Imperium adeptus est Orientale; & confestim Exarchum in Italiam misit Theophilatium, quem nec Romani, nec Itali recipere voluerunt. Nomen enim Exarchi Græcorum ac Constantinopolitani Imperij, Romæ & Rauennæ vulgò inuisum fuit execrandumque. Hac in re tamen Pontifex Ioannes VI. ipsi plurimum auxilio fuit. Dux autem Beneuenti, qui vnus erat ex triginta Ducibus Longobardiæ, libentissimè hanc discordiam accipiebat; ac Campaniam inuadens, plurima oppida castraque incendijs absumebat, ciues passim rusticosque & pecora secum auhebat. Sed Pontifex, ni pacem daret, excommunicationem homini obtrusit: quare captiuos, ciuitatesque restituit, ac bello destitit. Tiberius verò vt audiuit Iustinianum ex Ponto ad Germanos transfugisse, isticque in pretio esse, plurimum sanè veritus est, cogitauitque, quânam potissimum ratione ipsum necaret. Caianum igitur regem Vindelicorum subornauit, vt hominem è medio tolleret: sed hanc prodicionem vt Iustinianus intellexit, clam cum vxore ad Terebellum Bulgarorum Regem fugâ elapsus est. Ab hoc fidelissimè exceptus est, tradiditque illi ingentem multitudinem, vt parato exercitu Constantinopolim clam profectus dolo vrbe potiretur. Tum multi Tiberium deseruerunt, ac Iustiniano adhæserunt; imò & multum fauoris & benevolentia apud inconstantem illam vulgi multitudinem, quæ illum antea admittere haudquaquam voluerat, obtinuit. Tum autem Tiberium apprehensum captumque, cum Leontio vinculis religato, per vicos in spectaculum educebat. Tandem in Throno residens, humi coram se prostratos pedibus conculcauit, & palàm clamari iussit: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Postea ante se atque in conspectu vulgi obtruncatos in frustra secari mandauit. Patriarchæ Gallinico vtrumque oculum effodi iussit, ipsumque Romam relegauit. In huius locum suffecit Cyrum. Hic, dum etiamnum exsularet, prædixerat illum Imperio adhuc fore potiturum. Quoties autem trucas nares emungebat, toties vnum ex ijs, qui Leontio aut Tiberio fauerant, ad supplicium rapi iubebat. Mauritium ducem suum cum omni exercitu in Pontum mittebat, vt Chersonæ barbato omnes sexus virilis strangularet, quod ipsum in gratiam Tiberij, nisi aufugisset, occidissent. Eodem illo anno quo ad Imperium redijt, vxor eius Theodora illi enixa est filium, quem Tiberium appellauit, coronauitque statim cum ipsius matre. Hic prauus ac periurus tandem etiam Terebellum, cuius operâ fuerat restitutus, de improviso oppressit: sed Terebellus ipsum facile repulit. Deinde exercitum suum parabat in Italiam aduersus Felicem Archiepiscopum Rauennensem; qui quidem captus Constantinopolim missus, vtroque lumine priuatus est, relegatusque aliò, atque vrbe exactus. Numquam ferè tantam Rauenna passa est calamitatem, quàm in istâ oppressione. Dux enim Mauritius strangulabat ferè optimos quosque ciuitatis, urbemque penitus diripiebat. Dein Iustinianus omnibus copijs aduersus Philippicum profectus est, quem Chersonam in Pontum relegauit. Verùm milites eius tyrannidem ampliùs recusantes, Philippico se adiungebant, ipsumque Imperatorem creabant. Huius nummi inscriptionem vltèriùs legere non potui.

Iustinianus Imperio restitutus.

CIIII.

MISERIAM NESCIRE SVAM,
SINE PERICVLO EST VIVERE.

Vt VII. annis Orientali Imperio præfuiſſet,
ignominioſè occiſus eſt.

PHILIPPICVS Orientale aggressus Imperium est anno CHRISTI septingentesimo decimo tertio. Quod ut Iustinianus accepisset, aufugit, exercitumque conscripsit alium, atque acre mox confectum est praelium duodecim milliaribus ab Constantinopoli, in quo Iustinianus captus, interfectus est. Itemque & eius filius Tiberius, puer annum agens ætatis suæ sextum, ab his est interemptus, quibus illud à Philippico fuerat demandatum. Postea omni cum exercitu Constantinopolim ingressus, Patriarcham Cyrum Vrbe expulit: confregit, destruxitque omnes Ecclesiæ imagines; ac Pontificem Romanum quasi cogere voluit, ut sua dogmata velut bona & salutaria amplecteretur. Sextæ Synodi decreta, quæ in S. Sophiæ templo erant ordine depicta, erasit atque expunxit. Ceterum eius doctrinam Pontifex ut hæreticam damnauit, vetuitque Romæ ne quis ipsum ceu Imperatorem coleret, nec eius imagine nummos quisquam percuteret, aut effigiem ære aliquo exprimeret. Hinc etiam acta dictæ Synodi rursus in ingressu basilicæ S. Petri depingi curauit. Tum Philippicus Ioannem quemdam, qui eiusdem cum ipso erat sententiæ, in contumeliam Pontificis Romani, Patriarcham Constantinopolitanum constituit. Imperator hic ciuis fuit Constantinopolitanus nobilitatis præcipuæ, qui, quod visam sibi Aquilam caput obumbrasse dormienti dixerat, Chersonam in Pontum ab Iustiniano relegatus est. Hic familiariter usus est Monacho quodam hæretico & veridico, qui imperatorem illum prædixerat: quod quidem Philippicum maximopere indies magis magisque sollicitum detinebat. Sed huic ita aiebat Monachus: *Cum ita Deo visum sit, quid tute repugnes? Verum hoc inquam tibi dictum sit, sextam Synodum iniuste fuisse & celebratam, & conclusam. Quare cum tu Imperium fueris adeptus, tum memento eam infringere atque infirmare. Quod si feceris, certe stabile tibi Imperium perdurabit.* Illud igitur facturum se iuramento affirmavit. Deinde cum excommunicatum se à summo Pontifice, atque ut hæreticum ab Ecclesiâ fuisse resectum intellexisset, perniciosum ex diuersis hæreticis Concilium conuocauit: itaque sextæ Synodi decreta alterâ Synodo infirmavit, condemnauitque. Interea verò cum iam circa suos hæreticos ad istum modum esset occupatus; subigebantur, Imperioque à Saracenis detrahebantur, Africa, Libya, ac Granata in Hispania. Atque ab eo quidem tempore, usque ad annum millesimum quadringentesimum octuagesimum septimum, Hispania habitata fuit à Saracenis, ac præcipuè Bætica, quæ Granata hodie est appellata. Tum enim à Ferdinando Rege Aragoniæ (erat autem hic postremus Gothorum Rex, atque auus Caroli V. Imperatoris) vi inde fuere expulsi: sed Africam sibi & Libyam retinuerunt. Iam verò cum Philippicus pridie Pentecostes cum aliquot antiqui generis ciuibus in balneas publicas fuisset ingressus, confestim à quodam Rufino nomine ad hoc subornato arreptus, oculis priuatus est. Atque ipso Pentecostes die postero, cum populus vniuersus in summo templo esset congregatus, Imperator publicitus est coronatus Arthemius. Hic nomen suum mutauit, atque Anastasium se appellari iussit. Mox autem Philippicum in carcerem coniecit, ubi vel ad extremum vitæ diem ipsum conclusum detinuit. Ferunt aliqui in hoc ipsum carcere fame fuisse consumptum enectumque.

C V.

LEVIS EST FORTVNA;
QVÆ DEDIT, REPOSCIT.

Perpetuo carceri addictus, fame enecatus est
Imperij anno secundo, mense nono.

Cc 3

ANASTASIUS Orientale Imperium adeptus, anno post natum CHRISTVM septingentesimo decimo quinto, litteras confestim ad Pontificem Romanum per Scholasticum Consiliarium dedit, in quibus se amatorem defensoremque fidei Christianæ appellabat, propugnatorem etiam confirmatoremque Sacrosanctæ Synodi sextæ, atque Ecclesiæ totius Romanæ: robur item Decretorum Pontificum, instauratorem deiectarum ecclesiarum & imaginum, receptorem profugorum Christianorum, extirpatorem hæreticorum, atque hostem denique ethnicorum longè acerbissimum. His litteris Romæ ita recitatis, animum nonnihil Pontifex eiusque assessor recepit, quibus iampridem Imperatorium nomen sordere cœpit ob improbos quosdam Imperatores: qui quò plures, eò deteriores esse magis magisque cœperunt; atque horum quisque id maximè operam dederat, quò infensissimè Pontifici resisteret. Anastasius ergo hic Saracenos tamquam Christianæ fidei hostes crudelissimos bello aggredi conatus, classem ingentem in Africam emisit. Verùm dissensione inter classarios ortâ, qui Anastasium oderant, Constantinopolim redire parant; & cùm Adramyttium venissent, Theodosium ignobilem rudemque virum, cuius officium erat publicam exigere pecuniam, exactionesque corradere, Imperio præfecerunt. Sed hic clàm aufugit, seque in montem abdidit. Proinde vbi ipsum inuenissent, inaugurationem ei vltro præstiterunt, inuitumque ad Imperium suscipiendum coegerunt. Quo audito, Anastasius festinanter mare Nicæam versus traiecit; vbi se ad resistendum parauit. Theodosius hunc infecutus est, atque ingenti pugnâ victum captumque, quòd necandi occasionem haberet nullam, sacris initiatum in monasterium detrusit, ne qua via pateret redeundi ad Imperium. Quæ quidem res vbi iam Romæ increbuit, nuntiataque esset, cunctos ingens inuasit dolor. Verebantur enim ne Christianum modò hostem essent habituri. Quoniam verò hac tempestate grauis in Ecclesijs controuersia ventilabatur de sustollendis imaginibus, operæ pretium est & de his quædam recensere. Nam paullò post in sequentibus etiam horum mentio nobis facienda est, cùm dicemus quâ ratione Imperium Romanum ob dissidium, quod inter Constantinopolitanos Cæsares ac Pontifices increbuerat, ad Germanos & Francos translatum sit. Superioribus ergo Heraclij temporibus orta auctaque hæresis Monothelitarum, qui ex Mahomete originem traxerunt; atque inter ceteros dogmatis sui articulos & hunc cum Saracenis communem habebant, Exodi cap.xx. *Non facies tibi sculptile*. Hæc autem hæresis damnata fuit sub Martino Pontifice in vniuersali Concilio ab centum & quinquaginta Episcopis. Deinde & damnata fuit extinctaque in sexta Synodo Constantinopoli celebratâ. Sed omnes pænè Imperatores ab Heraclio vsque ad hunc labe hac infecti fuere, atque vbique ferè aduersus imagines pugnauere. Quid verò ex hac imaginum controuersia natum sit, audietur in sequentibus.

Quâ occasione Imperiū ad Germanos deuenerit.

C V I.

CVI SEMPER DEDERIS, VBI NEGES,
RAPERE IMPERAS.

Quindecim mensium Imperator, ex Imperio
ad Monachismum detrusus est.

THEODOSIVS Orientale Imperium vi ad se rapuit, anno post CHRISTVM natum septingentesimo decimoseptimo. Leo autem Anastasij Tribunus cum vniuerso exercitu Nicomediam profectus, Domino suo auxilio venit; sed aliquantò seriùs, re enim perfectâ absolutâque. Noluit tamen hic se Theodosio tradere; verùm cepit filium eius cum optimis quibusque totius Aulæ, abstulitque omnem thesaurum cum vniuersis ornamentis Imperatorijs, ac Chrysopolim profectus est. Quo sanè audito, Theodosius rem cum Patriarchâ ac Senatu vniuerso expendit, deliberatque. Cùm iam ergo Leo (qui Ecclesias non infestaturum se pollicebatur) huc peruenisset, certè Imperium illi traditum fuit. Verùm Patriarcha vitam Theodosio filioque precibus impetrauit. Tum siquidem Leo vtrumque sacris initiatum in monasticam vitam protrusit, in quâ diu satis ac feliciter vixerunt. Leo tantus deinde imaginum vastator effectus est, vt hinc à Græcis cognomento Iconomachus sit appellatus, hoc est, imaginum expugnator, quòd imagines ac statuas Sanctorum è templis auferri, incendiisque mandaret. Quarum quidem perdendarum cùm finis nullus esset, tandem Pontifex Comitibus Palatinis (qui tum Maiores domus dicebantur) sese adiunxit. Hi autem præfecti erant Curia, adeoque primarij gubernatores apud Reges Francorum, & penes quos summa in Germaniâ ac Galliâ à Rege, qui sceptrum possidebat, erat potestas. Apud hos etiam ipse Pontifex, absente Rege, magnæ erat æstimationis; adeò vt hinc amplioris dominij spes quædam iam velut eluceret. Pontifex igitur ac Palatini operas tradiderunt mutuas; idque adeò, vt Pontifex Imperatorem facillè repulerit, Italiamque possederit vniuersam. Quare cùm regia progenies indies magis ac magis decresceret ac debilitaretur, hi autem Principes potentiores fierent; factum est consentiente Pontifice, vt regni administratio ad hos Principes translata sit. Hac tempestate Maior domus Childerici Regis Francorum effectus est Carolus Martellus, vir sanè strenuus fortisque. Galliâ hic egressus, Saxones, Sueuos, Vindelicos, atque vniuersam Germaniam armis subegit. Saraceni, qui iam magnam Hispaniæ partem inuaserant, etiam suos vicinos aggredi paullatim conabantur. In Franciam quippeeducti, fortissimum Arelatense oppidum aliaque multa ceperunt. Carolus Martellus huic infortunio resistere cupiens, hos contra profectus est ad oppidum Turonense. Hic pugnae confectæ sunt, in quibus ceciderunt trecenta septuaginta quinque Saracenorum millia, non autem absque insigni Francorum clade. Deinde Gothi ac Saraceni inter se conuenire: aduersus quos rursus exercitum eduxit Carolus, pugnavitque ita acriter, vt profugere etiam vltra Pyrenæum montem debuerint. Asserunt aliqui, nisi Carolus hac potitus fuisset victoriâ, Saraceni cum Gothis hac tempestate Franciam, Germaniam, Italiam, totamque Europam, & Asiam cum suâ parte Africâ vi occupassent. Hic Carolus ingentes vbique adeptus est victorias, adeò vt nihil non captum sit quod suis manibus offerebatur. Tantæ equidem æstimationis apud omnes, dum in administratione etiamnum esset, habitus fuit, vt nemo non satis animaduernerit aliud breuî Regnum aduenturum fore. Quò enim potentior efficiebatur, quoque magis ac magis viribus crescebat, eò certè Constantinopolitani Cæsares magis debilitabantur, decrescbantque. Cùm iam Carolus hic Martellus Regnum partim in liberos partiretur, Carolomannum Austrasiæ, Sueuiæ, atque Alemanniæ præfecit: Pipinum Franciæ: Griphoni partes alias dedit; quibus minimè contentus, bello à fratribus fuit superatus. Non multò post Carolomannus, postpositis mundanis, in monasterium se dedit: quare integer Maioratus domus deuolutus est ad Pipinum. Hic socordiam luxuriamque Regum animaduertens, impetrauit à Pontifice auxilium, vt Childericum non sine fauore populi Regno exegerit, ipseque Rex solus sit designatus. Nunc verò reuertamur, vnde digressi sumus.

*Pontifex
Cæsarem
Constantinopolitani
deserens,
Germanis se adiungit.*

CVII.

CVIVIS DOLORI REMEDIUM
EST PATIENTIA.

In Imperio Orientali anno peracto, ex Cæsare
monachus factus est.

Dd

E O ex Syriâ oriundus primò quidem mechanicus, deinde verò Dux militiæ effectus, Imperium Orientale adeptus est, post natum CHRISTVM anno septingentesimo decimo octauo. Circa initium Principatus edictum extemplò Constantinopoli promulgauit, vt siqui haberent CHRISTI imagines aut matris eius MARIÆ, aut etiam aliorum Sanctorum, eas sub poenâ capitis in publicum proferrent. Ac tot quidem statuæ productæ fuere vt nihil suprâ. His adijciebantur residuæ templorum imagines, atque vniuersæ comburebantur. Deinde publicè edixit, vt in toto Imperio imagines passim abolerent, perderent, ac destruerent. Si quis verò huic se opponere vellet, hic tamquam Cæsareæ Maiestatis contemptor capite puniretur. Quamobrem multi passim trucidabantur. Significauit item Pontifici Gregorio II. vt & ipse similiter faceret. Qui sanè animaduertens rem derisione in Deum atque impietate haudquaquam carere, vetuit Romæ & per vniuersam Italiam tributa Cæsari ampliùs pendere; ipsumque præterea excommunicauit, ac velut inutile membrum ab Ecclesiâ abscidit. Vt autem Germanus pijsimus ille Patriarcha intolerabilem Imperatoris impietatem considerabat, Pontificatum Constantinopolitanum prorsus recusabat, officiumque suum relinquebat. In huius locum Leo adolescentem Anastasium subrogauit, qui eiusdem cum ipso erat farinae. Sed cùm audiisset in Italiâ aduersus se conspiracyonem fuisse inchoatam, Exarchum suum officio motum, idque eos iam ferè operam dare, quasi Imperatorium nomen abolere, nec ampliùs ferre id aut pati vellent; certè Ducem suum Romam misit, vt populum seu vi seu humanitate sibi reconciliaret. Hic vbi Romam venit, in grauissimo tumultu occidebatur, atque alium sibi Ducem pro animi sui sententiâ ciues constituerant. Rauennenses item suum Exarchum Paulum interemerunt. Atque hic quidem Exarchus fuit postremus, cùm iam is Magistratus floruiisset centum sexaginta annis. Nec Roma, quæ iam pridem sub Græco Duce steterat, voluit ampliùs eum ab Imperio flagitare, sed ipsa sibi semper Ducem deinceps decreuit vsque ad Caroli Magni tempora. Hac de re consule historiam de Iustino Imperatore folio 184. Longobardi considerantes Imperatorem ad istum modum cum suo Exarcho Italiâ fuisse exactum, dum iam cuncta in tumultu versabantur, magnis sanè copijs è Longobardiâ profecti oppida vniuersa cædibus atque incendijs obruebant, ac Romam tandem etiam obsidebant. Tum Pontifex subsidia non ab Leone, sed ab Carolo Martello Maiore domus Regis Franciæ flagitabat; cuius mentio facta est paginâ 208. Carolus tantum egit apud Luitprandum Regem Longobardorum, vt armis discesserit, restitueritque Pontifici oppida & captiuos omnes, conciliatâ decennali pace. Tertio autem Leonis Imperatoris anno Armirthus Dux Saracenorum ter mille triremes ex Asiâ atque Africâ in Thraciam eduxit, Constantinopolimque terrâ marique fortissimè triennio obsedit: verùm ob inedia, pestem, ac frigus intolerabile, magnam profectò passus est cladem. Naues vi fluctuum, tempestateque partim subactæ, partim artificioso incendio perierunt, vsque adeò vt absque comodo istinc discedere debuerit. Pestilentialis extinctorum cadauerum foetor etiam in urbem proserpsit, vt hominum supra trecenta millia interierint. Cùm iam Imperator Saracenorum metu esset liberatus, cogitabat quânam viâ potissimum inobedientiam Pontificis vindicaret; totusque erat in spoliandâ Italiâ nummis, ornamentisque. Quare Marinum Ducem suum misit Romam, vt Pontificem aut comprehenderet, aut interficeret. Pontifex Longobardorum subsidia implorabat: quamobrem Marinum facilè repellebat, ita vt quod proposuerat, perficere non posset; cum suis nempe in fugam actus vt vix euadere potuerit, multi que ex suis interierint. Tum Imperator donis Longobardos à Pontifice abstrahere conabatur, sed frustra. Atque ita quidem impius hic imaginum expugnator in suo proposito obiit. Hac tempestate Christianam fidem amplexi sunt Germani per Bonifacium Episcopum ad eos missum.

Ab Im-
perio
Constan-
tinopoli-
tano Ro-
ma descit.

CVIII.

PEIUS TECTVM
QVAM APERTVM ODIVM.

Decimoquarto anno Orientalis Imperij
anathemate obstrictus interiit.

D d 2

*Turcica
infande
gentis
origo.*

CONSTANTINVS Leonis filius, post obitum patris Orientalis Imperij administrationem in se suscepit, anno CHRISTI septingentesimo quadagesimo secundo. Is planè scelestissimus non solum patris impietatem reddidit, sed maiore etiam scelere se modis omnibus contaminavit. Decreta constitutionelque sanctorum Patrum, quantum potuit, contempsit. Ac in primis quidem à CHRISTO discedens, postquam Diuorum imagines passim aboleuisset, ac Patriarcham qui huic impietati se opponebat, è medio sustulisset, & Nicetam hominem eiusdem sceleris conscium in Patriarchæ locum substituisset; sæpenuerò ipsum vxor, vt quæ pia magis, impietatis suæ arguit: præterea & Pontifex Romanus legatos suos ad ipsum misit, vt aut flagitia sua omitteret, aut censuram expectaret: verum nihil monita apud ipsum honesta potuerunt. Sabinum Bulgarorum Regem in gratiam recepit, aduersus quem paullò antè bella gesserat; idque hac conditione, vt imagines item in suo Regno aboleret ac combureret. Quodcumque decretum Constantinus promulgabat, id contrà eius vxor abrogabat: persequiebantur sese mutuò velut hostes infestissimi: nec hinc sanè melior efficiebatur, sed deterior magis ac magis. Depopulabatur Tempia ac Monasteria, Christianosque multos trucidabat. Appellabatur autem Græcè Copronymus, quòd infans baptismi lauacro admotus alimonix excremento aquam baptismalem polluisset. Oblectabat se incantamentis ac nefarijs sacrificijs cum inuocatione dæmonum; quibus adeò erat deditus, vt hinc postea cœperit delirare. Et quidem dum his rebus alijsque infandis occuparetur magis quàm Reipublicæ administratione, Tartari exciti, gens sanè Scythica ad Arctum inter Riphæos sita, ex ostijs Caucaſi montis egressi sunt, ac Saracenos siue Mahometicos in Asiâ oppresserunt, rati meliorem se regionem alicubi inuasuros. Quare primùm superarunt Saracenos in Persiâ, Arabiâ, Armeniâ, Cappadociâ, &c. Quemadmodum verò cum Saracenis vniti fidem illorum amplexi sint, & quemadmodum minima scintilla immensum ex se rogi excitauerit, cuiusmodi Orbis non habet alium, mox audies. Erat autem multitudo vaga, incondita, nemini utilis, scelestæ, omni spurcitie ac libidine inquinata, quæ in suis se Prouincijs algore ac perpetuis tenebris propè inhabitabilibus continere non potuit. Hi igitur sedibus suis vagi dispalatiq̃ue, latrocinantes potiùs quàm belligerantes, eruperunt. Quæ res Romanæ Monarchiæ certissimum præbuit exitium. Nec hodie etiamnum arrodere Imperium cessant, quò & residuâ mundi parte Europâ nos priuent. Regnum hoc Turcicum, Tartarorum, seu Saracenorum, plenum terroris in Sacris litteris describitur, ne nesciremus hoc Satanæ regnum esse, & cuius potentiâ atque successu non absterremur, à CHRISTO ad Mahometicam impietatem deficientes. Ezechiel & Ioannes appellant populum hunc *Gog & Magog*. Gog tentorium vocatur, & Magog populus est extra tentoria: nam Tartari habitant in tentorijs. Et apertè scribit Ezechiel permisisse Deum augeri potentiam Gog propter peccata populi. Methodius autem ait Gog & Magog vltra Caspios montes, hoc est, Caucasum, conclusos fuisse, & vulpem illis meatum facturam esse. Vulpes hæc Mahometes est; nam per legem Mahometicam prouocati, potentes facti sunt, & dominari cœperunt. Dicebat enim Mahomet, populum suum Deo gratum esse, atque adeò ad quem benedictionis promissio pertineret, & dominaretur in toto Orbe. De principio autem huius Mahometis lege paginam 192. & 194. huiusce libri. Postquam diu Constantinus arctè Imperium administrasset, vindictâ diuinâ ietus intolerabili æstu consumptus exclamauit: *Vivus inextinguibili igne accendor, discruciorq̃.* Hæretico Patriarchæ ciborum excrementa ore erumpebant.

CIX.

CORPVS EXCORS FRAGILE.

Cùm XXXIIII. annis, II. mensibus atque XXVI. diebus,
rerum Orientalium potitus esset, violentissimâ
incurabiliq̃ue feбри interiit.

E O Constantini F. patri successit, anno à CHRISTI natiuitate septingen-
 tesimo septuagesimo sexto. Hic animaduertens patrem ob imaginum expu-
 gnationem summo perè fuisse inuisum, simulabat se in principio CHRISTI
 amicum, fautorem Pontificum ac Monachorum; sed clàm ne pili quidem
 cuncta faciebat, imaginesque domi suisque deque ferebat. Cùm autem Romæ ipsum
 sine aliquâ simulatione ita sentire arbitrabantur, incredibili sanè lætitiâ fuisse perfusi, ad-
 eò ut filium Constantinum Imperatorem legerint. Leo hunc unicum esse suum dicebat filium,
 per ætatem nondum sapere, ideoque sibi curæ esse maximè: idque se vereri, ne huic usu
 veniat, quod multis alijs olim contigit, nimirum ne hunc tandem è medio tollant,
 aliumque Imperatorem faciant. Quamobrem iurarunt nullum se lecturos Imperatorem
 alium præter Leonem, & Constantinum, & qui nascentur ab illis. Cinctus igitur Imperia-
 li diademate est Constantinus Constantinopoli ipso die Paschatis: sed Romam haudqua-
 quam venit. Nam iaspidem Deo dicatum è Sacrario S. Sophiæ nefario capiti imponens,
 per vniuersam urbem superbus incedebat. Quæ res magnam Romanis peperit suspicio-
 nem futuri hostis in Deum, ut maluerint Ducem suum retinere. Præterea multum spei
 collocabant in Francis, tam his qui in Franconiâ ac Germaniâ, quàm illis qui in Franciâ
 agitabant, quæ omnibus imperitabat Carolus Pipini filius, qui & Magnus postea est
 cognominatus. Hic post mortem patris regnum adeptus ante quadriennium VVormatiæ
 Comitibus celebrauit, conclusitque bella mouenda aduersus Saxones: quod item omni exer-
 citu profectus est, cuncta ferro ac flammâ deuastans. Arcem Eresburgum inuasit, ido-
 lumque Saxonum Irminful nominatum disiecit. Hinc ad VVifarum fluvium profectus, duo-
 decim à Saxonibus obsides accepit, atque inde ad Germanicum mare perrexit. Ut autem
 Hadrianus Pontifex crudelitatem ac sæuitiam Desiderij Longobardorum Regis accepis-
 set, opem huius Caroli mox implorauit. Profectus itaque hic omnibus copijs in Italiam,
 Papiæ obsidione Desiderium compressit; quâ integrâ hieme perdurante, res multas herclè
 præclaras etiamnum aggrediendas animo concipiebat. Interea Saxones atque Hessones
 (qui cum illo dissidebant) templa passim spoliarunt, deuastaruntque. Quo quidem audi-
 to, Carolus Papienses ita conflictibus coarctauit, ut ad deditionem fuerint coacti,
 Desideriumque illi in manus tradiderint. Captum autem Regem Carolus secum in Fran-
 coniam abduxit, ac tribus exercitibus Saxoniam inuadens, cædibus atque incendijs cun-
 cta populatus est. Atque hinc quidem tantisper egit, donec ab omni idololatriâ repurgati re-
 ligionis Christianæ fidem amplecterentur; quod sine sanguine profectò haud fieri potuit.
 Ciuitates suas castraque Francis fortissimè muniit, ac domum reuersus est. Nomen eius
 tam latè cognitum fuit, ut omnibus nationibus terrori fuerit. Natus autem est in oppido
 Ingelheim in Germania ad Rhenum, non procul à Moguntiâ. Eius parentum heredita-
 rium ac primum dominium fuisse dicitur Comitatus Palatinus circa Rhenum fluvium;
 quamobrem Palatini Comites appellabantur, sed tamen ut Maiores domus Regis Fran-
 ciæ, quemadmodum paginâ 208. abundè dictum est. Nam Franci omnes, tam
 qui in Franconiâ, quàm qui in Franciâ agebant, vni erant Regi subiecti. Quemad-
 modum verò Carolus postea ad Imperium Romanum peruenerit, & quemadmodum
 quarta Monarchia in Germaniâ initium cepit, mox dicetur. Leo autem aduersus Tar-
 taros ac Saracenos profectus, auditâ illorum victoriâ, vi & crudelitate, domum reuersus
 est; atque in administratione Imperij planè desperabat. Postea ardentissimâ febri obiit, Im-
 periumque uxori suæ Hirenæ ac Constantino filio reliquit.

*Carolus
 Magnus
 in Ita-
 liam ac-
 cersitur.*

C X.

QVO MIHI FORTVNA,
SI NON CONCEDITVR VTI?

Cum filio obiit quinto Imperij Orientalis anno.

CONSTANTINVS cum matre HIRENA Orientalis Imperij administrationem sortitus est anno salutis septingentesimo octuagesimo primo. Con-
 festim autem Hirena conuentu trecentorum & triginta Antistitum Nicææ
 indicto, septimam Synodum celebrari iussit. Hic damnabantur *εἰκονόμαχοι*
 & imaginum corruptores, censebanturque omnes hæretici, abnegatâ interim superiori
 Synodo. Hic, inquam, templis Diuisque suæ restitutæ sunt imagines. Conclufum quippe
 erat, Sacrarum litterarum imagines laicorum esse litteras. Tum Hirena templis suas red-
 didit imagines; fidemque Romanam, adeoque Catholicam, vi in Oriente quantum po-
 tuit tutata est, quemadmodum in Occidente Francorum Rex Carolus. Mox item cada-
 uer Constantini insignis illius *εἰκονομάχης*, patrisque soceri sui Leonis, atque huius Con-
 stantini aui, effodi curauit & comburi; cineresque in mare proiecit, quod imagines per-
 diderat atque impiè aboleuerat. Quod sanè ægrè ferens Constantinus iam adultus, ma-
 trem haud ampliùs passus Imperio deiecit, templisque rursus suas imagines detraxit tam-
 quam idololatriam intolerabilem. Decreuerat autem multos excæcare Christianos (quæ
 res ipsum maximè oblectabat) pluresque interficere. Cùm iam nouam electionem Con-
 stantinopolitani clam moliebantur, atque in Nicephorum defuncti Leonis fratrem suf-
 fragia multorum tacitè inclinabant; non multò post ipsa conspiratio Constantino cogni-
 ta fuit, qui comprehensum captumque Nicephorum oculorum & linguæ vsu priuabat.
 Id autem populo adedò displicuit, vt Hirenam matrem in Imperium restituerint. Hæc
 captum filium in carcerem detrusit, Nicephorumque liberauit. Tum Senatu populoque
 congregato decreuerunt, haud velle se à muliere solâ imperari, adeoque Imperatorem è
 carcere reuocandum, vt vnâ imperâret. Verùm cùm rursus se omnibus flagitijs inqui-
 naret, imagines & contemneret & combureret, oculis vnumquemque ferè indies priua-
 ret, multosque leui de causâ exilio puniret; mox mater hinc rerum sola potita, filium
 secundò captum excæcauit, vitamque cæcus in carcere finijt. Hæc autem Hirena ita supra
 captum muliebrem prudentissimè cum populo egit atque imperauit, vt summâ cum laude
 omnium in Imperio permanserit. Ab illo tempore deinceps cum Pontifice Leone III.
 egit, vt eius operâ potentissimo Francorum Regi Carolo posset nubere; Imperatorem
 enim ipsum faceret, idque sedulò operam daret quò Imperium Romanum iam Orien-
 tale, in Occidentem ad Carolum deueniret. Nec mora, Pontifex precibus Hirenæ lega-
 tum suum hac de re ad Carolum misit. Quod vt Nicephorus intellexisset, magnam pro-
 fectò quantumlibet cæcus elinguisque excitauit Constantinopoli seditionem, ita vt Hire-
 nam Reginam comprehensam in perpetuos carceres detruferit, Imperiumque ad se vi-
 traxerit, anno CHRISTI octingentesimo secundo. Proinde cùm hac tempestate re-
 gnum Occidentale Imperiumque Romanum atque omnis Cæsarei nominis maiestas ope-
 râ Pontificis ad Carolum Francorum Regem deueniret; consultò hic prætermittemus
 Imperatores Græcos, qui adhuc fuerunt circiter triginta quinque, donec Constanti-
 nopolis à nefarijs Turcis sit capta anno salutis millesimo quadringentesimo quinqu-
 gesimo tertio. Neque enim tum latiùs Imperium Constantinopoli patebat; itaque in-
 feliciter deinceps imperarunt, vt eorum vix vlla exstet memoria. Sub hæc tempora Tur-
 cæ, quos antè Tartaros ac Saracenos appellauimus, totam Asiam, Orientem atque hinc
 Africam subegerunt. Sed in Occidente, quòd Imperium Romanum in Principes Germa-
 nos iam translatus esset, potentiores certè effecti sunt. Occasionem verò, quâ Roma-
 num Imperium ad Germanos deueniret, abundè suprâ à paginâ 208. ad hunc vsque lo-
 cum diximus: sed quemadmodum istud Carolus primò adeptus sit, mox dicetur in se-
 quentibus.

CXI. CXII.

FEMINÆ NATVRAM REGERE

OMNINO DESPERARE.

VIVE VT NON MORIARIS.

Vnà cum matre regnavit annis XVII. quæ, filio excæcato & in
perpetuos carceres detruso, sola quadriennium regnavit.

E e

CAROLVS MAGNVS potentissimus ille Francorum in Germaniâ ac Franciâ Rex, quod aduersus Leonem Pontificem tumultus Romani concitauerant, Romam ipse profectus est. Iam verò vbi istic Natale festum celebraret, factum est cùm ad sacra properaret, quæ eo festo perficiuntur, seque cognosceret peccatorem, atque à precibus suis resurgeret, ac nihil tale quidpiam exspectaret, ipsi coronam Pontifex Leo imposuit, atque altâ voce Imperatorem Romanum publicauit. Confestim vniuersus populus Romanus, qui eo Festo maximè erat congregatus, incredibili lætitiâ acclamauit: CAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Post hanc acclamationem à Pontifice inunctus est, ac iuxta veterem consuetudinem se Pontifex Cæsari flexit humiliavitque; ac sublato cognomento Patricij, appellauit ipsum MAGNUM IMPERATOREM AVGVSTVM. Factum autem id ita est prædicto die, anno post natum CHRISTVM octingentesimo primo, ab Româ verò conditâ millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo. Postquam Carolus iam Francorum rebus annis triginta tribus præfuisset, comitia coacta fuerunt in eos qui in Pontificem commiserant, ac iuxta Romanorum decreta capite fuerunt condemnati: verùm Pontifex ex suâ clementiâ pro his supplex orauit, nequid in vitâ aut corpore detrimenti paterentur. Vbi iam Carolus Longobardos in vniuersâ Italiâ subegisset, & ad pacem compulisset, in Germaniam reuersus est, sellamque Imperatoriam fixit Aquisgrani. Hinc passim per vniuersam Europam ingentem militum multitudinem misit, ac cuncta prosperè suo Imperio subiecit. Nihilominus suum cuique nationi permisit Principem præter Longobardos in Italiâ: nam filium suum Pipinum vniuersæ Italiæ Regem præfecerat. Habebat prætereà & alios duos filios, Carolum, & Hludouicum: horum Carolus multa fortiaque bella patris nomine absoluerat, ac non multò post obiit: sed Hludouicum consortem sibi Imperij fecit. Vsqueadeò enim liberos suos admauit, vt beatum se verè arbitraretur, quod sibi cohabitabant, atque ideò nullos matrimonio elocabat dum viueret. Filiae eius serica pensâ ducebant, lanamque præparabant, atque
acu

CXIII.

NIHIL EST QVOD PLVS VALEAT
 AD PONENDVM LABOREM,
 QVAM CVM EST INTELLECTVM
 NIHIL PROFICI, ET FRVSTRA
 ESSE SVSCEPTVM.

Rerum Occidentalium habenas tenens per XIIII. annos,
 ætatis LXXII. naturæ debitum persoluit.

acu artificiosè pingebant. Complures matronas Nobiles in Aulâ suâ alebat, easque secum quocumque proficisceretur conuehebat, nec vñquam sine his aut prandebat, aut cœnabat. Augustinum sibi ac sacras Litteras quotidie in mensâ prælegi curabat. Nullum non scientiæ genus discere affectabat. Astronomiæ, Geometriæ, Arithmeticæ, Musices, atque aliarum artium erat peritissimus: in orationibus habendis copiosus, elegans, ornatus, atque eloquens. Balneis ac venandi studio plurimùm se oblectabat. Amabat item plurimùm thermas illas naturales, quamobrem Imperialem suam Aulam esse voluit Aquisgrani. In hac vrbe operosissimum sanè templum struxit. Ita erat omnibus imaginum ornamentis, cærimonijs, atque officio diuino semper addictus, vt in templo sacras Lectiones ipse cantauerit, Psalmosque vnà cum Sacerdotibus modulatus fuerit, & omni se officio diuino facilè accommodauerit. Et quamquam natione erat Germanus, semperque Germanicâ linguâ vsus sit, dicendo tamen Latinè disertissimus fuit, nec Græcæ linguæ omnino ignarus; adeò vt ipse legatos Græcos audiuerit, & Græcè responderit. Missi enim erant ad ipsum legati Regis Persarum cum muneribus huiusmodi: nimirum cum Regio tentorio magnificentissimo, ac tribus coloris diuersi alijs magnificè artificioseque ex serico confectis; prætereà cum innumeris ornamentis sericis, balsamo, alijsque vnguentis salutaribus, atque horologio operosissimè ex auro atque ære confecto. Mittebant item perditī Imperatores Constantinopolitani trēs quatuorve continui salutem (nihil enim his ferè aliud relictum erat) per litteras se illi subijcientes, nihilque aliud flagitare profitentes, quàm eius gratiam & fauorem. Ceterùm omnes Christianos Reges in omnibus Prouincijs obsecrabat, vt pacem conseruarent: quod vtique factum est. Nam metus atque amor, quem de illo cuncti susceperant, per vniuersum orbem sese diffundebat; exceptis Turcis siue Saracenis, quos pugnis herclè cruentissimis sæpenumerò subegit, damnoque vix recuperabili affecit. Odiosum sanè foret omnia eius bella hîc recensere. Aduersus Hunnos bella mouit annis octo, in quibus pænè omnes euersi fuerunt. Interèà temporis Bohemiam quoque cepit, ac Regem Lechon interemit.

Grauiā,

Grauia , innumeraque bella aduersus Danos , Nortmannos , Frisios , atque Anglos gessit. Postremò omnium nationum iura ac constitutiones in vnum volumen congeffit , mutatis correctisque plurimis. In vniuersâ Europâ sanctissimam semper iustitiam diligenter obseruabat. Quater in vitâ Romam profectus est. Postremam profectionem suscepit nomine Pontificis Leonis (cui oculos Romani effoderant , ac linguam præciderant , & qui ad ipsum in Germaniam confugerat) vt hunc in Sedem Apostolicam restitueret . Cùm iam Pontifex atque Imperator Romam properabant , obuiam his Romani cum Sacerdotibus ad pontem Miluium ingenti pompâ procedebant , ac Romam cymbalis , citharis , atque id genus instrumentis inducebantur. Proinde Imperator hanc sæuitiam non passus est inultam. Nam eodem die obtruncati fuerunt ex præcipuis trecenti. Deinde quatuor annis continuis febris grauitè confectus , Aquisgrani felix ad Superos migravit ; atque huius nomine ceteri deinceps Romanorum Imperatores in hac ciuitate Imperij diadema suscipere debent.

HLVDOVICVS PIVS Caroli Magni filius, rerum potitus est anno **CHRIST**
STI octingentesimo decimoquinto. Huic in initio Principatus sui nuntiatum
 fuit, Romæ aliquos ex optimatibus (auditâ morte patris) coniurasse, atque
 in necem Leonis Pontificis conspirasse; & quemadmodum Pontifex eius rei
 iam factus esset certior, iusseratque coniuratores hosce strangulari; ac Romæ
 cuncta etiamnum in tumultu esse. Hludouicus, eo nuntio accepto, ingenti sanè dolore,
 tamquam grauissimum perpeffus infortunium, perffusus est, mandauitque Bernhardo
 fratris sui Pipini filio (quem Carolus auus post mortem patris Italiæ præfecerat) vt hæc
 certiùs rimaretur. Hic vbi Romam venit, morbo correptus est: nihilominus confestim
 ducem Heroldum in Germaniam misit, vt Hludouicum de Rebus Romanis certiore
 redderet. Hunc legati Pontificis infecuti sunt, qui crimina quæ de illorum Domino fere-
 bantur, coram Hludouico abundè satis refutarunt. Abhinc diebus non multis ipse Pon-
 tifex obiit, atque in eius locum Stephanus quartus succēssit. Hic extemplò properauit in
 Germaniam, Hludouicumque Aquisgrani diademate cinxit. Intereà postquam tumultus
 aliquis in Gasconiâ exortus fuisset, quæ ab Imperio desciscere conabatur, Pontificem per
 Galliam Cæsar Aureliam vsque deduxit. Diutiùs quidem ipsum apud se detinuit, nisi gra-
 uissimis bellis fuisset occupatus, ac nisi ipse aduersus hostes proficisci debuisset. Dum ergo
 Imperator in Franciâ circa hostes erat occupatus, plures sanè ab Imperio descuerunt; nem-
 pe Angli, Dani, Saxones, Hungari, Nortmanni, ac Saraceni. Gasconienfes quidem ferro
 compescuit. Deinde verò ita acriter Anglos & Danos adortus est, vt omnes facilè domue-
 rit. Profectus est pleno exercitu aduersus Saxones, qui iam Viromachum Ducem fecerant,
 quem in primo conflictu prostrauit, sibi que Saxones parère coëgit. Lindeuintum denique,
 quem Hungari Regem sibi legerant, etiam bello deuicit. Volebat item aggredi Bulgaros,
 qui Hungaris suppetias tulerant; nisi Nortmanni, qui Franciam obruebant, impedijf-
 sent, adeò vt hos contra redire debuerit. Hi plurimum huic negotij fecerunt, plurimaque
 bella terrâ marique aduersus hos mouere coactus fuit. Nam vniuersum mare Occidentale
 iam opplerant, ac nusquam non eruperant: tandem & hos tamen coërcuit. Deinde colle-
 ctis vndecumque præsidij, cum ingenti liberorum suorum multitudine in Hispaniam ad-
 uersus Saracenos profectus est; sed in multis prælijs nihil aut parum ab his potuit obtinere.
 Hæc vbi bella in Imperio sedasset, reuersus est Aquisgranum, ibique comitijs celebratis fi-
 lium suum natu primum Hlotarium Imperatorem Romanum creauit, consortemque Im-
 perij fecit: filios autem alios, Reges appellauit; alterum quidem Aquitanix in Galliâ, alte-
 rum verò Bauariæ in Germaniâ superiori. Post hæc intellexit quemadmodum Bernhardus
 Italiæ Rex tyrannidem affectaret, ac vias iam in Alpibus arctas præmuniuisset, cunctaque
 Italiæ oppida illi iurassent. Hunc rumorem vt compesceret, expeditionem confestim pa-
 rauit instructissimam. Bernhardus non multum suis in hac necessitate fidebat; quamobrem
 arma deponebat, cogitabatque se facilè propter ætatem, genus, ac criminis sui confessio-
 nem, in Cæsaris gratiam rediturum. Cæsarem itaque accedebat, permittebat se eius volun-
 tati & gratiæ, culpamque omnem in suos reiciebat nobiles, qui ipsum concitarent, quare
 vt sibi ignosceretur obsecrabat. Verùm Imperator ipsum cum suis nobilibus captum ad
 Comitum Aquisgranum duxit, ac publicè interemit. Quo facto, Hlotarium filium suum
 Italiæ Regem præficiēbat, eoque ipsum mittebat, vt cuncta Italiæ negotia suo arbitratu
 ordinaret. Cum iam istic singula diligenter restituisset, atque in Germaniam redire cogi-
 taret, Pontifex Paschalis ipsum obsecrabat, vt Romam venire vellet. Quod minimè recu-
 sauit, atque in Urbem ingenti honore exceptus est, ipsoque die Paschatis a Pontifice Impe-
 rator vnctus coronatusque est. Multo tempore post Imperator senior filio suo Carolo
 Caluo, quem ex Iudith Sueuâ susceperat, concessit Sueuiam, Burgundiam, ac Rhætiam.
 Quæ res Hlotario iuniori Imperatori displicuit, & aduersus patrem conspirabat. His rebus
 plurimi sese miscebant Antistites atque Episcopi, consulebantque vt Iudith nobilem illam
 Sueuam coniugem suam ab se abdicaret, quò vel hoc pacto filium suum placaret. Verùm
 hac re filij sui iram euitare non potuit. Operâ quorundam Principum comprehendeba-
 tur, cogeaturque Imperium atque omnem potestatem deponere, atque Antistitem con-
 sensu in monasterio vitam suam finire pœnitentiamque agere iudicabatur. Sed hinc tan-
 dem liberatus, ad uxorem, liberos, atque Imperium redijt; Hlotariumque filium suum
 (qui cum exercitu ex Italiâ aduersus hunc bellaturus properabat) vi in Italiam repulit.
 Dum iam pater filiusque inter se dimicarent, Saraceni seu Turcæ Italiam obruebant, ter-
 ramque locustarum more opplebant, atque urbem Romam obsidebant.

CXIIII.

VICISSITVDO OMNIVM RERV M EST.

Sui Imperij anno XXVI. ætatis LXIIII. vitâ decedit.

HLOTARIUS qui Rex erat constitutus vt Italiam ab impetu Turcarum defenderet, tantos ipse concitabat tumultus, vt aduersus hunc velut Turcam aut Saracenum sese pater in Italiam parauerit. Templâ quippe passim diripiebat, profligabatque cunctos Religiosos. Turcæ inuadebant Romam, atque ex Basilicâ diui Petri stabulum sibi consciebant equorum. Gestum id ita est post **C**H R I S T V M natum anno octingentesimo trigesimo quarto. Iam verò vbi Turcæ intellexissent, Guidonem Marchionem Cisalpinensem cum Longobardis aduersus se expeditionem parare; vniuersam Romam omnino spoliarunt, vastaruntque Tusciam, & quidquid circa Romam situm erat, cædibus atque incendijs. Mox Tarentum, Apuliam, Siciliam aggressi sunt; & postquam multa his intulissent damna, nauisque spolijs onerassent, properè aufugerunt, priusquam Italiæ quisquam auxilio venire potuit. Quidam tamen narrant, Guidonem multo sanguine, multaque Christianorum clade eos ex Italiâ profligasse. Hlotarius nihil horum pensi habebat, sed indies magis magisque furebat, atque in sua viscera truculentiùs sæuiebat. Filiam patru sui, sororem Bernhardi, trucidatam in vasculum condidit, & in fluuium Ararim coniecit. Nonnullos ex cognatis suis, quod ipsum arguerant, interfici iubebat. Hludouicus senior Imperator duos alios ad se filios accersebat, Pipinum videlicet & Ludouicum; proficiscebaturque cum exercitu aduersus filium suum Hlotarium iuniorem Imperatorem in Italiam. Hlotarius verò ingentem patris videns multitudinem, ignosci sibi obsecrabat; & postquam illi iterum iurasset, Rex Italiæ permansit. Nec multò post moritur Pipinus. Cumque Hludouicus senior Imperator huius Regnum ad se recipere decreuerat, eius alter filius Ludouicus Sueuiam ingressus, patri militari manu restitit; & cum pater Aquisgrano Moguntiam venisset, morbo correptus est. Tentoria istic sua figi mandabat, atque in eam incidebat infirmitatem, vt quadraginta diebus neque ederet, neque biberit. Intereà condonabat filio suo Ludouico tumultum quem excitauerat, itidem & Hlotario, cui præsentia cuncta Imperij insignia tradebat, obsecrans vt cum coniuge suâ ac filio Carolo Caluo amicè deinceps agere vellet. Atque ita quidem magnis cruciatibus interijt. Confestim verò dissensio, Regni causâ, inter fratres coorta est. Imperator Hlotarius æquali iure vt volebat, nec permittebat Carolum Caluum Regni fore participem, volebatque etiam Ludouicum exheredare. Fratres itaque tanto inter se conflictu congressi sunt, quantum numquam apud Francos aliàs fuisse testantur historici. Victores fuerunt Ludouicus & Carolus Caluus, sed non sine clade suorum. Hlotarius Aquisgranum fugâ elapsus est, indeque à fratribus propulsus Viennam Austriæ, quod & fratres cum exercitu ipsum insecuti sunt. Multi sanè Principes atque Episcopi, imò & Pontifex ipse Sergius Secundus, hac re fuerunt sollicitati; & cum in gratiam tandem essent redacti, Imperium inter se diuiserunt: Hlotarius cum Imperiali nomine Italiam retineret, Ludouicus Rex diceretur Germanicus, Carolus denique Caluus vniuersam Galliam in hereditariâ transactione possideret, Rhenuisque Germaniam ab Galliâ diuideret. In luctuosis hisce bellis, quæ inter sese confecerunt fratres, ceciderunt hominum bis centum millia. In hac verò calamitate rursus Turcæ magnis copijs Italiam vndique ac Siciliam inuaserunt. Ab Turcis Constantinopolitanorum ac Venetorum triremes in fundum actæ fuerunt supra sexaginta. Tum iidem ciuitatem Anconam aggressi, ceperunt, spoliarunt, incenderunt. Postremò Italiam deferentes, profecti sunt in Illyrium ac Sclauoniam. Hic ceperunt Ragusium, ac ciuitates multas alias; tantumque damni intulerunt, vt aliqui dixerint, Christianum nomen planè fuisse interiturum, nisi mare nobis tandem suppetias tulisset, Turcasque cum spolijs absorbuisset. Intereà temporis inuadebant Aquitaniam Nortmanni, cunctaque depopulabantur; & quia nullus erat qui resisteret, proficiscebantur per vniuersam Galliam, Geldriam, Hollandiam, Zelandiam, redibantque per Flandriam ac Picardiam in Aquitaniam. Hic sedem fecerunt, appellaruntque eam Nortmandiam. Et quidem quod Carolo Caluo Gallia contigisset, voluit hinc Nortmannos expellere. Verum haudquaquam potuit; atque idè ab eo tempore Nortmanni in Aquitaniam manserunt. Carolus verò Caluus vel quinquennio aduersus Angliam bella gessit, donec tandem & sibi subegisset.

C X V.

VBI MEL, IBI FEL.

XV. annorum cum filijs Hludouico II. & Hlotario II. Imperator,
monachus factus in monasterio moritur.

F f

LVDOVICVS II. Regni Imperijque confors à patre effectus est anno
 CHRISTI octingentesimo quadagesimo tertio, missusque cum ingenti
 hominum multitudine. Adolefcens autem rerum successu elatus, cuncta
 passim in itinere cædibus, direptionibus atque incendijs Romam vsque vasta-
 bat. Hic Religiosi omnes ad primum milliare huic Tyranno obuiam cum
 crucibus ac sacris vexillis procedebant, deducebantque ipsum Romam canentes: *Benedi-
 ctus qui venit in nomine Domini, Hosanna in excelsis.* Pontifex ipsum collo amplexus oscu-
 labatur. Hac vrbantate atque humanitate ferox iste animus paullo tranquillior huma-
 niorque effectus est. Præcludebat illi Pontifex vniuersas Ecclesias, aditum in eas inquiring
 minimè ipsi patère, nisi tamquam amicus & pacificus ingredi vellet. Quod huic Hludo-
 uicus facile promittebat. Tum extemplò à Pontifice Sergio II. Italiæ Rex inunctus ac
 diademate Imperiali coronatus est: ad quæ festa cuncti venerunt Italiæ Principes atque
 Antistites. Et sic quidem cuncta vndique lætitiâ perstrepebant, vt vniuersis cælis arbori-
 bus, fructibus, armentisque, ex ijs publicè omnibus epulas parauerint. Principes optabant
 vti Hlotarij patris nomine ipsum Romani inaugurarent; sed id Pontifex haudquaquam
 admittebat, satis esse inquiring eos semel seniori Imperatori iurasse. Mox Hlotarius Im-
 perator senior alterum suum filium etiam Hlotarium appellatum Aquisgrani in locum
 suum constituit, profectusque est omni vi Romam, quod audierat Pontificem iratum
 conari Imperium ab Germanis rursus in Orientem transferre. Verùm Pontifex excusa-
 bat se; & qui nuntiauerunt, tamquam delatores falsi obtruncabantur, ita vt hinc Pon-
 tifex Imperatorque conciliati sint. Hlotarius vbi iam multis annis cum duobus filijs Im-
 perium administrasset, reuersus est ad Hlotarium filium in Germaniam, cui omnem vim
 potentiamque tradidit, ac Imperij gladio deposito tonsus monasterium ingressus est, &
 Prumiæ in cœnobio obiit. Deinde rursus Italiam Turcæ ingressi, Tusciam inuaserunt,
 veneruntque iterum Romam. Proinde quia in primo conflictu præter suburbium obtine-
 re nihil potuerunt, id ipsum miris modis deuastarunt, & iam secundo ex Basilicâ diui
 Petri stabulum equorum confecerunt. Eradebant, quæcumque erat in pariete pictura:
 altaria imaginisque vniuersas deiiciebant, cuncta ferro flammæque vastantes, ac spolijs
 onusti Ostiam deinceps petebant. Pontifex verò & Hludouicus Imperator Turcas colle-
 cto exercitu insecuti sunt, ac fuderunt: partem ceperunt, partem verò portis affixerunt,
 quod hostibus magis essent terrori: reliqui denique Turcæ profecti sunt Neapolim atque
 in Calabriam, vbi itidem cuncta sunt depopulati. Pontifex nolebat vt ita deinceps Ec-
 clesia hostibus ac Tyrannis vndique pateret; ideoque D. Petri Basilicæ fortia mœnia cir-
 cumdedit. Cuius rei gratiâ multa ei dona vectigaliaque ambo Imperatores concedebant.
 Non multò autem post Turcæ terriò Italiam inuaserunt; sed ab Hludouico & Hlotario
 eius fratre hinc facile repulsi sunt. Vniuersam etiam hi Apulciam & Campaniam ab Tur-
 carum armis repurgarunt. Sic & Sclauos vicerunt, eorumque Principi oculos effoderunt.
 Hlotarius duas volebat ducere vxores, alioqui priorem ab se velle abdicare dicebat. Hac
 de causâ Pontifex Adrianus secundus ipsum anathemate ferijt. Quod adeò commouit
 Hlotarium, vt reuocatâ priori vxore concubinam mox præter illam habuerit, quæ nec ab
 eo nisi morte diuelli potuit. Pontifex ipsum accersibat Romam; & post multas admoni-
 tiones nequidquam se laborare considerans, rursus ipsum excommunicauit. Hlotarius ex-
 communicatus Româ excessit, ac Placentiæ in Longobardiâ vitâ functus est. Horribilia
 sanè hac tempestate prodigia apparuerunt. In Longobardiâ cruenta pluuia cecidit diebus
 tribus totidemque noctibus continuis. Hoc etiam tempore vniuersa Gallia oppleta est lo-
 custis, quæ sex habebant alas totidemque pedes, atque in ijs vngues duos vel quouis saxo
 duriores. Hæ circulatim terras contegebant spatio quatuor milliarium. Sursum autem
 deorsumque simul volitabant, ac deuastabant herbas, arbores & omnis generis fructus,
 ad mare vsque Oceanum. Tum exortus Eurus eas vnico impetu in mare egit. Et cum eas-
 dem mare rursus ad littora pellebat, ita earum fœtore aër infectus est, vt in Galliâ plus-
 quam tertia pars hominum ex peste obierit. Sed prodigium hoc open dumtaxat futuræ
 erat calamitatis; quam, vt mox audies, Imperium Romanum passum est. Hludouicus
 Imperator postquam iam diu solus post obitum fratris imperasset, Italiamque tranquillam
 reddidisset, sine herede masculino vitâ decessit. Verùm eius patrui Ludouicus Rex Germa-
 nicus ac Carolus Caluus Rex Galliæ etiamnum in viuis agebant.

*Roma se-
 cundo à
 Turcis
 deuasta-
 tur.*

*Prodigia
 horrenda
 ventura
 calami-
 tatis.*

CXVI. CXVII.

NIHIL LABOR ADVERSANTE FORTVNA PRODEST.

DITIOR QVI DIVITIAS SPERNIT,

QVAM QVI EAS POSSIDET.

Simul cum patre XV. annis, eoque mortuo XIII. Augusti
fuerunt, diemque naturæ obierunt.

CAROLVS II. cognomento CALVVS Rex Franciæ Romam venit anno
 CHRISTI octingentesimo septuagesimo sexto, simulatque audiisset obi-
 tum Cæsaris; tantumque egit apud Pontificem Ioannem IX. vt quamprimum
 ab eodem Imperator designatus, vnctus publicatusque sit. Iam verò
 machinabatur Romanus Pontifex Imperij Maiestatem à Germanis ad Gal-
 los transferre: verum re cognitâ Ludouico Regi Germanico ac huius Caroli fratri,
 ferre id planè noluit. Tum Imperator comminabatur tam innumerabiles hostium co-
 pias trans Rhenum se ducturum, vt vel ab equis exhausto Rheno exercitus siccis pe-
 dibus posset transire. Ludouicus, collectis duobus exercitibus, mittebat filium suum
 natu minimum Carlomannum Regem Bauariæ cum exercitu vno per Alpes in Longo-
 bardiam, vt Caroli Calui propositum inhiheret: cum altero autem exercitu ipse cum
 duobus filijs Carolo Crasso & Ludouico (quem Regem Francorum fecerat) compen-
 diosiori viâ trans Rhenum profectus est in Franciam, vt fratri obicem obijciat, ac
 deinde opportuno tempore in Italiam pergat. Ludouicus vir erat senex, debilis, & qui
 in superioribus bellis civilibus grauiter fuerat vulneratus; quare solus profectus in bel-
 lum est, vel propter suam auctoritatem vel propter liberos suos. Carolus Caluus
 tametsi haud ignarus fratrem non ita subitò instructum fore, ac depopulaturum suas
 regiones; non destitit tamen orare & blandiri; donec Imperatorium diadema à Pon-
 tifice impetrasset, Pontifex nullâ decreti ratione habitâ, quo nullus Princeps Franci-
 cus Imperator creari poterat, ipsum Cæsarem inunxit ac coronauit. Quo facto Im-
 perator confestim Româ in Regnum suum iter flexit, ac dolo in Franciam repeda-
 uit. Hic exercitus conscripsit è diuersis nationibus, videlicet Nortmannis, Picardis,
 Anglis, Gothis, ac pluribus alijs, parauitque se ad expeditionem quinquaginta instru-
 ctus Gallorum millibus. Frater eius Ludouicus fugâ sibi consuluit; profectusque Fran-
 cofordiam, aduersâ laborare cœpit valetudine, atque obiit. Mox vt hæc Carolus ac-
 cepisset, ingenti cum exercitu Aquisgranum profectus est, eo certè animo, vt vniuer-
 sam Regionem ad Rhenum ab imo ad summum vsque populabundus deperderet;
 quod utique fecit. Vbi verò Coloniam venit, deliberauit secum Ludouici filius, nec
 ita patriam suam perditum iri pati vultuit; sed hunc contra arma extemplo mouit, nec
 vndecumque illi defuere præsidia. Cæsar Coloniam liquit, atque vltèrius profectus est,
 sperans omnia se vastaturum. Cum iam copiæ vtriusque congredierentur, pugna habita
 est non procul ab Andernaco ad Rhenum, in quâ vniuersa pænè Galliæ nobilitas interfuit,
 Cæsarque in turpem fugam actus est. Nam in Italiam vsque profugum tres Ludoui-
 ci filij ipsum ingenti exercitu insecuti sunt, pugnatumque sæuissimè. Cæsar in Alpi-
 bus antra passim occupare conabatur; at frustra: Germani enim quocumque irrum-
 pebant; idque eo animo; vt aut vincerentur, aut Cæsarem interficerent. Tantum
 ob Cæsaris insaniam stomachabantur, & quod ius fasque violasset; ac magnâ clade
 Imperium illis eripere molitus fuisset. Cognitâ hac famâ, Cæsar ex mœrore morbo
 Mantuæ correptus Sedechiam Iudæum Medicum ad se accersiuit: qui toxicum illi
 pro antidoto porrexit, vt miserabili hac calamitate semel Orbis liberaretur. Sed ne-
 quidquam hæc quidem omnia. Nam Pontifex, auditâ morte Cæsaris, LVDOVICVM
 BALBVM huius filium Romæ Cæsarem publicauit. Sed Germani Romam profe-
 cti, Pontificem comprehenderunt, ac Carolum Crassum Imperio præficere voluerunt.
 Deinde Pontifex fugâ in Galliam elapsus, Ludouicum Balbum Cæsarem creauit. In
 hoc sanè tumultu Turcæ rursus in Italiam irruerunt, cunctaque passim cædibus
 ac rapinis oppleuerunt. Post Gallia ab Nortmannis obruebatur, adeò vt deinceps di-
 uisa fuerit. Cum itaque Italia ad istum modum ab Turcis coarctaretur, Romani è
 Galliâ Pontificem in Italiam receperunt. Cumque subsidijs iam maximè aduersus Tur-
 cas indigerent, ita Imperator Ludouicus Balbus in Galliâ circa hostes occupabatur,
 vt Italiæ subsidio esse non posset; vnde inuidiæ ac mali quamplurimum postea exor-
 tum est. Tum Pontifex necessitate coactus Germanicos Reges implorabat, vt Italiæ
 subsidio venirent, coronaret Cæsarem quem vellent. Tum ad expeditionem se parauit
 Carolus Crassus cum ingenti militum multitudine.

*Ludoui-
 cus Bal-
 bus in
 Cæsarem
 creatus.*

CXVIII. CXIX.

IUSTITIAM INIUSTITIA PARIT.

QVOD PASTORI, ID OVIBVS.

Paucorum mensium Imperator obiit. Ludouicus Balbus filius,
vix tribus annis post regnavit.

CAROLVS III. cognomento CRASSVS, cum exercitu in Italiam profectus est, anno CHRISTI octingentesimo septuagesimo septimo, vt Pontificem ac Romanos ab obsidione Turcarum liberaret. Profligabat vi ab vrbe Turcas, repurgabatque Siciliam, & Prouincias alias. Tum Imperialem coronam accepit à Pontifice; adeoque hinc Imperium ante finem quadriennij ex Galliâ in Germaniam redijt. Quantum profectò cruoris in hisce bellis ciuilibus profusum sit, & quantoperè vel integræ Prouinciæ sint depopulatæ, dici aut scribi vix potest. Reuersus itaque in Germaniam est ad fratres suos Carolus, qui patris Regnum iam administrabant, vt illis distribuerat. Interea (anno nimirum octingentesimo septuagesimo nono) moritur Imperator ac Galliæ Rex Ludouicus Balbus; vnde noui de integro motus exorti sunt. Nondum enim ætate adultus erat heres Regni. Susceperat autem Ludouicus Imperator ex concubinâ filios tres, ac grauidam post se vxorem relinquebat. Quare magnæ passim dissensiones concitabantur de administrando Regno, donec Regius filius adolesceret. Bosus frater Reginae plurimum se Regno implicabat; sed soli præsidebant Ludouici filij spurij, rerumque fauore vulgi potiebantur. Interea peperit Regina filium Regni-que heredem, quem appellabat Carolum Simplicem. Dumque Regnum ita in multos partitum administrabatur, Nortmanni irruentes in Galliam, tanta vbique damna intulerunt, quòd coacti sint Galli præsidia ab Imperatore Carolo Crasso postulare: & quia Prouincia erat seditiosa, ignorabant quem potissimum implorarent. Imperator igitur vnâ cum duobus suis fratribus è Germaniâ in Galliam cum ingenti exercitu profectus, multa fudit Nortmannorum millia. Ceterum Nortmanni, rursus auctis copijs, è nauibus proficientes, Galliam vndecumque aggressi sunt: iterumque eos Imperator profligauit. Gotfridus Nortmannorum Rex fugâ Parisios elapsus est, vbi ipsum Imperator obsedit, tandemque vrbe captâ interemit; atque ita vniuersam Prouinciâ paci reddidit. Tum verò omnium consensu Carolus Rex Galliæ designatus est, inauguratusque in cunctis oppidis. Atque eâ demum occasione vniuersam Germaniæ, Galliæ, & Italiæ Monarchiam obtinuit. Verum suspicans Nortmannos se

absente

C X X.

OS GARRVLVM INTRICAT OMNIA.

Post decennale Imperium depositus est; alterque, eo viuentē,
eius loco gubernauit anno vno.

absente rursus Galliam oppressuros, foedus cum ijs percussit, habitationemque permisit apud alios Nortmannos, qui iam quadraginta annis Aquitaniam incoluerunt, atque ipsam Prouinciam de se Nortmandiam appellarant, quemadmodum dictum est paginâ 224. in rebus ab Hlotario gestis. Nec multò sanè post ita rerum successu elatus est, itaque communi sensu priuatus, ut quotidie inceptaret quæ nemini placebant. Ac præcipuè quidem zelotypus fuit supra quàm credi posset in uxorem; quæ tamen mulier erat verecunda, proba, atque honesta. Hanc rem habuisse dicebat cum Episcopo, qui vir habitus erat probus, irreprehensibilis, atque Imperatoris Cancellarius. Hoc vitio ita agitabatur, ut coniugem suam ab se in monasterium abdicarit. Hac occasione Imperator adeò unicuique inuisus est, ut priuatus sit Imperio, atque Arnolphus fratris sui Carolomanni filius Rex Bauariæ in eius vicem substitutus. Quamquam verò Nortmanni iam antè ad obsequium domiti fuerant, nunc rursus paulò audaciores effecti sunt, ut post motum Imperio Cæsarem multò alacriores expeditionem parauerint, quàm vnquam aliàs. Inuadebant Campaniam, Burgundiam, & Lotharingiam, multosque passim occidebant, tametsi quidem non absque illorum grauissimâ clade. Sed tam erant numero fortes, quòd etiam multi indies per mare Germanicum ad eos accedebant, ut difficile esset ijs resistere. In hac expeditione vetustissimum illud oppidum Troiam incendio absumpsere, deinde Tolam & Verdum inuasere, ac tandem etiam prope Leodium multos interemere. Mox Arnolphus in Franciam inferiorem aduersus Nortmannos profectus est, hostesque apud flumen Tiliam pedes aggressus, ita pænè omnes prostravit, ut pauci euadere potuerint. Residui autem per Flandriam rursus ad mare fugerunt, atque ita eâ tempestate Galliam omnino deseruerunt, postquam plurima in eâ confecissent damna. Ob hanc sanè victoriam Arnolphus apud omnes fidus gratusque habitus est. Salutabatur item honorificè, donabaturque ex omnibus Germaniæ atque Italiæ Prouincijs. Creassent præterea lubentissimè Occidentales Franci Regem Arnolphum, si hoc voluisset admittere. Verùm haud ignarus Carolum Simplicem Ludouici Balbi filium etiamnum superesse,

esse, illique sanguinis ac stemmatis ergo vniuersam Galliam, quæ hos etiam complectebatur, deberi, gratias ijs habuit. Sed noluerunt hi ætatem Regis sui expectare; quare præsidem suum VVichardum Comitem sibi crearunt. Hic cum fratre suo Lupoldo fortissimam construebat ciuitatem, appellabatque eam de nomine filij sui Gelriam; vnde & populi deinceps, relicto Francorum nomine, dicti sunt. Gelriacus filius dicti VVichardi his postea præfuit, atque ab eo tempore in posterum semper à Galliâ fuerunt separati: qui tamen veri ac primi fuerunt Franci, & ex quibus Franci in Germaniam & Galliam prouenerunt, vt dictum est paginâ 96. in M. Postumo. Imperator vbi anno Imperio fuerat orbatus, obiit, atque in eius locum successit Arnolphus.

ARNOLPHVS, clarissimus ille Princeps, Imperium adeptus est anno à **CHRIST**I natiuitate octingentesimo octuagesimo octauo. Victoriâ hic vir fuit insignis, dum Imperatoris vice pugnabat, vt. paginâ 232. ostensum est, atque etiam nihilominus dum ipse Imperator esset. Nam initio Principatus sui gentem profugam ac planè inconditam armis deuicit, vt quæ relicta erat ex civili bello Imperatoris Caroli Calui ac filiorum Regis Germaniæ Ludouici, quamque Dux eorum Senebaldus adduxerat, cuncta Germaniæ loca passim deuastans: tandem illis regionem Bohemiæ adsitam, nunc Morauiam appellatam, inhabitandam concessit. Non multo autem post omni iterum sæuitiâ Germaniam inuaserunt. Cum ergo Arnolphi copiarum multis graui- busque bellis in Nortmannos ac prædictam gentem gestis plurimum essent attritæ ac pænè deletæ; Hungarorum præsidia implorare coactus fuit, quorum ope illos subegit, ac tributarios sibi fecit. Ceterum victoria hæc non benè successit: nam Hungari per vniuersam Germaniam profecti, obuium quodque ferro, igne & laqueo ad Rhenum vsque deuastabant. Durante autem hoc tumultu iterum Nortmanni in Galliâ rebellant, reuersique ex Galliâ etiam VVormatiam ad Rhenum vsque peruenerunt; & hinc Moguntiam, vbi Antistitem captum miris cruciatibus interemerunt. Imperium innumeris tum insultibus concutiebatur. In Italiâ per tumultum Dux Spoletanus VVido ex Longobardis oriundus Cæsar creatus est. Proinde Arnolphus cum omnibus copijs aduersus hos probè instructus, primum Hungaros vicit, deinde Nortmannos, quos ad **CHRIST**I fidem etiam amplectendam compulit. Interea Berengarius Dux Foroiulij multas Italiæ ciuitates in contemptum VVidonis occupabat, ipsumque in extremos Vmbriæ fines profligabat. Post hæc Berengarius fœdus cum Arnolpho percussit hac conditione, vt alter alterius hostes expugnaret. Pontifex Formosus properè Cæsarem in Italiam accersibat; ingens enim tum Romæ dissidium ob electionem fuerat Pontificis. Nam & Sergius simul Pontifex creatus erat, sed pulsus est à Formosi fautoribus. Sergius profugerat in Galliam, ac moliebatur præsidio Gallorum Pontificatum consequi. Quare Formosus in subsidium Cæsarem vocabat, quo Papatum posset retinere. Interea dum Cæsar se parabat, Italia multum erat anxiosa. Cæsar cum militibus suis Germanis in Italiam venit, ac primo congressu Pergamum vi expugnauit. Ducem eorum Ambrosium suspendio enecauit; atque inde Romam profectus, Urbem forti obsidione cinxit, adeoque fame pressit, vt in summam eam coarctauerit necessitatem. Deinde Vrbs Pontificis suafu dedita fuit, eamque omni vi ingressus Cæsar est, vbi multos sanè potentissimos supplicio affecit, & ab Pontifice inunctus Cæsar coronatus est. Et cum Pontificem in suam dignitatem restituisset, Româ in VVidonis regnum profectus, id ipsum deuastabat; uxorem eius Spoleti obsidebat, quæ scelesti cuiusdam operâ Cæsarem potionauit, adeo vt tribus diebus totidemque noctibus continuis dormire debuerit. Post hæc statim in Germaniam reuersus, in morbum incidit pedicularem. Sic enim vndique ex eius corpore pullulabant pediculi, vt nullo medicamento curari potuerit, misereque Otingiæ in patriâ suâ interierit. Quod vbi Hungari intellexissent, Morauianos armis oppresserunt & deleuerunt. Etiam Bauariam inuaserunt, oppida castraque deuastarunt, templa incendio absumpserunt, homines trucidarunt; & vt magis essent ceteris terrori, cæforum sanguinem inbiberunt. Ludouicus patri in Imperium successit, quem nonnulli huius generis postremum fuisse arbitrantur. Verum aliud contrâ testatur Genealogia hæc, quam his subiunximus.

Carolus Magnus Cæsar, 810.

Hludouicus Pius Cæsar, 815.

Ludouicus Germanicus Rex Germaniæ, 834.			Hlotarius Cæsar, 834.		Carolus Caluus Rex Galliæ, tandem & Cæsar, 876.
Ludouicus qui cū Ca- rolo Caluo bellauit.	Carolus III. cognomēto Crassus fit Cæsar, 877.	Carlomā- nus Baua- riæ Rex.	Hludouicus II. 843. post hunc Imperiū Pon- tifex ad Gal- los transtulit.	Hlotarius II. 843. iuxta fratrem Cæ- sar effectus, in Pō- tificiâ excommu- nicatione obiit.	Ludouicus III. cognomēto Bal- bus, qui cum Carolo Crasso ob Imperium bellabat, 877. & in Galliâ regnabat annos tres.
Arnolphus primò Cæsaris vicem sup- plebat, mox & ipse Cæsar, 888.			Carolus Simplex Rex, 926.		
Ludouicus III. Cæsar, 901. qui Adelbertum obtruncabat.			Ludouicus Rex, 952.		
Conradus Dux Comitem quemdam strangulabat.			Lotharius Rex, 986.	Carolus Rex huius pro- fapix postremus, 952.	
Eberhardus Dux, ab hoc originem sumunt Prin- cipes Franconiæ.			Conradus Cæsar, 913. postremus huius generis; post quem Impe- rium ad Saxones translatus est.		

CXXI.

FACILE VOCAVERIS CACODÆMONA,
 SED VOCATVM
 HAUD FACILE REPVLERIS.

Imperavit annos v. verum cum Carolo Crasso tamquam eius
 vice annum vnum: obiit morbo pediculari.

*Berengarius in
Cæsarem
coronatur
à Pontifice.*

LUDOVICVS IIII. Imperium post mortem patris sui Arnolphi adeptus est anno CHRISTI nongentesimo primo. Hic minimè ferens ita subditos suos ab immanibus Hungaris dilaniari, ingentem conscripsit exercitum, pugnauitque cum ijs ad Licum fluuium. Cumque pugnatum esset circiter horas septem, victorque Cæsar putaretur, fugam Hungari dissimularunt, ac nonnulli se abdiderunt. Quare Cæsariani istius planè ignari, eos sunt insecuti: sed hi ex insidijs emergentes, Cæsarisque exercitum aggressi, victores prostrauerunt. Ipse Cæsar etiam, qui victoriâ auxerit fuerat potitus, summo opere mirabatur se tam subitò victum, quò & grauius illi inopinatum hoc cessit infortunium. Hungari autem vt iram explerent suam, maximas vbique calamitates & damna incredibilia Cæsaris patrimonio, Bauaris nempe, Sueuis & Francis, intulerunt, omnia incendio miserè deuastantes. Cùm iam vniuersam propè Germaniam depopulabundi infestassent, magnis copijs Italiam oppresserunt: quâ re territi Itali, ignauiam Cæsaris incusantes, Berengarium, cuius in paginâ 232. mentio facta est, Imperatorem extemplò fecerunt. Hic numero centum & quinquaginta millium aduersus Hungaros profectus est. Vt autem pugnam vtrunque aggredierentur, Berengarij exercitus pænè omnis cædebatur. Hungari vltèrius profecti, Taruisium terrasque omnes Venetias vsque deuastarunt, atque hinc deinceps Paduam. Tum Berengarius vt fauiorem sibi Romanorum conciliaret, si eos ab feris istis Barbaris liberasset, magno pacem ab Hungaris redemit; adeò vt ex Italiâ reuersi sint, postquam cuncta passim sine delectu cædibus atque incendijs deuastassent. Quapropter Pontifex Ioannes Berengarium in Cæsarem coronauit; qui stemmatis sui originem ducebat ab Longobardis Germanis. Eadem ferè tempestate Conradus Ludouici Cæsaris frater interficiebat Comitem Badenbergensem. Quod huius frater Adelbertus Princeps fortis potensque ægre ferens, iratum suum animum aduersus Imperium ac Ludouicum Cæsarem declarauit. Vt enim fratrem suum vindicaret, occidit fratrem Cæsaris: vnde tantæ sunt ortæ inimicitiae, vt eas nec Princeps, nec Episcopus sedare potuerit. Res cùm in bellum excreuisset, sæpius ipsum Ludouicus Cæsar in arce suâ obruere conatus est; sed hunc tandem Adelbertus contra profectus; varias confecit pugnas. Iam verò vbi Adelbertus ad istum modum annos septem rebellem se exhibuisset, ac certus esset Imperator nisi dolo & fraude ipsum minimè superatum iri, Hattonem Episcopum Moguntinum hac super re consuluit. Hic, vt erat vir promptæ calliditatis, illi respondebat vt bono atq; otioso esset animo, se effecturum ad illum vti veniret vltro: tum operam daret, ne quâ viâ rediret. Atque eo quidem animo Episcopus in arcem venit Badenbergensem, non secus ac si Adelbertum consilijs iuuare voluisset. Multa vltro citroque cum homine locutus, negotia quædam peruersa correxit atque emendauit, consuluitque vti ad Cæsarem sponte veniret, sanctissimè pollicitus, nollet vellet Imperator, pacem inter ipsos aut conciliaret, aut saluum in arcem reduceret. Illi fraudi fidem adhibuit Adelbertus, orauitque Episcopum vti apud se prandere vellet. Sed cùm dolo id recusasset, sine morâ vibem equo egressus est, dextram Adelberti tenens: Cumque vix ad primum lapidem extra oppidum equitassent, ita loqui Episcopus exorsus est: *Ah, quoties optamus, quæ oblata recusamus! tædet me longi itineris, præsertim cùm ad vesperem declinet dies, nec absque esu diem integrum equitare possimus.* Quod vbi Adelbertus audiuiisset, nihil mali suspicans, lætus ad Episcopum honorificè se conuertit, obsecrans redire vellet in arcem ac prandere. Atque ita quidem Episcopus cum Adelberto in arcem reuersus est, ratus eo pacto iuramento se solutum, quòd incolumem ipsum in arcem reduxisset. Sumpto autem prandio Adelbertus cum Episcopo cœptum iter ingressus est, qui ipsum Cæsari in manus tradidit. Mox coacto iudicio ac coram Principibus, qui istic aderant, morti Adelbertus adiudicatus, capite truncatus est. His rebus ita in Germaniâ actis, Ludouicus in Italiam ingenti exercitu contra Berengarium Cæsarem profectus est, ac magno ipsum cruore in fugam egit. Verùm cùm Ludouicus Veronæ otium ageret, proditâ ciuitate vtroque lumine per Berengarium captus est. Tum reuersus in Germaniam, mœrore casus sui infelicitèr periit. Nec multò pòst vniuersa Italia ab Imperio desciuit, habuitque peculiarem Cæsarem in annum vsque CHRISTI nongentesimum sexagesimum quartum. Cùm autem Ludouicus Cæsar sine herede obiisset, Germanici Imperij Principes pariter contendebant Othonem Saxonum Ducem Cæsarem designare. Verùm quia prouectæ iam erat ætatis, Conradum Ludouici ex fratre (qui ab Adelberto erat interfectus) nepotem Cæsarem creandum consulebat, promittens ipsi ceu collega Imperij omnem suam operam. Successit itaque Conradus in Imperio; sed in maiore auctoritate erat Otho, vt penes quem Imperij summa reposita erat.

CXXII.

MVLTIS QVIDEM AGGREDIENDI HOSTES,
PAVCI VERO CONSVLENDI.

Imperator per Germaniam XII. annis, à Berengario per Italiam
Imperatore oculis priuatus, præ dolore vitam finijt.

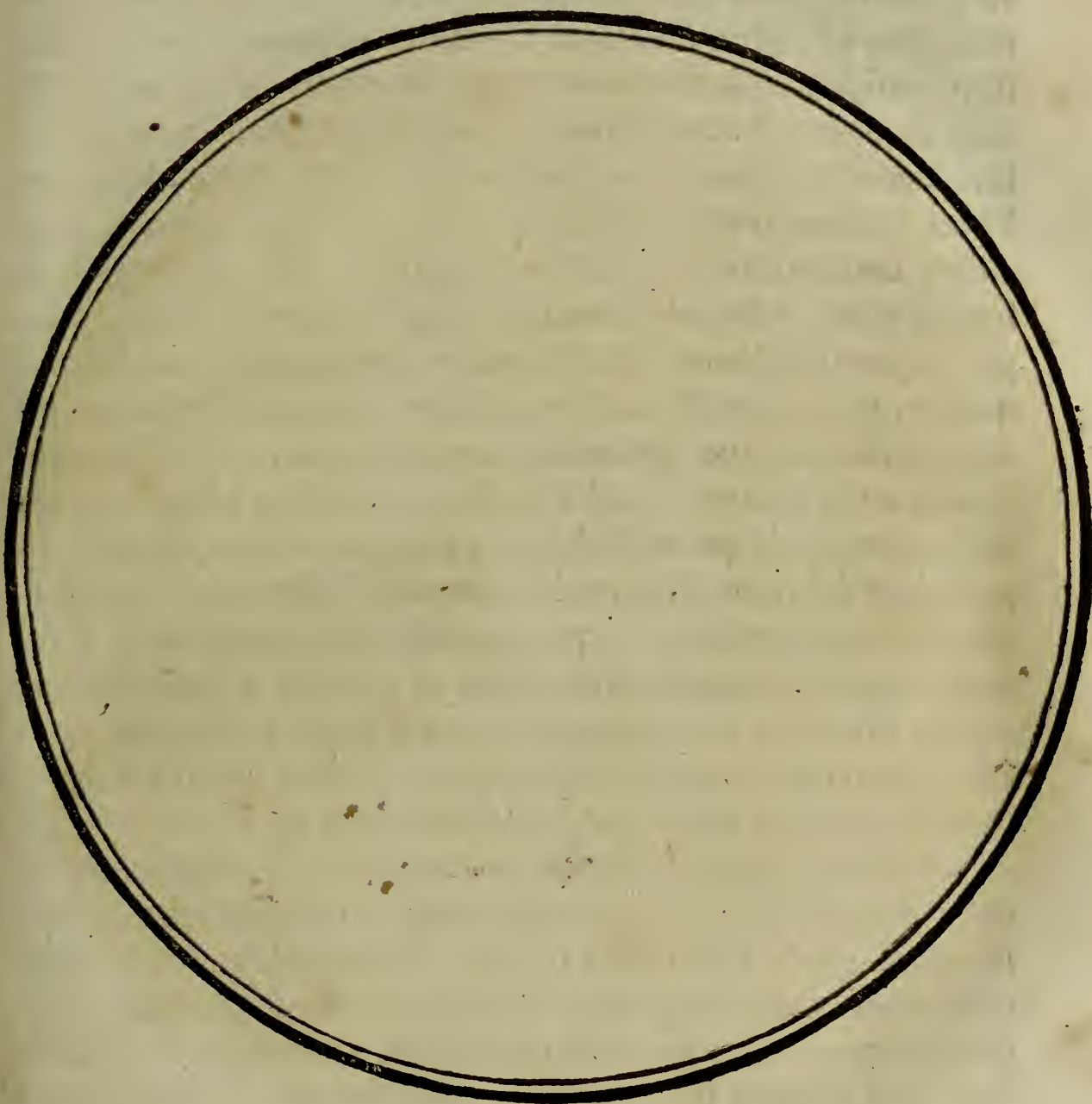

ONRADVS Imperio præesse cœpit anno CHRISTI nongentesimo decimo tertio. Hic autem Imperator fuit nouissimus ex nobilissimâ posteritate Caroli Magni, vir seuerus, ac militiæ minimè ignarus. Tertio Principatus sui anno Hungari rursum Germaniam ingressi, Bauariam, Sueuiam, Franciam, Thuringiam, Saxoniam, atque Hessiam inuaserunt, Ratisponam incendio penitus deleuerunt, cunctaque Bauariæ oppida ac Saxoniam deuastarunt ad Fuldam usque. Deinde traiectione Rhenum, in Lotharingiam atque Elsatiam profecti sunt. Basileam penè funditus euertunt. Tum sese ad resistendum pararunt Conradus & Otho, profectique præsidio totius Germaniæ, acerrimas profectò pugnas confecerunt, ac tandem Hungaros superarunt profligaruntque. Hic Henricus Othonis filius ita fortiter se gessit, ut virtute suâ ac rebus gestis tantum laudis & honoris apud Germanos commeruerit, ut iam ipsum hinc Conradus, qui meritò ipsum amare debuerat, cœperit odisse. Timebat enim ne post mortem patris sui, Imperio in locum suum sufficeretur, adeoque conabatur ipsum per insidias opprimere, antequam obiret pater. Cùm iam pudebat benè de se alioqui merito laudatoque adolescenti apertè iniuriam inferre, cum Hattone Moguntinensi Antistite, qui & patris sui percussorem præcedenti Imperatori Ludouico tradiderat, clanculum egit, uti adolescentem veneno è medio tolleretur. Rem Antistes libentissimè aggressus est. Inuitabat quodam tempore Henricum, hilariterque exceptum insigni torque aureo donabat: hic veneno erat infectus. Sed cùm illum collo eius implicare conabatur, insidiæ Henrico per amicum fuerunt apertæ, nec recipiebat venenosum torquem, ac confestim discedebat; significabatque per nuntium Antistiti, suum collum æquè esse molle ac fuit Comitis Adelberti. his verbis illud innuens, quòd non minori studio se conatus fuisset interimere, quàm Comitem Adelbertum; cuius in paginâ 236. mentio facta est. Quare ingenti anxietate ac sollicitudine Antistes corripiebatur; itaque eius animum admissi sceleris conscientia vrebatur, pudorque aggrauabat, ut ex solo mœrore interierit. Postquàm iam mortuus esset Otho, qui supremus erat Imperator, videretque Conradus

CXXIII.

FORTVNA CVM BLANDITVR, FALLIT.

Vnà cum OTHONE Imperator factus,
cum eo regnauit VII. annis.

dus sese Germanis omnibus esse odio (nouerant enim cuncti Othonem patrem Henrici multa in ipsum contulisse beneficia) apertè tum inuidiam, hætenus celatam ac dissimulatam, indicabat; mittebatque fratrem suum Eberhardum cum exercitu in Saxoniam, ut eam deuastaret. Hic fratris sui voluntati obediens, bellum nimis quàm animosè aggressus est, sed superatus ab Henrico prope Heresbergum conflictu acerrimo, actusque in fugam est. Mox illi alium Conradus subministrabat exercitum, obsidebatque Saxones Grunæ. Dietmarus Dux commentum excogitabat acutissimum; narrabatque Henrico, præsentibus legatis Eberhardi, exspectare se adhuc triginta legiones. Hunc rumorem ceu verum legati (qui vtrimque partem conciliare conabantur) propalarunt in castris. Quo audito, Eberhardus clàm nocte ad Conradum fratrem suum discessit. Adepti itaque calliditate sunt victoriam, quam armis ne sperare quidem potuerunt. Tum Conradus nuntium ad Henricum misit, qui suo nomine significaret mandaretque, uti veniam petiturus ad se veniret: quod Henricus recusabat. Mox Conradi milites indies ab ipso discedebant, adeoque ut vel ipse bello superfedere debuerit. Non multò autem post Conradus in grauissimum incidit morbum, quo paululùm fuit humiliatus. Fatebatur ingenuè vniuersa quæ admiserat peccata, admonebatque omnes Principes uti venturæ vitæ ac Diuini Iudicii perpetuò essent memores, cogitarentque quem tandem finem ipsa habitura sit superbia. Fatebatur iam iam moriturus, Henricum Ducem Saxonie, suum hætenus aduersarium, Principem esse fide ac diligentia summâ, qui solus Imperio dignus esset, appellabatque ipsum Germaniæ asylum. Eberhardum hunc iuxta collocabat, atque Imperiale Diadema, ensen, ceteraque Imperij insignia, Henrico tradi mandabat, veniamque ab ipso efflagitabat, atque ita naturæ legibus satisfecit. Ad hunc ergo modum Imperium à Francis ad Saxones translatum est. Et Francorum Dux ex Caroli Magni prosapia postremus fuit Eberhardus Conradi frater. Ac tametsi quidem post horum duorum obitum Duces in Franciâ adhuc alij fuerint; VVirtzburgenses tamen Episcopi summâ hîc vsi sunt auctoritate, ac Duces Franconiæ se appellarunt, vsque in hæc nostra tempora. Monet autem

tem

tem res ipsa , vti pauca hîc de patriâ meâ memorarem. Episcopus hic vbi sacra peragit in altari ; nudum sibi ensẽ præfixum habet ; cumq̃ue Episcopatum Ducatumq̃ue adepturus est , ingenti cum exercitu ad urbem venit , equo defilit , deponit vestimenta , ornamentaq̃ue insignia , induitq̃ue penulam fune cinctus , ac capite pedibusq̃ue nudis Basilicam ingreditur ad Canonicos istic congregatos. Quibus postquam vetera Francorum priuilegia conseruaturum se iurauit , deducitur ad vetustam Episcopi cuiusdam imaginem , admoneturq̃ue vt istum , cuius imago ea est , imitetur : deinde in sellam suam honorificè collocatur. Vrbs hæc peruetusta admodum est , in quâ olim Diana ab Germanis colebatur , donec tandem ad CHRISTI fidem sint conuersi ; quod contigit anno CHRISTI septingentesimo quadragesimo nono. Dicitur autem ciuitas hæc multis apud Latinos nominibus : vocat eam Ptolomeus Arctauium , alij Marcopolim , Peapolim , & Herbipolim . Primaria semper Francorum fuit ciuitas , quemadmodum etiam nunc est. Sita autem est amœnissimè in medio Germaniæ , habetq̃ue arcem eximiam in summo montis cacumine sitam , qualem non videas in Germaniâ similem , non solùm aspectu iucundam , verùm etiam fortissimè aduersus hostes munitam : atque inter hanc arcem ac ciuitatem labitur egregius ille fluuius Mœnus , ita tamen vt ciuitas & arx ponte coniungantur.

ENRICVS filius Othonis Imperiale diadema sce-
 ptrumque & gladium adeptus est post CHRISTVM
 natum nongentesimo & vigesimo anno. Postquam
 verò huic Herigerus Pontifex inunctionem ac coro-
 nationem offerret, non id quidem contempsit, sed nec affe-
 ctavit: *Sufficit mihi*, aiebat, *à meis maioribus Imperatorem appel-*
lari salutarij. Etenim plus satis negotij se habere cogitabat, si
 deprauatos Germaniæ suæ mores corrigere, & in melius for-
 mare conaretur, tumultusque summo studio pacaret, quàm si
 inanem infrugiferamque profectiōem Italicam aggredieretur:
 facilè enim præuidebat tumultum aduersus se excitatum iri.
 Nec multò post huic sese armis infestis opposuere Dux Sueuiæ
 ac Dux Bauariæ Arnoldus, quamquam ipsum vnà inaugura-
 set. Imperator, arcendæ iniuriæ causâ, profectus primùm est
 cum instructis copijs aduersus Bauaros; sed nihil hostiliter ten-
 tans, postulauit Arnoldum Ducem prius ad colloquium, con-
 ferens cum eo Imperij Maiestatem à Deo donari: quòd si re-
 liquorum Principum suffragijs Cæsar eligeretur, tum se vltro
 cessurum, & sub eius ditionem submittere se primum omnium
 paratum esse. Retulit hæc Arnoldus Dux ad suos: à quibus re-
 sponsum est, considerari debere, Deum haud dubiè adesse ei,
 quippe quem ad Imperium præter ceteros extulerat: proinde
 petere se, ab inceptis porro desisteret, neque moliretur am-
 pliùs quidquam in illum. Quieuit itaque Dux Arnoldus, &
 sine cæde suorum vltro paruit. Cùm iam multa sibi in Galliâ
 grauiaque negotia forent expediunda, Hungari tentare volue-
 runt, an Imperator nouitius consuetum tributum penderet: per
 totam Saxoniam discurrerunt, oppida agrosque incendio va-
 stantes, ac multas passim cædes confecerunt. Iam verò conti-
 git, quòd ex Hungarorum Principibus aliquis captus Cæsari of-
 ferretur, quem Hungari tantoperè amabant, vt ingentem vim
 auri argenti que pro ipso sponte offerrent. Imperator illorum
 aurum contemnebat, ac verò maluisset pacem. Tandem no-
 uennales inducias cum ijs percussit. Huius verò tempore pacis,
 Cæsar milites suos in decurias diuidebat, singulisque nouem
 præfectum aliquem dabat, quem Decurionem nominabat.
 Concedebat item nouem ijs agros quos colerent; & quidquid
 culturâ

CXXIII.

AD VINDICTAM TARDVS,
AD BENEFICIENTIAM VELOX.

Imperij summam administrauit X VII. annis; vixit LX.

culturâ suâ corraderent , id omne ad Decurionem suum (qui in aliquâ ciuitate habitabat , vt nouem alios hospitio exciperet) deferrent , cuius tertiam partem obtineret Imperator , residuum-
 que sibi in commeatum seruarent. In oppidis comessarentur præcipiebat , seque exercerent in ijs quæ ad militiam pertinebant. Hoc ille exercitio Imperium suum conseruabat. Præterea fures omnes, latrones, scurras, & quoscumque nebulones potuit adipisci militiæ non inidoneos, ad stipendia merenda coge-
 bat, scelusque suum illis condonabat, atque arma in manus subministrabat; vt aduersus Barbaros pugnarent; eo quidem edicto, vt ciues in omnibus defenserent. Cùm iam de propa-
 gando Imperio cogitaret, profectus est aduersus Sclauos, quos plurimis pugnis egregiè fatigauit. Postremò hieme grauius sa-
 uiente, castra in glacie fixit, atque oppidum Brennaburgum fame, ferro, ac frigore captum cum vniuersâ eâ regione sube-
 git. Hinc euolutis vexillis in Dalmatiam profectus, obsidebat oppidum Gran viginti diebus continuis; quibus exactis, illud deuicit. Quidquid ad virilem ætatem adultum erat, interficie-
 batur, captis dumtaxat pueris ac puellis. Deinde Bohemiam ingressus, Pragensem ciuitatem obsedit ac deuicit, Regemque illorum ipse comprehendit: atque ita quidem Bohemia Impe-
 rij legibus parere coacta fuit, reuersusque est ipse in Saxoniam. Iam verò Hungari, dum induciæ illis cum Germanis essent, in Italiâ tumultus concitarunt, Romanamque Prouinciā om-
 nino deuastarunt; atque Hetruriam ita bonis hominibusque spoliarunt, vt iam tum propè vacua relicta fuerit. Quidquid denique ferro etiamnum supererat, id captum in Hungariam abduxerunt. At verò finitis nouennialibus inducijs, rursus Hungari armatâ manu in Saxoniam ac Thuringiam irrupe-
 runt, eamque Prouinciā miserè sunt depopulati. Imperator morbo grauius laborabat; æger tamen iratusque è lecto pro-
 filijt, profectusque est cum exercitu aduersus hostes, cùm iam Hungari multas feminas puerosque cepissent, atque ingentem virorum multitudinem interfecissent. Imperator Germanos hortabatur, fortiter pro patriâ esse dimicandum; itaque sine morâ conflictum adortus est. Cæsa fuerunt eo die propè qua-
 draginta Hungarorum millia, ceterique in fugam acti. Capti-
 uorum

uorum verò tanta erat multitudo, vt incerti essent quidnam cum illis agerent; quocircà multos vltro dimittebant. Vsq̃ adeò vox illa tristitiæ versâ est in suauissimum lætitiæ cantum. Post hanc victoriam Pater Patriæ Augustusq̃ue est appellatus, atque ingentem sui timorem ac æstimationem apud nationes exterâs sibi conciliauit, vt vel optimi quique ex regionibus alijs ad ipsum profecti sint, agnouerintq̃ue ipsum præter ceteros Principem potentissimum, atque id tantum operam dederint, quò gratiam eius ac fauorem sibi compararent. Dici non potest, quantis & quàm multis seditiosis tumultibus Imperium eius temporibus concutiebatur. Italia peculiarem suam habebat Imperatorem, Tyrannos Berengarios tres continuò: tum præterea ab Turcis ferè vndique deuastabatur; per Apuleiam enim Romam vsq̃ue veniebant. Pars Turcarum alia Beneuentum deuicit, funditusq̃ue incendio euertit. Postquam verò iam Imperator Germanicos hosce hostes deleuisset, decreuit deinceps Italiæ subsidio venire: verum quia prædicto morbo plurimum debilitatus erat, expeditionem omittere debuit; nec multò post eodem illo morbo interiit, non sine maximis Germanorum lacrymis. Maternum genus (vt cuius mater filia erat Arnoldi Imperatoris, ac Ludouici quarti Imperatoris soror) ducit ab Imperatore Carolo Magno; atque ab hoc stemma deduxerunt reliqui Saxonum Principes.

THO II. cognomento MAGNVS, post mortem patris Henrici communi Saxonum ac Francorum suffragio Aquisgrani Imperator electus est, Imperialemque coronam ab Episcopo Moguntinensi accepit, anno Christi noningentesimo trigesimo septimo. In initio eius Imperij plurimi ingentes tumultus simul exorti sunt. Primi tumultus auctores fuerunt Palatinus Eberhardus & Giselbertus Lotharingæ Dux. Hi, quod ex posteritate Caroli Magni & Francorum erant, contendebant successionis iure Imperium à Saxonibus ad Francos deriuare: & vt conatus illi plus iuris habere viderentur, pertraxerunt ad se Henricum Othonis fratrem, eo prætextu, quod ætatis nomine ipsi deberetur administratio Imperij, & non Othoni. Durauit hoc bellum annos sex, & plurimæ in eo pugnae commissæ sunt. Othonem secuti sunt Sueui & Franci. Herimannus Sueuiæ dux, & Conradus Dux Francorum, pugnarunt contra hostes Cæsaris apud Andernacum ad Rhenum conflictu grauissimo, in quo Palatinus occubuit, & Dux Lotharingæ inter fugiendum in Rheno submersus est. Porro post adeptam hanc victoriam, contentio adhuc Othoni restabat cum Henrico fratre suo; qui videns conatus suos irritos esse, & debilitari sua præsidia, ipse ad Othonem Cæsarem supplex venit, & orans delicti veniam, in gratiam ab Othone non modò receptus est, sed donatus etiam Ducatu Bauariæ, qui tum fortè vacabat. Iam & Ludouicus Rex Gallia, Caroli Simplicis filius, Lotharingiam inuadebat, quod Dux erat submersus. Quare aduersus ipsum Otho profectus est, cogitans hostem suum ac Lotharingiam non eo se animo vicisse, vt Rex eâ potiretur: & pugnâ cum ipso habitâ, victor Lotharingiam sibi subiectam retinuit. Et postquam Argentoratum etiam subegisset, quod Ludouico præsidia miserant, profectus est in Galliam. Sed contentio ea facilè consopita est, atque Otho sororem suam Ludouico coniugem dedit. Sub hanc tempestatem dominabatur Parisijs Comes quispiam Hugo, qui post multos annos Galliam obruebat, ac Regem Ludouicum captum detinebat, seque ipse Regem Gallia nominabat. Hac famâ igitur excitus Otho, ingentem hominum conscripsit multitudinem, quò illud ipsum vindicaret. Hugo comminabatur ipsi, tantum se

CXXV.

SATIVS EST RATIONE ÆQVITATIS
 MORTEM OPPETERE,
 QVAM FVGERE ET INHONESTE VIVERE.

Insignem operam Reipub. nauauit, placidissimeque
 ex hac vitâ migravit.

se in Germaniam exercitum ducturum, quantus visus antea non fuisset. Ad quæ respondisse Othonem ferunt, ducturum se in Galliam tot pileos stramine contextos, quot nunquam antea vel ipse vel eius pater vidisset. Atque eâ de causâ triginta duas legiones militum, qui omnes stramineos pileos ferebant, ad Lutetiam usque Parisiorum perduxit. Tum Ludouicus dimittebatur ab ijs qui captum seruabant, atque Hugo fugâ Lugdunum elapsus est. Mox Ludouicus sese ad expeditionem parauit, ipsumque cum Othone insecutus est. At ciuitatem eam ob itineris arduitatem superare non potuerunt; quare Romam in Italiam iter deflexerunt: nam istic nepos fratris Hugonis sese Pontificem fecerat. Urbem itaque oppugnarunt, armis superarunt, cruoris multum profuderunt, Pontificem falsum profligarunt, verumque in locum suum restituerunt. Verum post menses tres victor Otho triumphansque in Saxoniam reuersus est. Nec multò post ei restitit proprius filius, quod post obitum eius matris uxorem duxisset Italicam, verebaturque, ne si ex eâ pater suscepisset filium, iste in Imperium succederet. Continebat se in Saxoniâ, vbi consilia conspirationesque suas inauspicatò conferebat. Interim tamen maximos quosque Principes huius consilij & conspirationis participes habuit, inter quos Francorum quoque Dux Conradus sororis suæ maritus fuit. Appellabant Salfeldiam (vbi hæc agebantur) locum consilij funestum. Vbi verò Otho pater hæc intellexisset, omni se exercitu parabat, obsidebatque filium cum suis coniuratoribus Moguntia. Filius & Conradus vrbe egressi, in castra coram patre prociderunt, dedentes se suaque omnia, modò vellet confœderatoribus suis parcere: quod vt Otho recusabat, reuersi sunt in urbem, dimiseruntque obsidem quem illis dederat Imperator. Verum hic à quibusdam monitus, manere apud illos voluit, effectusque Cæsaris est hostis. Moguntia fugerunt Ratisponam. Baiari item Henricum Cæsaris fratrem deseruerunt, ac Luitholpho adhæserunt. Hos Cæsar subsecutus est, grauiusque urbem obsedit. Interea diuersis pugnis ac conflictibus non pauci in eâ obsidione perierunt homines. Cùm iam ipsa ciuitas penuriâ rebusque alijs nimium esset anxia, egressus est filius nudatis pedibus, & humi ante patrem prouolutus, omni cum mi-
seratione

fératione supplex admissi peccati condonationem postulauit; itaque sedatâ irâ, receptus est in gratiam. Cæsar in Saxoniam profectus est, vbi ex Hungariâ ipsi legati obuiam processerunt, quasi eius inuisendi & salutandi gratiâ: sed reuerà animus illorum erat exitum intestini belli videre. Post dies aliquot, vbi eos Imperator honorificè donatos dimisisset, nuntiatum ei est per fratrem Henricum Hungaros Bauariam obruisse. Otho tristis expeditionem parabat, verùm paucis copijs: nam & alibi Sclauis resistere debebat, qui item Germaniam irrumpebant. Cùm iam Hungari ad Augustam urbem tentoria sua fixissent, ingens Francorum ac Bauarorum multitudo hos contra profecta est. Etiam Conradus isti se multitudini cum ingenti exercitu adiunxit. Mox & Cæsar huc aduenit. Edicitur, parent se in diem posterum singuli ad conflictum. Deinde summo manè copiarum coniunctarum simul iurabant, erantque numero legiones octo. Hungari versi in postremam legionem irruerunt, ac in fugam profligarunt. Sic & sextam ac septimam adorti sunt. Verùm Cæsar suos verbis hortatus est, rem inquiring eò deductam esse, vti gladijs potiùs expeditionem quàm verbis finirent. Atque hinc susceptâ lanceâ, clypeoque, in hostes equo profiliit. Ea res tantum suis addidit animi, vt Hungari vlteriùs in Germaniam progredi non fuerint ausi. Dux Conradus, qui fortissimè pugnauerat, in eo conflictu cecidit. Tres Hungarorum Reges capti in exercitu suspendebantur. Hac victoriâ Otho ab exercitu MAGNVS, Pater Patriæ, Augustusque est appellatus, triumphansque in Saxoniam redijt. Flagitatus à Pontifice vt Italiam ab sæuitiâ Berengarij vindicaret, filium suum Otho- nem tertium Imperio substituit.

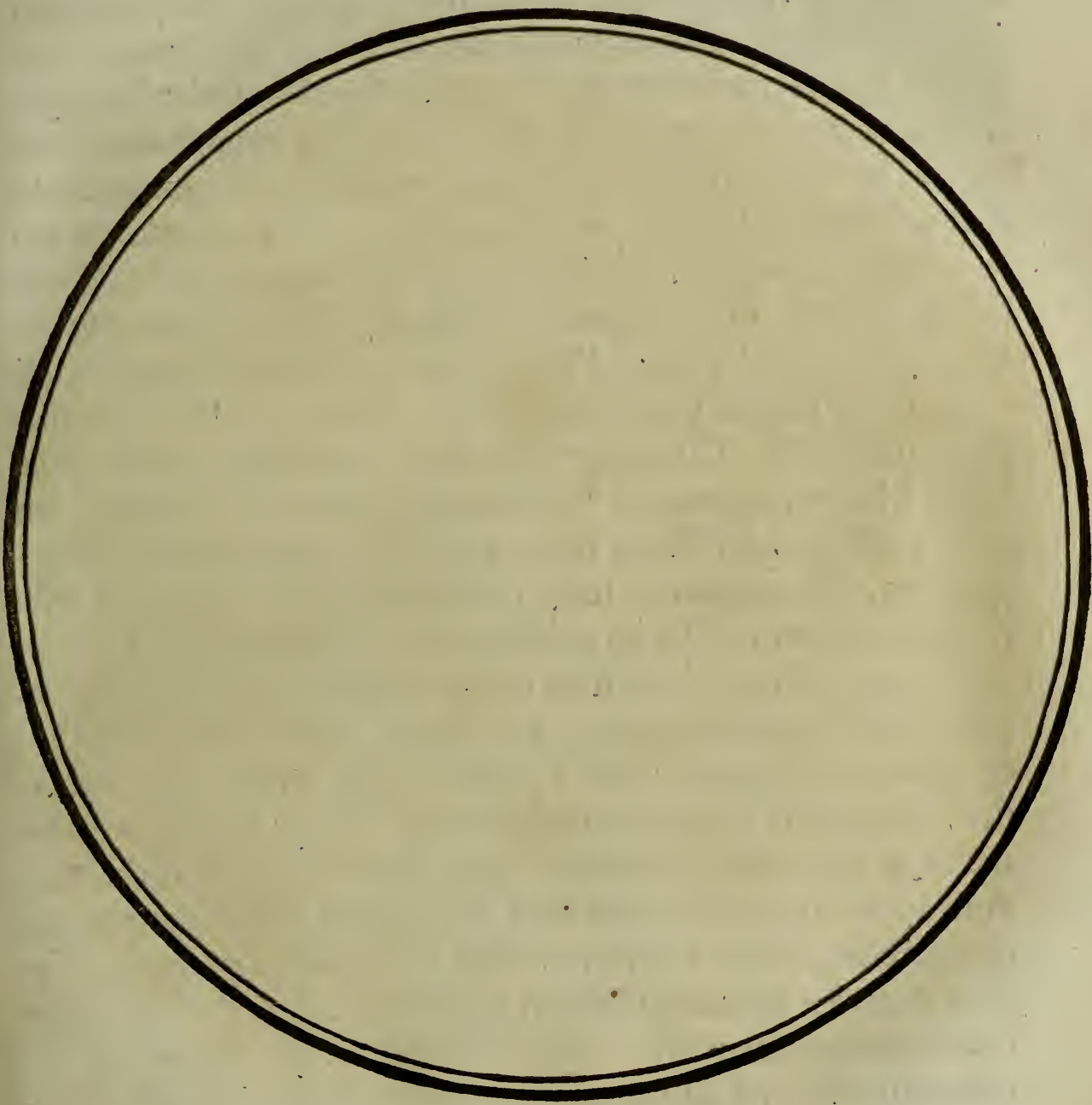

THO III. à patre suo Othone Magno puer præter
 consuetudinem Romanorum Rex creatus est, atque
 in Saxoniâ relictus: Otho autem Magnus Pontificis
 Ioannis XII. precibus aduersus tyrannidem Beren-
 garij III. in Italiam profectus est anno CHRISTI noningen-
 tesimo sexagesimo secundo. Berengarius Othoni Magno in
 Longobardiâ cum exercitu obuiam venit: vnde mox plurimi
 sanè conflictus sunt subsecuti. Tandem Berengarius in oppi-
 dum quoddam coactus biennio obsessus fuit. Sed vbi ciuitas
 nimium premeretur, ipsum cum filio Adelberto captum Otho
 Bambergam relegauit; vbi & totam vitam suam exsules transe-
 gerunt. Romam igitur Otho Magnus ingressus, honorificè ex-
 ceptus est, à Pontifice inunctus, ac Diademate Imperiali in-
 signitus. Atque ita quidem Imperium ad vnum Othonem Ma-
 gnum deuenit; quod iam annis ab hinc quinquaginta tribus
 diuisum fuerat. Cæsar autem Româ egressus, cum in quibus-
 dam Italiæ locis cunctaretur, criminum quorundam reus ab
 Romanis Pontifex accusabatur, vt Romam reuersus Pontifi-
 cem verbis acerbis nimis quàm seuerè corripuerit; qui ob me-
 tum Othonis profugit: ideoque in locum eius suffectus est Pa-
 pa Leo octauus. Ceterum sub abitionem Othonis reuersus
 Ioannes, Româ eiecit Leonem iterum; qui ad Cæsarem Spo-
 letum profugit. Non multò post Ioannes confossus interiit,
 sed morte eius omnis tumultus necdum fuit consopitus: Ro-
 mani enim in locum eius Benedictum V. Pontificem elege-
 runt, electionemque hanc in odium Cæsaris ratam habere vo-
 luerunt. Cæsar hanc ob rem stomachatus, in possessiones eo-
 rum redijt, cunctaque ferro ac flammâ deuastauit. Obsedit
 etiam urbem Romam oppugnauitque fortiter, verum capere
 eam haudquaquam potuit; ciues tamen fame atque egestate
 coacti, Othoni portas vltro aperuerunt. Dein iratus urbem cum
 suis ingressus, multis tum Romanis obtruncatis, Leonem re-
 stituit. Leo inconstantiam Romanorum veritus, electionem
 Pontificiam à Clero ac Romanis ad Cæsarem transtulit. Re-
 bus itaque pacatis Cæsar in Germaniam reuersus est, ducto
 secum Benedicto, qui non multò post Augustæ ex mœrore
 animi interierit. Otho Magnus & Otho III. eius filius incre-
 dibile

CXXVI.

CVM OMNIBVS PACEM,
ADVERSVS VITIA BELLVM.

Cum patre XII. annorum , solus nouem annorum Imperator,
trigesimo ætatis à Romanis veneno sublatus.

dibile quantum iam collapsum pænè Imperium ampliarunt. In Saxoniâ argentifodinas primò inuenerunt. Quantoperè verò Germaniam ædificijs exornarunt, vix iusto volumine explicari posset, adeoque de ijs hîc tacebimus. Post obitum Leonis successit Pontifex Ioannes XIII. Ceterùm Romani pellere Pontifices sueti, concitato tumultu Ecclesiam Lateranensem obruerunt, captumque Pontificem in Hadriani arcem primò abduxerunt, ac deinde velut exsulem profligarunt. Et postquam eiusce tumultus auctores præcipui obiissent, Papa Ioannes exsiliij sui mense vndecimo Romam reuersus est. Otho Magnus, intellectâ Pontificis expulsionem, cum filio suo magnis itineribus ingenti exercitu instructus Romam profectus est; comprehensoque Consule, Prætore, ac Decurione, auctores tumultus scire voluit: cumque tormentis rei veritas comperta esset, Consulem captum in Germaniam relegauit, Decurionemque laqueo suspendit. Verùm Prætor per vicos Romæ turpiter tractus, & ad necem virgis flagellatus, etiam captus in Germaniam missus est. Cùm ergo tumultus omnis esset consopitus, Otho Magnus legatos ad Constantinopolitanum Imperatorem misit, offerens illi filium suum eius filiæ matrimonio coniungendum. Hi nuptias in Italiâ celebrarunt, & vtrique à Cæsare sunt coronati. His ita sedulò gestis, per Galliam in Germaniam reuersi sunt, vbi Otho naturæ legibus satisfecit; translatusque est Magdenburgum, ac ingenti cum tristitiâ in Basilicâ, quam fundauerat, istic sepultus. Non multò post aduersus Othonem III. exortus tumultus est. Nam Henricus Bauariæ Dux Imperium affectabat, quem armis facilè domuit Otho. Postea Lotharius Gallorum Rex Aquisgrani Cæsarem inopinatò oppressit, adeò vt eorum insidijs vix euadere potuerit. Verùm exercitu reparato Galliam ingressus Otho, Parisios vsque cuncta depopulatus est, Lothariumque in suo Regno eò armis compulit, vt ad pacem poscendam paratum se esse, & facere professus sit, quæcumque vellet. Deinde porrò in Italiam contra Græcos & Saracenos, qui Calabriam, Apuliam, aliasque Prouincias pænè euerterant, profectus est: sed victo suo exercitu, ipse inter fugiendum à nautis captus est. Verùm cùm ob Græcæ linguæ cognitionem ignotus esset nautis, Princeps

ijs Germanus minimè habitus fuit. Ferunt aliqui istinc ipsum salutis causâ enataffe, sed à piratis captum, & in Siciliam ignotum abductum. Proinde tandem agnitus, magnam argenti vim Siculis promisit, si Romam ipsum restituere vellent. Hi eum à piratis redemerunt, Romamque honorificè reduxerunt, vbi aulam suam, dum viueret, deinceps habuit. Eius vxor fide Græcâ Romanos plurimùm conuitiata est, quòd à Græcis percussi fuissent; magisque propemodum ob Græcorum victoriam lætabatur, quàm si eâ maritus potitus fuisset. Multas prætereà Italiæ vrbes Cæsar vltus est, quarum ciues primò ex conflictu profugerant. Igitur ambo iam Romanis inuisi; qui Othonem veneno tandem sustulerunt.

THO IIII. Imperium adeptus est magnâ cum difficultate anno CHRISTI noningentesimo octuagesimo quarto. Ætate enim puer erat vixdum annum egressus duodecimum, cùm Otho III. pater moreretur: proinde Henricus Bauariæ Dux seruandum eum Romæ curauit. Itali plerique Crescentium declarandum Cæsarem suadebant, vt Imperialis Maiestas ad Italos iterum reduceretur. Sed fideles erga suum dominum Germani Principes, reuocatum ab Henrico iuniorem Othonem, communibus omnium suffragijs Cæsarem designarunt, adeoque Aquisgrani ab Episcopo Rauennate Cæsar inunctus coronatusque est. Primum bellum gessit contra Ludouicum Lotharij filium Regem Galliæ, qui præstiti à patre iurisiurandi oblitus; Lotharingiam iterum inuaserat, vastaratque. Sed hinc eo repulso, facile Otho Lotharingiam retinuit. Iam & Crescentius Romæ eam crudelitatem exercebat, vt Pontifex Ioannes XV. in Hetruriam cedere debuerit. Scripsit ad Othonem Cæsarem extemplò Pontifex, obsecrans vti Ecclesiam tyrannide Crescentij oppressam vindicaret. Quo audito, Crescentius misit ad Pontificem aduersarium suum, item orans, ne Othonem in Italiam concitaret, paratum se esse facere quæ vellet, ad Sedem suam Pontificiam saltem rediret. Itaque Pontifex redijt, scripsitque Othoni, ne veniret. Crescentius obuiam Pontifici egressus, ad genua cum suis complicibus procubuit, pedesque osculatus est. Iam Otho cum exercitu in Italiam venit. Huius aduentu territi Romani, honorificè ipsum introduxerunt. Etiam ab Crescentio amicè magnificeque exceptus est. Otho Brunonem Saxonem, Ducem Sueuiæ, Pontificem creauit, qui post adeptum Papatum Gregorius Quintus est appellatus: ab hoc coronam Imperij accepit Otho. Reuersus igitur tum est Otho, postquam Italiam pacasset, in Germaniam. Romani Germanum Pontificem ferre haudquaquam voluerunt, extrema illi minitantes, ni cederet. Tum in Germaniam ad Cæsarem profugit. Quare Crescentium sibi rursus Romani Cæsarem crearunt: hic Pontificem illis dabat, qui ab se prorsum stabat. Itaque ingentibus copijs accinctus Romam venit Otho, aduersus quem se parabat Crescentius. Cùm iam Otho Romam obsideret

CXXVII.

FACILE SINGVLA RVMPVNTVR IACVLA,
CONIVNCTA NON ITEM.

Ex XXX. annis quos vixit, XVII. imperavit.

deret expugnaretque, Romani considerantes haudquaquam se tantæ multitudini resistere posse, clementiâ Othonis freti, Germanis portas recluserunt. Quare territus Crescentius, eiusque Pontifex, in arcem Hadriani cessere, fortiterque restitere. Rebus autem desperatis ex arce ad Cæsarem spe veniæ ultrò profugerunt, & in viâ grauitè sunt vulnerati. Otho Crescentium naso & auribus truncis, retrorsum asino imposuit, & spectaculi loco per urbem circumuectum, tandem etiam præcisus manibus pedibusque ex mœnibus suspendi mandauit. Pontifice item adulterino luminibus priuato, Gregorium restituit. Iam verò natus erat Otho annos viginti octo, eaque ingenij promptitudine præditus, quod ob singularem prudentiam vulgò eum appellarint Mirabilia mundi. Hic ubi considerauit, perpetuò Gallos & Italos transferendæ Imperialis Maiestatis à Germanis cupiditate æstuarè; item iam propè nullum Cæsarem fore, ac ipsos etiam Germanos inter se dissensiones ob electionem seminare; vt Imperio debilitato prospectum esset, illudque perpetuò apud Germanos perduraret, néve tot deinceps controuersia ob Imperium inter Germanos Principes concitarentur, rem excogitauit vtilem atque Orbi planè necessariam, quam Pontifici Gregorio indicauit; qui, quia Germanus erat, facile annuit: itaque Principes Electores instituerunt; adèò vt certis quibusdam cum religiosis tum laicis Principibus delegata sit auctoritas constituendi Romanum Cæsarem, vt concordia seruaretur in electione, religionis causa inter Sacri ordinis Præsules, & Principes reliquos. Sunt igitur hi septem, quibus ea prærogatiua demandata est: Moguntinus, Colonienfis, & Treuirensis Archiepiscopi, Princeps Bohemiæ, Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniae, ac Marchio Brandenburgensis. Et post mortem quidem alicuius Cæsaris, sanxit Otho, vt Archiepiscopus Moguntinus id ipsum reliquis Principibus Electoribus significaret, diemque præscriberet, quo Francofordiam ad Mœnum venirent ad constituendum eligendumque Romanum Cæsarem; nec inde discederent, nisi creato Cæsare. Si verò Electores in electione minimè conuenerint, ultra diem trigesimum nihil illis præbendum fore præter aquam ac nudum panem, donec in electionem pariter consen-

*Initium
Electo-
rū Prin-
cipum; &
quemad-
modum
Impera-
torem
creare de-
beant.*

consenserint. Electus Imperator, priusquam aliquid deinceps incipiat, sanctissimè Deo Diuisque iurabit, Imperium, eiusque priuilegia ac iura, fortiter se defensurum, obseruaturumque. Præterea confestim Pontifici electio significabitur, ut eius item Sanctitas electum Cæsarem confirmet. Deinde creatus Cæsar publicabitur; Aquisgrani vnctus diademate ferreo, Mediolani argenteo, ac Romæ à Pontifice ad S. Petrum aureo coronabitur, confirmabiturque. Hæc sanctio omnem Romanis conatum transferendi Imperium à Germanis ad se prorsus ademit. Quas cædes, quæ incendia, quasque direptiones hac occasione Otho sustulerit, certè apud se quisque facile perpendere potest. Constitutâ autem hac ordinatione, Itali varios tumultus aduersus ipsum concitarunt. Quare cum videret Romæ se tutum minimè esse, in Germaniam redire statuit. Sed misso per insidias veneno, in itinere necatus est.

ENRICVS II. cognomento CLAVDIVS, Imperator ab Electoribus Principibus electus est anno CHRISTI millesimo primo, Dux Bauariæ: cuius pater temporibus Othonis III. & Othonis IIII. patrui sui Imperium nimis quàm affectabat. Eius auius frater fuit Othonis Magni, nomine item Henricus, de quo multa in præcedentibus memorauimus: ac tres simul hi Duces fuere Bauariæ eodem nomine appellati, pater videlicet, filius, ac nepos. Hic profectiorem Italicam in annum distulit duodecimum, tantumque negotij cum oppugnatoribus Germaniæ habuit, vt proficisci Romam haud vñquam potuerit. Ante hæc verò tempora Carolus Gallorum Rex, ex Caroli Magni progenie postremus, Regno priuatus est per Hugonem Capetum, & in perpetuos carceres detrusus. Ab hoc Hugone Capeto genus suum ducit Galliæ Rex Henricus II. qui etiamnum nostrâ ætate Regnum potenter administrat. Is fuerat Comes Parisiensis, Magni illius Hugonis filius, cuius suprà in Othone Magno paginâ 246. & 248. abundè mentionem fecimus. Hac rerum mutatione, dici vix potest quanta Cæsar ab Gallis eorumque Rege pati debuerit. Mediomatrices, ac Gandauum obsedit: Lotharingiam, & Flandriam domuit, quas Galli Imperio deuicerant. Interea Bohemos ac Polonos ad fidem Christianam coëgit. Hungarorum Rex sororem ambiebat Cæsaris in coniugem; sed ei negabatur, nisi polliceri voluisset se Christianam religionem ac baptismatis sacramentum cum omnibus suis suscepturum: quibus pollicitis postea ille stetit; & baptizatus, Stephanus appellatus est. Tandem Henricus Romam venit, ibique à Pontifice Benedicto VIII. Imperiali diademate coronatus est. Saracenos, qui eâ tempestate Italiam obruebant, ac Capuam modò profecti erant, Italiâ expulit. Princeps erat sanè illustris & præclarus, verum eius vita ac gesta negligenter sine ordine litteris sunt prodita, nec rationes gestorum satis accuratè sunt annotatæ. Prodigiosa multa ac rara in eius offendo historiâ; quæ omnia prudens omitto. Nostri quippe apud Germanos historiographi Monachi fuere parum periti, & iudicij pænè expertes: qui ætatem in cœnobijs transigentes, peculiare quidpiam nec viderunt, nec tantum ijs iudicium fuit, vt de ignotis fuerint percontati; aut semel perpenderint, quodnam Historici munus esset, quemadmodum res ordine oporteat narrare, causas earumdem à capite explicare, quomodo sint gestæ, & in quem finem deductæ, cum omnibus suis circumstantijs, quomodo, vbi, quis, quid, quare, & quando. Attamen nec omnino res Principum præclaras perire passus est Deus, quin & alicubi suscitauerit aliquem, qui rerum veritatem quasi per transennam cognosceret. Diuus Maximilianus Cæsar sæpè conqueri solitus fuisse fertur de imperitiâ historicorum Germanorum, quod tam præclarorum & prudentum Principum res gestas non solum sine ordine conscripissent, sed corrupissent etiam malè scribendo. Ac præcepit memorabilia quæque ex omnibus historicis decerpta ordine quodam in compendiosa Chronica digeri: id quod haud dubiè fuisset factum, si non præ grauiorum rerum sollicitudine prætermisisset. Quantum verò ego ex historijs colligere potui, quæ huius Henrici mentionem faciunt, vir fuit raræ abstinentiæ, aded vt & viuus habitus sit Sanctus. Vitæ præterea fuit incontaminatæ, ac planè continentis. Quotidianâ item corporis castigatione medullitus eneruatus, in aduersis idem atque in prosperis, tristia æquanimiter perferens, omnem gloriam mundanam, voluptatem, atque opes contemnens, neminem desolatum à se dimittens, vir planè humanus, ad Christianam religionem diligentissimus. A Pontifice vnâ cum vxore, quicum rem habuisset numquam, in Diuorum catalogum relatus est. Ante obitum suum conuocatis Electoribus, legitimo suffragio Conradum Ducem Francorum Cæsarem dixit. Obijt Bambergæ, sepultusque istic in basilicâ, cuius Episcopatus exstitit fundator.

CXXVIII.

NIHIL IMPENSE AMES ; ITA FIET
VT IN NVLLO CONTRISTERIS.

Cùm XXIII. annis v. mensibus Imperio summo cum honore
præfuisset, LII. annos vixisset, mortem obiit.

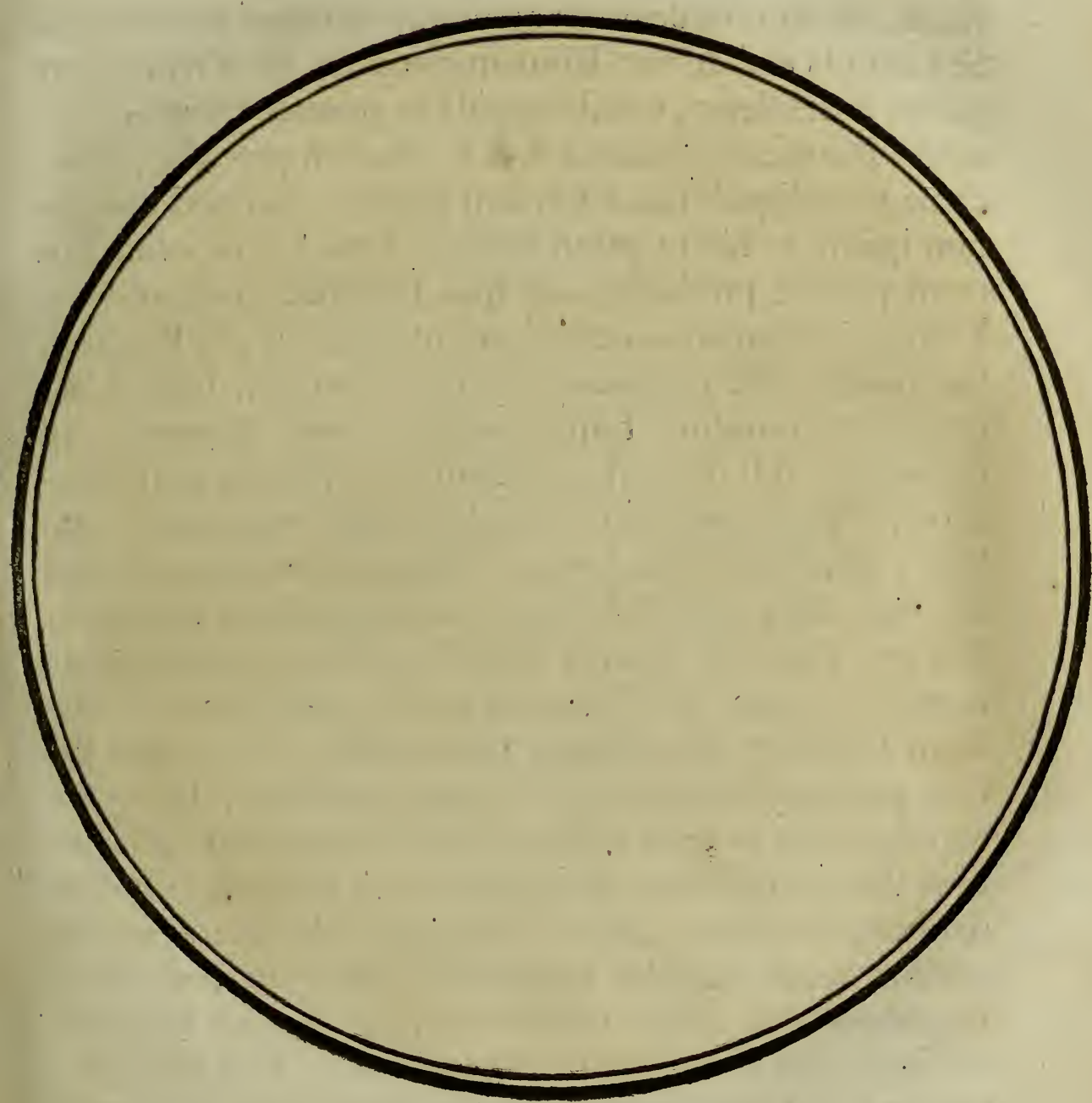

CONRADVS II. Dux Francicus ac Sueuus, dissidentibus Electorum Principum suffragijs, Cæsar creatus est. Hic Henrico II. bella sua absoluit, ac virtute eam sanè adeptus est gloriam, vt ab ipso viuo Imperator sit designatus: quæ res postea plurimos concitauit tumultus. Quamquam enim Principes Electores consensum huic præbuisent; erant tamen quædam Imperij membra, quibus Cæsarem liberè iuxta legem Othonis IIII. creandum placebat, non fauore, successionem, aut alio quouis modo, alioqui velle se apertâ manu resistere. Iam & Cuno Bauariæ Dux in dissenteantia istâ electione adfuerat, qui cùm ab ceteris Principibus Electoribus interrogaretur, cuinam suum daret suffragium, subridens respondabat: Conrado Francorum ac Sueuorum Duci cognato meo. Hæc autem electionis dissensio vel biennio perdurauit; vsque adeò legem Othonis IIII. obseruarunt. Ea enim iubet, ne electionem vltra dies triginta protraherent: secus, Electoribus Principibus præter aquam & nudum panem præberetur nihil, donec Cæsarem legissent. Atque hîc quidem lex ea vel in secundi ab eâ latâ Cæsaris electione interijt. Ita plerumque fit, vt mortuo Legislatore, lex ipsa in desuetudinem abeat, etiamsi eam vel mille iuramentis confirmasset. Nihilominus postquam multum diuque circa electionem dissensissent, legitimo tandem suffragio Conradum II. elegerunt, quando & Henricus ipsum ante obitum Cæsarem designasset. Actum autem id est anno à CHRISTO nato millesimo vicesimo sexto, post mortem verò Henrici II. anno secundo. Neque hîc sanè omnis controuersia sublata est. Nam Bauariæ Dux Cuno iocosum suffragium suum dicebat, indignatusque electionem plurimùm ridebat. Verùm enimuerò electio legitimè cœpta in suo vigore permanere debuit. Quoniam verò Conradus motus aliquos in Imperio suborituros forsitan se absente timeret, effecit vt in consortium Imperij filius suus Henricus Nero eligeretur, ne, se in Italiam profecto, sine capite certo Imperij subditi inter se tumultuarentur in Germaniâ. Atque hoc quidem modo res multò effecta deterior

CXXIX.

OMNIVM MORES, TVOS INPRIMIS
OBSERVATO.

Imperij anno XLIII. è viuis decessit.

terior est. Siquidem Ernestus Germaniæ Dux ac Comes VVelphus rebelles Cæsari fuerunt; sed eos facile compe-
scuit, ut sese mutuò direptionibus, incendijs, ac cædibus
aggressi sint. Tandem Ernestus in eremum aufugit, ibi-
que se diu continuit. Interea Itali aduersus Cæsarem con-
spirarunt, ut si quando in Italiam veniret, hinc ipsum vi
expellerent. Quo audito, totis hic viribus eò profectus,
Mediolanum in primis obsedit, ac suburbium incendio va-
stauit, minitans ijs deinceps grauiora, vrbisque euerfionem.
Sed cum se dedidissent, Romam profectus est. Verum cum
nullus ei resisteret, cuncta oppida in gratiam recepit. Cre-
monæ Pontifex ei Ioannes XXI. obuiam processit, obse-
crans ne indignabundus Romam peteret, eò quod inaugu-
rare ipsum ac iurare parati essent. Tum irâ depositâ Ro-
mam placidè profectus, ab ipso Pontifice coronatus est.
Deinde & Romanis euerfionem minatus est, si Pontifici-
bus molesti esse pergerent, ut olim fuerant. Eadem hac
tempestate sæuissimè tumultuatum est inter Romanos ac
Germanos. Hi illos vrbe pellebant, ut plurimi cæsi inter-
ierint. Verum pace per Conradum illicò inter eos conci-
liatâ, aduersus Sclauos atque Hungaros Româ profectus
est, qui Italis in suâ rebellionē præsidio fuerant, grauiter-
que eos vltus est. Interea Dux Ernestus novos concitauit
tumultus; quare ab Cæsare in reditu confossus est. Edi-
ctum siquidem promulgarat memorabile, ut, si quis pa-
cem publicam infringeret, is capite puniretur. Porro au-
tem dum iam in Italiâ agebat, Misco Regem aut Cæsarem
se in Poloniâ effecerat, aduersus quem Conradus ingentem
misit multitudinem; atque ipse postea subsecutus, cuncta
cædibus atque incendijs compleuit. Misco animaduertens
nequidquam se Cæsari restitutum, ad Ducem Bohemiæ
confugit; qui item Cæsari erat aduersarius. Dux ratus pro-
ditione huius in gratiam Cæsaris se reditum, clàm nun-
tiabat Cæsari hostem se suum captum traditurum. Cæsar
ex suâ magnanimitate prodicionem illam minimè accepta-
bat, significabatque Misconi, alium quæreret defensorem
quàm perfidum istum. Quare demiratus Misco, clàm in
Poloniam

Poloniam profectus , diademate Regio deposito , supplex ad Cæsarem perrexerit , coronam seque illi offerens. Cæsar in gratiam ipsum recepit , Ducemque Poloniæ fecit. Deinde Conradus bella aduersus Gallos ad recuperandam Lotharingiam gessit : quibus deuictis , Lotharingiam iterum cum Lugduno ac Regno Arelatensi cepit , Imperioque suo subiecit. Obijt Ultraiecti , Imperiumque filio suo reliquit. Huius auus erat Conradus , qui cum Othone Magno apud Augustam Vindelicorum aduersus Hungaros pugnavit , ac cæsus est.

HENRICVS

HENRICVS III. Nero cognominatus, imperare cœpit anno CHRISTI millesimo quadragesimo. Primum ingentes copias aduersus Bohemos duxit, & post incendia, direptiones, deuastationesque quàm plurimas, Ducem iam tum rebellem eò necessitatis adegit, vt Ratisponam venerit, & vltro se tributarium Cæsari tradiderit. Inde Hungariam ingressus, duas cepit ciuitates, eius regionis ferè maximas. Nam & hæ rebelles sese præbuerant, Regemque sibi legerant Vbam nomine, qui Cæsaris erat aduersarius, & qui conabatur Bauariam euertere. Ex hoc bello Cæsar reuersus, præsens in Concilio Constantiensi ipse fuit, in quo plurima in se admissa condonauit, omni que sepositâ contentione, pacem quæ ad ea tempora nondum erat audita publicauit, atque in omnibus Imperij sui Prouincijs edicto confirmauit. Anno autem CHRISTI millesimo quadragesimo sexto profectus in Italiam, ab Romanis pacificè exceptus est. Tres Pontifices inter se concertantes de Papatu simul reiecit, Pontificiæ Sedi Bambergensi Antistite præfecto: hic se Clementem Secundum appellauit, Cæsaremque cum suâ vxore coronauit. Deinde Romanos Cæsar ad iuramentum præstandum coëgit, ne Pontificum electioni se deinceps immiscerent. Hinc profectus est Capuam, vbi Turcas qui continuò Italiam obruebant, feliciter deuicit, profligauitque. Posteaquam iam Italiam bonis legibus ac moribus restituisset, amplissimo sanè honore in Germaniam redijt. Anno præterea CHRISTI millesimo quadragesimo septimo, nouos de integro tumultus concitarunt Hungari, legeruntque sibi Regem Belam quemdam nomine, pollicentes omnem huic obedientiam, si Christianam fidem extirpare, Episcopum enecare, & fidem pristinam restituere vellet. Quæ quidem omnia facilè impetrarunt. Tum furentium instar simul impetu in Ecclesias concurrerunt, eas miserè depopulantes. Nec suum modò interfecerunt Episcopum, verum etiam Germanos & Italos omnes, qui in aliquo saltem officio Regi Petro, quem illis Cæsar præfecerat, inseruierant. Præterea per vniuersam Hungariam Bela edicto mandauit, Religiosos omnes liberè interficiendos: adeoque passim trucidabantur. Rex Petrus à suis captus, vtroque lumine priuatus est. Mox properè Cæsar multis per Danubium ratibus profectiorem aggressus, Pessinnuta oppidum obsedit. Nocte verò perforatis nauibus, multos Hungari submerferunt. Hinc fatigatus Cæsar in Germaniam redijt. Anno CHRISTI millesimo quinquagesimo Hungarorum sæuitiam experti sunt Germani. Cæsar patrum suum Episcopum multis copijs Ratisponam hostibus obuium misit; hic eos in fugam compulit. Papa Leo nonus Germanus vnà cum quadraginta duobus Episcopis in Germaniam Moguntiam vsque venit. Hic de compescendis Hungaris, ac rebus alijs Religionem spectantibus, agebatur. Cæsar rursus cum exercitu in Hungariam profectus est, diuisitque suos in parteis duas, vt hinc plurimum damni agris intulerit. Sed exercitus Hungarorum facilè à Cæsarianis, qui multis iam prælijs ac penuriâ erant debilitati, aufugit, & Germani sine clade in patriam reuersi sunt. Anno CHRISTI millesimo quinquagesimo secundo iterum Cæsar in Hungariam profectus est; in quâ expeditione ipsemet fuit Pontifex: verum sine aliquâ re gestâ memorabili in patriam redierunt. Dux Bauariæ Cuno multum præsidij in his bellis Hungaris tulit; nam conabatur Hungarorum operâ fretus Imperium ad se transferre; sed tandem à Cæsare explosus, ætatem suam exsul in Hungariâ transegit. Imperator Pontifici oppidum Beneuentum tradidit, cum ingenti hominum multitudine, quâ cinctus è Germaniâ profectus erat in Italiam. Siquidem Apuliæ Comes oppidum istud suo iuri subiectum detinebat. Pontifex verò vt munus suum defenderet, ipsemet in Apuliam contra Comitem profectus est: verum succubuit. nam omnis eius nobilitas, multi Germani Principes, Episcopi, alijque titulis præclari ante oculos ipsius cædebantur: tandem & ipse in fugâ abreptus est, sed paullò post dimissus. Proficiscebatur Cæsar in Italiam; ibique cunctis paci restitutis, in Germaniam redijt. Hac tempestate fames magna plurimum calamitatis vbique attulit: quâ re motus Cæsar, in morbum incidit; ac filio suo Cæsare per Electores Principes creato, non multò post obiit.

CXXX.

QVI LITEM AVFERT, EXECRATIONEM
IN BENEDICTIONEM MVTAT.

Annis XVII. rerum potitus, mœrore animi vitam reliquit.

L1

ENRICVS IIII. adhuc puer in Imperio patri successit anno CHRISTI millesimo quinquagesimo septimo. Cum hoc in pueritiâ certè haud præclarè actum est, vt qui in omnibus quæ adultores aut vellent aut nollent, admittere debuerit. Sed adultus cœpit cogitare, atque apud se examinare quid æquum, quid honestum, quid benè vel malè actum fuisset; pleraque dictorum factorumque suorum reuocans, ac proprios condemnans iudices. Tum cædes, incendia, direptiones, bella, vimque omnem prohibuit; ac patriæ pacem, iustitiâque hætenus expulsam, restituit. Adolescens erat facundus atque eloquens, acutus, omni laude dignus, liberalis eleëmofynarum erogator, ac rebus præclaris Princeps insignis. Coronatus autem est Romæ à Pontifice Nicolao II. nec quidquam sanè aduersus Ecclesiam Romanam moliri conatus est. Verùm simulatque Pontifex hic fato concessisset, Pontificem creauit Episcopum Parmensem, contra Alexandrum II. Pontificem. Hinc insignes ortæ sunt tragoediæ. Nam Henricus sanctionem quam pater tulerat, vt electio Pontificia sine Imperatoris permissu non fieret, voluit vim suam ac vigorem perpetuò fortiri. Proinde cùm apud Mantuam peccatum suum agnosceret, ac metu potius quàm ex animo veniam obsecraret, eam à Pontifice impetrauit, atque in Germaniam reuersus est. Iam eius aulici, vagi incompolitiq̃ue, atque vniuerso Imperio parère insueti, nullius iugo aut potestati se submittere voluerunt; sed dicta eius omnia in adolescentiâ, rata habere. Ita enim sibi prouiderant, vt quidquid adolescens vel egisset vel locutus fuisset, numquam abrogaretur sine insigni rerum tumultu. Interea moritur Pontifex, atque in eius locum suffectus est Gregorius septimus. Hic significabat Henrico, ne posthac conaretur Episcopatum aliquem conferre, ac res deinceps Ecclesiasticas prorsus ne curaret. Quod quidem ægrè ferens Henricus, VVormatiæ Synodum celebrauit, in quâ congregati erant omnes Imperij Episcopi atque Abbates, qui Henricum instigabant, vti patris sui constitutionem ratam haberet, ac Gregorium ceu Pontificem minimè adoraret. Hac motus occasione Gregorius, qui iniuriam hanc minimè ferebat, primò Episcopos & Abbates suis titulis ac beneficijs priuauit; deinde tantum apud potentissimos

CXXXI. CXXXII.

MVLTIMVLTASCIUNT,
SEAVTEMNEMO.

Annos natus LV. cùm per annos XLII. Imperator fuisset,
mortuus est. Post eum regnavit Rudolphus annos IIII.
misereque vitam finijt.

tissimos quosque Principes (qui tantum id operam dabant, ut viam aliquam Cæsarem Imperio commodè deijcerent) egit, ut ab Imperatore deficerent, aliumque legitimo Electorum suffragio eligerent. Itaque defecerunt ab Henrico Otho Saxoniae Dux atque aliquot Episcopi. Tum horrida bella in Germaniam passim exoriri coeperunt. Ab Henrico stabant Bohemi & VVelfi, quibus donauerat Henricus Bauariam. Iam verò profectus est in Italiam Henricus, transigendae huius controuersiae causa. Interea ab reliqua parte Electorum, Cæsar creatus est Rudolphus Sueviae Dux, sub annum Christi millesimum septuagesimum, insigniaque coronae atque unctionis accepit ab Archiepiscopo Moguntino. Pontifex Henricum excommunicauit, misitque Rudolpho Imperialem coronam, cui versiculus hic inscriptus erat:

Rudolphus Cæsar creatur.

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

Hac re indignatus Henricus, multos tam Ecclesiasticos quam profanos strangulauit; & Episcopum Rauennatem Pontificem fecit, appellauitque Clementem: quicum hostili animo Romam profectus, Gregorium in arce Angelicâ obsedit. Ille subsidium implorabat Ducis Apuliae, qui citra moram cum exercitu aduentauit. Huius aduentu territus Henricus, cum suo Pontifice fugit in Germaniam, ac Rudolphum ex Sueuiâ expulit in Saxoniam. Primò quidem aduersus Henricum expediti Saxones, ipsum ex eâ pellere conabantur; sed hos ille oppressit, fugauitque, vrbes & castra per vniuersam ferè regionem vastando, depopulando, atque euerendo. Tum cetera pars Germaniae ad Rudolphum desciiuit, atque inter se foedus inierunt, uti Henricum vndique pugnīs aggrederentur. Rudolphus omni se militari expeditione quàm fortissimè munijt. Cùm verò iam Henricus hostes expectaret, Rudolphus in Henrici patriam profectus est non longè ab Herbipoli, quò hic illum infecutus est. Hic inter se pugnam commiserunt, fugatique sunt equites Henrici, adeò ut vel ipse per arma miserè contusus fuerit; sed pedites, quibus fuga adempta erat, penitus interierunt. Atque ita quidem Rudolphus Herbipolim caput Franconiae cepit. Postquam urbem praesidio munijset, tranquillè profectus in Saxoniam, aliquot cum eo pugnas

pugnas commisit. Anno millesimo octuagesimo pugnatum est nouissimè apud Mersburgum, & in ipso conflictu dextra manus Rudolpho amputata est: quam quidem ille (vt fertur) Episcopis suis circumstantibus exhibens; *En, inquit, manus hæc est quâ Henrico fidem confirmari: ipsi vos nunc expendite quàm piè consulueritis mihi, vt ab eo deficerem.* Miserabilis omnino querimonia hæc est, quæ testatur bonum Principem merito hoc suo infortunio fuisse contentum. Dolorem sanè incredibilem hunc ad vitæ exitum perpeßus est, passusque semper iure optimo se isthæc pati, nec iniuriarum quidquam sibi illatum esse. Iam Henricus in fugâ amissus, vt ante septimum diem non fuerit repertus: eius complices filium suum Henricum V. Cæsarem fecerunt: quem postea pater Aquisgrani coronauit, atque inunxit: ac tum profectus cum exercitu in Italiam, cuncta cædibus, direptionibus, atque incendio deuastauit. Roma obsidebatur, & post aliquot conflictus capiebatur. Pontifex fugâ elapsus est in arcem Angelicam, ac Roma insignem passa est deuastationem, anno Christi millesimo octuagesimo primo.

HENRICVS V. cui Germania à patre commissa erat, securus nihil mali omnino metuebat, quòd Rudolphus iam interierat. Ceterùm anno CHRISTI millesimo octuagesimosecundo, Hermannus vir potens, Germanus, nobilis, ab Saxonibus ac Germanis Cæsar efficiebatur. Huic cùm nemo in suâ Prouinciâ, hoc est, in Lotharingiâ & Germaniâ, disciplinâ militari aut opibus par inueniretur, facilè Cæsarem se nominari admisit. Anno millesimo octuagesimotertio, Hermannus per vniuersam Franconiam cum exercitu hostili more profectus est. In eâdem expeditione visa est equitum turma huc illucque diuagari, quorum vestigia reperire nemo potuit. Hac item tempestate Pontifex in arce Angelicâ concludebatur, exspectans interim exitum rei. Henricus IIII. munitionem obsidionemque eâ parte parabat, quâ ab se olim Roma aduersus Solis occasum capta fuerat. Romani viginti dedere obsides, petieruntque diem præscriberet, quo Pontifex Senatusque Romanus ad ipsum venirent. Dictus itaque dies est ad ipsas Kalendas Nouembres: deinde Româ egressus, ad Alpes profectus est, ac præscripto die Romam redijt. Verùm Pontifex in conspectum eius haudquaquam prodijt; sed clàm fugâ Salernum elapsus, omnem istic deinceps ætatem transegit. Postquam verò Henricus IIII. vniuersam Italiam pacasset, Clementem in Pontificis locum substituisset, ab ipsoque imperij signa suscepisset, honorificè cum ingenti hominum multitudine Româ in Germaniam profectus est; urbemque Augustam, ab Saxonibus ac Germanis oppressam, obsedit & deuicit. Anno millesimo octuagesimoquinto, Saxones cum Henrico pacem inierunt, omnesque ab Hermanno simul desciuerunt. Tum Hermannus apud suos atque externos etiam contemptus, in loci cuiusdam obsidione, anno millesimo octuagesimoseptimo, à muliere desuper saxo petitus, ante portam interijt. Anno millesimo nonagesimo, rursus Henricus IIII. in Italiam profectus est, septenniôque istic agitauit: & cùm hinc in Germaniam rediret, concessit Iudæis, vt, qui ad Baptismum velut coacti erant, deinceps liberum cuique esset vel baptizari, vel non. Anno millesimo centesimo quarto, æstate, Herbipoli, quando Sol breuissimas facit vmbras, ingens glaci

*Prodigium
futura
salamini-
tatis.*

ciei

CXXXIII.

MISER QVI MORTEM APPETIT,
MISERIOR QVI TIMET.

Patri Imperij socius fuit annis x x v. solus præfuit x x.

ciei pars ex aëre cecidit, quæ in frustra secata quatuor, portari viris vix quatuor potuit. In Episcopatu Spirensi è pane cruor profluxit: quæ res, iuxta priscas Romanorum historias, portendere dicebatur ciuile bellum maximè horrendum. Anno millesimo centesimo quinto, cùm Henricus IIII. Pascha Moguntia celebraret, Henricus filius patri se in Bauaria opposuit. In primis paternam hæresin, quâ diras Pontificias contemnebat ac ridebat, damnauit, obsequiumque Pontifici Paschali II. pollicitus est. Deinde fœdere cum Principibus inito, omni exercitu aduersus patrem insurrexit; captisque Saxoniar vrbibus, Herbipolim reuersus est. Hinc Episcopum, qui à patre stabat, expulit, aliumque in locum eius suffecit. Atque ita quidem Herbipolitana Ecclesia Romanæ fuit reconciliata. Hinc Norimbergam cum exercitu petijt, eamque spatio duorum mensium obtinuit & diripuit. Tum pater hunc contra profectus, cepit Herbipolim, confodit quotquot filio iurauerant, Episcopum in locum suum restituit, fugauitque alterum, ac filium insecutus est vsque Ratisponam. Conscribebat vndique milites, atque in suâ profectione plerasque regiones per Bohemos diripi permittebat. Iam verò vbi filius exercitum in quinque legiones diuississet, configere cum patre plurimùm affectauit. Vidisses hîc spectaculum vtrîmque horrendum: nam tres dies continuos tot ac tantæ vtrîmque excursions confectæ sunt, vt non pauci ab vtrâque parte interierint. Sed tamen ipso die, quo conflictus habendus esset, Principes, ac præcipui exercitus vtriusque Duces inter se collocuti simul concluderunt, fratribus, hoc est, populo Christiano parcendum, consulendumque esse. Ferunt filium, vbi aciem probè instructam vidisset, ac Marte iam furere cœpisset, totis in patrem membris excandescentem altè exclamasse: Gratias vobis, milites fortissimi, ago immortales, de vestro in me fauore longè promptissimo. Porrò cùm pater cum suis deliberaret, quemadmodum die postero pugnam aggredieretur, præter spem ex Marchione Luitpoldo Duce Bohemiæ audiuit, neminem esse cui pugnare colliberet. Hac re tristis, blandiens subsidia implorauit. Eodem tempore litteræ à filio allatæ sunt, quibus patrem monuit, vt à proprijs sibi ministris caueret. Tum clàm pater profugit Leodium: & ibi eodem anno è viuis excessit.

cessit. Quinquennio autem post, quod excommunicatus obierat, acceptâ absolutione, in Spirensi basilicâ sepultus est. Atque ita quidem filius Imperio solus potitus est anno millesimo centesimo sexto. Cùm iam esset Romam profectus, à Pontifice coronam impetrare non potuit, nisi prius statuere vellet, pro rato habendum porrò esse, & Pontificem & Episcopos sine Cæsaris approbatione & consensu creandos. Quod ubi consentire nolebat, tantus Romæ tumultus excitatus est, ut, nisi suâ ipsius manu vitam defendisset Cæsar, iam periisset. Victore tamen Cæsare, trucidati multi sunt Romani, captusque Pontifex, atque extra urbem abductus. Tum consensit Pontifex, ut eam sibi prærogatiuam usurparent Cæsares, ne Pontifex quis vel Episcopus citra eorum suffragationem designaretur. Quare Romam reuersi, à Paschali insignitus est Henricus diademate imperiali. Ceterum post discessum Imperatoris ex Italiâ, Pontifex concessum priuilegium veluti extortum reuocauit. Tum Cæsar magnâ vi Italiam repetens, fugauit Pontificem, & alium eius in locum suffecit. Intereâ denuò aduersus Cæsarem excitati fuere Saxones, adeò quod iterum Germaniâ discordijs mutuis agitâtâ, infestis copijs vtrimque pugna commissâ sit, anno millesimo centesimo decimo sexto, apud Mansfeldium. Proinde videns Cæsar tragœdiam hanc sedari non posse sine perpetuo conflictu, iure priuilegij sui vtrò cessit. Itaque per hanc occasionem pax inter Pontificem & Cæsarem firmata est, eaque publicè ad Rhenum non procul à VVormatiâ in castris proclamata; adeoque propter initum hoc foedus concordiae publicæ, summa lætitia in totâ Germaniâ coorta est. Decessit hic sine prole masculâ.

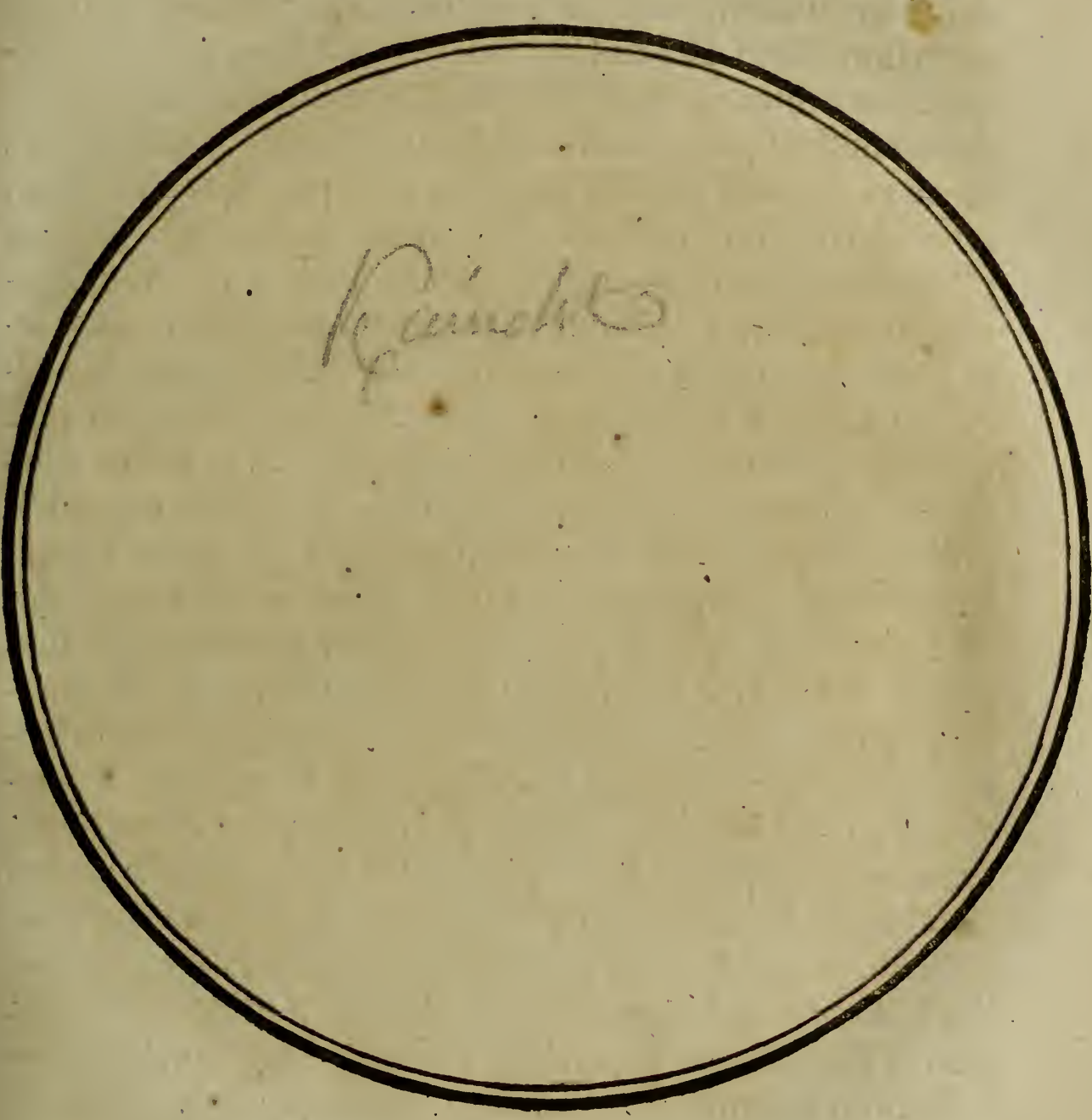

LOTHARIUS III. Saxoniae Dux ab Electoribus Cæsar creatus Henrico V. successit post CHRISTVM natum anno millesimo centesimo vicesimo septimo. Huius Imperium grauissimis subinde insultibus quassatum fuit. Nam & nunc iterum contra hunc ingens & diuturnus tumultus exortus est. Etenim Francones & Sueui, quibus iam diu cum Saxonibus bellum fuerat, ægerimè ferebant Imperij celsitudinem ad Saxones deriuari. Prætereà etiamnum erat Conradus ex sorore Henrici V. prognatus; cui item Franconiae Ducatum concesserat Henricus. Ideo aduersus Lotharium iure ad se Imperium pertinere contendebant. His fauebat Comes Palatinus Godefridus ex Francorum genere oriundus, à quo Conradus Cæsar electus est. Ceterum Bauariae Dux VVelfhus Lothario adhæsit. Vt ergo Conradus Lotharium anteuorteret, Italiam ingressus, Longobardiam occupauit, vbi & ferreâ coronâ insignitus est. Interea à Lothario obsessæ & victæ sunt vrbes, Spira, Vlma, Norimberga, & Augusta; atque inde consecutus est Conradum in Italiam. Proinde vbi cognouit Conradus & vrbes Germanicas amissas esse, & nullam spem præsidiorum expectandam esse ex Germaniâ ad seruandum regnum Italicum; relictâ Italiâ, pacis conditiones apud Lotharium pactus, suscepto Imperio cessit; ac dum vita Lothario mansit, quieuit. Iam verò Lotharius adeptus Imperio Leodium profectus est ad Pontificem Innocentium II. quem Petrus pseudopontifex Româ expulerat. Hunc cum exercitu in Italiam duxit, vi Romam expugnauit, Ianiculumque montem occupauit, ac Pontificem restituit in Basilicam Lateranensem. Quod facinus cum non minùs piè quàm feliciter absoluiisset, à Pontifice Imperij diademate insignitus est. Cumque Lotharius extemplò in Germaniam ad comprimendos quosdam motus in Bohemiâ concitados rediisset, intereaque Innocentius Pontifex à pseudopontifice Româ exactus fuisset, secundo in Italiam iratus cum ingenti hominum multitudine profectus est, debellauitque aduersus Rogerium Pontificis aduersarium ac pseudopontificis amicum terrâ marique; & tandem ex Italiâ ipsum exturbauit. Multas Italiae vrbes Pontifici rebelles (vt erant Albia, Beneuentum,

CXXXIIII.

A V D I A L T E R A M P A R T E M.

Reinhold

In Italiâ morbum contraxit , quo in Germaniâ mortem obiit,
anno Imperij sui XIII.

M m 2

uentum,&c.) deuastauit. Post hæc rursus in Germaniam redire statuit, adeoque profectiorem ex Italiâ adornauit per agrum Tarentinum: ubi morbo correptus in deserto, quod situm est inter Oenum & Licum fluuios, sub pastoris cuiusdam tuguriolo vitâ decessit. Quidam ex Historicis Lotharij huiusce mores recensens, bellatorem fuisse ait strenuum, virum in defendendo acerrimum, in consilijs prudentissimum, aduersarium horribilem Dei eiusque Ecclesiæ hostibus, veri in omnibus amantissimum, æqui item obseruantissimum, ac iniustitiæ contrâ hostem perpetuum; cuius virtus satis in Siciliâ emicuit, atque in Saxoniâ abundè patefacta est: qui etiam dum vixit, nihil detrimenti Imperium Romanum passum est. Petrum pseudopontificem profligauit, Innocentiumque vt verum Pontificem vi restituit. Commendatur etiam plurimùm, quòd iura Romana summoperè amauerit. Nam cùm legum Romanarum libros V Vernherus, quem Accursius Irnerium sæpè nominat, in Italicis bibliothecis repperisset, & in lucem reduxisset, mandauit Lotharius hos publicè in Scholis tractari & prælegi, atque iterùm secundùm eas leges ius dici in iudicijs Imperialibus. Itaque per hanc occasionem in vsum reuocatus est is thesaurus, quo neque vtilior, neque pretiosior esse alius potest. Nam hinc Ius iterùm vniuersæ restitutum est Europæ: siquidem omnes regiones & omnes aliæ leges vtuntur Romano hoc Iure tamquam amissi quadam in æquitate cognoscendâ, quòd honestati publicæ proximè sit accommodatum. Præterea ex reparato hoc Iure iterùm Latinæ linguæ puritas veluti renata florere cœpit; studiaque Iuris tum exorta sunt, ac statim magni & multi præclari Iurisconsulti exstiterunt, quibus & interpretari leges, & in publicum vsum reuocare curæ fuit. Tum Instituta Imperatoris Iustiriani Magni, velut introductorium ac prima Iuris elementa, tradi cœperunt. Tum & Edicta Prætorum atque Ædilium, quæ non modicam Iuris cognitionem continent, prælecta fuere; quemadmodum & res in Pandectis seu Digestis comprehensæ. His accessit Codex, qui statuta constitutionesque Imperatorum complectitur. Quartus denique liber est Authenticorum, quem superioribus idèò adiecit Imperator Iustinianus, vt constitutiones Principum
hinc

hinc confirmaret ac corroboraret. Equidem mirari fauis ne-
 queo, tantam illius temporis homines cognitionem esse con-
 secutos, quo Latinæ linguæ vsus, historiæ, omnes denique Rô-
 manæ disciplinæ veteres erant intermissæ. Quare facilè æsti-
 mare possumus, Iureconsultos illos huius Lotharij temporibus
 non solùm summæ diligentia & sedulitatis homines in studijs,
 sed magnos atque prudentes quoque, & vsu Rerumpublica-
 rum viros exercitatissimos fuisse. Nam sine eâ exercitatione,
 ne possibile quidem fuisset, leges Romanas cognoscere. Ita-
 que illi ipsi doctores Iuris, Azo, Accursius, Bartholus, &c.
 nihilo inferiores censendi sunt veteribus illis Iureconsultis, Ser-
 uio, Vlpiano, Papiniano, &c.

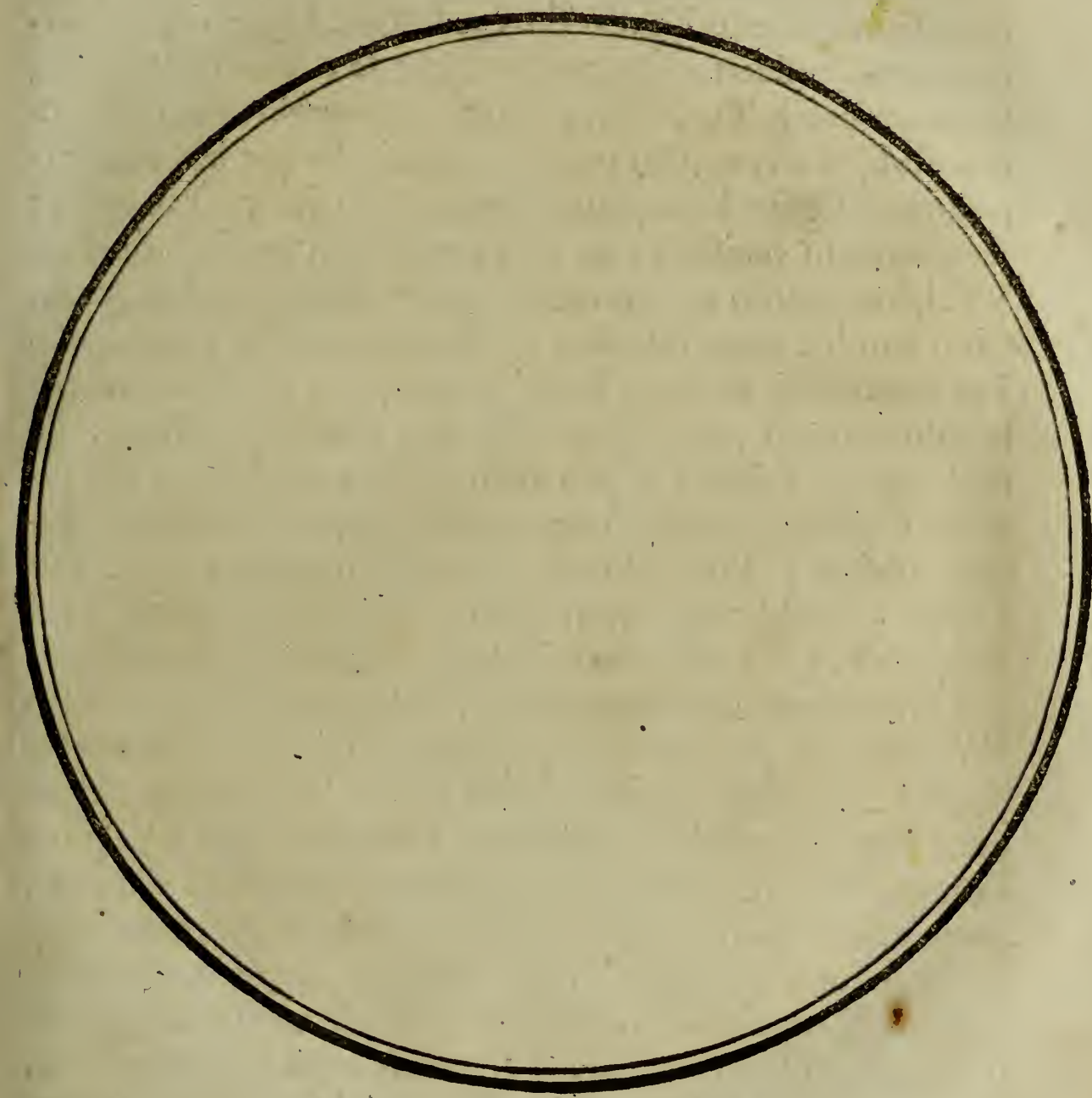

ONRADVS III. Franconiæ ac Sueuiæ Dux , cuius paullò antè mentionem fecimus , Imperium adeptus est post obitum Lotharij anno CHRISTI millesimo centesimo vicesimo nono. Huic Saxones atque alij, qui in electione non adfuerant , restiterunt , quasi haud legitime electus fuisset. Sed ea controuersia facile in Comitij consopita est Bambergæ. Henricus tamen Superbus Bauarorum Dux , gener Lotharij , ipse post soceri obitum rebus præesse maluisset. Habebat siquidem penes se Ratisponæ ornamenta Imperialia ab Lothario relicta, quæ restituere planè nolebat. Tandem verò coactus ea reddidit ; in gratiam tamen cum Cæsare redire non potuit. Henricus exercitum parabat, castraque ad Licum fluuium figebat contra Augustam Vindelicorum, quam occupabat Cæsar. Hic illum veritus, clàm noctu Herbipolim aufugit. Cùm iam Henricus apud Principes quosdam Imperator haberetur , illi adhærebat præter ceteros Hungariæ Rex. Verùm breuî ad Superos migravit Henricus. Tum omnes sese VVelpho Henrici filio dabant , omnemque aditum Cæsari prohibebant, ac vias transitusque Italiæ omnes illi præcludebant , ne Diademate Imperiali insigniretur. Hos contra omni exercitu profectus Cæsar , VVelphum in fugam egit. Deinde & alia pugna commissa est apud urbem VVeinsburgum. Hanc autem ciuitatem obsessam Cæsar deuicit. Mulieribus abire permissum est cum tantâ sarcinâ bonorum , quantum possent ferre: viri autem omnes erant interimendi. Tum mulieres , relictis rebus, viros suos asportarunt. Cæsar insperatam feminarum fidem summoperè mirabatur. Eius frater Fredericus calumniabatur , bonorum , non hominum asportandorum beneficium concessum fuisse. Cui respondebat Cæsar, semel se locutum fuisse, nec id velle reuocare. Adeò insuper hac feminarum virtute delectatus est , vt non modò virorum illis , sed omnium etiam opum copiam fecerit , vt secum auferrent. Inter hos verò motus Pontifex Eugenius III. legatos suos ad Cæsarem misit , vti pararet se cum exercitu aduersus Turcas ac Saracenos ad recuperandam Ierosolymam. Bernardus Claræuallensis Abbas , quem in catalogum Diuorum relatum habemus, ac viri Religiosi alij verbis , quoad potuerunt,

CXXXV.

PAVCA CVM ALIIS,
MVLTATECVM LOQVERE.

Rerum habenas tenuit annos XIII. & mortuus est.

tuerunt , Principes ad hanc profectiōem adhortati sunt . Pararunt igitur se ad expeditionem Ludouicus Gallorum Rex, Henricus Angliæ Rex , & Alphonsus Rex Hispaniæ , ac Germani Principes omnes cum suo Cæsare , qui VVelphum item (quamquam bellum nondum finitum erat) eò impulerunt , vt vnà cum ijs profectus sit . Educti itaque anno CHRISTI millesimo centesimo sexagesimo septimo, incredibilem Hungarorum ac Græcorum multitudinem assumpserunt . Equites erant numero septuagesies mille , exceptis peditibus . Qui quidem exercitus pænè vniuersus seu pressus fame seu aëris inclementiâ, seu etiam copijs Turcarum ac Saracenorum obrutus, cæsus interfectusque est, ac nihil penitus profecit . In hac laboriosâ expeditione Cæsar VVelphum sæpenumerò iuuit . Tandem vt Ierosolymam venissent , ac pars Damascum profecti fuissent, VVelphus morbo correptus est , quare domum redire statuit . Cùm iam hic mare traiectus in Siciliam venisset , conualuit . Hic amicissimè ab Rege Rogerio exceptus , plurimis muneribus donatus est , quibuscum aduersus Cæsarem bellaret . Simul atque VVelphus in Bauariam rediisset, ad bellum sese parauit, Cæsarisque possessiones inuasit , atque Herbipolim grauius obsedit . Vox VVelphorum sub mœnibus erat , *Hei VVelph* ; Herbipolitanorum verò , *Hei Gibelin* . Hinc illud natum est , quòd etiamnum hodie in Italiâ Cæsarianos Gibelinos, Pontificum autem complices VVelphos appellemus . Nam VVelphus hic pro Pontifice pugnabat , sub eius nimirum stipendio , ac titulo Rogerij , quòd Franci Imperatores omnes pænè Pontifici rebelles exstiterant . Postquam verò VVelphus scomma istud audiuiisset , cetera instrumenta bellica dimouit, atque ariete muros crebro disiecit , vrbem euertit , ciues multos interemit , alios captos istinc abduxit , atque arcem denique Flockburgum vi aggressus est . Proinde vbi Franci ac Sueui ad bellum sese parassent, VVelphum armis ita profugarunt, vt cum summo dedecore istinc VVelphi discedere fuerint coacti . Fredericus Barbarossâ (qui non multò pòst Cæsar creatus est , Imperatoris ex fratre nepos, itemque VVelphi huius ex sorore nepos) isti se negotio immiscuit , atque omnem controuersiam diremit . Capti vtrimque dimissi sunt ; resque ita probè

bè est constituta, ut nec Cæsar, nec VVelphus quod timeret, habere posset. Proinde quanta & quàm detestanda bella ex VVelphis hisce ac Gibelinis nata sint, dicetur in sequentibus. Nam præsentia hæc inter Cæsarem & Pontificem bella hinc originem habent. VVelphi Principes fuere semper Sueuorum, ac deinde Bauarorum ex antiquissimâ Germanorum stirpe oriundi; ac primò se opposuerunt Cæsari Conrado II. qui item Dux fuerat Francorum. Anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo primo, Conradus Cæsar ex Asiâ in Germaniam reuersus est. Hic Norinbergam præcipuè exstruxit, ampliauit atque instaurauit; quam Henricus V. planè deiecerat, vastarat, funditusque euerterat. Sic Ulmam non restituit modò (quæ Lotharij III. temporibus diruta ac cladis multum passa fuerat) sed multis etiam priuilegijs donauit. Verùm haud multò post obiit excommunicatus.

FREDERICVS BARBAROSSA Sueuorum ac Francorum Dux, post mortem Conradi patruī legitimo Electorum suffragio Francofordiæ Cæsar creatus est, anno millesimo centesimo quinquagesimo secundo. Hic triennio pacem, iam sepultam pænè, Principibus Germanis restituit. Nam clementiâ & iustitiâ Princeps fuit clarissimus, nec minori tamen audaciâ ac fortitudine insignis, ingenio promptus, corpore validus, consilijs prouidus, negotijs expediundis diligentissimus, militiæ peritissimus, tenaci memoriâ felix, in victos mitis, qui acceptæ iniuriæ facilè obliuisceretur, erga mansuetos denique humanus & benignus, audacibus verò ac superbis durus. Rebus itaque iam in Germaniâ pacatis, ingenti cum exercitu in Italiam profectus, omnem controuersiam sedauit, ac Romam deinceps vt Diademate Imperiali insigniretur, petijt. Verùm Pontifex alijsque Itali memores iniuriæ, quam eius patruo inflixerant, suspicabantur facilè eam hunc vindicaturum. Et cùm primùm ei Tordona resistebat, ipsam cepit, domuitque: ac deinde Romam eo modo profectus est, vt Hadrianus III. ipsum veritus, cum suis Cardinalibus in urbem veterem profugerit. Porro pace tandem impetratâ, supplex Cæsar ad Pontificem ingressus, debito ipsum honore coluit, coronamque Imperij ab eo flagitauit. Interea Romani Germanicum exercitum inopinatò oppresserunt, vt vtrunque cædes plurimæ fuerint perpetratæ. Hinc Cæsar profectus, à Spoletanis in itinere oppugnatus est; ideoque eorum oppidum funditus euertit. Postea per vniuersam Italiam ac Longobardiam profectus, complures rebelles ad obsequium coëgit; reuersusque in Germaniam, Principum amicitiam summo perè affectauit. Mediolanenses quippe aduersus ipsum iam bella parabant. Ducem Bohemiæ, Regem fecit; Marchionemque Austriæ, Ducem: ac Bauariam deinde VVelpho concessit. Interea Mediolanenses multa Cæsariana oppida deuastarunt: quâ de causâ in Italiam cum exercitu profectus est. Antè hunc tamen itineri se tradidit Rex Bohemiæ, ac Brixienfes inuasit domuitque. Tum Cæsar cum multis Principibus illicò subsequutus est: cùmque loca cuncta circiter Mediolanum deuastasset, urbem ipsam obsedit vel integro septennio: tandemque

CXXXVI.

PRÆSTAT VNI PROBO QVAM MILLE
IMPROBIS PLACERE.

Post multos labores & æumnas per xxxvi. annos pro
Imperio exantlatos, tandem submersus periit.

que post grauissimas sanè pugnâs ab Cæsare capta est. Quid-
 quid hinc spoliârum collectum est, tam virorum quàm femi-
 narum ac puerorum, id omne in Germaniam abductum est.
 Eorum Principem sub mensâ non secus atque canem in pran-
 dijs alebat: deinde & ille captus in Germaniam transmissus est,
 multisque ibi annis in vinculis detentus. Cæsar urbem solo
 adæquauit, eamque aratro ita euertit, vt velut ruina perpetuò
 esset mansura. Multæ hoc tempore ciuitates item fuere euer-
 sæ cum Mediolanensibus idem sentientes. Tum VVelphus à
 Cæsare defecit, ac filium suum iuniorem VVelphum Tusciæ
 Principem fecit, reuersusque est ex Italiâ in Germaniam. Hinc
 magna in Germaniâ orta sunt inter Comitem Tubingiæ &
 VVelphum bella: quare & Cæsar ad componendam pacem in
 Germaniam redijt. Intereâ obiit Pontifex, successitque in Pon-
 tificatum Alexander III. Quamquam verò legitimè creatus
 fuerat, multa nihilominus suffragia habebat Octauianus qui-
 dam, electusque erat; non obstante altero, à multis, ac Victor
 appellatus. Hic ad Cæsarem profugit, Alexander autem ad
 Philippum Gallorum Regem; illeque ab hoc, in Concilio Cla-
 remontensi, cum Cæsare execratione petitus est. Cùm iam
 Alexandro Romani magis fauebant, accersitus est ab illis è
 Galliâ Romam. Hinc oppida quædam Italiæ spem magnam
 concipiebant vindicandi se in Cæsare: ideoque Pontificem Cæ-
 sar exosus, quatuor continuò Pontifices aduersus illum creabat;
 fatigabatque adeò Ecclesiam, vt iam, perituram quisque facile
 timeret. Pontifex excommunicatum Cæsarem vbique publi-
 cabat. Sed ne id quidem proficere quidquam potuit: nam Im-
 perator cuncta Pontificis bona, iura, possessionesque ad se ma-
 gis magisque rapiebat, veniebatque cum ingenti exercitu in
 Italiam anno millesimo centesimo sexagesimo septimo, atque
 vniuersa denique funditus deuastabat. Dum iam Anconam
 obsideret, prope Romam Tusculanum venit Colonienfis Epi-
 scopus tamquam pacis conciliator. Sed hunc Romani armis
 obruebant, subsidioque illi erat Moguntinus Episcopus; ac res
 in eam pugnam deducta est, vt Romanorum interierint quin-
 decim millia. Intereâ cum vniuerso exercitu Romam obside-
 bat Imperator, expugnabatque Vaticanum cum D. Petri Basi-
 licâ.

licâ. Verùm Pontifex noctu clàm ad Gallorum Regem profugit, indeque in Angliam & Hispaniam. Cæsar Principes suos Germanos in multis Italiæ locis Duces creabat, atque inde in Germaniam reuersus est: nam eius exercitus peste propemodum interierat. Anno CHRISTI millesimo centesimo septuagesimo vinculis elapsus est Dux Mediolanensis; atque habitu rustico in Italiam reuersus, dispersam multitudinem conuocabat, Mediolanumque iterum vi ædificabat. Etiam Pontifex in Italiam redijt: huic urbem collapsam quidem antea restaurabant, appellabantque Alexandriam. Cæsar autem pacis semper amantissimus id ei facile permittebat. Porrò anno millesimo centesimo septuagesimo quinto, Itali pristinam suam inconstantiam renouarunt, & cum Longobardis aduersus Cæsarem conspirarunt; atque omnes Cæsaris ministros præscripto die enecarunt, nudosque aliquot profligarunt. Hæc verò defectio adeò profectò Cæsarem mouit, vt iam quartò in Italiam profectus sit. Sed ne noui in Germaniâ tumultus exorirentur, filium suum Henricum iuxta se Romanorum Regem creabat.

ENRICVS VI. relictus erat in Germaniâ, sed Otho-
nem ac Philippum eius fratres pater Fredericus cum
vniuerso exercitu in Italiam secum assumpserat, ob-
sidebatque Alexandriam oppidum iam recens exstru-
ctum. In hac obsidione nihil perfecit Fredericus, quod ab eo
Henricus VVelphus defecerat occasione excommunicationis.
Suspiciantur aliqui ad hoc ipsum ære fuisse conductum. Hunc
subsecutus est Fredericus, supplexque orauit, ne se defereret:
at frustra. VVelphus enim in Germaniam venit, concitauit-
que ingentem tumultum aduersus Fredericum. Igitur coactus
Fredericus Italiam relinquere, in Germaniam reuersus est, pro-
fugauitque VVelphum in Angliam; ac Bauariam donauit Otho-
ni à VVitelsbach. Rebus ad istum modum pacatis, in Italiam
rediit anno millesimo centesimo septuagesimo sexto, venitque
cum exercitu Comum. Hic ipsum Itali exspectarunt. Verum
impressionem in eos tribus copijs fecit. Germani ardore belli
ordinem neglexerunt, sed Fredericus suâ manu plurimos in-
terfecit. Equo confosso deiectus est, adeo vt tam sui quàm
hostes mortuum ipsum esse arbitrarentur. Quæ res tantum
addidit animum Italis, quod in fugam Germanos egerint, eo-
rumque signum Aquila in hostium manus deuenerit. Multi
Principes, Nobiles, ac præclari in eâ pugna interierunt. Otho
Cæsaris filius Venetias ad Pontificem captus abductus est. Im-
peratrix Comi agebat, vestesque induebat funebres, ac mari-
ti sui corpus inquiri mandabat: Sed quinto die post Frederi-
cus Papiæ visus est. Hic Principes & Episcopi multa illi mini-
tabantur, nisi pacem concordiamque cum Pontifice breuî ini-
ret; nempe alioqui ipsum ad vnum omnes defererent, alium-
que Cæsarem ab Electoribus postularent. Quare Imperator
pacem à Pontifice efflagitauit. Verum Pontifex voluit, vt ipse
Venetias veniret: neque enim alias pacis condiciones vllas ad-
mittebat, quàm vti penitentiae loco faceret, quidquid ei esset
iniuncturus. Cui rei vt paruisset, iussit Pontifex, vt pro
D. Marci foribus humi se prosterneret. Tum ipsum Pontifex
publicè pedibus conculcavit, scriptum esse inquires: *Super
aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draco-
nem*. Proinde Cæsar exhiberi eam à se humilitatem dixit non
Alexandro,

CXXXVII.

QVI TACENDI NON HABET ARTEM,
NEC LOQVENDI NOVIT
OPPORTVNITATEM.

Mortuo patre, VII. annos cum fratre regnavit: in Sicilia
non sine suspitione veneni obiit.

Alexandro , sed Petro. Ad quæ respondit Pontifex : Imò & mihi & Petro. Atque ita miser humi leuatus est. idque contigit Cæsari Frederico viro fortissimo. Porrò miserabili hac transactione factâ , senio confectus , in Germaniam reuersus est, Imperiumque Henrico filio auctoritate & consensu Electorum omnino tradidit. Othoni concessit Burgundiam , ac Fredericum Sueviæ Ducem fecit. Cùm iam vbique pax esset publicata, maximo apparatu & multorum Principum comitatu cum filio Frederico per Hungariam Constantinopolim profectus est: inde traiecit in Asiam Ierosolymitanæ vrbis recuperandæ causâ. Cepit in Cilicia multas potentissimas vrbes; Turcasque ad eò prostravit , vt numquam talem interitus sui timorem habuerint. In Syriâ ipsi multarum ingentium ciuitatum mœnia solo æquabant , cùm diffiderent se eas retinere non posse. Proinde vnica hora infelix omnem Christianorum spem abstulit. Nam Fredericus senior caloris causâ equo in rapidum amnem ingressus est, & strenuissimus Heros in vndis periit. Eius corpus Tyrone sepultum est : ac Fredericus filius exercitum Antiochiam ducebat; vbi item obiit partim mœrore , partim ægritudine. Atque ita Imperium plenè ad Henricum VI. deuolutum est , anno millesimo centesimo nonagesimo primo. Hic primum bellum gessit aduersus Colonensem & Leodiensem Episcopos. Sed in eo tumultu Leodiensis Episcopus ferro confossus est; & hoc casu permoti alij quieuerunt ab incepto , & vltro paruerunt. Postea Henricus Romam profectus est , vt Diademate Imperiali insigniretur. Verùm Cælestinus III. Pontifex id ei recusauit, ni prius Siciliam atque Apuliam Romanæ Ecclesiæ suis sumptibus recuperasset , tributariamque fecisset. Atque eâ conditione despondit ei Pontifex Constantiam Rogerij Regis filiam annos sexaginta natam , vt eâ occasione Regnum Siciliae ad ipsum quasi pertineret. Igitur Henricus tertio die post factam coronationem copijs instructus Neapolim profectus est; sed minimè eam cepit. In discessu Constantiam coniugem Cæsaris Siculi captam abduxerunt. Pontifex eos omnes excommunicauit, donec Cæsari vxorem restituisent, Verùm excommunicationem illi Pontificis deridebant. Tum Cæsar Pontifici pollicebatur eam se iniuriam grauiter vindicaturum.

rum. Deuastabat primò extremos Italiæ fines, dein inuadebat Siciliam, magnamque sæuitiam exercebat. Vniuersi Nobiles ac Principes Regni apud urbem Catanam contra illum profecti sunt. Hic pugna commissâ est acerrima, ac tandem profugerunt in urbem. Cæsar quoscumque trucidabat: capiebat eius oppidi Episcopum; ciuitatem ipsam incendio deuastabat, ut nec templo quidem pepercerit, quod multis hominum generibus confertum erat, quos omnes miserè cremabat. Postea autem nulla ei ciuitas resistere potuit. Quotquot habebat Nobiles, excoriat; ac plerosque Comites luminibus ex gratiâ priuauit. Cuidam, quod se regio stemmate prognatum iactitasset, coronam ferream clauiculis capiti inflixit. Quosdam denique veribus affixit, aliosque stipiti alligatos concremauit. Quâ quidem re ingentem terrorem populo incussit. Postquam iam Siciliam recuperasset, Ducatum Franconiæ ac Sueuiæ in Germaniâ cum Imperiali dignitate fratri Philippo concessit, eò quod nullos se ex eâ vxore suscepturum liberos sperabat.

PHILIPPVS III. cui magis Imperium administrare conueniebat quàm fratri Henrico, Princeps sanè erat ingeniosus, eloquio facundus, atque acumine patri Barbarossæ quàm simillimus. Hic, dum frater in Sicilia agebat, prudenter Imperium in Germaniâ administrauit. Verùm mox rarum quiddam atque insperatum audiuit, nempe fratris coniugem vetulam illam vterum gestare cœpisse. Quare dum partus instabat, Henricus edictum promulgauit, vt si qui in pariundo adesse velint, ij Panormum venirent. Hic extra urbem tentorium fixit, ac Constantia Imperatrix palàm omnibus filium enixa est: qui paulò post vt Cæsar nobis Fredericus II. appellabitur. Hinc Cæsar cum vxore ac filio Falernum profectus, tantâ in urbem pompâ introductus est, quantam fuisse vmquam haud memini. Nobiles, ciues, puellæ ac pueri, suo quisque ordine, educti obuiam Cæsari, omni ipsum musicorum instrumentorum genere magnâ cum lætitiâ in urbem deduxerunt: vulgus autem humi prostratum terram honorificè osculabatur. In hisce regionibus tam ingentem repperit thesaurum, vt suis impensis exercitum in Asiam aduersus Turcas miserit. Post hæc duos Comites, atque Episcopum vnum, tamquam obsides secum abduxit, vt illi magis essent fidi, ac promissis fidelius starent. At simulatque hic tergum verterat, defecerunt: ideoque vt oculis obsides priuarat, in Germaniam reuersus est. Hic tantum apud Principes egit, vt Fredericum filium adhuc puerum consensu Electorum Cæsarem crearit, quò tam cum Philippo quàm post ipsum imperaret. Electio hæc sigillatis tabulis confirmata est: ac deinde Henricus in Siciliam redijt. Anno millesimo centesimo nonagesimo octauo obiit. Ferebatur autem publicè veneno ab vxore necatus, quòd eius prosapiam varijs cruciatibus interesset. Philippus frater eius eâ tempestate Germaniam egressus, in Siciliam proficisci decreuerat; ac Montisfalconem cùm peruenisset, fratrem obiisse accepit: concitatusque tumultus est præcipuè contra Germanos, qui tum in Italiâ agebant; quare Philippus ex Italiâ magno labore in Germaniam redire debebat. Hic Coniurati iam alium Imperatorem eligere studebant. Quapropter Philippus ad Rhenum profectus, legatos suos

CXXXVIII.

QVOD MALE COEPTVM EST,
NE PVDEAT MVTASSE.

Postquàm laboriosissimè decem annis imperasset,
ignominiosè trucidatus est.

suos misit, ut impediret, ne quis Cæsar in alicuius præiudicium crearetur. Nihilominus eâ tempestate designatus est Imperator Bartholdus Dux Zeringensis. Cum iam Philippus animaduerneret Principes haud velle à sententiâ discedere, in oppido Mulhausen cum ijs Principibus qui à se stabant concilium habuit, atque à Suevis, Saxonibus, Bauaris, Bohemis, alijsque Principibus Cæsar creatus est: ex quâ re ingens postea dissidium natum est. Nam cum Bartholdus suam imbecillitatem agnosceret, Cæsar esse haud voluit; venitque ad Philippum, atque ipsum inaugurauit. Id verò ubi olfecit Innocentius III. Pontifex, sollicitauit seriò Principes Electores, ut alius Imperator eligeretur: indicans apertè se Philippum Francum illum ac Gibelinum ceu Imperatorem ferre non posse; exosus quippe erat vniuersum illud genus. Quare, ni paruissent, velle se dicebat Philippo Imperialem coronam adimere, aut Pontificiam infulam ab eo eripiendam. Cum hanc Pontificis mentem intellexissent, accerserunt Othonem VVelfum ex Angliâ; hunc Coloniae Cæsarem crearunt. Id sanè Pontifici optimè placuit, ac Philippum excommunicauit. Verùm Otho ad duos Cardinales à Pontifice missos venit Herbipolim, in patriam Philippi. Hic inter mortales seminari coeperunt discordiæ, inimiciæ, perfidiæ, periuria, ac proditioes, quibus alter alterum exstirpabat, diripiebat, atque interimebat: ex quibus item nata sunt incendia, vastationes, bella, cædes, furta; atque id genus multa alia scelera tum in publicum prorepserunt: quod etiamnum hodie multo sanguine constat. Nam Discordia omnium malorum mater quiescere haud voluit; ac multò minùs Germani, quibus fas omne inuisum, qui que id tantum operam dant, ut alter alterum gloriæ ac bonorum gratiâ extingueret: & quod deterius est, si hoc cessauerit, tum in se odia conuertunt. Hos eò impulit pestis illa Discordia, ut cum summo Imperij detrimento ac probro Imperiale Diadema pretio venale fuerit; quodque antea sigillatis tabulis confirmatum erat, in eo nunc iuramentum omne fidemque fregerint. Sed interim tamen fortunauit Deus res Philippi, adeò quòd Imperium per totam vitam suam administrarit. Primum in Alsatiâ profectus, Argentoratum cepit, & Episcopum ad deditionem

deditionem coëgit. Interea temporis Otho omni crudelitate (vir enim erat ferox) Spiras usque peruenit; sed inde à Philippo in Saxoniam retrò fugatus est: & subsequente iam Philippo in Thuringiam, conuenerant eò Rex Bohemiæ ac Comes Thuringiæ. Sed hi pugnam detrectantes, Philippi Imperio se subdiderunt, qui ab eo metu excommunicationis defecerant. Postea & Coloniensi vrbe obsessâ, adegit ad deditionem Episcopum; qui & Philippum Aquisgrani Imperiali Diademate donauit. Non multò post armatus Otho Episcopum Coloniensem profligabat. Tum verò Coloniam reuersus Philippus, aliquot prælia commisit cum Othone, & victoriam adeptus est: ceterum Otho in Angliam profugit. Tandem ubi iam vidissent Principes infirmatas partes Othonis, miserunt legatos ad Pontificem de concordia ineundâ inter Papam & Philippum; præterea vt & Otho in gratiam reciperetur. Itaque missis à Pontifice in Germaniam Legatis, absolutus est ab excommunicatione Philippus; & transactio quoque facta est, vt Philippi filia Othoni nuberet. Porro sancito iam hoc fœdere, egit postea Bambergæ Philippus; & die quodam, cùm esset ei à medico vena incisa, & nihil iam mali optimus Princeps suspicaretur, ac solus in conclauis non haberet plures secum præter Cancellarium & Dapiferum, quidam conclaue ingressus, ferro obruit inopinatum, interfecitque.

THO V. post defunctum Philippum Imperij celsitudinem rursus adeptus est anno CHRISTI millesimo ducentesimo nono. Natus hic est, ut paullo antè diximus, ex sanguine VVelphorum, qui Duces olim fuerant Bauariæ, Sueuiæ, & Saxoniae. Et, ut refert Carion, pater eius Henricus VVelphus postquam à Frederico Barbarossâ pulsus ad Regem Angliæ generum suum profugisset, reuersus factâ transactione Ducatum Brunsvigensem obtinuit. Iam verò Otho hic Romam confestim profectus, Imperiali Diademate à Pontifice Innocentio III. insignitus est. Nec mora, Ecclesiastica bona ad se rapuit, quemadmodum & Philippus fecerat, Ecclesiamque se velle instaurare dicebat. Hinc sibi Ecclesiasticos habuit egregiè iratos. Deinde præter iuramentum, quo de more Sedi Romanæ deuinctus erat, cuncta Pontificiæ ditionis oppida hostili manu capere conatus est: & quamquam sæpius à Pontifice iuramenti præstiti indies admoneretur, uti bona Ecclesiæ per vim subtracta restitueret; nihilo certè plus actum fuit, quàm si surdo fabula narrata fuisset. Tum autem à Pontifice anathemate notatus ita induruit, ut itinera cuncta Romana latrocinij, cædibus, rapinis, alijsque modis ceu Pontificius hostis infestissimus opplerit. Quâ occasione ipsum Pontifex Imperio deiecit; ac præcipuos Imperij Principes, qui Othoni iurauerant, suo iuramento absoluit. Defecerunt itaque ab eo Rex Bohemiæ, Comes Turingiæ, Archiepiscopus Moguntinensis & Treuirensis, Dux Austriæ, atque ex Equestri ordine optimi quique. Quare in Pontificem nimis quàm exardescens, velut ex professo Sacerdotum aduersarius effectus, totam ferè Italiam oppressit, & ad se rapuit. His cum necdum contentus esset, sed æquè fureret ac sæuiret, Concilium cum Religiosis celebrauit, in quo Cæsarem improbum inualidumque declarauit. Atque ita Otho Imperio deiectus est. Hinc Pontifex Moguntino Episcopo mandauit, uti Othonis deiectionem ab Imperio per vniuersam Germaniam publicaret, ne quis deinceps sub poenâ vindictæ Diuinæ atque excommunicationis ipsum pro Imperatore coleret, aut obsequium aliquod præstaret, iuramenti absolutionem ijs iniungens, qui ipsi olim iurauerant; concedens item omnibus, qui se illi opponebant,

CXXXIX.

STREPIT ANSER INTER OLORES.

Cùm præsuiſſet IIII. annis , Imperio detrufus,
à Pontifice anathemate iâus obijt.

opponebant , indulgentiam ac peccatorum omnium remissionem . Mandatum hoc Episcopus gnauiter exsecutus est : sed hinc grauius Principes exterriti , suspicabantur facilè bella pro foribus adesse . Tum ab Othone stabant Henricus Comes Palatinus Rheni , Henricus Dux Brabantiae , & plerique Principes alij : qui omnes aduersus Episcopum Moguntinum profecti , vniuersum Episcopatum direptionibus , incendio ac ferro deuastabant . Quod ubi Otho in Italiâ intellexisset ; è vestigio in Germaniam reuersus , omnia mutata , ac plena tristitiæ , inobedientiæ , & tumultus offendit . Norinbergam accersuit Principes , quos sibi etiamnum fauere cognouisset , obsecrauitque eos uti pro paternâ sanctione tuendâ fortiter vellent dimicare , ne & Imperium simul & Principatus suos amittant : nam si ad Pontificis ambitionem conniuerent , deiectionemque Imperatorum ita admitterent , fore certò crederent , Principum electionem subitò interituram . His Principes aliquot in suam pertraxit sententiam : quorum præsidio profectus est in Comitem Turingiæ (qui à Pontifice aduersus ipsum item stabat) cepit oppida castraque , quæ cuncta solo æquabat . Tum Tribock militari instrumento primùm vsi , totam prouinciam miserè sunt depopulati in fines vsque Saxoniae . Hinc Principes fracti iuramenti in Henrico VI. memores , vastationem hanc instar vindictæ Diuinæ acceperunt , simulque Cæsarem elegerunt Fredericum Henrici VI. filium Regem vtriusque Siciliae . Interea Dux Brabantiae Antistitem Eburonum profugauit , Leodium trucidatis incolis cepit ; & quidquid erat vel cœnobiorum vel templorum , id omne prorsus diripuit . Ut iam Otho aduentum Frederici II. accepisset , expeditionem mox in Sueuiâ parauit ; illique obuiam profectus ut in Imperium ingressus auerteret , Brisiacum venit . Verùm ciues tantum concitarunt tumultum , ut vrbe iterum exactus sit . Tum quisque ferè in necessitate ab Othone deficiebat , adeò ut in Saxoniam cedere cum exiguâ militum manu pudefactus debuerit . Ad hæc item Pontifex Philippum Francorum Regem aduersus Othonem pertraxit . Otho autem præsidia nactus erat ex Angliâ , parabatque se aduersus Fredericum : interim cuncta oppida ad Rhenum sita Fredericus occupabat , ac totum pænè Imperium .

Cùm

Cùm iam Gallorum Rex à Pontifice in Othonem concitatus aciem suam in campum eduxisset, mox etiam Otho cum suis præsijs aduersus hostes egressus est, nominatim autem cum Rege Angliæ, Duce Brabantino, ac Ferdinando Comite Flandriæ: pugnaque commissâ apud Tornacum acerrimâ, Rex ipse Gallorum equo deiectus erat: tamen Gallicus iste exercitus adeò Othonianos comprimebat, vt in fugam acti, turpiter bello deficere debuerint. Quæ res ita Othonem mouit, vt hinc breuî ex merâ animi tristitiâ obierit. Atque ita quidem hic Cæsarum rebellissimus egregias Pontifici rebellionis suæ pœnas dedit, vt ceteri cautiores Pontificem Dominum suum & colere & obsequi discant. Prætereà & diris Pontificijs notatus infelicitè obiit, perpetuò Pontificis iudicio condemnatus. Rex Galliæ, Pontificis nomine, Regem Angliæ Regno exigere conatus est; ac duorum conflictuum victor, in eam necessitatem coërcuit, vt Regnum suum Pontifici, reliquisque Petri successoribus tradiderit; ac deinceps Angliæ Reges illud ipsum Pontifici acceptum tulerint, quotannisque Sedi Romanæ pendere debuerint auri marcas centum.

FREDERICVS II. cum exercitu Rheno Moguntiam deuenit ; quò & Electores accersuit , conuenerunt-
 que omnes Episcopi atque vniuersi pænè Germaniæ Principes. Hinc Coloniam ac deinde Aquisgranum profectus est , vbi vnctus Imperiali Diademate insignitus est anno CHRISTI millesimo ducentesimo decimo nono. His rebus ita in Germaniâ gestis Romam petijt, coronamque Imperij ab Honorio III. Pontifice accepit. Priùs tamen sanctissimè polliceri debuit , defensurum se pro virili patrimonium S. Petri, & ab omni hostium impetu vindicaturum , aucturum denique se illud ipsum velut infensissimum Ecclesiæ hostibus aduersarium. Post coronationem verò Cruce signatus, palàm omnibus promisit pugnaturum se , quantum possët , aduersus Ecclesiæ hostes in Asiâ. Iam in Tusciâ Comites duo ex VVelphorum genere orti occupant vrbes quasdam , quæ ad Imperium pertinebant. Hos aggressus Fredericus profligauit, atque vrbes captas Imperio recuperauit. Expulsi autem Comites ad Pontificem profugerunt , à quo recepti sunt in defensionem ; & præcepit Frederico, vt eos in vrbium ablatarum possessionem restitueret. Id verò facere recusantem Cæsarem excommunicauit Pontifex. Fredericus Romam profectus , crudelissimè cum Sacerdotibus egit. Pontifex execrationem aggrauabat, minitans, ni desisteret , abdicaturum se illum Imperio : quod etiam factum est. Quoscumque subditos ab iuramento Cæsari præstito absoluebat. Fredericus è vestigio in Germaniam reuersus , Pontificis iniuriam magnoperè questus est, quasi qui ampliationem Imperij impediret, atque Imperialia iura ad se raperet. Quibus tantum ab Electoribus impetrauit, vt filium suum Henricum Imperij consortem fecerint. Id verò ita gestum est in comitijs Herbipoli habitis. Postea Henricus VII. Aquisgranum ductus, ab Colonienfi Archiepiscopo Romanorum Rex coronatus est. Proinde in hoc tumultu Romam venit Ioannes Rex Ierosolymitanus (quamquam enim Ierosolyma vrbs iam antea amissa erat, tamen titulum adhuc & nomen eius Christiani retinebant, sperantes eam se recuperaturos) atque opem à Pontifice petijt, impetrauitque vt absolueretur Fredericus anathemati obnoxius. Quod hac quidem lege

CXL.

COMPLVRIVM THRIORVM

EGO STREPITVM AVDIVI.

Sexagenarius fermè & XIX.annorum Imperator, Regno expulſus,
poſt multas ærumnas tandem ex filij inſidijs perijt.

lege Pontifici placuit, si Crucem accipere, aduersus Ecclesiæ hostes pugnare, atque ipse cum exercitu in Asiam proficisci vellet. Consensit itaque Fredericus ad exercitum parandum vtrò, & Rex Ioannes filiam suam illi in matrimonium tradidit, vt post eius obitum Ierosolymitani Regis titulum præ se ferret: vnde id quoque hodie est, quòd Regni Ierosolymitani titulum vendicant sibi Siciliae Reges. Vt autem Fredericus Brundusij in morbum incidisset, ac profectionem paullo distulisset; minatus ei Pontifex, nisi vt pollicitus erat, pergeret, stricturum se in illum anathematis spiculum denuò. Post aliquam dilationem Fredericus tandem traiecit in Asiam, sed breuè redijt. Quod vt animaduertit Pontifex, iterum diris suis notauit Cæsarem: sed his foret absoluendus, vbi in Asiam profectus fuerit. Cùm iam Fredericus videret se, vellet nollet, proficisci debere, iterum anno millesimo ducentesimo vicesimo octauo in Asiam traiecit, & negotium ita confecit, quòd à Turcâ non Ierosolyma solum, sed multæ etiam aliæ vrbes vtrò ei sint redditæ. Quare Fredericus Ierosolymæ coronatus est, ac pacis fœdera cum Turcâ sancijit decennij spatio. Significauit hæc omnia per epistolam Pontifici Gregorio: Honorius quippe obierat. Iam ab excommunicatione ipsum absolvere noluit Pontifex ob dissidium VVelphorum. Præterea & tota Italia iam ei rebellis erat, occupatque per vim vrbes aliquas in hereditario eius Regno Siciliae. Itaque hac necessitate coactus est Fredericus redire in Siciliam, & hereditarium Regnum suum ex periculi metu eripere. Nihilominus tantâ demissione absolutionem postulauit, vt promitteret se à Pontifice Siciliam Regni feudum accepturum. Ad hæc & Principes Germanos vocabat in Italiam, vt vel per eos controuersia inter se & Pontificem transigeretur. Proinde liberauit Gregorius Cæsarem anathematis diris anno millesimo ducentesimo trigésimo. Ceterum hoc anno Romæ cuncta infelicer succedebant:

*Roma instituitur
veterum
Magistratus
Anno
1884. ab
Vrb. cōd.*

siquidem ingens exortus tumultus est. Romani Pontificem ferre amplius denegabant, Consulesque duos creabant, quibus solis (vt ante Papatum) fas esset cuncta pro arbitrio administrare; nisi quòd summa Imperij auctoritas penes Cæsarem staret, qualem olim habebat Dictator. Multis Sacerdotibus noua hæc

Magistratus

Magistratus constitutio non admodum displicuit, hortatiq̃ue sunt populum vti à Pontifice deficerent. Itaque profligarunt Pontificem Perusium; vbi ille egit annis duobus ac mensibus quatuor. Intereà multi in Italiâ se Frederico adiungebant. Nam <sup>VVelpho-
rum ac
Gibellino-
rum ori-
go.</sup> diuisa tum erat Italia in VVelphos & Gibelinos: de quibus consule paginas 282. & 284. Pontifex grauissimâ necessitate compul-
sus, Crucem & Indulgentias publicauit aduersus Fredericum, perinde ac manifestè impium, & profanatorem Religionis. Tulit id multò ægerrimè Fredericus, obsedit Romam; sed re infectâ discessit, ac Rauennam Imperialem urbem cepit. Tanta hîc tamq̃ue potens VVelphorum ac Gibelinorum factio exorta est, vt Italiæ interitum haud dubiè timerent. Nusquam in urbibus tutum erat à factionibus, adeò vt Magistratus populusq̃ue inter sese diuisus esset. Clâm multæ variæq̃ue fraudes ac calliditates vtrimque sunt tentatæ; vt quibus alter alterum dolis, cædibus, rapinis, alijsq̃ue modis opprimere, extirpare, & delere potuit, id actum planè sit. Duces Pontificij exercitus erant VVelphi duo Comites in Thusciâ; qui incredibilem vbiq̃ue crudelitatem perpetrarunt.

HENRICVS VII. Frederici II. filius, Imperium vi,
 quoad potuit, in Germaniâ conseruabat, ne quâ par-
 te deficeret, cum iam velut ruinam certò minitaba-
 tur. Nam & variæ nascebantur hæreses ex Pontifi-
 ciæ dignitatis contemptu: quare ab Episcopis hæreticorum in-
 quisitor constitutus est Monachus quidam nomine Conradus
 à Marborch. Hic Erfordiæ quatuor hæreseos condemnatos
 igni adiudicauit. Præterea quosdam hæreticos è latebris in lu-
 cem protraxit; quos item combussit. Ferunt multos ipsum in-
 noxios è medio sustulisse: cum enim quispiam ad illum esset
 delatus, indictâ causâ sententiam tulit, ac proclamauit: Ab-
 ripite impium hæreticum, ac comburite. Cum igitur Comes
 Senensis item hæreseos falsò esset accusatus, Henricus vt Co-
 mitem hunc absolueret, Comitiorum Moguntia ab Episcopis,
 Principibus, & Abbatibus multis celebrandorum diem dixit:
 horum omnium sententijs Comes vir Christianus ac piè de Re-
 ligione sentiens declaratus est. Quamobrem Conradus Mona-
 chus vniuerso populo, tam nobilibus quàm plebeis, odio esse
 cœpit; vt qui sub prætextu hæreseos complures tam Religio-
 sos quàm profanos contra ius fasque igni adiudicarat & com-
 bufferat. Nam statim eodem illo die, quo quis erat accusa-
 tus, nulla cadebat appellatio; sed vix dictâ causâ in ignem
 conijciebatur: adeò vt visum sit, Monachum magis oblecta-
 tum fuisse in multis condemnatis, quàm in ijs quos innoxios
 deprehendisset. Vt ergo animaduertit rem eam sibi dedecori
 fore, Moguntia egressus, in itinere occisus est. Hac tempesta-
 te Fredericus Cæsar bella grauius aduersus VVelphos in Longo-
 bardiâ gessit. Pontifex interea egit cum Henrico atque alijs
 Principibus, vti à Frederico deficerent, & sese Longobardis
 clàm fœdere adstringerent. Interim quoque Pontifex Romam
 redijt, missiliaque pecuniaria in vulgus proiecit, ac blandis pro-
 missis quemque solatus est, exceptis Cæsarianis. Sacerdotes,
 qui ad Fredericum confugerant, excommunicatione vt hære-
 ticos notauit. Postea profectus Pontifex Rearmam est, deinde
 Messanam, Spoletum, & tandem Anoginam. Tum Romani
 confestim se ad Fredericum Cæsarem reiecerunt. Senatus rur-
 sum edicta sententiasque pronuntiabat. Cæsarem in omnibus
 sequebatur,

sequebatur, tributa vectigaliaque à Romanis iterum Cæsaris nomine exigebat, recipiebatque. Fredericus Cæsar pacem cum Pontifice libens iniisset; subsecutus ipsum est Areaten, ac concordiam vltro efflagitauit. Tum id Pontifex ijs conditionibus admittebat, si promitteret in puniendis Romanis opem se adhibiturum, restitutumque quidquid ad Ecclesiam pertineret, atque horum obsidem si filium suum Henricum daret. Præterea præcipiebatur Monteflasconem ad Pontificium exercitum proficisci; ut suis ac Pontificis militibus Romanos oppugnaret. Rem Fredericus aggreditur, signa explicat, euoluit, & in altum aduersus Romanos leuat: sed eius milites pugnare contra suos, & qui vnà Cæsari iurarant, detrectabant. Tum rectà Fredericus Pisas profectus est, & inde in Germaniam, comprehenditque Henricum filium, atque in Siciliam ablegauit. Id verò Principes multi ægerrimè ferebant, qui hinc conspirationes aliquot fouebant. Etiam Longobardi arma parabant: quare Fredericus cum exercitu aduersus hos profectus est in Italiam; atque hinc multi passim exorti sunt tumultus. Tum Fredericus ad Pontificem scripsit, petijtque, uti aduersus rebellem suum filium litteras promulgaret Pontificias, ut cunctæ nationes ab Henrico ad se deficerent: quod ita actum est. Hinc Henricus perpetuis carceribus mancipatus est. Narrant aliqui ipsum iussu patris in carcere fuisse enecatam. Anno CHRISTI millesimo ducentesimo trigesimo sexto, Oratores suos ex Italiâ in Germaniam misit ad Principes Electores; præcepitque ut in defuncti Henrici filij sui locum Conradum Regem Romanorum crearent: quod illi obtemperantes fecerunt. Fredericus plurimas insignes pugnas cum Longobardis commisit, in quibus multa hominum millia ceciderant. Tum Pontificem tædere cœpit, quòd præter æquum Imperator in Italiâ plura quàm vellet exequebatur; adeoque illi sub pœnâ excommunicationis præcepit, ut à cædibus in posterum abstineret. Cùm iam dicto minimè audiebat, Pontifex ac Religiosi omnes conuenerunt, profectique sunt aduersus Cæsarem. In obsidione verò Mediolanensi pugnam confecerunt, in quâ cum suis Pontifex victoriam amiserunt. Hinc fusi tam Religiosi quàm profani multi sunt. Venetiarum Ducis filius atque vniuersus Magistratus Mediolanensis captus, varijs ab eo cruciatibus interemptus

*Conradus
Romano-
rum Rex
creatur
in locum
Henrici.*

*Vacatio
Imperij
anno post
Urb. cōd.
1792.*

teremptus est. Senatui ac Consulibus magnam argenti vim dedit, ut Pontificem pellerent, veteremque Reipublicæ statum confirmarent. Verum eius crudelitas, quam modò exercere cœperat, nimis quàm Romanis displicebat, inducebantque armis Pontificem Romam. Hic Fredericum tertio anathematis spiculo ferijt, & hæreticum proscripsit, atque omnino voluit, uti Electores ad Ecclesiæ defensionem Cæsarem crearent. Sed haudquaquam intra sexennij spatium conuenire potuerunt: & quamlibet post sexennium Imperatores aliquos elegerunt, minimè tamen coronati fuerunt; quare etiam in catalogo Cæsarium non numerantur. Nec Conradus Frederici filius ad coronationem peruenit. Nam cum patre Romani Imperij hostis iudicatus publicatusque est. Iam verò postquam Imperio deiectus esset Cæsar Fredericus II. mirum quàm infeliciter, quamque malè cum Pontificatu, atque Imperiali sceptro, actum sit; adeò ut Imperium vacauerit annos triginta quatuor, usque ad ætatem Rudolphi II. Vtræque perniciosissimæ partes VVelphorum ac Gibelinorum iterum conspirarunt, alter alterum vastarunt, spoliarunt, & trucidarunt adeò truculenter, ut vel faxeum commoueat, animusque horrescat meminisse. Equidem apud nullos Historicos istiusmodi tumultum, tam perniciosum ac diuturnum, inueniri arbitror, quàm hunc, qui annis centum, imò ad nostram usque ætatem durauerit. Vrbes, pagi, quin & domus populo diuersa sentienti inhabitabantur, usque adeò, ut quisque partis suæ signum gestauerit. VVelphi alijs utebantur vestimentis, alijs loquendi modis, alio colore, quemadmodum apud nos discrimen est inter Iudæos & Christianos. Pontifex cognoscebat suos, ac suos item Fredericus. Vnumquemque facile nouisses ex incessu, vultu, voce, ore, ac vitæ moribus. Si qui iam neutrius partis esse volebant, hi ab utrâque parte vexabantur; eorum vrbes, castra, ædesque vastabantur, cædebantur, aut in exilium profligabantur, ac quidam oculis priuabantur, alijsque cruciatibus trucidabantur, prout ab his sibi cauendum putabant. Nec inter vicinos modò ita agitabatur, sed etiam inter longè dissitos; adeò ijs nominibus erant fascinati, ut, si in itinere alter alteri obuiam veniret, velut coacti pugnare debuerint. Tantus denique rogos ex tam modicâ scintillâ succreuit, ut in eâ factione multa centena hominum millia interierint.

Namque

Namque indies congressus plurimi oppressionesque fiebant : proinde vix cuncta de tumultu hoc dici queant. Diabolica enim hæc nomina ex Germanis orta, ac in ciuitate Pistoriâ primò audita, plus detrimenti Ecclesiæ Dei atque Imperio attulerunt, quàm hæretici, schismatici, ethnici, ac Turcæ omnes. Cùm iam vniuersa Italia ad istum modum in armis degeret, filiusque se in patrem armaret, nec hospes ab hospite tutus esset; etiam regiones aliæ, vt Gallia, Hispania, Germania, &c. factione hac infectæ fuerunt per litteras Pontificis atque Imperatoris; quorum alter in alterius odium eas vbiuis gentium publicabant. Pontifex iniuriam suam questus est Ludouico IX. quem Diuum nominamus, in quadam Epistolâ, cuius initium hoc est: *Ascendit de mari bestia*, &c. Nimirum ratus bestiam eam esse Cæsarem, qui ex Asiâ per mare in Italiam traiecerat. In eâ, inquam, Epistolâ scribit, quemadmodum Cæsar, cùm ab eo esset excommunicationis notâ absolutus, perfidus ipsum deseruisset, vbi pugnaturus vnâ esset Viterbij contra Romanos, qui à Sede Pontificiâ defecerant, regionemque vniuersam deuastabant. Fœdus prætereà ipsum percussisse cum Ecclesiæ hostibus, nominatim Turcis aut Saracenis, cum ijsque patrimonium D Petri debilitasse; Ecclesiam hæresibus deturpasse, atque huius Sacerdotes verè Christianos varijs cruciatibus è medio sustulisse. Item illum esse impiorum asylum, corruptorem humani generis, persecutorem æquitatis, fundatorem arcium latronum, contemptorem supremæ Maiestatis, fidei Christianæ aduersarium, vt qui Crucem aduersus infideles prædicari prohibuerit, &c. Ac denique ipsum appellat Antichristi prodromum. Epistola verò Cæsaris ita auspicabatur: *Fredericus II. Dei gratiâ Romanorum Imperator Principibus Germaniæ S. Mirantur plurimi*, &c. Huius Epistolæ contextum referre, longum sanè foret: quare breuiter quædam hinc excerpemus. Mater eius Constantia dum in extremis ageret, atque ipse etiamnum in cunis iaceret, illi defensionem Ecclesiæ Romanæ commisit, ne quam iniuriam vtpote pupillus pateretur. Verùm non fuit absque periculo vitæ, aut detrimento vniuersi Imperij, eò quòd bona eius hereditaria hinc in diuersas partes diuisa distractaque fuerint. Deinde Pontifex Innocentius III. illius incommodo Othonem profugum VVelphum ex Angliâ accersitum

Cæsarem creauit. Præterea quemadmodum deinceps (vbi Otho Ecclesiæ aduersarius declarabatur) in multis rursus vitæ periculis versatus sit, & quemadmodum se ad Imperium in pueritiâ ab Electoribus sibi promissum, tum cum nemo sperabat, reduxerit. Othonem superbum Deus deiecit, humilemque exaltauit. Et postquam Imperium Romanum in ordinem certum rede-gisset, coronamque ab Honorio III. Pontifice accepisset, Crucem libens aduersus Turcas suscepit. Porro cum vrbes aliquas in Tuscia à VVelphis Imperio detractas, vti Augustum decuit, recuperasset, anathemate ipsum Pontifex notauit. Absolutus itaque cum in Asiam proficisceretur, morbo fuit impeditus, quò minùs eo anno proficisci potuerit. Sed vbi simulatum eum morbum esse dictitabant, quasi proficisci non libuisset, quantumuis mari se commisisset, ægritudine redire compulsus est. Vt autem iterum erat excommunicatus, rursus mare traiecit, Ierosolymam vrbesque complures alias cepit, ac cum Turcis decennales inducias confecit. Interea Gregorius hic Pontifex creatus est, qui non modò ipsum anathematis diris liberare recusauit, sed & alios dolos absenti fecit. Etenim contra eum ciuitates Italiæ mouit, atque in eius Regno hereditario aliquot vrbes occupauit. Cum iam acta Pontificis Romanis atque item multis Cardinalibus ac Sacerdotibus displicebant, Populus Romanus Magistratum mutauit, Pontificem turpiter exegit, Pontificatum deleuit, atque ipsum vt Principem more veteri inaugurauit. Nihilominus humiliauit se, promisitque illum se in Pontificiam Sedem restitutum. Verum cum ad hoc milites suos imparatos sensisset, bello discessit. Tum Pontifex publicauit, si qui essent ex militibus Germanis, qui à Cæsare ad suum exercitum deficere vellent, ac sibi opem ferre, eos præter largum stipendium etiam honorificè donaret. Hinc tanta Germanorum militum multitudo ad Pontificem defecit, vt Romani deinceps ausi non fuerint prælium aliquod cum ipso aggredi, atque istiusmodi ope patrimonium D. Petri recuperauit. Id autem ita fieri permisit. Porro vbi perfidos Longobardos, qui à se antè defecerant, rursus ad obsequium cogere tentabat, iterum Pontifex cum vniuersis VVelphorum complicibus exercitum suum in campum aduersus illum eduxit: hos ille vt hostes infensissimos aggressus, bello domuit, &c. Atque hæc

hæc quidem omnia apud Principes questus est , quòd ob tam multa beneficia ab Ecclesiâ minimè sit honoratus , sed potiùs excommunicatus. Hinc igitur Fredericus Paduâ profectus , Venetos (qui cum Pontifice ac VVelphis erant confœderati) terrâ mariq̃ue aggressus est , direptionibus , cædibus , incendijs obuium quodque annis propemodum duobus deuastauit. Similiter & Pontifex , Veneti , Genuenses , ceteriq̃ue VVelphi omnes fecerunt Gibelinis. Florentini , nobiles suos qui erant Gibelini , repudiarunt : contrà Aretini ac Senenses VVelphos expulerunt. Miserabile hoc exemplum imitatae sunt omnes Italiæ vrbes , bellaq̃ue ciuilia infinita inter se concitarunt : Vnde etiam multæ ciuitates à Pontifice in Vmbriâ atque Hetruriâ defecerunt. Item Romani ipsi defecissent , nisi eos Pontifex oratione commouisset ; quâ ita coniuratorum animos mutauit , vt eos compulerit pro defensione Ecclesiæ Crucem armaq̃ue capeffere ; adeoq̃ue Fredericum , qui ceu infestissimus hostis Vrbem obsidebat , vi repulerunt. Quâ re commotus Fredericus , captos omnes miseris cruciatibus interemit , ac Samium profectus est. Ciuitatem Beneuentum ferro deuicit , omnes interfecit , cuncta direptionibus atque incendijs vastauit , ac mœnia solo adæquauit. Cumq̃ue iterùm iratus Romam rediisset , in Viâ Latinâ cœnobium istud Cassinense præclarissimum ingenti crudelitate deuastauit ; nec dici potest quâ ferocitate in Monachos sit vsus. Pontifex timere nonnihil cœpit , multas pias expeditiones sibi proposuit , atque ipse in quodam Templi ambitu sacrosanctas Apostolorum reliquias populo ostentauit ; multum diuq̃ue pavidus flensq̃ue concionatus , vitam æternam promisit ijs qui aduersus impium tyrannum Fredericum Crucem suscipere vellent : ac tantum quidem verbis querulosis mœstisq̃ue apud populum egit , vt pro Ecclesiâ arma vniuersi ceperint. Interea Roma à Frederico II. deuastatur anno post eam conditam 1194. Fredericus hostili expugnatione Romam oppressit , portas ac mœnia ariete facilè discussit , atque vrbem inuasit. Qui verò Cruce erant signati , in acie fortes firmiq̃ue stabant : quod vt vidit Fredericus , ipse in primam aciem se euaginato gladio coniecit , suosq̃ue fortiter adhortatus est. Hic miserabile spectaculum exortum : tantum cruoris vtrimque fusum est , vt vix queat explicari. Postquam iam Cruce signati in fugam dispersi erant , viuos eos comprehendi iussit , vt oculos semel tyrannide sum-

mâ pasceret atque expleret suos. Hi itaque ad illum producti, probè ante eius oculos Cruce fuerunt notati. Nam Sacerdotibus eâ parte capitis Crucem ferro insigniuit, quâ tonsuram (vt vocant) habent, Cardinales verò candenti diademate coronauit, ac laicorum denique frontibus Crucem inussit. Hanc ille sæuitiam exercuit diebus tribus continuis. Hæc vbi perfecisset, urbem sanguine & cadaueribus opplesset, eam quoque incendit ac solo æquauit. Deinde profectus est in Campaniam, ac magis magisque indies crudelitatem suam auxit: plurimum Turcas siue Saracenos adamauit ob eorum sæuitiam, vt ijs præter ceteros in bello vsus sit. Nam & Magistratum ijs constituit & Principem, ac concessit ijsdem ciuitatem in Italiâ, quam etiam nunc Nuceriam Saracenorum appellamus. Adeò autem hic pertinax in suâ tyrannide induruit, vt fratrem Regis Thuniæ, qui baptismum Panormi affectabat, illud ipsum verbis sit dehortatus. In eo sæculo sanè deploratissimo Pontifex statuit Salue Regina diebus singulis canendum esse, atque Horarijs precibus succinendum. Præterea & Crucem aduersus Fredericum vbique locorum prædicari iussit. Interea etiam Concilium in Lateranensi Ecclesiâ habuit; vbi de condemnato Frederico actum est, opemque Regis Galliæ atque Angliæ implorauit, accersuitque Episcopos & Abbates in istud Concilium. Quod quidem vt intellexit Fredericus, quosque aditus terrâ marique præclusit, Pisis Entium filium iussit Genuensium accessus diligenter obseruare. Hi ad Concilium quadraginta triremibus properabant, quos contra Entius profectus est. Voluissent quidem fugere, sed eorum Dux ac Tribunus omnino dissuasit, turpe inquiens esse, fugere à Gibelinis, quadraginta triremibus: ideoque pugnatum est vtrimque acerrimè; verum Entius victoriâ potitus est. Hinc multæ naues Episcopis, Abbatibus, ac Doctis oppletæ, submersæ; hinc multi cæsi, hinc multi in Apuliam capti ad Fredericum Cæsarem abducti sunt. Hic in carcere multi fame, squallore ac situ sunt enecati. Ex quâ re tantus Pontificem inuasit dolor, vt breuî interierit. Tum sedes Pontificia mensibus vacauit viginti vno. Nam qui in Ecclesiâ erant præcipui, excusarunt se; donec aduersus Ecclesiam Fredericus sæuiret, Pontificem eligendum non esse. Quò item illud accedebat, Fredericum extrema minitatum fuisse, si absque

Pontificatus vacat.

que eius consensu Pontificem creassent. Proinde dum Pontificatus vacabat, Fredericus intolerabilia planè perpetravit: quoscunque Ecclesiæ adhærere sciebat, vario cruciatus genere vexavit. Entius filius vniuersam Italiam sanguine purpurauit. Itidem eius fecêre Tribuni in Siciliâ: si quos Sacerdotum fautores deprehendebant, eos vnâ cum Archiepiscopis, Episcopis, Cardinalibus, alijsque Præsulibus passim miserè strangularunt. In Ecclesias vndique irruebant, Sacerdotesque ab aris detractos trucidabant. Infinita templa ac cœnobîa incendio funditus absumpserunt; & quidquid prædarum erat compilatum, calices, vasa, cruces, ornamentaque alia, partim argentea, partim aurea, id omne ad Fredericum deferebatur: ex quibus ille nummos percussit, ac militibus pro stipendio distribuit. Intereâ Fredericus vi Rauennam cepit, deinde Fauentiam ac Bononiam fame preffit, atque omnia planè deuastauit ad Flaminiam vsque. Tum Mutinam aggressus ac Parmam, vniuersas Romandiolæ ciuitates populatus est. Cùm iam spes nulla in Principe aliquo esset, boni quidquam inter VVelphos ac Gibelinos posse confici; Balduinus Imperator Constantinopolitanus in Italiam venit, & tantum apud Fredericum, qui tum Parmæ agebat, potuit, vt Pontificem creari admiserit. Tum illicò congregatio Anagninæ habitata est, consultumque quâ ratione Pontifex esset eligendus. Auditis igitur suffragijs, creatus est vir quispiam strenuus ac præclarus, natione Genuensis, qui se Innocentium III. appellauit. Quæ quidem electio non admodum Frederico placuit, quòd viri huius diligentiam insignem probè cognitam habebat. Nam familiaris alter alteri iam diu fuerat: quare Fredericus verebatur ne huic Pontifici anteaactæ vitæ rationem reddere deberet. Ob quam rem cùm eius amici Frederico fausta omnia Pontificis adeoque familiaris sui nomine optarent, respondebat, Illum sibi ex summo amico hostem infensissimum ob Pontificatum fore. Verùm Innocentius habitum induit Pontificium; ac Romam vt venisset, omni honore introductus est. Absolutâ ergo coronatione atque inunctione Pontificiâ, omnem dedit operam Pontifex vt inter se VVelphos ac Gibelinos conciliaret, quò tranquillitatem miseræ Ecclesiæ, cædibusque tandem modum imponerent. Cumque Balduinus etiam hîc operam suam polliceretur, negotium ipsum protractum est

*Pontificatus sum pos-
sidentur.*

menses quatuor ; tandemque statutum est ut Pontifex in Castellorum ciuitatem proficisceretur , quod & Fredericus veniret , ut omnem semel controuersiam possent deponere . Ceterum ubi Fredericus dolos saltem rimaretur , quibus hunc etiam Pontificem extingueret ; res ea Pontifici patefacta est , qui Genuensium nauibus usus properè in Galliam Lugdunum nauigauit : ubi Concilium conuocauit , uti Fredericum ab Ecclesiâ ceu impium hæreticum resecarent . Id autem contigit anno CHRISTI millesimo ducentesimo quadagesimo . Pontifex per litteras ac tandem etiam per legatum peculiarem Fredericum ad se accersebat , dirasque vel grauissimas adeoque extremas , ni pareret ac veniret , minitabatur . Fredericus illi renuntiabat se breuî compariturum . Iam verò cum se itineri adornabat , putabaturque certò profecturus , in itinere Parmam rursum occupauit : quâ de re ipsi Pontifex significauit ut suo oppido cederet . Hinc adeò succensuit , ut vniuersam ciuitatem deuastaret , VVelphosque omnes crudeliter extinxerit . Committebat Italicam administrationem filio suo Entio , parabatque se cum exercitu ad disturbandum Lugdunense Concilium . In eâ profectione vastabat omnes ciuitates ac vicos Pontificis ; itaque immaniter vbique locorum egit , ut omnes ipsum fugerint , vicosque vniuersos vacuos reliquerint . Fredericus Brixiam profectus est : tum Placentini ac VVelphi simul concurrerunt , & Gibelinos iterum Parmâ expulerunt . Quare Fredericus reuersus , ciuitatem ipsam solo æquare ratus est ; verum probè ea munita erat . Biennio autem Fredericus illam obsidebat sexaginta virorum millibus , ciuitatemque in castris exstruxit , quam Victoriâ appellauit . Hanc fossâ ac mœnibus cingi curabat , domosque in eâ ædificari , & Basilicam , quam item in eâ fundauit , Victori consecratam volebat . Iam ubi argenti inopiâ laborabat , è corio iussit numismatis formam parari cum imagine suâ ac inscriptione vnius floreni ; publicauique in castris , seu nouâ hac vrbe , ubi primùm argenti copia fieret , ac nummos hos Magistro suo ærario ostenderent , se id tum quod ex corio est , bono ac vero numismate commutaturum . Nummus hic dictus est Augustanus , habebatque in dorso Aquilam ; eo satisfactum est militibus . Sed postea numismate illo verum florenum liberaliter commutauit . Eos florenos Victorinos appellauit . Iam nihil

Parmæ

Ex corio
 cuditur
 nummus.

Parmæ prorsus seu foris seu intus agebatur, cuncta Victoriæ apud Fredericum in castris conficiebantur; itaque negotijs, rebus, opibus, viribusque aucta est, ut vel ab optimis mercatoribus sit frequentata. Nam cum res ea in apertum prorupit, rumorque quouis gentium sese extendit, multi venere ex Asiâ, Indiâ, Africâ, Ægypto, Libyâ, Mauritaniâ, &c. ignoto habitu, moribus ac novis mercibus suspiciendi. Item diuersa animantia in urbem Victoriam inducta fuerunt, cuiusmodi Italiâ, post dirutum Romanorum Amphitheatrum, non aspexit: ut erant elephanti, dromedarij, pantheræ, tigres, pardi, rhinocerotes, leones, leopardi, lynces, vrsi albi, gryphes, struthiones, atque id genus ferarum alia. Entius interea graua sanè bella in Italiâ contra VVelphos mouit. Verùm mox istuc Pontificius legatus cum exercitu Ecclesiæ (Historici autem Milites Ecclesiæ nominant) venit. Hic Entium bello aggressus, ipsum cruentâ sanè victoriâ compescuit. Entius captus catenis ferreis in carcerem detrusus est; vbi post aliquot annos vitam miserè finijt. In eo autem infortunio Fredericus sæpè nequidquam prælium aggressus est. Parmenses quâ viâ potuit grauissimè infestauit. Plerosque ciues captos instrumentis quibusdam in oppidum reiecit. Necdum enim eâ tempestate bombardas cognoscebant; quapropter tormenta bellica habebant mira & infinita.

Hoc tempore ferebantur Principes Germani ex iussu Concilij esse Herbipoli congregati, ut alium Cæsarem designarent, ac Fredericum vnâ cum filio suo Conrado Imperio pellerent. Ceterùm Principes Imperij nondum inter se conueniebant; rem tamen continuò perficiebant, ne mora electionem forsan impediret. Atque ita quidem Henricus tandem, Landtgravius Tur-^{Henricus VIII.} ringiæ, Cæsar designatus est. Id verò actum est anno CHR I-^{Turin-} STI millesimo ducentesimo quadragesimoquarto. Nonnulli^{gins pri-} Principes, quibus electio hæc minùs placebat, Henricum ride-^{mus Psen-} bant, vocabantque ipsum Sacerdotum Regem. Tum Conradus sese parauit, armaque expediuit, ac contra Henricum profectus est. Henricus extemplò exercitum conscripsit, eduxitque in campum. Vtrimque pugnatum est grauissimè; sed penes Henricum victoria mansit. Comes Palatinus Otho ad Rhenum Gibelinis adhærebat; cocepit Sacerdotes ac Monachos grauiter^{doimpe-} persequi,
rator.

persequi; quare & is à Pontifice excommunicatus est. Episcopus Argentoratenſis, ex VVelphorum genere, Gibelinorum ciuitates caſtraque in Alſatiâ ad Rhenum incendio vaſtauit atque euertit. Poſteâ Henricus ac Conradus apud Francofordiam iterum pugnarunt; & ſecundò vicit Henricus. Verum haud multò poſt vbi Vlmam ciuitatem obſideret, iaculo confoſſus interiit; vt hinc factum ſit, quò minùs ad coronationem peruenit. Tum Landtgravius Turingiæ VVilhelmus bellum aduerſus Conradum geſſit. Atqui verò vbi conſiderauit Conradus ſe deſtitutum præſidio Germanorum Principum, atque ab VVilhelmo grauiter oppugnatum, contulit ſe in Italiam ad Fredericum patrem; Electores Principes iuſſu Pontificis alium Cæſarem designarent. Tum diu nemo Imperium affectabat: tandem Dux Brabantiae ſuum ex ſore nepotem Comitem Hollandiae VVilhelmum apud Pontificem atque Electores designabat, vti ipſum Cæſarem crearent. Id autem contigit anno milieſimo ducentieſimo quadraſieſimo nono. Porro huius nomine graues tumultus in Imperio exorti ſunt. Erant ſiquidem, quibus VVilhelmum Cæſarem creatum eſſe minimè placuit; quare coronam adeptus non eſt. Verum ad Rhenum illi maximè paruerunt, & in inferioribus regionibus: in quibus cùm ageret, Moguntineneſes & Colonieneſes cum ſuis aſſeclis deſenſionem nullam aduerſus hoſtes habuerunt. Quamobrem vrbes præcipuæ, Colonia, Moguntia, Auguſta Treuironum, Bodobriga, Ficolia, Bingium, Friburgum, Friſzlar, Vlma, Francofordia, atque oppidum Gelhauſen, &c. conuenerunt. Hæ inter ſe confœderatæ ingentem commotionem per vniuerſam Germaniam concitarunt. Nam nec furoris, nec cædium modus aut finis vllus fuit. Germania ferè vt Italia ſanguine fuit purpurata. VVilhelmus graue bellum aduerſus rebelles Friſios mouere debuit, qui inſtar æſtuantis maris furebant. Cùm iam ante exercitum equitaret, viamque in glacie ſcrutaretur, quâ aduerſus hoſtes iret; ipſa glacies conſracta eſt, in eam paullatim vt mergeretur: Friſones, qui in loco arundinibus conſito abditi id videbant, accurrerunt, ipſumque pilis, antequam exercitus aduentaret, confoderunt. Fredericus multa indigna immaniaque perpetravit, atque Eccleſiæ hoſtis permanſit ad finem vſque vitæ ſuæ; ſuſque deque Pontificias diras ferebat, nec niſi deterior

VVilhelmus Hollandus Pſeudo-imperator ſecundus.

deterior ac crudelior inde in Italiâ effectus est. Pugnam ante Parmam haud longè ab vrbe suâ Victoriâ sanè magnam amittebat; perdebatque in fugâ Imperiale suum Diadema, quod equidem ingenti thesauro vix erat comparandum, & iacturam faciebat totius sui propemodum exercitus. Alter eius filius, nomine Iordanus, ante Bononiam in conflictu quodam interiit. Cùm iam Fredericus ex his rebus in phrenitidem incidisset, eius filius Manfredius puluinar patris ori imposuit, vt compresso spiritu animam coactus exhalaret. Actum autem id ita est anno millesimo ducentesimo quinquagesimo. Post eius obitum Conradus filius in hereditarium Regnum suum Neapolis ac Siciliae se contulit. Anno CHRISTI millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, vbi Imperium hoc desolatum vacabat, nec quis esset, qui illud affectaret, Archiepiscopus Colonienſis in Angliam profectus, hortatus est Richardum Angliae Regis fratrem ad Imperium suscipiendum. Venit igitur hic, atque à Colonienſi & Moguntinenſi Archiepiscopis, & ab Ludouico Comite Palatino ad Rhenum Cæsar designatus est. Hac tempeſtate vbi Richardus eligeretur, nec Germani Anglum istum faciliè admitterent, Principes quosdam Richardus argenti marcarum octo millibus honorauit, qui ipsum in vrbes Imperiales ad Rhenum vi inducebant, petebant inde Basileam. At verò Basilea vi nullâ subigi potuit, & iam Richardus argenti inopiâ laborare cœperat; quo nomine Principes ab eo desciuerunt, ac velut alienigenam solum deseruerunt. Quod vbi conquerebatur, inquiebat id faciliè se potuisse suspicari, non aliâ de causâ quidquam eos fecisse, quàm propter argentum suum. Tum probè delusus, in Angliam reuersus est; nec eius quisquam ampliùs meminit. Id verò cùm Principes considerabant, nemo erat qui Imperium affectabat: quin si quis illud affectasset, faciliè impetrasset. Iam quæso perpende, quoniam summa illa Orbis totius dignitas dilapsa sit, quæ tam multo olim sanguine constitit. Multa Imperium oppida amittebat, quæ Principes ad se rapiebant. Cædes ac rapinæ passim exortæ sunt infinitæ: nobiles flagitia indigna sæuitiamque perpetrabant, donec cogente necessitate Principes Cæsarem eligere rursùm debuerint. Scribebat item Pontifex, nisi ipsi id facere vellent, se creaturum Cæsarem, qui Ecclesiam ab omni

Richardus Anglus tertius Pseudomperator.

periculo tueretur. Quamquam enim Fredericus mortuus esset, VVelpi tamen ac Gibelini nondum sanguine satiari potuerunt. Tum Imperij Principes conuenerunt, ut Cæsarem aliquem designarent, ne dilatio Imperij electionem è medio tolleret. Verum nemo inuentus est, qui Cæsar esse vellet.

Alphonsus Hispanus Pseudo-imperator quartus. Tum ex Hispaniâ Cæsarem crearunt Alphonsum Regem Castiliæ, legatosque ad ipsum miserunt, atque opem consiliumque vtrò promiserunt. Sed Alphonsus Imperium Romanum nec recusauit, nec affectauit; & qui missi erant, ingentibus donis honorauit, domumque remisit, promittens se illos cum exercitu subsecuturum. Atqui suo is Regno contentus fuit: nam insignis erat Philosophus atque Astronomus: ideoque nec venit, nec in quoquam Imperium curauit; nisi quod aliquamdiu in honorem eorum qui ipsum crearant, titulo ac nomine Romani Imperatoris in suis litteris usus sit.

Rudolphus II. Habsburgius CXLI. Cæsar legitimus. Ut ergo vix vllus erat Princeps, qui Imperium non aspernaretur, tristitiaque magis ac magis in hominum animis indies succresceret; illuxit velut in tenebris Princeps ille fortissimus ac numquam satis laudatus RUDOLPHVS Comes Habsburgius, qui perculsos mortalium animos solaretur. Vrbs Basilea, quæ Imperio plurimum resistebat, alijsque ciuitatibus multum detrimenti adferebat, ab ipso in primis obsessâ est. Tum ad ipsum singuli confugiebant, non aliter atque ad patrem suum solet filius. Electores confestim Francofordiam conuenerunt, ac legitimo ipsum suffragio Cæsarem designarunt. Ex quâ re non Germania solum, sed & omnes vniuersæ Europæ nationes incredibili lætitiâ perfusæ fuerunt. Hic rumor simulatque ad ipsum delatus est, vrbs obsidione relictâ Francofordiam maturauit, quò magnâ pompâ atque ingenti triumpho ut Pater Patriæ introductus est post natum CHRISTVM anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, ab Vrbe verò conditâ anno MM. XXVI. cùm iam Imperium vacauerat annos triginta quatuor. Hic Cæsar verbis in Asiam se pellici haud passus est; sed suam Germaniam, quæ iam oppressâ, vastata ac collapsâ pænè erat, pacauit, & in pristinum statum restituit; nec eam deseruit, ut exteris nationibus opem ferret, maluitque Regni sui bonus appellari administrator, quàm Augustus. Philosophicum hoc dictum crebrò recitare solebat, *Prudentiâ Regnum admini-*

administrari, tyrannide autem ampliari. Atque huius dicti quoque meminit, *Maioris est artis bene imperare, quam ampliare.* Item & huius, *Bonus pastor suis ouibus adhærebit, eas pascet, nec quæret alias ut eas deferat; itaq; nec has nec illas pascat.* Et, *Honestius esse vitam unius civis conservare, quam mille fundere hostes.* Nec in Italiam profectus est, ut Imperialem coronam peteret: solitusque est semper Æsopi fabulam recitare de vulpe, quæ leoni in speluncâ ægrotanti dixerat, ideò se terreri ab ingressu, quòd vestigia omnia ingredientium, non egredientium essent animalium. Ad eundem modum & se considerare, maiores suos ingressos quidem sæpè magnis copiis Italiam, sed malè tractatos domum plerumque rediisse. Quòd autem à Pontifice sit confirmatus, hi veteres versiculi satis testantur:

*Bis sexcenti septuaginta tresq; steterè
Anni, Lusana dum Rex & Papa fuère.*

Quemadmodum verò Cæsar hic ingenij sui acumine, animique virtute ac fortitudine, collapsum Imperium Romanum restituerit, & quâ id viâ perfecerit, sequetur modò.

RUDOLPHVS II. Comes Habsburgius, Landtgravius Alfatiae, & Dominus Argentoratensis, Francofordiâ profectus est Aquisgranum; vbi inunctus, Diademate ferreo coronatus est. Atque eo quidem contentus, in Italiam minimè profectus est, nec aliquam fanè ambiuit pompam, vt Patriæ ac collapsæ pænè Reipub. consularet. Principes Germaniæ omnes ipsum inaugurarunt, ac possessionum suarum Feudum ab eo libenter acceperunt; nec minùs gnauiter aduersus Imperij hostes illi se subsidio præbuerunt. Nam Imperium hætenus desertum, dum vacabat, miris modis ruptum laniatumque fuit. Comites ac Nobiles Cæsarem ampliùs ferre desueti, ipsi suarum possessionum Domini & dici & esse malebant: quæ quidem res Cæsari negotium conficiebat grauissimum. Quindecim Comites in Sueuiâ aduersus Cæsarem conspirarunt, vt si ablatas Imperio vrbes restituere conaretur, ipsi tum inter se confœderati Cæsarem obtruncarent. Multis item Principibus non placuit, qui rursus absque Cæsare esse maluissent. Iam vndique ita strenuè se Rudolphus defendit, vt ingenti victoriâ potitus sit. Per hunc enim Deus collapsam Germaniam restituere voluit. Coëgit itaque Comites hos, abstulitque ab ijs quidquid per vim triginta quatuor annorum spatio Imperio detractum fuerat. Imperabat adeò strenuè, adeò potenter, & diligenter, vt vniuersæ Germaniæ terrori esset. Primò Comitis Badensis ditionem sibi subiecit. Deinde aduersus Othacarum Bohemiæ Regem profectus est; qui cum Bauariæ Duce non solùm parere recusabat, sed & vacuam heredibus Austriam (quæ Imperio nunc cesserat) occupabat. Bauaria citò subiugata est: verùm Bohemiæ Rex parabat se ad resistendum. Quamobrem in Austriam armatas copias duxit Rudolphus, eamque vi occupauit: obsidione cinxit Viennam urbem, & ingenti prælio pugnatum est apud Nidersbrugum; in quo ceciderunt Bohemorum quatuordecim millia, atque ipse Othacarus Rex ferro confossus est. Atque ita demum redacta Austria est sub ditionem Rudolphi; & in eâ Ducem constituit Albertum filium suum, à quo iam inde originem ducunt Austriaci Principes omnes, quemadmodum in sequenti Genealogiâ ostensum est. Rudolphus summâ clementiâ & humanitate vsus est erga VVenceslaum Othacari filium: reliquit enim illi Bohemiæ Regnum,

CXLI.

PRVDENTIA GVBERNANTVR REGIONES,
 QVARVM LIMITES TYRANNIDE
 NONNVMQVAM EXTENDVNTVR.

Imperium quasi oblitteratum integritati restituit,
 eiꝛue præfuit XIX. annis.

gnum, & filiam ei suam in matrimonium dedit. Postea à latro-
cinijs Germaniam sedulò purgavit; nullus latronibus locus
relictus fuit. Circiter sexaginta prædonum arces in Turingiâ
solo æquavit, & rebelles quascumque vrbes passim diripuit. To-
to Imperij sui tempore bellavit, ac crebrius sub dio in campis
quàm in oppidis pernoctavit: ratio autem cur id fecerit, supra
fatis enarratum est. Sed vt aliorum bella patriæ erant perni-
ciosa, sic huius cuncta è re publicâ finiebantur. Ita perpetuò in
castris se continebat, vt & suæ & aliorum militum vestes sæpè
corpori defecerint. Detritum nonnumquam induit thoracem,
seque ita militibus crebrò ostentabat, ne nuditatis suæ illos pu-
deret. Visus etiâ est in castris interdum vestes suas resarcire
ac reparare, vti alijs exemplo esset, ac doceret, necessitatem
omnem excludere pudorem. Atque eò res breuî deducta est,
vt milites inediæ ac laboris cum Cæsare patientes esse cœpe-
rint, donec turbatum & plenum seditionibus statum Germa-
niæ sub pacis leges iterum redegisset. Ex hisce detritis vestibus
in consuetudinem venit, milites non nisi dissectas ac versicolo-
res gestare vestes. Neque enim alter alterum pudefacere, si
vestes integras atque vnicolores induisset, volebat. Item tem-
pore quodam in obsidione, cum penuriâ cibi milites labora-
bant, Rudolphus in agrum rapis consitum se publicè contulit;
& quibusdam extractis, eas comedit. Quod vt alij vidissent,
Cæsarem illo se cibo reficere, & ipsi latrantem stomachum ra-
pis placarunt. Anno millesimo ducentesimo octuagesimo
quinto, conuocauit Rudolphus omnes Germaniæ Principes
Argentoratum; ibique publicâ Comitia habita sunt: quo tem-
pore insigne istic prodigium visum est: nam à nautis reti leo
captus, quem Pontifici Martino IIII. donauit Rudolphus,
qui que rugire ac miserè lacrymari non cessabat; ex quo non-
nulli abusus in Imperio tollendos colligebant. His temporibus
Pontifex Legatum Româ in Germaniam misit, qui ad con-
cordiam Ecclesiæ Herbipoli Concilium habuit, præsentibus
Rudolpho, Episcopis, Abbatibus, Præsulibus, ac laicis Prin-
cipibus vniuersis. Rudolphus unicuique Principi præcepit, vt
in ciuitate quisque suâ Præsides statueret, qui in omnem fa-
ctionem ac tumultum diligenter animaduernerent, ne quis
motus in Imperio alicui de integro exoriretur. Interea verò
Pseudo-

Pseudofredericus II. Cæsar quispiam exortus est, qui dictitabat <sup>Pseudo-
frederi-
cus II.
prodit.</sup> ob aduersam fortunam idcò populo se suo subtraxisse, vt ali-
quantò tranquillior viueret, mortuumque pro se alium suffe-
cisse, quem sepeliuissent; addens paucos consilij sui conscios
fuisse, seque iam triginta quinque annis ceu peregrinum terrâ
marique errasse, sed nunc voluisse in patriam repedare. Tot se-
creta Imperij negotia declarabat, & multa adferebat, vt multi
ei fidem adhibuerint, ac præcipuè quidem Turingiæ Landtgra-
uius. Quæ verò hinc dementia, & quod malum subsecutum
sit, modò dicemus.

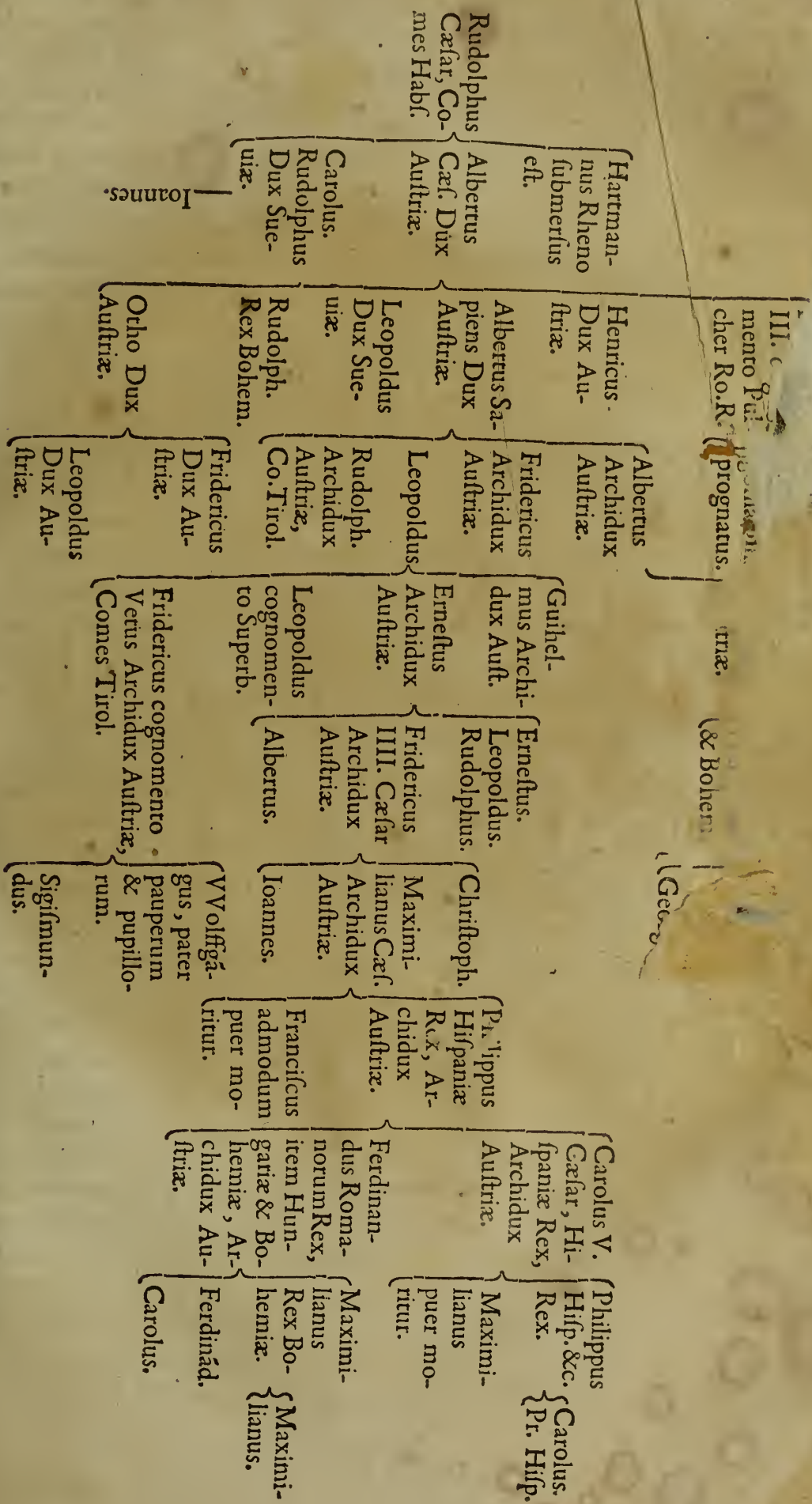
FREDERICVS, de quo mihi hîc dicendum restat, à quibusdam *Holstuch*, ab
alijs verò *Tile Kolup* appellatus est. Insignis hic nebulo atque impostor fuit.
Agebat autem in oppidulo VVerzflaer. Vulgus, quod animal est multis capi-
tibus horrendum, quodque nouarum rerum & studiosum & cupidum est, ni-
hil non comprobabat, susque deque ferebat, quem Principem aut Imperij ad-
ministratorem haberet. Dum iam versutus ille impostor negotium egregiè suc-
cedere suum animaduertit, rem eò deducit, vt multi Principes oppidaque ad
se defecerint, inauguratusque ab ijs sit verus Imperator. Rumor enim erat, vi-
rum hunc & fortem & audacem esse, ac omnino talem, sub cuius alis se tutos
fore sperabant. Fama hæc ad Rudolphum deuenit, qui suâ id magnanimitate
velut rem friuolam ac ridiculam contemnebat. Quare eò omne suum negotium
nebulo iste apud varium & inconstans vulgus breuî deduxit, vt incertum pro-
pè fuerit, vtrum quisque Cæsarem agnosceret, huncne impostorem, an Ru-
dolphum suffragijs legitimè electum. Fuere, qui & Rudolphum ceu illegiti-
mum Imperatorem aspernabantur. Reperio Episcopum quemdam ex Bohemiâ
etiam in pleno Concilio (cùm dicendi veniam postulasset, impetrassetque) di-
xisse palàm omnibus Latinè, electionem Rudolphi illegitimam esse, vt qui ex-
communicatus ab excommunicatis electus esset, ideoque illi obsequium mi-
nimè præstandum; addens & multa alia conuitia, idque Latinè. Cui tandem
Rudolphus ita respondebat: Si quid, Episcope, tibi tractandum sit cum Episco-
pis ac Religiosis, tum linguâ vtere Latinâ, sed nobiscum age Germanicè. Ne-
que fucatis istis verbis tuis Pontificem in nos concitabis. Ex his faciliè Principes
(quorum plerique rudes ac Latinæ linguæ ignari erant) intelligebant Episcopum
Cæsaris electionem dubiam & incertam æstimasse, vixque manus abstinebant,
quin in os illi inuolassent. Episcopus admissæ loquendi veniæ eos admonebat:
nam facultatem dicendi antea concesserant. Veritus tamen est istic diutius hæ-
rere, ac cum dedecore discessit. Cùm iam Rudolphus animaduerneret rem se-
riò agi, vnumquemque ab se deficere, iurare alteri inaugurareque indies magis
ac magis, profectus est aduersus Pseudofredericum VVerzflaer. Litteras enim
acceperat, nisi maturaret, fore vt tota breuî Germania ad impostorem illum
esset defectura. Pseudofredericus hic etiam Rudolpho significabat, vti ad se ve-
niret,

niret, feudumque suarum possessionum acceptaret. Vt verò iam Rudolphus obsidione oppidulum VVerzflaer cinxisset, Principes, qui defecerant, eius gratiam implorabant, tradebantque ei Pseudofredericum in manus. Tum Rudolphus tormentis ac quaestionibus verum ex eo extorsit exsculpsitque, ac fassus est aliquando se in aulâ Frederici II. inseruuisse, atque inde secreta illa didicisse. Tandem iussu Rudolphi Pseudofredericus cum duobus suis socijs in cinerem combusti sunt. Et quoniam Colmaria vrbs impostorem hunc Cæsarem inaugurasset, ab Rudolpho obsessa est. Verùm Cæsaris gratiam redemerunt marcarum auri quatuor millibus. Non deprehendo alios prætereà defectionis & perfidiæ suæ poenas dedisse. Illo autem anno, quo Herbipoli magnâ cum solemnitate Concilium celebrabatur, Hertmannus Cæsaris filius Rhenum traicere volens cum suis submersus est. Huic nupta erat Anglorum Regis filia. Cùm iam Rudolphum vt Principem prudentem minimè latebat, quàm infelicitè cum maioribus suis in Italiâ actum fuisset, quàm potuit studiosissimè sibi cavit, ne quomodo in Pontificis indignationem incurreret; restituitque Ecclesiæ Romanadiolam ac Rauennensem Exarchatum. Quâ re motus Pontifex, illi reddidit Hetruriæ Regnum, quod Imperio per VVelphos detractum fuerat. Tum Vicarium suum in Italiam misit Rudolphus, vt Hetruriam administraret. Ceterùm VVelphi fœdus renouantes, Vicarium Cæsaris recipere haudquaquam voluerunt. Adeò vexabant Florentinos & Lucenses, atque ita pariter resistebant, vt Vicarius redire in Germaniam debuerit. Nam VVelphorum factio erat magna, qui Cæsarianos Gibelinos venire haud permittebant. Iam ex Historijs facile Rudolphus sciebat, in Italiâ plus detrimenti, quàm emolumenti, maiores suos pugnando accepisse: quare decreuit apud Germanos suos permanere, eosque tueri, ac velut Pater Patriæ ab omni iniuriâ defendere. Reperio hac tempestate ita Rempublicam Germanorum floruisse, vt tritici heminam viginti duobus Argentoratensium denarijs comparauerint, siliginis verò denarijs sexdecim; item oua quatuordecim denario vno, gallinam duobus, haleces octo vno, &c. Anno CHRISTI millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, profectionem parabat Rudolphus Francofordiam, vt Imperium auctoritate Electorum filio suo Alberto Duci Austriæ traderet. Verùm morbo correptus, Argentoratum ex itinere reuersus est; Magistratui ciuibusque valedixit: atque inde Spiram ad sepulchrum suum profectus, obiit vnicum virtutis speculum, æquitatis pacisque amator constantissimus, qui in consilijs ac rebus aggrediendis suspiciendus, in verbis verus, & in iudicijs æquus fuit. Ab hoc RVDOLPHO (qui ex progenie Regum Gallia prognatus erat) Duces Austriæ originem huc vsque ad laudatissimum Cæsarem CAROLVM V. ac FERDINANDVM Regem Romanorum eius fratrem, & horum filios PHILIPPVM Hispaniæ, Angliæ, Gallia, & Neapolis, &c. Regem, ac MAXIMILIANVM Regem Bohemiæ ducunt; quemadmodum in hac Genealogiâ videre licet.

Generis RVDOLPHI II. Caesaris, Comis Habsburgij,
in nostram usque aetatem, anno M. I. LVII.

ADOLPHVS Comes à Nassou post obitum Rudolphi Francofordiæ ab Electoribus Cæs. creatus est, anno CHRISTI millesimo ducentesimo nonagesimo secundo. Huic se opposuit Albertus Dux Austriæ filius Rudolphi: qui asserabat, Imperium debere ad demortui Cæsaris genus proximum deuolui, præsertim si probus quispiam nec inidoneus etiamnum superesset, quemadmodum patet in Caroli Magni, & Ottonis, &c. genere. Electores contrà aiebant, Cæsarem posse ex alio genere creari maximè, si alterum in consuetudinem veniret, Imperium foret hereditarium. Adolphus autem hic vix memorabile aliquid in historijs fecisse legitur. Inuenio eum ab Rege Angliæ accessisse centena argenti marcarum millia, ac promississe se illi aduersus Regem Galliarum præficio fore cum vniuersâ Imperij facultate. Atqui eam ob rem ingens nata est controuersia inter Adolphum & Albertum Ducem Austriæ. Albertus enim dicebat hinc Germaniæ proliatam maximo affectam dedecore. Adolphus opponebat se Alberto grauiter, atque id maxime studuit, vt Albertum ex possessione suâ pelleret. Præterea & insignes tyranno Alsatiæ præfides statuebat, quæ ad Alberti dominium pertinebat. Hi enim Prouinciam tam nimis quàm deuastabant, dilaniabant atque aggrauabant. Tum Argentoratenses, cum optimis quibusque Principibus, aduersus Adolphum coniurarunt, ob tyrannidē ac sæuitiam quam in suos exercebat. In hac rerum perturbatione Electores accerserunt Albertum: qui vt Moguntiam venit, legitimo suffragio Cæsar designatus est; & Adolphus impetum motus, velut patriæ dissipator reiectus est. Id verò ita gestum est anno millesimo ducentesimo nonagesimo octauo. Proinde Adolphus cum Regis Angliæ argenti etiamnum haberet, Imperium vi retinere cogitabat, ideoque armatis copijs contra Albertum profectus est. Electores alijsque Germaniæ Principes omnes Alberto opem præstabant. Tum Albertus Moguntiam cum suo exercitu profectus est, & infestis pugnis pugnatum est prope VVormatiam acerrimè; in quo conflictu multi ab arte interierunt. Adolphus ipse manu suâ fortiter pugnavit: & quamquam ad victoriam declinare videbatur, eius tamen milites fugam ceperunt; adeò vt in fossus, ac filius eius captus sit. In eâ pugna plusquam sexaginta Duces, Comilij ceciderunt. Post hæc verò mox Albertus Legatos suos Romam ad Pontificium misit, significans ei voluntatem atque electionem in se Principum Electis ab eodem insuper pro more confirmari. Tum indignabundus Pontifex eam reiecit, factam eam esse inquit absque suo consensu, ideoque ratam non habendam, cum vtriusque gladij potestas penes ipsum esset. Quod ubi Alberto, plurimum sanè fuit sollicitus; ac ne diceretur vi Imperium possidere, elegram Electoribus restituit. Hi alium eligere noluerunt: erat enim ob singularem atque humanitatem cunctis Principibus admodum gratus. quare iterum etiam Imperium vacabat. Anno millesimo tricentesimo, cum Iubileus annus celebrabatur, atque huc ingens hominum multitudo confluxerat, primo die Pontificis Pontificio in publicum processit, populumque benedictione consecrauit. Post autem die populum, veste indutus Imperatoriâ, ac Diademate redimitus Imperia antegressus est, iussitque ante se nudum portari gladium. Atque in suo throno residens, magnâ voce exclamauit: *Ecce duo gladij hic*. Id autem contigit anno post Urbem conditam bis millesimo quinquagesimo quarto. Proinde anno sequenti Electorum designationem, ac Cæsarem Albertum confirmavit his legibus, vti Philippum Regem Galliarum pelleret, atque ipse Gallici Regni titulum vsurparet. Ad hæc Pontifex Galliarum Regem excommunicauit; cuius rei causâ hæc erat: Honor censusque Pontificis annuus in Galliâ diminuebantur; ex quâ re multa grauiorque bella in Italiâ exoriebantur. Verum inter Cæsarem & Regem Galliarum omnis facilè controuersia in nuptijs consopita est. Nam Philippus filiam suam in matrimonium dedit; ac nuptiæ celebratæ sunt honorificè Parisijs.

CXLII.

PRÆSTAT VIR SINE PECVNIA,
QVAM PECVNIA SINE VIRO.

Postquam Imperium v i. annis malè administrasset,
dominio deiectus, in ciuili bello occisus est.

ALBERTVS Dux Austriæ filius Rudolphi II. Cæsaris, Imperator designatus est anno, vt suprâ diximus, post natum CHRISTVM millesimo ducentesimo nonagesimo octauo: & à Pontifice confirmatus est anno millesimo tricentesimo primo. Aquisgrani vnctus coronatusque est. Dietherus à Nassou frater Adolphi Cæsaris neque electus erat, neque postulatus, sed in odium Alberti à Pontifice Archiepiscopus Treuirensis constitutus. Huic se adiungebat Henricus Archiepiscopus Colonienfis, qui ad bellum potius, quàm ad pacem natus videbatur, itemque & Gerardus Archiepiscopus Moguntinensis, Rudolphus Comes Palatinus ad Rhenum, ac denique Dux Bauariæ, qui omnes cum Diethero aduersus Cæsarem conspirabant. Ex quâ quidem occasione ingens Christiani sanguinis profusio ac clades subsecuta est. Cæsar hac coniuratione plurimum sollicitus, improvisò cum ingenti hominum multitudine primum in Comitibus Palatini possessiones profectus est, quas miserè depopulatas sibi subiecit. Hinc Moguntinensem Episcopum petijt, ac præter ceteras clades oppidum Bingium obsedit, idque hostiliter cepit. Vbi iam Episcopus Moguntinus animaduertit se haudquam posse resistere Cæsari, gratiam precatus impetrauit. Interim tamen Cæsari debuit polliceri, traditurum se illi oppida castraque hæc, Lonsteyn, Bingium, Klopp, Erenfels, & Scherpensteyn, cum quibusdam conditionibus alijs. Deinde aduersus Episcopum Treuirensis & Coloniensem Cæsar profectus est, atque vtrumque sibi multo sanguine subiugem reddidit, vt cum suo magno incommodo Cæsaris gratiam flagitarint. Ceterum Treuirensis Episcopus dum vixit, Cæsaris aduersarius permansit: verum imbecillior erat, quàm vt potuisset quidpiam in illum moliri; quare & ab omnibus Germaniæ Principibus odio habitus est. Albertus graues expeditiones in rebelles Bohemos mouit: tandem eos Imperio subiecit, atque eorum Reginam filio suo in matrimonium dedit: quâ occasione factus est Bohemiæ Rex, ac sine herede aliquo obiit. Anno CHRISTI millesimo tricentesimo sexto, Iudæi omnes è Galliâ pulsi sunt. Herbipoli, Norim-

CXLIIL.

ELIGENDA EST OPTIMÆ VITÆ RATIO:

HANC CONSVETVDO

SVA VISSIMAM REDDET.

Imperij fasces cùm x. annis feliciter tenuisset,
sceleratâ manu miserè interfectus est.

Norimbergæ, ac Rottenburgi Cæsar multa Iudæorum milia ob sua indigna flagitia comburi iussit. Hac item tempestate adeò seuerè luxuria punita est, vt his, qui in adulterio erant deprehensi, pudenda sint amputata; itaque grauius castrati, vt inde vitâ decesserint. Rudolphus Dux Sueuiæ, Alberti Cæsaris frater, præmaturâ morte obiit, atque vnicum reliquit filium nomine Ioannem. Hic nutriebatur in aulâ Imperatoris, namque eius patruus erat ac tutor, possessionesque eius paternas administrabat. Cùm adolescens hic decimum tertium esset ingressus annum, à consiliarijs suis & Principibus instigatus est vt hereditatem paternam à Cæsare flagitaret, vt eam ipse possideret. Quod quidem factum est; sed ei Imperator respondebat: *Tuq; & bona tua, possessiones & subditi tui mea fidei commissi sunt; atque ubi tempus postulabit, istorum omnium exactam rationem reddemus.* Id verò adolescenti minimè placuit. Et cùm aliàs Cæsari adequitabat, rursus possessiones suas atque hereditatem postulabat. Tum Cæsar cuidam ex ministris suis præcepit, sertum viridi fronde pararet, quod Duci adolescenti Ioanni imposuit, inquit: *In hoc te seruo adhuc fili oblectabis, verum terras populosq; administrare etiam suo tempore tibi concedetur.* Id autem adolescens in contumeliam sibi factum ratus, sertum dentibus mandit atque in frustra corrosit; questusque grauius est apud suos instigatores, qui eam contumeliam aut vindicatuos se, aut interituos iurabant. Cùm iam manè quodam Cæsar ex Baden Reynueldium iter adornaret, cum eo vnâ profectus est Ioannes: cumque Vindonissæ flumen Rursz traicerent, primò nauim ingressus Cæsar est; hunc subsecutus deinde Ioannes cum suis instigatoribus, atque ita ante alios traiecerunt. Iam verò cùm è naui ascendissent, & ad Rhenum aduerso amne equitarent cum exiguâ equorum copiâ (ceteri enim ab aliâ parte fluminis etiamnum redeuntem nauim expectabant) nec quid mali Cæsar suspicaretur, primùm Ioannes equo desiliit, ac prehensò Cæsariani equi freno, *Iam experiar, inquit, num hereditate tandem paternâ fruor? iam vlciscar contumeliam olim mihi factam.* His verbis alij, nominatim autem Vlricus à Blam ac Rudolphus à VVart suos eduxere

eduxêre enses : alter Cæsarem confodit , caputque ferro secat alter ; adeò vt equo decidens , in sinu cuiusdam meretricis , quæ aulam sequebatur , eo in loco vbi postea altare summum monasterij Conincfeldij exstructum est , exspirarit : quâ de causâ cœnobium istud ita est appellatum. Cæsariani ab alterâ parte fluminis indignam hanc cædem , parricidiumque intelligentes , properè cum Leopoldo Cæsaris filio Baden reuersi sunt , ne quid etiam hic mali pateretur. Cæsaris corpus Spiras vectum , in Imperialibus sepulturis conditum est . Ioannes Absolutione Pontificis in Augustini Ordinis cœnobio in Italiâ vitam deinceps transegit suam. Alberti Cæsaris liberi possessiones eius occupabant : percussores verò grauibus bellis possessionibus suis pulsi , tandem etiam sunt interempti.

HENRICVS

Gibellini
in Co-
lumnen-
ses &
VVelphi
in Vrsi-
nos mu-
tati.

Pontifi-
catus A-
uinionem
transla-
tus.

HENRICVS VII. Comes Lucemburgensis, Princeps ob sapientiam cum summâ grauitate coniunctam clarissimus, post Alberti obitum legitimo Electorum suffragio Cæsar designatus est, anno CHRISTI millesimo tricentesimo octauo. Hic ad se accersiuir Leopoldum Ducem Sueuiæ, ac Cælaris Alberti filium, & Rudolphum Comitem Palatinum, cum multis Principibus alijs, seque ingenti cum exercitu parauit, vt in Italiam proficisceretur, ac Diademate Imperiali insigniretur. Cum verò ex Alpibus Italiam primò aspiciebat, sublatis in cælum manibus gemebundus Deum precatus est, vt ne sibi perniciosissimæ illæ Italicæ factiones VVelphorum ac Gibelinorum perinde exitio futuræ essent, atque olim suis fuere maioribus. Sed in id quod veritus erat, incidit: nam seditionibus plena erant omnia. Porro duæ-illæ partes nomina mutarant sua: appellabantur enim modò Columnnenses atque Vrsini. Columnnenses etiam nunc hodie pro Cæsare sentiunt, Vrsini autem pro Pontifice. In itinere multas ciuitates, quæ ei resistebant, ferro flammæque domuit. Vt iam ab vrbe Româ haud longè abesset, Romani ipsi obuiam armis expediti ad pontem Miluium processerunt. Pons hic supra Tiberim proiectus erat, modò autem defractus est, vt nisi fragmenta quædam supersint. Hic in conflictu quodam multos fudit Romanos. Rex Neapolitanus ab Romanis stabat. Post illum conflictum, Henricus cum suis vi Romam ingressus est; vbi à Cardinalibus ad hoc à Pontifice selectis, Diademate est insignitus. Nam eâ tempestate Pontifices, ob factiones perturbationesque pænè infinitas, Pontificiam Sedem ab vrbe Româ Auinionem Gallix oppidum transulerant. Interea dum biennio in Italiâ agebat, ipsius exercitus alter in Germaniâ relictus aduersus rebellem Comitem VVirtenbergensem eductus est, cui multa castra oppidaque detraxerunt. Henricus hic vir sanè erat iustus, gratusque omnibus, Christianæ fidei defensor insignis, consilijs prouidus, animo hilis, ac proborum Sacerdotum tutor optimus. Nullas hic amabat factiones aut coniurationes; sed modis omnibus id operam dedit, quò Columnnensium atque Vrsinorum factionem tolleret ac pacaret, vt Ecclesia semel ad concordiam redire posset: quod re ipsâ tandem effecit, quamlibet non diu admodum durauerit; quod herclè dolendum est maximè. Post hanc conciliatam pacem duo edicta promulgauit. Prius ad eos spectabat, qui in suam Maiestatem committerent: posterius autem ad eos, qui Imperio rebelles deprehenderentur. Hæc edicta Roma velut mundi caput accepit, subscripsit ac confirmauit. Verba autem confirmationis sunt hæc: *Ego Roma ceterarum Regina potentissima Principi robur ac facultatem addo & confirmo, ciuitates ac nationes illi subijcio: Nobilitas meam gloriam honoremque tutabitur.* Postea Brixienfes sibi subiuges reddidit, itemque Longobardos, Pisanos, Papienses, Taurinenses, Astenses, Veronenses, Placentinos, Senenses, Ianuenses, Florentinos, cum populis adhuc quibusdam Italiæ alijs, qui rebelles ei exstiterant. Anno CHRISTI millesimo tricentesimo decimo tertio, cum Cæsar Pisis copias colligebat, quibus aduersus Robertum Apuliæ Regem esset profecturus, illum Monachus quidam Prædicatorij Ordinis à VVelphis subornatus veneno perdidit, quod Eucharistiæ illitum ei dederat. Cæsar verò vt venenum sentit, finito Sacro ita clam Monachum allocutus est: *Calicem vite, mi Domine, in mortem mihi subministraſti: quare hinc te ocyus confer, ne à ministris ac famulis meis comprehensus truculentâ morte interficiaris. Respice, ac peccati tui veniam à Deo precare. Non enim vult Deus mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Hic finis est optimi ac fortissimi huius Principis.

CXLIIII.

CALICEM VITÆ DEDISTI MIHI
IN MORTEM.

Quinto Imperij anno venenatâ Eucharistiæ
hostiâ sublatuſ est.

T t

FREDERICVS III. cognomento PVLCHER, Dux Austriae, filius Alberti Cæsaris, ac Ludouicus V. Bauariae Dux simul Francofordiae Cæsares designati sunt anno CHRISTI millesimo tricentesimo decimo tertio. Ludouicus electus est à Moguntino & Treuirensi Episcopis, Bohemiae Rege, & Marchione Brandenburgensi. Contra hunc autem eodem die delegerunt Fredericum Colonienſis Episcopus, Palatinus, & Saxoniae Dux. Ludouicus Aquisgrani, Fredericus Bonnæ Imperij insignia accepit. Controuersia hæc in eligendo, ingentis belli ciuilis occasionem peperit in Germania. Fredericus fautores habuit Pontificem Clementem V. qui ipsum vt Cæsarem legitimum confirmauit, Philippum Galliae, Carolum Hungariae Reges, Leopoldum Ducem Sueviae, Albertum Ducem Austriae Cæsaris fratrem, ac Rudolphum Comitem Palatinum. Item Sueuos omnes, Argentoratenses, Basileenses, Ulmenſes, & alias multas vrbes. Fredericum verò secuti sunt Ioannes Bohemiae Rex & Norinbergici caſtri Comes, & Principes plerique alij. Anno millesimo tricentesimo decimo quinto, collatis signis pugnatum est inter eos ad Neccharum fluuium, & multa vtrimque hominum millia in prælio occubuerunt. Ludouicus satis timebat, quòd erat imbecillior; tamen rursus arma parabat, eorum præſidijs qui illi adhærebant, obsidebatque castrum VVisbadense ac Scherpenſteyn contra Fredericum. Verum animaduertens nihil se posse efficere, hinc rursus discessit. Anno millesimo tricentesimo vicesimo primo, post multa bella, Electores Imperium vni Frederico addixerunt; qui cum fratre suo Leopoldo, ingentem militum conscripsit manum, profectusque in Bauariam contra Ludouicum, cuncta ferro flammâque deuastaui. Ceterum Ludouicus sese in locis probè munitis continuit. Interea Columnensium atque Vrsinorum factio rursus exorta est, & vtrimque se funditus extirparunt. Columnenses Ludouico fauebant in odium Pontificis, persequebanturque vel ad necem vsque quidquid Pontifici adhærebat. Tum Frederici opem Pontifex implorabat, promittens illi fratrem suum Henricum Archiepiscopum effecturum se Moguntinum. Misit itaque Cæsar cum dicto Henrico in Italiam virorum quinquaginta millia. Sed nihil hæc potuerunt

CXLV.

QVOD PVDEAT PALAM,
CLAM NE FACITO.

Imperij anno x. Regno priuatur; septimo deinde
anno moritur.

Tt 2

tuerunt ad tam ingentem ac quotidianam contentionem & tumultum. Tum Pontifex Ludouicum excommunicabat, Crucemque vbiuis terrarum aduersus Ludouicum prædicari iubebat; atque indulgentias omnium peccatorum plenè concedebat his, qui contra Ludouicum & complices eius in Italiâ proficisci veluti aduersus hæreticum & insignem Ecclesiæ persecutorem vellent. Mox vndique ex omnibus pænè Prouincijs magna hominum multitudo in Italiam confluit, qui omnes Cruce erant notati, adeò vt equitum numerus fuerit circiter viginti millia. Complures nobiles gratis aduersus Ludouicum profecti pugnarunt. Atqui verò quantum hîc cruoris fûsum sit, facilè apud se quisque perpenderit. Longum sanè foret enumerare crudelitatem ac sæuitiam, quæ hac tempestate in Italiâ contigit. Vix vlla fuit ciuitas, in quâ non hæ partes sese propemodum radicitus extirparunt. Prætereà hîc ita in alterum alter enses suos acuit, vt neuter alteri cedere voluerit. Fredericus reuocabat fratrem suum Henricum in Germaniam, mittebatque oratores suos ad Pontificem Auinionem, excusans se quantum potuit, atque ingentem vndecumque conscripsit exercitum, quem contra Ludouicum eduxit; aduersus quem item Ludouicus multis copijs instructus profectus est. Fredericus equitum habebat viginti millia, Hungarorum quadraginta millia, Austriacorum item quadraginta millia. Frater eius Leopoldus ex Sueuiâ adducebat octingentos equites cum ingenti multitudine Sueuorum, Francorum, atque Heluetiorum, qui omnes erant pedites; sed cunctatus est, vt amnem traicere non potuerit. Ludouicus viribus ac potentiâ Frederico haudquaquam par, præsidio Regis Bohemiæ & sibi adhærentium bellum aduersus Fredericum aggressus est. Pugnatum est à manè vsque vesperem, vt hominum ceciderint supra quadraginta millia. Ludouicus victoriâ potitus est, Austriacos atque Hungaros summis viribus in fugam egit. Atqui verò vbi vidit Leopoldus opem ferre se non posse fratri, tantâ animi indignatione ac furore percitus est, quòd se ipsum interfecisset, nisi sui ipsum cohibuissent; qui & consuluerunt vt recederet, nec suâ sponte se in periculum deijceret. Cùm iam Fredericus turbatis suis copijs auxilio esse non poterat, & ipse fugam petijt; in quâ captus,

ptus, ad Burgrauium Norinbergensem perductus est, & ab hoc deinde ad Ludouicum missus ijs legibus, ne ipsum occideret. Ludouicus confestim abduxit eum in castrum Triszneck. Actum autem id ita est anno millesimo tricentesimo vicesimo tertio. Ad Leopoldum Magus quispiam venit, qui ei pollicebatur se spatio vnius horæ dictum Fredericum suis artibus liberaturum, atque in Austriam incolumem restitutum. Leopoldus fidem verbis adhibens, daturum se vicissim pollicebatur quidquid optaret, si quod promississet, perficere potuerit. Hic vterque in circulum ingressi sunt. Nocte Magus spiritum quem coniurauerat, iussit, vt ad Cæsarem se sumpto ignoti cuiusdam vultu conferret; fecitque vt erat iussus. Itaque noctu ad captum Fredericum spiritus accessit, inquiens: Huc ad te frater tuus me misit, vt te liberarem, quare hunc properè conscende equum. Tum quæsiit Fredericus quisnam esset. Ne hoc (inquit spiritus) percontare; sed si te liberatum velis, hunc, inquam, festinanter conscende equum. Tum Cæsar mali quidpiam metuens, Deum piè precatus est; adeoque extemplò spiritus ille euauit. Postea Leopoldus ita Ludouicum ferro ac flammâ infestauit, vt Fredericum dimittere debuerit hac lege, vt Imperio cederet. Quapropter Fredericus numquam deinceps Imperiale nomen vsurpauit.

VDOVICVS V. Dux Bauariæ administrationem Imperij, cùm ob eam decennio pugnauerat, solus adeptus est anno CHRISTI millesimo tricentesimo vicesimo tertio. Cùm iam Pontifex victoriam Ludouici accepisset, censuris Pontificijs animaduertit suorum iudicio in Cæsarem Ludouicum, iubens interim vt spatio trium mensium Imperio decederet, electionemque Principibus in manus restitueret, eò quòd hæreticus esset, hoc est, Ecclesiæ rebellis exstitisset, quòd Imperiali etiam auctoritate adeoque ipso Imperio vsus fuisset, nec illud ab suâ Sanctitate accepisset, aut confirmatus in eo fuisset: atque adeò necdum anathemate erat absolutus, habebatque commercium cum Ecclesiæ aduersarijs, omni se dedens persecutioni. Quare adhæc Pontifex omnes deposuit Ecclesiasticos, qui Ludouicum re aut consilijs iuuerant. Citabat item Ludouicum ad se Auinionem in Galliam. Ludouicus à Pontifice appellabat ad Concilium generale, si quando Romæ in Diui Petri Sede resideret. Tum Pontifex illum Satanæ omnino tradebat, barathroque cum ijs omnibus, qui id ei suggessissent, adiudicabat. Ludouicus appellare minime cessabat. Hac tempestate occeptum est disputare ac dubitare de facultate Pontificis. Hac de re consule Marsilium Patavinum. Ludouicus Comitibus coëgit Francofordiæ, vt hîc de pace publicâ ac patriæ tranquillitate tractaretur. Huc conuenire Principes Germaniæ omnes, quibus gratum ac familiarem se præbuit; adeò, vt qui antea infensissimi fuerant hostes, mortemque eius iurarant, modò id contrà iuramento asseruerint, morituros se potius, ni opem illi quocumque tempore & loco præstarent. Reynoldum Geldriæ Comitem, cuius sororem Fredericus in vxorem duxerat, Ducem fecit, atque ex Comitatu Geldriæ Ducatum. Cum titulo ac nomine Ducatus, etiam titulum Comitatus Zutphaniæ retinuit, qui ad Geldriæ Ducatum etiam pertinebat. Ad hunc modum cum multis Principibus alijs egit, vt eorum sibi fauorem conciliaret. Id verò ita actum est anno millesimo tricentesimo vicesimo sexto. Vbi iam Ludouicus aliquanto fieri cœpit potentior, atque in Italiâ etiam multos haberet fautores, nonnihil Pontifex timuit, ciuitates suas milite muniuit, nec dubitauit, quin Ludouicus etiam Italiam

*Geldria
Comita-
tus fit
Ducatus.*

CXLVI.

HVIVSMODI COMPARANDÆ SVNT OPES,
QVÆ SIMVL CVM NAVFRAGO ENATENT.

Cum Frederico Imperij collegâ x. solus xviii. rerum potitus est;
deinde v i. anathematizatus priuatè vixit.

liam inuiferet. Nam statim missis Comitibus Ludouicus parauit se cum ingenti militum manu in Italiam, ubi Romam magnis Columnensium atque Vrsinorum factionibus concussam offendit; ac Columnenses qui pro eo sentiebant, superiores erant, mirumque in modum insequabantur Vrsinos, qui pro Pontifice sentiebant. Ludouicus vi Romam ingressus, Cardinalem quemdam Columnensem Pontificem fecit, quem Nicolaum V. appellauit. Hic creabat Episcopos ac Cardinales, coronabatque Ludouicum cum sua coniuge. Biennio autem post errorem suum agnouit Ludouicus; ideoque Romam iterum profectus, Pontificem suum abduxit Pisas. Hic eum deseruit, inquiens haud legitimum eum esse Pontificem. Tum Pisarum Dux Vrsinus ipsum ad Pontificem Auinionem misit, qui eum perpetuo carcere maceravit. Anno millesimo tricentesimo trigesimo quinto, Pontifex creatus est Benedictus XII: à quo absolutionem Cæsar flagitauit. Pontifex respondebat, velle se videre amputatum ramum, & qui ita ab arbore esset præfectus, iterum implantari: addens etiam, oblectari se cum Germaniâ ac Frederico, quem mundi ramum appellabat nobilem. Rex Galliæ atque item Apuliæ Rex oratores suos ad Pontificem legarunt, eum obsecrantes, ne Ecclesiæ aduersariis fauere vellet. Interrogabat contra Pontifex, num Imperatorem vellent. Respondebant, nihil se aduersus Imperium loqui, sed dumtaxat aduersus eum qui illud possidet, quique Ecclesiæ est aduersarius. Atque ita quidem Legati Ludouici sine absolutione redire debuerunt. Tum omnes Imperij Episcopi ad impetrandam Cæsari absolutionem ad Pontificem varios miserunt, & quidem frustra: impetrare enim non potuerunt. Cæsar Gallorum Regem obsecrauit, ne in hac re illi vellet esse impedimento; ac perpetuum fœdus cum ipso iniit. Verum Pontifex in sua mansit sententiâ, nec Cæsarem absolvere voluit. Tum Ludouicus Comitibus Francofordiæ iterum habuit, ubi Mandatum aureum confecit & publicauit, proclamarique curauit per vniuersum Imperium aduersus Pontificis execrationem. Hinc concionatores omnes, qui contra Pontificis aduersus illum excommunicationem proclamabant, grauitè insecutus est; adeo ut Sacerdotes ac Monachi omnes per totum suum Imperium fuerint

runt passi, atque huc illucque profligati: quæ res postea non sine insigni clade fuit. Deinde moritur Pontifex: succedit Clemens VI. qui execrationem aduersus Cæsarem confirmabat, præcipiebatque Electoribus, vti alium eligerent Imperatorem, Ludouicum autem sub pœnâ extremæ condemnationis depolerent: quod si recusarent, ipse suo arbitrio alium se designaturum significabat, ne quid Ecclesia detrimenti pateretur. Archiepiscopus Moguntinus terribiles conuocat Electores; huic illi parent, veniunt, vnoque ore Carolum Regis Bohemiæ filium Cæsarem designant; & Bonnæ insignia Imperialia accipit. Noua hæc electio Ludouico nuntiabatur; verum haudquaquam credere potuit, donec res ipsa comprobasset.

AROLVS IIII. Rex Bohemiæ anno CHRISTI millesimo tricentesimo quadagesimo primo Cæsar electus est; sed & alij eâ tempestate sunt designati, non autem omnium Electorum suffragijs, nec ad Imperium peruenerunt. Romæ erat qui se Ti. Augustum nominabat, significabatque per litteras Pontifici, nisi eo anno Sedem suam Auinione Romam transferre vellet, tum se alium creaturum Pontificem. Vocabat Ludouicum & Carolum, vt coram se in iudicio comparerent, & causam suam ipsius arbitrio committerent. Similem stultitiam crebrò exercuit, donec miser Augustus Regno pulsus sit. Anno millesimo tricentesimo quadagesimo septimo vbi Ludouicus obiisset, ex Bohemiâ cum ingentibus copijs Ratisponam venit Carolus: tum primùm Imperator agnitus est; inde & à Norinbergensibus receptus est. Hic Principes ac ciuitates solabatur, promittebatque publicam se absolutionem Româ relaturum ijs qui anathemati, dum Ludouico adhæsissent, erant obnoxij. In Italiam igitur profectus, diu in itinere cunctatus est, vt Italiæ perturbationes omnes componeret. Tandem anno millesimo tricentesimo quinquagesimo quinto Romam venit, vbi à duobus Cardinalibus, ad hoc à Pontifice designatis, coronatus est. Mox in gratiam Pontificis Columnenses omnes vrbe expulit, atque Vrsinos in eam restituit. In itinere, dum in Germaniam rediret, Longobardos sibi subiecit; & quos aduersus Ecclesiam quidquam molitos cognouisset, eos omnes tradidit Pontifici. In Germaniam verò reuersus, Comitia Moguntia habuit: quò Principes omnes conuenere. Item & Legatus Pontificius his aderat, cum Principibus aliquot Gallia. Hic publicata est absolutio illa, cuius forma hæc est: *Cum multi contra processus Pontificis hæretico Ludouico Bauaro adherentes grauibz peccatis se obnoxios fecerint, & modò ad Ecclesia unitatem redire cupiant; mandamus, absolui-
musq; omnes qui peccatum suum agnouerint, iurauerintq; se fidem Christianam integrè deinceps seruatu-
ros, nec vñquam adhaeu-
ros hæretico cuiquam, aut qui ab Ecclesiâ Romanâ descinerit. Item qui certò crediderint, penes Cæsarem non esse Pontificem aut creare aut deponere, eam hæresin perpetuò esse damnatam: & qui addixerint, nul-
lum se deinceps Imperatorem accepturos, nisi quem Pontifex appro-
bauerit*

CXLVII.

POSSIM QUIDEM COPIAS IN TVRCAM EDVCERE;
 VERVM QVAM NON CITRA CHRISTIANI
 SANGVINIS EFFVSIONEM, SATIS EX AVORVM
 HISTORIIS INTELLIGO.

Postquam Imperium administrasset annis XXXVIII.
 vitam cum morte mutauit.

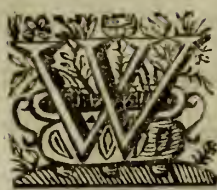

bauerit & confirmauerit. Præterea qui Ludouici liberis fauorem nullum exhibuerint, donec ad Ecclesiam fuerint reuersi. Item postremo qui Carolo in omnibus obsequium præstiterint: Qui autem contra hæc recusauerint, aut non ita fecerint, in eandem illi recasuri sunt excommunicationem. In his Comitij Carolus Bullam auream conscripsit, in quâ Carimonix Romanorum Regum creandorum continentur & confirmantur. Ad hæc leges quasdam pro salute Reipublicæ tulit, quæ etiamnum hodie Carolinæ appellantur. Hac tempestate tumultus item in Angliâ exortus est. Nam Rex Pontifici aduersarius effectus, Ecclesiasticos omnes Regno suo eiecit. Hi numero fuerunt sexies mille, ac per vniuersam Galliam atque Hispaniam profecti sunt; quorum Princeps Archipresbyterum sese appellabat. Cumque indies magis ac magis adeo augmentarentur, ut cuncta passim deuastarent, Principes laici ingentem hominum multitudinem hos contra misere. Quod ut intellexerunt, in Germaniam sese contulerunt. Hic in Alsatiâ atque Argentorati incredibilem sæuitiam, cædibus, rapinis, incendiisque exercuerunt. Tum se Carolus cum multis copijs parauit, ut perniciosam hanc multitudinem armis compesceret: sed Presbyterini fugam cepere, & vno die tantum itineris conficere, ut eos Carolus haud facile præuertere potuisset. Tum Presbyterini hi sese diuiserunt, ac mirum in modum vtrò se castigarunt, ad veniam peccatorum suorum consequendam. In compitis sese virgis flagellabant, cruces vestibis annexas habebant, in oppidis modestè Processiones cum alijs sequebantur, obuelata habebant capita ad oculos usque, semperque humi prostrati iacebant. Flagra eorum ex tribus constabant funibus, atque in vnoquoque tres erant nodi, & horum quisque suam habebat crucem: his sese flagellabant; dorsoque & humeros suos ad cruorem usque vulnerabant. In templis vestes suas deponebant, supparoque linteo ventri obducto in cœmeteria exhibant, atque hic se humi prosternebant: non autem in genua, ut nos, sed perinde atque lignum in terram proiectum; extendebantque brachia sua, peccata grauiter deplorantes. Postea ex his vnus surgebat, atque vnumquemque virgis flagellabat, inquit, Deus tua tibi peccata ignoscat, surge. Deinde istinc ordine discedebant; atque

que eorum duo præcinebant, alij autem succinebant. Cum-
 que in eorum cantu alicubi passionis Christi mentio fiebat,
 tum inter eos tantus ululatus auditus est, ut qui aderant, ab
 ijs prorsus discedere debuerint. Nec pecuniam, nec eleëmō-
 synam accipiebant, sed inuitati cum ciuibus prandebant.
 Rarò loquebantur, & apud mulieres numquam. Non am-
 pliùs quàm nocte vnâ in oppidis pernoctabant. Quisque fla-
 grum suum in latere habebat. Postremò Auinionem ad Pon-
 tificem profecti sunt, ut ipsi pœnitentiam suam indicarent.
 Sed eos excommunicauit omnes; edictumque promulga-
 tum est, ne quis illis, dum essent excommunicati, aut opem
 aut hospitia præberet. Atque ita quidem secta hæc damnata
 interiit. Doctis autem appellati sunt Acephali, vulgò Fla-
 gellatores. Anno millesimò tricentesimo septuagesimo Ca-
 rolus filium suum VVenceßlaum iuxta se Regem Romano-
 rum fecit. Hic vnicuique Electorum pro electione promisit
 aureorum centena millia. Emit item filio suo Sigismundo
 Marchionatum Brandenburgensem.

VENCESLAVS Rex Bohemiæ imperavit cum patre Carolo annis octo; sed anno CHRISTI millesimo tricentesimo septuagesimo octavo, post mortem patris, Imperium solus adeptus est. Hac tempestate incredibile dictu quàm malè Romæ actum sit. Cives planè Pontificem Italum requirebant, Sedemque Pontificiam occuparet Romæ. Cuius rei gratiâ Conclauē sancti Petri præparatum est, militesque in Vaticanum sunt educti, ne quis tumultus electionem forsā impediret. Cùm iam suffragia colligerentur, controuersia subito aliqua exorta est. Nam ex Vrsinis aut VVelpis quispiam Pontificatum maximoperè affectabat. Verùm electus est Episcopus Neapolitanus, dictusque Vrbanus VI. qui Sedem diui Petri iterum Romæ statuit. Is Gallicum Pontificem Clementem VII. qui Auinione se continebat, excommunicauit; contraque Clemens in Vrbanum censuris sæuijt. Durauit hoc schisma annos nouem & triginta; & tam diu duo semper fuerunt Pontifices, alter Romæ, alterque Auinione. Vt autem VVenceslaus dubitabat, vtrum pro Pontifice, Domino ac Patre suo, coleret ac veneraretur (vterque enim eius amicitiam æquè ambiebat) selegit sibi Vrbanum VI. ac Clementem in Galliâ reiecit. Id verò ita molestè hic tulit, vt Cæsaris Legatos comprehensos magnis cruciatibus interfecerit. Tum primùm VVenceslaus verè se Urbano adiungebat, qui ipsum Romam ad coronationem accersibat. Porrò VVenceslaus respondebat, sibi id quidem placere, sed per sumptus minimè licere; neque enim velle se ita rusticè in Italiam venire, ne quam iniuriam faceret Imperio. Quapropter Pontificem orabat, vt semel censum suum Ecclesiasticum in vniuerso Imperio recipere liceret. Quod vt impetrauit, tantum quidem pecuniæ census iste attulit, vt rumor Romæ fuerit, ipsum adeò potenter venturum, vt Imperator vmquam aliàs. Plurima in eius aduentum apparabantur, cuncta empta Romam perferebantur. Tandem verò haudquaquam venit, fefellitque hac in re Pontificem: quod maxima postea peperit dissidia. Anno millesimo tricentesimo nonagesimo tertio, VVenceslaus fra-

tres

CXLVIII.

MOROSOPHI MORIS OMNIBVS
PRÆCELLVNT.

Ob tyrannidem ignauiamque XXII. Imperij anno folio deiectus:
morbo comitali tactus obiit ætatis LVII.

tres Germanici Ordinis, candidis indutos pallijs nigrâ cruce notatis, Bohemiâ expulit; atque nulli eos rei utiles esse dixit, abstulitque his omnia sua bona ac possessiones. Quinto anno post, sine voluntate atque auctoritate Pontificis & Electorum, Galeatium Vicecomitem Mediolanensem Ducem fecit. Coepit item plurimum sæuire in Ecclesiasticos. Academiam Pragensensem numquam satis laudatam funditus extirpauit. Doctores plerosque interemit, plerosque Regno exegit. Iam verò vbi Pontifex Indulgentias publicauit, Pragæ in Bohemiâ exortus est Ioannes Hus. Hic horrenda in Pontificem scripta edidit; ideoque ingens in Bohemiâ calamitas inter Sacerdotes ac Monachos nata est. Mox adherentes sibi complures nactus est, vt vniuersam Bohemiam à Pontifice deficere fecerit. Hoc venenum cum latius sese diffundebat, etiam Germania eo infecta esse coepit. Vrbs Herbipolis confestim ab Episcopo suo desciiuit; ipsum oppido cum omnibus suis adherentibus expulerunt, ac VVencellao adhererunt. Verùm hic vir erat insignis socordiae, qui in periculo suos deserebat; adeò vt Episcopus cum ingenti exercitu urbem obsederit. Ciues egressi cum Episcopo pugnarunt; verùm succubuerunt, & in conflictu illo multi interierunt, reliqui in urbem redire cgebantur. Atque ita quidem Episcopus in pristinam sedem ac dignitatem redijt. At cuncta istius viri doctrinâ ita in Germaniâ mutabantur, quòd Ecclesiasticos laici iam flocci fecerint, nec quidquam curauerint. Vbique perturbatio circa fidem; nec minor in ciuili administratione, vt nusquam à prædonibus terrâ marique tutus quisquam esse potuerit. Prætereà is erat Cæsar, qui sine certo ordine cuncta administrabat, quique Imperium (excepto quod ad exactionem aut pecuniam pertineret) nihil penitus curabat. Sacerdos quidam Hussicus in concione publicâ ita ad populum inquit: *Eratres charissimi, tametsi stolidum ac socordem Regem habeamus, si tamen eum cum alijs conferamus, ac rem exactius perpendamus, non alijs optari potest nobis accommodatior. Quietus est, beneuolus ac propensus nobis; vt hinc certi simus, dum uiuet, vel pro arbitrio nostro posse nos uiuere. Aequum igitur est vt pro ipso*
Deum

Deum precemur, quò illi vitam donet diuturnam; cuius socordia nobis felicitati ac bono est. Quod vbi VVenceslao nuntiabatur, non ægrè tulit, effectusque è tepido est planè frigidus; vt hinc magis aduersus Ecclesiasticos succensus, tantam in diripiendo rabiem exercuerit, quòd à fratre suo Sigismundo tandem captus sit, qui illum asseruandum dabat Alberto Duci Austriæ. Ceterùm vbi eum hic Viennæ non sat diligenter obseruabat, fugâ elapsus ad Imperium redijt. Tum iussu Pontificis congregati sunt Electores, ac Rupertum Comitem Palatinum Cæsarem designarunt.

XX

RUPERTVS

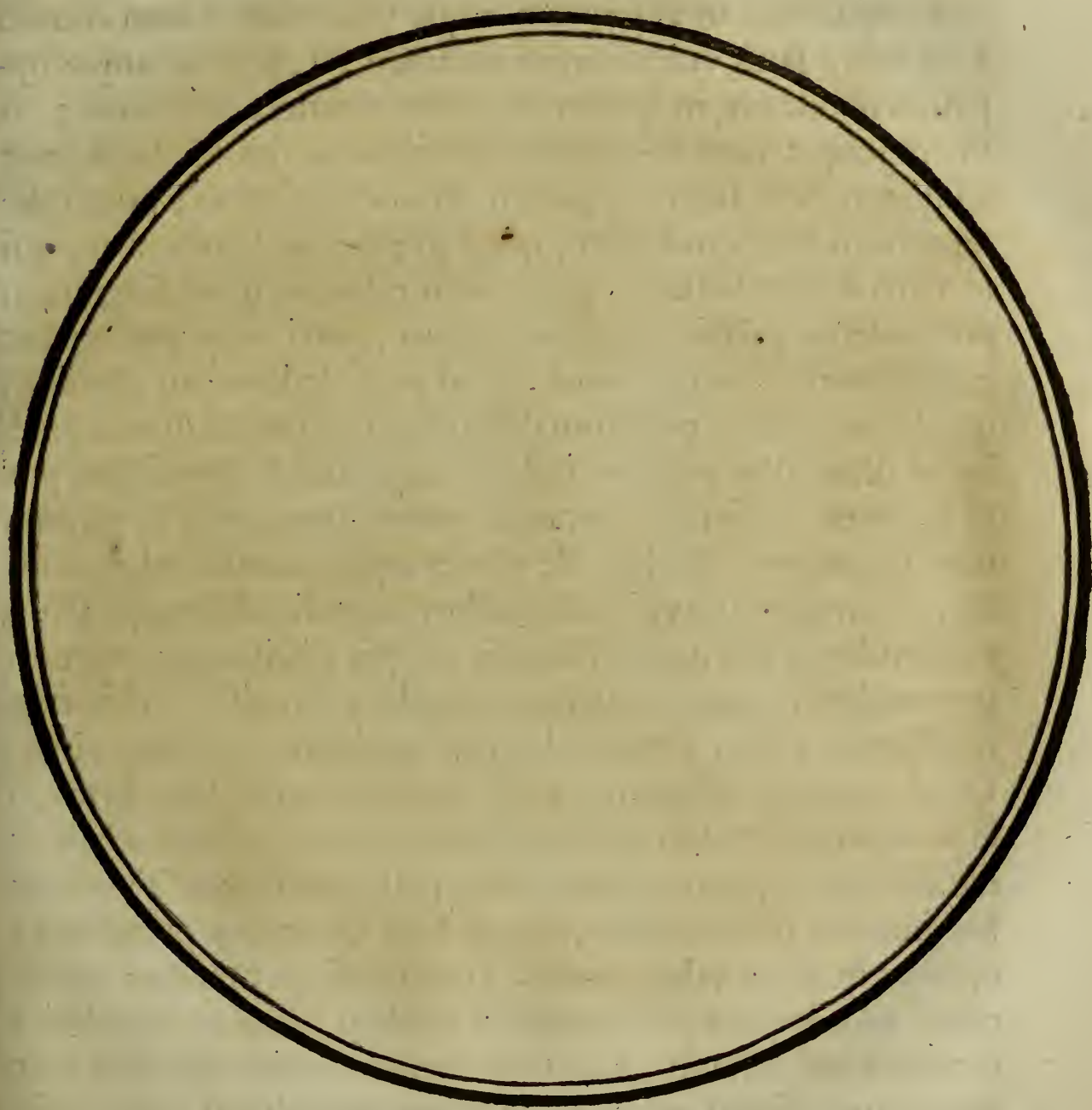
RUPERTVS Comes Palatinus Rheni, post depositum Imperio VVenceslaum, anno CHRISTI millesimo quadringentesimo, ab Electoribus legitimo suffragio Cæsar creatus est, quem Colonienſis Episcopus inunxit. Hic Princeps sanè fuit verè Christianus, amator æquitatis, ac pauperum defensor vnicus. Hanc electionem Pontifex Bonifacius IX. confirmavit. Cùm verò postea Romam Imperiale Diadema accepturus proficisceretur, illi restitit Galeatius Mediolanensium Dux VVenceslai amicus, qui eum Ducem fecerat, viamque Romam versus impediuit. Igitur in Germaniam nondum coronatus redijt, atque Imperium prudenter administravit. Anno millesimo quadringentesimo tertio, iterum in Italiam profectus est. Nam Florentini bella gerebant contra Mediolanenses. Florentini magnam illi argenti vim promiserunt, si eos adiutaret, pecuniaque numeraretur vbi Alpes transcendisset, Mediolanum vidisset, atque exercitum Mediolanensem contigisset. Cùm iam magnis instructus copijs ac facultate Mediolanum maturaret, cuiusmodi vmquam Germanicum fuisse Cæsarem dubitabatur; pecunia mox Florentinorum, vt promissum erat, illi annumerata fuit. Hinc pugnam aggressus est (vti promiserat) cum Galeatio Duce Mediolanensi; verum succubuit, eiusque exercitus dissipatus est, & in fugam actus. Vt iam Tarentum rediret, destitutus est Leopoldi Ducis Austriaci & Colonienſis Episcopi præsidio, nec eius rei quidquam curare voluerunt. Proinde iterum Rupertus in Italiam se Paduam contulit, indeque Venetias: nam nec huic amplius configere libebat. Hinc magnâ affectus clade, in Germaniam reuersus est. Hac tempestate sæuissimè in Oriente actum est. Quamquam enim ea historia nihil ad Imperium Romanum spectet, non possum tamen eam subticere. Exortus enim est ex humili genere natus quidam Tamerlanes nomine. Hic primùm stipendia meruit apud Turcam, deinde ob animi virtutem & fortitudinem militum Dux ac Tribunus effectus est: quo nomine, partim vi partim fraude, Parthorum Regna inuasit; ac deinde quidquid aggrediretur, facilè subegit, vt erant Persæ, Medi, Arabes, & post hos Indi. Postea ad Septentrionem se recipiens, per Moscouiam in Assyriam profectus est,

Tamerlanes tyrannus.

CXLIX.

MISERICORDIA NON CAVSSAM.
SED FORTVNAM SPECTAT.

Decennalis Imperator LVIII. ætatis anno occubuit.

Xx 2

est, ac Tigrim in Mesopotamiâ trajiciens, nauigauit per Euphraten in Babyloniam & Chaldæam. Postremò exercitum suum, qui equitum constabat quadraginta millibus, ac peditem sexies centenis millibus, per Armeniam in Asiam minorem siue Natoliâ duxit, vbi Turcicum Cæsarem Pazaiten bello aggressus, ducenta virorum millia fudit, Pazaiten ipsum cepit, eumque perinde ac auem caueâ inclusum secum spectaculi & ludibrij loco circumuexit. Ad hæc versus meridiem etiam copias suas in Ægyptum atque vniuersam Asiam eduxit. Eius castra saxis vbique erant pauimentata, perinde atque oppidum quoddam; in quibus & cuncta reperiabantur venalia, vt in emporijs: nam & quæque mercimonia suis hîc locis erant assignata. Vbi autem oppidum aliquod obsideret, primo die tentorium fixit candidum, quod gratiam ijs significabat, qui se vltro dedere vellent; altero verò rubrum, quod sanguinem portendebat; tertio denique nigrum, quod vrbs prælagiebat euerfionem. Contigit semel, quod cùm deditionem oppidum quoddam in diem posterum differret, ciues pueros suos ac puellas ad illum albis vestibus indutos atque oliuæ ramusculos præ se ferentes emisert, sperantes eorum innocentiam se tyranni iram placaturos. Sed hos ille omnes equis conculcandos tradidit, urbemque cum vniuersis ciuibus incendio absumpsit. Cùm ex consiliarijs suis quidam secretò ex ipso sciscitaretur, cur eam tyrannidem in teneros pueros ac puellas exercuisset, respondit transuersis ipsum intuens hircis oculisque flammantibus; Quid, inquit, arbitraris? mène hominem esse? non. Erras, si id putes: equidem Dei sum flagellum, ac terræ vastatio. Caue sis me istiusmodi interrogationibus in posterum fatiges. Tyrannus hic immani deuastatione totum ferè Orientem peragrauit, optimas quasque vrbes euertit. Tot huic se ex omnibus nationibus adiungebant, vt exercitum tandem habuerit duodecies centenorum millium. Eius verò nomen auditu omnibus erat horrendum: sicubi pulsabat, ei statim aperiebatur; sin recusabatur, cogebat. Iam autem vbi versus Occidentem se pararet, atque in Europam per mare Mediterraneum trajiceret, morte execrabili interemptus est. His temporibus Hussiana hæresis potentior vbique facta, ingentes aduersus Sacerdotes concitabat

bat tumultus. Vrbs Herbipolis iterum ab Episcopo suo defecit; sed cum hic opem accepisset, multi rursus ciues sunt interfecti. Anno millesimo quadringentesimo quinto, Ecclesiastici ad suam conseruandam libertatem VVormatiâ egressi, biennij spatio in urbem non redierunt, donec controuersia per Rupertum Cæsarem esset consopita. Hussiani multis in Bohemiâ victorijs potiti, præstantiores se alijs esse arbitrabantur; atque hinc elati animis, suam quoque hæresin hac ratione excusabant. Horum denique insania ad eam factionem paullatim processit, vt auctor eorum hæresis Ioannes Hus postea Constantiæ (vt dicitur paulò post) combustus sit: quâ re Hussiani adeò fuere cæstro perciti, vt Germaniam multis calamitatibus oppleuerint.

SIGISMUNDVS Hungariæ ac Bohemiæ Rex , Caroli II. filius & VVenceslai frater , ab Electoribus post mortem Ruperti Cæsar electus est anno CHRISTI millesimo quadringentesimo decimo . Sapientiâ , eruditione , & probitate Princeps fuit clarissimus ; staturâ talis , qualis tantum Principem decebat ; pacis belliçue artibus perinde insignis , sed ad pacem quàm ad bellum procliuior . Confestim autem post adeptum Imperium cum ingenti exercitu Romanam profectus , ab Ioanne XXIII. Pontificè coronatus est , & consultauit cum eo de publico Concilio cogendo schismatis tollendi causâ . Ipse quoque ad Gallorum Regem profectus est , & cum eo egit , vt in conuocandâ Synodo consentiret . Proinde suffragatione Pontificis , Cæsaris , Galliæ , Angliæ , Hispaniæ Regum , & Principum Germanorum Constantiense Concilium inchoatum anno millesimo quadringentesimo decimoquarto : ad quod etiam ipse Pontifex venit . Sigismundus colligebat ex omnibus nationibus doctissimos quosque , quòd in Germaniâ circa Religionem ita omnes dissentirent , sperans deposito hoc schismate Rempubicam Christianam facilè in pristinum statum restitutum iri . Verùm Pontifex primò de Hussianis tractari voluit . Igitur Ioannes Hus cum discipulo suo Hieronymo Pragensi ad Concilium vocati fuère : illisçue accessum liberum concessit Cæsar ; quò nomine etiam venerunt . Vterque ingenio erant acutissimi , atque eloquentiâ promptissimi . Quare cùm auditi fuissent , eos admonuerunt , ne prudentiores haberi velint Ecclesiâ Romanâ , ac peruersas illas opiniones missas facerent , quin potiùs suam illam eloquentiam vsurparent ad conseruandas Christianæ fidei cærimonias , non autem contrâ . Sed in suis illi propositis persistebant , ac Christi se Euangelium imitari aiebant , Romanamque Ecclesiam longè à Christi doctrinâ aberrasse . Cùm hæc Concilij Præsides audiissent , sententiam tulerunt huiusmodi ; vt , veluti membra corrupta quæ nullis iuari medicamentis possunt , exurerentur , ne totum corpus deinceps inficeretur . Itaque primò Ioannes Hus , præter voluntatem Cæsaris , viris armatis octingentis ad supplicij locum deductus est . Infulam ei chartaceam imposuerunt , cui duo adpicti erant cacodæmones cum subscriptione huiusmodi : Hæresiar-
cha.

C L.

MALA VLTRO ADSUNT.

Imperio præfuit xxviii. annis, Ecclesiam tranquillauit,
septuagenarius animam efflauit.

cha. Cumque iam exureretur, flammam obstinato animo per-
tulit. Id verò contigit anno millesimo quadringentesimo deci-
mo sexto & post dies centum quadraginta discipulus eius Hie-
ronymus cum resipiscere nollét, etiam exustus est. Cineres ho-
rum in mare proiecti sunt, ne si à Bohemis collecti forent, pro
Diuorum reliquijs colerentur. Proinde ipsorum discipuli terram
eius loci, quo fuerant combusti, abraferunt, eamque in Bohe-
miam detulerunt. Tum Bohemi omni crudelitate in Sacerdo-
tes sæuierunt, templa, cœnobîa, atque imagines deuastarunt.
His verò omnibus ita gestis, vt Ecclesia ad pristinum statum à
schismate reduceretur, conclusum est, vt vterque Pontifex Be-
nedictus & Ioannes Pontificatû abdicarentur, controuersia om-
nis componendæ gratiâ. Vt ergo vlteriùs noui Pontificis electio
concluderetur, & Concilij Decreta maioris essent auctoritatis,
ex omni natione viri sex selecti fuère, qui cum Cardinalibus
Conclauē ingressi, Pontificem vnâ crearent. Quare contigit
anno millesimo quadringentesimo decimo septimo, octauo
Nouembris die, circiter horam tertiam, quòd Otho Colum-
nus, Princeps Romanus, Diaconus, Cardinalis S. Georgij ad
Vellus aureum, cum omnium lætitiâ Pontifex sit creatus. Hic
se Martinum V. appellauit, atque eâ occasione Ecclesiæ tran-
quillitas est restituta. Poenituit Ioannem quòd vltro consensisset
in abdicationem Pontificatus, & clam fugam meditabatur. Sed
per Cæsarem inter fugiendum retractus, Comiti Palatino tra-
ditus est. Celebrato Concilio, expeditionem Cæsar cum Prin-
cipibus Germanis in Bohemiam adornauit aduersus malè fe-
riatos Hussianos. Quòd vt hi acceperunt, propria sua oppida
ac vicos incendio euerterunt, ducemque ipsi sibi statuerunt
Ioannem Ziscam, virum strenuū ac fortem. Hic bella grauia
aduersus Cæsarem atque Imperium mouit; nec vñquam suc-
cubuit, sed victorijs clarus semper in Bohemiam reuersus est.
Pontifex plenas concedebat Indulgentias aduersus hos hæreti-
cos; quâ occasione ingens equitum peditumque multitudo col-
lecta est; his ratus Bohemos funditus exstipare, Regnumque
Germanis atque alijs Christianis possidendum dare. Principes
consultabant quâ viâ rem aggredierentur: nec mora, flamma in-
gens in tentorijs visa est, nec vnde orta esset quisquam homo
sciebat.

sciebat. Interea dum hic territi stabant, armaque & equos castris extrahebant, Hussiani impetu in eos facto multa hominum millia in fumo inter laborandum interemerunt. Atque ita quidem periit exercitus ille potentissimus, à quo incredibilia conficienda putabant. Post hanc expeditionem res quò diuturnior, eò efficiebatur deterior. Hussiani magnis copiis in Germaniam educti, expugnabant oppida castraque: interficiebant sine ullà commiseratione quidquid particeps vitæ erat. Multi in templa confugiebant, sed ea incendio absumebant hostes, oppidaque radicitus euertebant. Et post multas cruentas pugnas, postque infinitos homines miserè vtriusque trucidatos, etiam Principes pugnare amplius detrectabant, ac Pontifici suos committebant Ecclesiasticos, ut is rem ad finem quemdam perduceret. Verùm Deus tandem isti rei finem imponere voluit: nam Bohemi inter se effecti seditiosi, propemodum se mutuò deleuerunt. Quod ut Cæsar audit, cogitavit semel adhuc Bohemiam, Regnum suum, videre; atque adeò venit anno M. CCCC. XXXVI. Pragæ: quæ vrbs Bohemiæ caput est. Hic operam dedit, uti Regnum suum, quoad eius fieri posset, placaret. Quos autem timebat, ablegavit magnis copiis aduersus Turcas, ut ab iis esset tutus. Itaque ope Hungarorum apud Turcas vnus pugne victoriam adepti sunt. Ac tametsi quidem pauci redierunt, ita altè tamen hæresis ea radices egerat, ut etiamnum hodie in istis locis perduret.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

HACTENVS *Goltzius. Quæ sequuntur deinceps serie continuâ CÆSARVM AVSTRIACORVM Vitæ & Elogia adusque FERDINANDVM III. AVG. nunc Orbi feliciter imperantem, stylo Casperij Geuartij, IC^{ti} & Archigrammatei Antuerpiani, sunt adornata. Hoc volui, Lector, nescius ne esses.*

ALBERTVS II.

*Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
ci, Hispaniar.
Infantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio Au-
storie de-
scriptâ.
Ubi &
preceden-
tium
Impp. Au-
striaco-
rum, Ro-
DOLPHI I.
ALBER-
TI I. &
FREDE-
RICI III.
Augg.
Elogia vi-
dere est.*

FORTVNAM olim duplici nomine, Primigeniam & Reuertentem, coluit antiquitas. Illam sic dixere, quæ à primo cuiusque ortu, inoffenso felicitatis cursu, alumnos suos foueret; hanc verò, quæ solito eius fauore destitutis, benignam sese denuò fidamque comitem adiungeret.

Et sanè Primigenia Austriacorum Archiducum fortuna, post Imp. Cæs. Fredericum III. cognomento Pulchrum, Bauaris & Luxemburgicis toto sæculo Imperium obtinentibus, paulisper defecisse visa est.

At mox Reuertens, benigniori oculo eosdem Principes respexit, dum ALBERTVM Austriæ Archiducem, Imp. Cæs. Sigismundi Augusti generum, velut errorem suum confessa, festinatis cumulatîsque honoribus, ad Hungariæ Bohemiæque sceptrâ, ipsumque Romani Imperij fastigium, vnius anni spatio euexit: inusitato felicitatis exemplo.

ALBERTVS Patrem, Auum, Proauum, Abauumque, Austriæ ex ordine Archiduces, sibi cognomines habuit, Atauumque item, Albertum I. Rodolphi I. Augusti Filium; Matrem, Ioannam, Alberti Bauari, Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ Principis, filiam.

Puer annum ætatis x. agens, Patrem in obsidione Znoymæ, Morauie oppidi, amisit. ideoque de eius tutelâ digladiantibus inter se Patruis, Austria grauissimis cladibus afflicta est.

Pubertatem egressus, Principatus gubernacula ipse adiit,

CLI.

AMORE CIVIVM TVTOS ESSE PRINCIPES *Æn. Syl.*
 OPORTET. IDQVE SOLA PRÆSTAT
 INNOCENTIA.

Vir Imperio utilis, longioriꝛue vitâ dignus,
 secundo anno Regni sui moritur.

ac prouinciam, intestinis motibus & latrociniis diu vexatam, pristinae securitati restituit.

Bello deinde aduersus Hussitas, Ziscâ duce in Bohemiâ tumultuantes, exorto, cum iv. equitum millibus egregiam Sigismundo Cæsari operam nauauit. Vnde factum, ut spectatâ ALBERTI virtute, eiusque in se meritis prouocatus Cæsar, filiam suam vnicam Elisabetham illi in matrimonium dederit.

Mortuo paulò post Sigismundo, ALBERTVS Hungariæ primùm, mox Bohemiæ Rex declaratus est; tùm ex suprema foci voluntate, tùm ex prisco Bohemicæ gentis cum Austriacis foedere, Procerum consensu & Cæsareâ auctoritate firmato, ut nempe deficientibus in alterâ Domo masculis heredibus, altera in Regnum succederet.

Septemuii quoque Principes Electores, Francofurti ad Moenum congregati, vnanimi sententiâ ALBERTVM Romanorum Imperatorem renuntiarunt xiii. Kalend. Aprilis anno salutis M. cccc. xxxviii.

Atque ab eâ electione, Austriacæ gentis Principes, Romani Imperij fastigium, maiestatemque quasi per manus traditam, in hæc vsque tempora, non interruptâ serie, per annos iam ducentos, cum summâ rerum gestarum gloriâ ac Reipublicæ Christianæ commodo, feliciter tuentur.

Post solemnem Imperij inaugurationem Aquisgrani factam, Cæsar collecto per Austriam milite in Bohemiam mouens, Ptasconem, Podiebradium, aliaque Hussiticæ factionis capita, qui Casimirum, Vladislai Poloniæ Regis Fratrem, in spem Regni euocarant, oppressit: ipsumque Vladislaum, maximo exercitu Bohemiæ appropinquan-

tem,

*Æn. Syl.
Piccolomi-
neus Pont.
Max.
Histor.
Bohem.
cap. lvi.
Lazius
Geneal.
Austr.
lib. ii.*

tem, retrò quà venerat, cedere, atque intra suos fines quiescere cōēgit: totamque Silesiam à Polonis, qui agros depulabantur, securam reddidit.

Aduersus Amurathem Turcarum tyrannum, qui superiorem Mœsiam inuaserat, ac Pannoniam ingenti terrore perculerat, cum maximis cōpiis profectus, castra inter Tibiscum & Danubium amnes munit, eoque auxilia vndique properare iubet.

Turca, eius aduentu cognito, Synderouiâ arce atque oppido ad Danubij ripam expugnato, retrocessit.

Cæsar de Turcarum abitu certior, dimisso exercitu, Budam reuertitur. Sed insolito ardentis Sirij calore vexatus, dum immoderato melopeponum esu æstus leuare conatur, in dyfenteriam incidit.

Quare in Austriam properans, ingrauescente malo, Princeps religiosissimus & longiore vitâ dignissimus, prope Strigonium moritur v. i. Kalendas Nouembris, anno M. CCCC. XXXIX.

Atque ita, amorem & delicias generis humani, vt olim Titum, infesta mortalibus numina, intra biennium sustulere, ætatis suæ anno XLIV.

Natus illi fuit posthumus Ladislaus, Hungariæ & Bohemiæ Rex atque Archidux Austriæ.

Imperauit annum I. menses VII.

F R E D E R I C V S I V.

*Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
CI, Hispaniar.
Infantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio An-
tore de-
scriptâ.*

FR E D E R I C V S I V. cognomento Pacificus, Ernesti Austriæ Archiducis & Cimburgæ Mazouïæ filius, natus est Æniponti apud Tirolenses anno M. cccc. xv. ad ix. Kalendas Octobris.

Hierosolymam, ætatis suæ anno xxi. Pietatis ergo profectus, loca sacris CHRISTI Seruatoris calcata vestigiis, eiusque sepulchrum est veneratus.

Alberto II. Augusto Patruеле suo, ante diem vitâ functo, conspirantibus Electorum suffragiis, Francofurti in eius locum suffectus est iii. Kal. Aprilis anno M. cccc. xl. & deinde Aquisgrani coronatus.

Ladislao Alberti II. Augusti filio posthumo tutor datus, eundem vel adhuc in cunis vagientem, in hereditaria Hungariæ & Bohemiæ Regna, Austriæque Archiducatum inaugurari curauit: eodemque usque ad pubertatis annos sanctè apud se educato, maximis eam ob rem difficultatibus bellisque conflictatus, Austriam, communibus cum Elisabethâ Augustâ pupilli matre auspiciis, administravit.

Schismate in Ecclesiâ exorto, FREDERICI operâ Amedeus Allobrox Pontificatu se abdicauit.

Rebus in Austriâ ac Bohemiâ compositis, in Italiam profectus, Heleonoram, Eduardi Lusitaniæ Regis filiam, Romæ in vxorem duxit, Nicolao V. Pontifice Maximo solemni ritu dextras iungente, beneque ipsis ac posteritati ominante.

Tertio post die, Cæsar ingenti pompâ in Rom. Impera-

CLII.

NESCI PRINCIPES IACVLATORVM ESSE SCOPOS:
 ALTA FVL MEN FERIT, NON CASAS HVMI LES.
 PVLCHRE NOBISCVM AGITVR, SIQVANDO
 VERBIS OPPVGNAMVR.

Postquam annos XLVI. imperasset, Maximilianum Filium
 consortem Imperij fecit, imperavitque cum eo annos VII.
 atque obiit ætatis suæ anno LXXVIII.

peratorem consecratus, coronam & alia Romani Imperij insignia accepit, acclamante populo Romano: **FREDE-
RICO PACIFICO, A DEO CORONATO IMP. VITA
ET VICTORIA.**

Hinc ab Alphonso Arragonio Neapolitanorum Rege, Heleonoræ Augustæ Auunculo, inuitatus, Neapolim ad illum diuertit, maximisque honoribus exceptus est.

Ferrariam digressus, Borsium Estensem, Mutinæ Rhe-
gijque Ducem, & Rouigij Comitem creauit.

Ex Italiâ in Germaniam redux, cum plena omnia tumultuum ibi reperisset, Hungaris Bohemisque Ladislaum Regem, iam pubertatis annos egressum, sibi tradi certatim flagitantibus, seditiones nascentes prouidè composuit.

Austriacos quosdam perduelles, qui Duce Eitzingero, accitisque Bohemis, Cæsarem Neapoli Austriæ obsidere ausierant, eò adegit, ut pacem supplices petere, atque in eam rem auri sex mill. nummum quotannis pendere co-
acti fuerint.

Cilientem Comitatum, in potestatem suam redactum, ditionibus auitis adiecit, & Stiriaë partem esse iussit.

Henricum Goritiaë Comitem, qui in Carnis tumultus excitauerat, in ordinem redegit.

Ladislaò, Hungariaë & Bohemiaë Rege, immaturâ morte prærepto, Archiducatum Austriaë solus obtinuit, & in Hungariaë Regem, à magnâ Procerum eius Regni parte, electus est.

Comitiis Ratisbonæ, atque alibi sæpius, indictis, Principes Imperij ad bellum Turcicum cohortatus est; quòd
Mahometes . . . . . Orientis Imperium, Constantinopoli
captâ,

captâ , à se occupatum , Germaniæ vniuersæ formidabilis immineret.

Carolus , Belgarum Burgundionumque Principem , imperatis vndique auxiliis , ducto in illum LXXX. mill. armatorum exercitu , à Nouesij obsidione recedere coëgit : amicitia denique & affinitate sibi copulauit , Mariâ Caroli Filiâ & herede vnicâ , Maxæmiliano , Cæsaris Filio , desponsâ.

Eidem quoque Maxæmiliano , Brugis Flandrorum à se ditiosâ plebe indignè detento , & liberæ custodiæ tradito , cum ingentibus copiis in Germaniam Inferiorem descendens , succurrit : eodemque in libertatem asserto , paucorum poenâ contentus , discordiarum fomitem sustulit.

Germaniam bellis perpetuis fatigatam longâ pace recreauit : quam eodem tenore , quoadusque rerum potitus est , summâ moderatione coluit.

Obijt Lintzij in Austriâ XIII. Kalend. Septemb. anno M. CCCC. XCIII. Vixit annis LXXVIII.

Imperauit ann. LIII. mens. IV.

MAXÆMILIANVS I.

*ExPompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
CI, Hispa-
niar. In-
fantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio An-
tore de-
scriptâ.*

MAXÆMILIANVS, Fræderici IV. Imp. & Heleo-
noræ Lusitanæ Filius, nascitur Neapoli Austriæ,
XII. Kal. April. anno M. cccc. LIX. Ad militiam,
armorumque munia animum à naturâ factum habere vide-
batur. Adeoque eâ ætate, quâ vix alij prima militiæ tirocinia
faciunt, maxima bella suo ductu & auspiciis administrauit.

Duodevigesimo ætatis anno, Mariam, Caroli Burgundiæ
Ducis Belgarumque Principis, ad Nancæum cæsi, Filiam, am-
plissimarum ditionum heredem vnicam, Gandavi, Flandriæ
metropoli, in vxorem duxit. Et ab ipsis statim nuptiis, ad
constituendum Belgicæ Reip. statum, à Ludouico XI. Gal-
liarum Rege pænè conuulsum, seriò se conuertit.

Ad Guynegatam in Morinis ingentes Gallorum copias
deleuit, & non exiguam Hannoniæ partem, vnà cum Ca-
meraco, recepit.

Mariâ Coniuge inter venandum ex equo lapsâ, ac paulò
post fato functâ, Flandricas factiones, ob Philippi Filij tu-
telam ortas, compescuit.

Vigesimumoctauum ætatis annum agens, Francofurti
Rex Romanorum declaratus, Aquisgrani inauguratur; &
deinde, Patre Frederico Aug. mortuo, pleno iure in Impe-
rium succedit.

A morte Matthiæ Coruini, Hungarorum Regis, qui ma-
gnam Austriæ partem, eiusque metropolim Viennam oc-
cuparat, non solum auitum patriumque Principatum recu-
perauit; sed & Albam Regalem, ciuitatem nobilissimam,
aliasque in Pannoniâ vrbes expugnauit.

Atre-

CLIII.

PER TOT DISCRIMINA RERVM.

In Imperio, Patre viuento, v i l. postea solus x x v i. annis sedit:
 L I X. verò ætatis anno naturæ legibus satisfecit.

Atrebatum, Artesiæ caput, insigni stratagemate, deceptis hostium custodiis, in potestatem redegit.

Turcarum innumerabiles copias, qui Carnioliam, Ciliam, Carinthiam, Stiriam ferro flammaque depopulabantur, fudit fugauitque.

Carolus Egmondæ Regulum, qui, Gallorum opibus fretus, multa turbauerat, Geldriæ ditione ac titulo, ex Electorum Principum decreto, abstinere iussit.

Philippum Rheni Palatinum, Septemvirem, arrogantius se gerentem, ac magnis Bohemorum copiis instructum, ingenti clade affecit, supplicemque fieri coëgit: omnisque mox iniuriæ oblitus, nullo non beneuolentiæ genere illum profecutus est. Præclaram eam victoriam ducens, in quâ plus esset Clementiæ quàm Seueritatis.

Cum Venetis ancipiti Marte primùm congressus, mox amplissimas eius Reipub. vrbes, Veronam, Patauium, Vincentiam, Feltrium, aliasque occupauit.

Mediolanum Gallis ereptum, Sfortiæ Duci restituit.

Germaniam latrociniis liberam reddidit: eadem sub eius felici Imperio tam armis quàm litterarum studiis efflorescere, caputque supra alias nationes extollere coëpit.

Multa in re militari partim noua attulit, partim meliora fecit. Phalangem ex hastatis peditibus compositam, Romanæque legionis æmulam, restituit: militiamque pedestrem inter Germanos iam obsolescentem, in pristinum ordinem & splendorem redegit.

Æniponti apud Tirolenses instructissimum armamentarium instituit: altera, quæ Viennæ, Brisiaci & Mechliniæ moliebatur, morte præuentus, non absoluit.

Antuer-

Antuerpiam, traductis eò omnium gentium commerciis, in celeberrimum Emporium crexit: Brugarum gratiâ, quòd ibidem à factiosâ plebe in custodiam datus fuisset, apud illum senescente.

Liberalitatis eius & magnificentiæ argumento hoc sit, quòd in memorabili illo Principum Christianorum congressu, anno M. D. XV. Viennæ celebrato, tres Reges, Vladislauum Hungariæ, Ludouicum Bohemiæ, & Sigismundum Poloniæ, impendiis suis exceperit.

Philippi Filij sui Austriæ Archiducis, Belgarum & Burgundionum Principis, matrimonio cum Ioannâ Ferdinandi & Isabellæ Catholicorum Castellæ & Arragoniæ Regum Filiâ contracto, Hispaniarum Indiarumque Imperia in Augustam Austriæ Domum intulit.

De mutuo item Liberorum & Nepotum coniugio, & iure successionis in Regnis Hungariæ & Bohemiæ cum Vladislao Rege, Viennæ transegit. Adeoque stirpe suâ splendidissimis connubiis stabilitâ, alter quasi Austriæ Familiæ Conditor dici meruit.

Excessit è vitâ apud Velsium, superioris Austriæ oppidum, Prid. Eid. Ianuar. anno salutis M. D. XIX.

Vixit annos LIX. menses IX. dies XXI. Imperauit annis XXXII. mensibus XI.

C A R O L V S V.

Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
ci, Hispa-
niar. In-
fantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio An-
stori de-
scriptâ.

ONSPIRAVERE Virtus & Fortuna, vt CAROLVM Aug. ad supremum Felicitatis & Potentiæ fastigium extollerent.

Quin & ipsa rerum Natura, velut dignum tanto Heroi metaretur hospitium, nouo Orbe, paulò ante illius natiuitatem, Aui eius auspiciis inuento, latiùs sese aperuit, ac detexit: quasi maiori spatio opus esse iudicaret, quo illæ nascituri Principis, post omnia sæcula maximi, Virtutes recipèrentur.

Natus est in amplissimâ Flandriæ metropoli Gandâ, anno ipso Sæculari, Millesimo & quingentesimo ineunte. Tamquam & nouum Sæculum, à tanti Principis ortu, condente Naturâ.

Pater illi Philippus, Imp. Cæs. Maxæmiliani Aug. Fil. Primus eius nominis Hispaniarum Rex: Mater Ioanna, Ferdinandi & Isabellæ, Catholicorum Castellæ & Arragoniæ Regum Filia.

Pueritiæ eius, Pietate, litteris, mörumque disciplinâ imbuendæ, præfecti fuere Gulielmus Croyius, Ceuriæ Regulus, & Hadrianus Florentius, Vltraiectinus, Theologus eximius: qui deinde, CAROLO iam Imperium tenente, ad summum Pontificatum euectus est.

Annum agens xv. ab Auo Cæsare emancipatus, Belgicis Prouinciis; ac triennio post, Hispaniarum Regnis, incredibili pompâ ac splendore inauguratur.

Vndevigesimo ætatis suæ anno, Romanorum Imperator Francofurti renuntiatus est, & sequenti anno M. 15. xx. Aquisgrani, Imperiali diademate insignitus. Quo tempore & Solymannus Turcici Imperij gubernaculis admotus est. Vt nemini dubium esset, CAROLVM Augustum Ottomannicæ potentiæ coelitus obiectum esse.

Sub ipsis Imperij initiis, Mexicanum Regnum opulentissimum, Duce Ferdinando Cortesio, vt & paulò post, Perua-

CLIV.

VT SOL IN SVMMO FASTIGIO TARDISSIME MOVETVR,
 NEC ALIVS INOPI QVAM LOCVPLETI SPLENDET;
 ITA PRINCIPES IN SVMMVM IMPERII FASTIGIVM
 EVECTOS, NON PRÆCIPITARE CONSILIA, SED
 CIRCVMPECTE AGERE, ET LVCEM IVSTITIÆ AC
 CLEMENTIÆ SVÆ SVMMIS AC INFIMIS PARITER
 PRÆBERE DECET.

Vbi XXXVIII. annis Imperio summâ cum laude præfuiſſet,
 ætatis ſuæ anno LVIII. in Hiſpaniis obiit.

Peruanum, Francisci Pizarri operâ subegit: Christiꝫ cultu illato, Orbem nouum, immensis Oceani Atlantici spatiis ab Europâ diuisum, Religione armisꝫ Hispaniarum Imperio iunxit atque connexuit. Triumphum, quàm omnes ante se Imperatores, tantò promeritus maiorem, quantò plus est, Christianæ Pietatis, veriꝫ cultus Diuini, quàm Imperij terminos propagasse.

Gallorum Regem Franciscum I. perpetuum fortunæ suæ & magnitudinis æmulum, ductu Caroli Lanoij, Belgæ, in Insulribus acie victum, cum præcipuâ Gallicâ Nobilitate, ad Ticinum, die natali suo, cepit: eundemꝫ, post annum in liberiori custodiâ exactum, libertati reddidit, Heleonorâ, Sorore suâ, illi in vxorem datâ: ac vicissim ius omne, quod Gallis in Flandriam, Artesiam, Neapolim, Mediolanum ac Genuam competeabat, Francisco Rege Victori Cæsari cedente.

Franciscum Sfortiam in Ducatum Mediolanensem restituit: & Venetis pace datâ, vniuersæ Italiæ otium & tranquillitatem procurauit. Ultraiectinam & Transisalanan Ditionem Belgicis Prouinciis adiunxit.

Florentiam diuturnâ obsidione pressam in potestatem recepit: eidemꝫ Alexandrum, Medicæ Familiæ Principem, Ducem dedit.

Solymannum Ottomannum, Turcarum Imperatorem, cum ccc. equitum peditumꝫ mill. Pannonias vastantem, bis ab obsidione Viennæ repulit, ac ingenti clade illatâ in Thraciam recedere compulit, seruâtâ Germaniâ.

Classe instructissimâ in Peloponesum, ductu And. Auriæ, Liguris, missâ, Methonem & Coronem, vrbes celeberrimas, aliæꝫ loca munitissima, Turcis eiectis, occupauit.

Tunetanum Africæ Regnum Hariadeno Ænobarbo, tyranno, eripuit, ac Muleassi, legitimo Regi restituit, eundemꝫ sibi vectigalem reddidit; Goletâ arce retentâ, validoꝫ præsidio firmatâ. Quo bello supra duodeviginti

viginti Christianorum captiuorum millia è seruitute durissimâ vindicauit, & in patriam reduxit.

Mare Mediterraneum, assiduis piratarum rapinis infectum, nauigantibus tutum & securum præstitit.

Ad intestinos motus in Flandriæ metropoli excitatos maturè componendos, ex Hispaniis per medias Gallias, summâ hieme, paucis comitibus aduolauit: nullis acceptis obsidibus, solâ fide publicâ, Regisq̃ue verbo securus. Pulchro (me Dius fidius) inter maximos Principes certamine! Iureq̃ue dubites, magisne Cæsaris de Regis Francisci in se animo securitatem ac fiduciam; an Regis fidem admireris.

In Africam denuò expeditione susceptâ, quamquam vi tempestatis cæliq̃ue iniuriâ, maximis cladibus ad Iuliam Cæsaream obrutus, inuictæ & heroicæ cuiusdam virtutis ac constantiæ monumenta reliquit.

Gulielmum, Cliuæ Ducem, qui profecto ad bellum Africanum Cæsare, Gallorum promissis & auxiliis subnixus, Brabantiam inuaserat, debellauit: ac Prouincias, Geldriam ac Zutphaniam ab illo recuperauit.

Ioannem Fredericum, Saxonæ Ducem, perduellem, Albi flumine transmissio, incredibili celeritate vsus, ductu suo, cruentâ pugna vicit, cepitq̃ue: quâ clade territus Philippus, Hassiæ Regulus, supplex se suaq̃ue omnia voluntati & clementiæ Cæsaris dedit, ac captiuum vltro se stitit.

Tumultuantis Germaniæ motibus sedatis, PAVLVS III. Pont. ex Cardinalium Senatusconsulto, Maximi cognomentum CAROLO attribuit: tamquam omnes retrò Principes, adeoque ipsum Carolum Magnum, Imperij magnitudine, & rerum gestarum gloriâ longè supergresso. Ille siquidem Saxonæ domandæ annos amplius triginta; hic vix trimestre impendit.

Aphrodisium, munitissimum Africæ oppidum, ductu Ioannis Vegæ, Proregis Siciliæ, Draguthe piratâ pulso, expugnauit.

Post Metensis vrbs, à Gallis interceptæ, obsidionem, inusitatâ hiemis inclementiâ sæuiente, ac lue in exercitum

grassante, maturè solutam, Morinorum oppidum Teruanam, Flandriæ infestissimam, à se expugnatam, solo æquauit: Hesdinum recuperauit.

Corficam Genuensibus asseruit: Senarum urbem cepit, pulsus inde & ferè omni Etruriâ Gallicis armis.

Difficillimis expeditionibus & profectiõibus susceptis, nouies in Germaniam Superiorem, sexies in Hispaniam, septies in Italiam, decies ad Belgas, quater, tam pacis quàm belli tempore, in Franciam, bis in Angliam, bis in Africam est profectus.

Mare Mediterraneum octies, Oceanum Hispanicum quater nauigauit.

Orthodoxæ Religionis propugnandæ ac propagandæ zelo incredibili inflammatus, Gentibus à Christianâ Pietate alienis, vltro; Christianis Principibus numquam, nisi laceffit, bellum intulit.

Demum rebus maximis, quâ ductu, quâ auspiciis suis, terrâ marique gestis; Indicis, Africanis, Turcicis, Gallicis, Italicis, Germanicis, Saxonis, Sicambriticis victoriis clarus, cùm Augustæ Domus suæ Imperium Orbis terrarum finibus terminasset, corpore laboribus pro Repub. Christianâ susceptis iam exhausto, qui omnibus vixerat, Deo sibi que quod vitæ supererat viuere decreuit.

Itaque eius Diuina mens, contemptor que ambitionis, & infinitæ potestatis domitor ac frænator animus, post tot gentes subactas, postremò (quo nullus homini triumphus obtingere maior potest) sui ipsius victor exstitit.

Quocirca, rarissimo Principum exemplo, Regnis Imperioque sese exuens, Belgicas Prouincias, Hispaniarum Indiarumque Regna, Philippo Filio; Romani autem Imperij gubernacula, Ferdinando Fratri vltro cecidit: dubium relinquens, maiorémne laudem in Imperio, totque Regnis administrandis, an in iis simul omnibus abdicandis, promeritus sit.

Hinc, cum duabus Sororibus viduis, Heleonorâ Galliarum, & Mariâ Pannoniarum, Reginis, in Hispaniam profectus, in D. Iusti Cœnobio, haud procul à Placentiâ ciuitate

ciuitate sito, cum paucis familiaribus, rebus Diuinis vacans, vix anno vno & mensibus aliquot superfuit, animamque Cælo, vnde venerat, reddidit. Id nempe agentibus Superis, ne post illud Diuinum factum quippiam mortale ageret.

Libet supremæ Galliarum Curia Præsidis sententiâ Elogium hoc obsignare. eius istud est de CAROLO Aug. testimonium & iudicium : *Nullum perfecti magis, & ad omnem virtutem expressi Principis exemplar, nostrâ & retrò seculorum memoriâ repëriri posse, quod iis, qui ad Imperium virtutis viâ grassantur, ad imitandum proponi queat.*

Iac. Aug.
Thuan.
Histor.
lib. 21.

Decessit XI. Kal. Octob. ann. salutis CIO. IO. LVIII.

Vixit annos LVIII. mens. VI. dies XXV.

Imperauit ann. XXXVIII.

FERDINANDVS I.

*ExPompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
ci, Hispa-
niar. In-
fantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio Au-
ctore de-
scriptâ.*

OPTIMUM ac laudatissimum Principem Hispania Germanis meritò imputet : & in quo Pacis artes tantum effloruere, quantum in Fratre eius Carolo Aug. bellica gloria sese extulit.

Natus Compluti, apud Carpetanos, in Regno Castellæ, VI. Idus Mart. anno CIO. IO. III. atque apud Ferdinandum Castellæ & Arragoniæ Regem, maternum Auum, educatus, Aluaro Otorio præceptore ; Petro Nonio Gusmano, Calatrauæ Militiæ Præfecto supremo, morum & aulæ Magistro, usus est.

Auo materno vitâ functo, & Carolo Fratre Hispaniarum Regnis inaugurato, adolescens ipse ex Hispaniâ in Belgium profectus, summæ rerum ibidem præfuit.

Decimo octauo ætatis suæ anno, in Austria, Stiria, Carinthia, Carniolia aliarumque Augustæ Domus Austriae Ditionum possessionem, Fratre eius iam Cæsare ultro cedente, missus est. Moxque Annam Iagellonicam, Vladislai Hungariæ & Bohemiæ Regis Filiam vnicam, Lintzij Austriae oppido vxorem duxit.

Ludouico Hungariæ & Bohemiæ Rege, Affine suo, ad Mohatium oppidum à Turcis cæso, vtrumque Regnum cum Silesiâ, Moraviâ, Lusatia aliisque prouinciis, iuxta pacta maiorum, & in primis Maxæmiliani Aug. cum Vladislao Rege, FERDINANDI Socero, inita, iure hereditario adiit.

Ioannem Zapolianum, Transyluania Principem, factio-

PACIFICATIO HOMINVM STVDIIS NON
CONSTITVITVR: NEGOTIVM EST CÆLESTE.

Cum Fratre CAROLO V. Imperio præfuit XXVII. annis:
solus imperavit annis VI. obiit ætatis anno LXI.

ctiosorum quorundam ope, contra ius & fas, Hungariæ sceptro inhiantem, aduentus sui terrore in fugam egit, Regniq̃ue finibus expulit; ac singulari felicitate, sine cæde & sanguine, Budâ metropoli potitus est.

Solymannum Turcarum tyrannum, qui, Zapoliano reducto, per Pannonias grassatus, vniuersæ Germaniæ iugum immanissimum minabatur, ac Viennam ccc. hominum millib. cinxerat, obsidionem soluere compulit: cùm Turcæ vices muros vrbs subiissent; vices à mœnibus, virtute propugnatorum, cum ingenti clade repulsi essent.

Spectatâ inde eius industriâ, quam, absente & Hispanicis Italicisq̃ue negotiis Carolo Cæsare distracto, tum alibi, tum in Imperij Comitibus sæpenumero probauerat; eiusdem Cæsaris voluntate, necnon communi Electorum ac Statuum Imperij consensu, Rex Romanorum, Fratrisq̃ue in Imperio successor renunciatus est Colonia, anno c. 15. 15. xxxi. Nonis Ianuar. & mox iii. Idus eiusdem mensis Aquisgrani, more solito, coronâ donatus.

Bellum Saxonicum cum Fratre Cæsare feliciter gessit; atque in conflictu Milburgico animum inuictum vereq̃ue regium ostendit.

Bohemorum quorundam contra ipsum seditiones, paucorum poenâ contentus, sapienter compescuit: sanatisq̃ue Principum animis exulceratis, pacem Imperio donauit.

Wirtembergicam Ditionem Vdalrico restituit, titulo, necnon successionis & clientelæ iure, sibi suisq̃ue reseruato.

Imperij diadema, sceptrumq̃ue, Carolo Aug. Fratre suo

suo illud abdicante, principio anni CIO. IO. LVIII. pleno iure suscepit.

Germaniam nefariis opinionibus ac dissidiis discordem ad Catholicæ Religionis vnitatem reducere assiduè laborauit.

Manfuetudo, comitas, affabilitas, erga homines religiosos ac litteratos amor tantus in eo enituit, planè vt Imp. Cæs. Ferdinandi I I. Auum, ac Ferdinandi III. Aug. nunc feliciter Orbi imperantis, Proauum fuisse agnoscas.

Obijt, magno sui relicto desiderio, Viennæ viii. Kalendar. August. anno Sal. CIO. IO. LXIV. Sepultus est Pragæ.

Vixit annos LXI. mens. iv. dies xv.

Imperauit ann. vi.

MAXÆMILIANVS II.

Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
CI, Hispaniar.
In-
fantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio Au-
strie de-
scriptâ.

VA M fausta felixque successio, optimis & clemen-
tissimis Cæsaribus, lætissimâ Imperij propagine,
recensendis!

MAXÆMILIANVS II. Imper. Cæs. Ferdinandi I.
Filius, natus est Viennæ ipsis Kalend. Augusti, anno
CIC. IC. XXVII. Matre Annâ, Vladislai, Hungariæ & Bo-
hemiæ Regis, Filiâ.

Primum in re militari tirocinium fecit sub Cæsare Ca-
rolo V. Aug. Patruo suo, bello Smalcaldico duobus equi-
tum mill. præfectus: & iam tum non pauca excelsi animi
ac virtutis heroicæ documenta illustria edidit.

Alterum & vigesimum ætatis annum agens, Bohemiæ
Rex designatus, in Hispaniam profectus est; vbi Mariam,
primogenitam Imp. Cæs. Caroli V. Aug. Filiam, in vxo-
rem duxit, Hispaniarumque Regnis, Soceri vice, præfuit:
dum euocatus in Germaniam Inferiorem à Patre Cæsare
Philippus Princeps, Belgicas prouincias sacramento fide-
litis sibi obstringit.

Triennio Hispaniarum Regnis moderandis exacto, cum
Vxore ac Liberis, Barcinone Genuam appulit: atque inde
per Mediolanum, Tridentum, ac Ænipontum, in Au-
striam est reuersus.

Intra anni vnus spatium, trium Regnorum diademate,
Bohemici, Romani, & Hungarici, raro felicitatis exemplo,
(quod Alberto II. Aug. etiam obtigit) donatus est.

Post Ferdinandi Parentis obitum, Imperij administra-
tionem

CLVI.

DOMINVS PROVIDEBIT.

Vixit annos XLIX. mens. II. dies XII. Imperavit ann. XII.

Bbb

tionem suscipiens, Duce Lazaro Suendio, in Ioannem Sigismundum, Transylvaniæ Principem; auxiliis Turcicis subnixum, arma conuertit; ac munitissimas vrbes, Tocaïum, Vespriñium, Tatam, aliæque oppida illi ademit.

Solymanno Turcarum Imp. infinitis ex Asiâ atque Europâ contractis copiis, anno CIO. IO. LXVI. in Pannoniam irruenti, ipse XXV. Equitum & LXXX. Peditum millia secum ducens, obuiam progressus est.

Et cauta potiùs consilia cum ratione quàm prospera ex casu secutus, castris ad Iaurinum positis, in omnes Solymani conatus inuigilabat; cum binos exercitus, Ducibus Ferdinando & Carolo, Fratribus suis, Regni finibus tutandis prouidè misisset.

Zigetum urbem Sultanus obsedit: quam licet Nicol, Comes Zerinius acerrimè propugnaret, tandem tamen post mensis vnus obsidionem expugnata fuit; ipso Comite Zerinio, cum insigni nobilium Hungarorum manu, à Barbaris interempto; at non inulto.

Quippe non tantùm XX. hostium millia in eâ obsidione cæsa sunt; sed & ipse Barbarorum Ductor Solymannus locum illum sibi fatalem sensit. Triduo enim ante vrbis expugnationem, fremens frendensque, maximâ spe suâ, quâ Viennam, ipsamque iam deuorarat Germaniam, se excidere, infelicem exhalauit animam.

A morte Sultani, in Thraciam regressus est eius exercitus: & Ioannes Sigismundus, solutâ Tocaï oppidi obsidione, in Transylvaniam se recepit: atque ita liberatâ ingenti metu Germaniâ, certa salus cunctis oborta est: ipseque Cæsar, dimissis copiis, post lustratum Comaronium, Viennam est reuersus.

Ex Mariâ Coniuge 1 x. Filios & v i. Filias suscepit: è quibus Annam Philippo I I. Hispaniarum; & Isabellam Carolo IX. Galliarum, Regibus elocauit.

Post Henrici Valesij Regis ex Poloniâ in Gallias discessum, in Regem Polonorum electus est MAXÆMILIANVS; sed præproperâ morte ereptus, Regnum non adiit.

Viros eruditos eâ humanitate ac munificentia fœuit, vt eius Aula plures litteratos habuerit quàm aliorum tota Regna.

Multarum linguarum ita peritus fuit, vt cum Rege Mithridate certare potuisse videatur: nam præter idioma Germanicum, Latinè, Hispanicè, Italicè, Gallicè, Hungaricè, Bohemicè ac Belgicè disertè & expeditè loquebatur.

Plurimum curæ, sollicitudinis atque sumptuum impendit, vt nascentes apud Belgas bellorum ciuiliū motus componeret; sed meliori id consilio est conatus quàm euentu.

Multum illi vel hoc nomine debet Belgica, quòd duos eius Filios, Ernestum & Albertum, Archiduces; illum quidem pro Philippo I I. Hispaniarum Rege harum prouinciarum Moderatorem; hunc verò, ductâ Isabellâ Clarâ Eugeniâ, Philippi Filiâ, etiam Principem ac Dominum, feliciter fortita fuerit.

In Comitibus Ratisbonensibus, præmissâ Rodolphi I I. Filij sui inauguratione, vitâ excessit, anno sal. MD. LXXVI. 1 v. Idus Octob. Conditus est Pragæ in Basilicâ Cathedrali.

Vixit annos XLIX. mens. II. dies XII. Imperauit ann. XII.

RODOLPHVS II.

*Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
CI, Hispaniar.
Infantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geu-
ario An-
tore de-
scriptâ.*

RODOLPHVS II. Imp. Cæs. Maxæmiliani II. Aug. Filius, nascitur Viennæ Austriæ, xv. Kalend. Sextil. anno c15. 15. LII. Matre Mariâ, Imper. Cæs. Caroli V. Aug. Filiâ.

Adolescens in Iberiam ad Philippum II. Hispaniarum Indiarumque Regem, Auunculum suum, vnâ cum Fratre Ernesto Archiduce se contulit; vbi Regum Maximi ac Sagacissimi consuetudine Ciuilem omnem Prudentiam imbibit.

In Germaniam post septennium reuersus, vigesimo ætatis suæ anno, in Hungariæ; & triennio post, in Bohemiæ ac Rom. Regem inungitur: moxque à morte Cæsaris Parentis sui, eidem in Imperio, consentientibus vtriusque Ordinis Principum suffragiis, succedit.

Sub ipsis Imperij primordiis Carolopolim, munimentum fortissimum, Turcarum incursionibus coërcendis, in Illyrico excitauit.

Gebhardum Truchesium, Colonienfium Præfulem, quod ab Orthodoxâ Religione palàm descuiisset, dignitate priuauit, ac Semptemuirorum Principum Collegio eietum proscripsit.

Cum Amurate III. Turcarum Imper. nouennale induciarum foedus iniit; sed iis haud multò post per summam Barbarorum perfidiam violatis, vix aliàs vnquam grauiora Pannoniis bella intulere Turcæ quàm hac tempestate. At id non impunè.

Anno siquidem c15. 15. xciii. ad Sisacum, Croatiae arcem munitissimam, ab Hazane Purpurato Boznensi obsidione arctissimè cinctam, Cæsarianus exercitus supra xx. Turcarum mill. ad internecionem deleuit. Præter Hazanem Ducem, rupti foederis auctorem, & Mahemetem, Amuratis Sultani ex sorore nepotem, xii. Prouinciarum Præfecti occubuerunt. Signa militaria omnia & castra cum tormentis impedimentisque vniuersis capta &

CLVII

A. D. S. I. T.

Vixit annos LIX. mens. VI. Imperauit ann. XXXVI.

& direpta; cùm ex Cæsarianis vix L. essent desiderati.

Nec multò pòst, ad Albam Regalem, Hungariæ vrbem, cum Turcis denuò atrox prælium commissum est; eo euentu, vt, cùm hostilis Equitatus prosterni à Cæsarianis ad vtrumque aciei latus Peditatum & Prætorianas cohortes conspexisset, pauore ingenti correptus, nec primum nostrorum impetum ferre potuerit, quin illicò relictis tormentis in effusam fugam se dederit, Peditum VI. Equitum IV. millib. amissis. Atque ita de foedifragis Barbaris ultores Superi non dubias pœnas exegerunt.

Zabatica item, Filecum, Deninia aliaque plurima Hungariæ Superioris oppida & arces, quas XXX. amplius annis hostes tenuerant, vnâ expeditione recuperata sunt.

Cum Sigismundo Bathorio, Transyluaniae & Valachiae Principe, vicinisque Regulis foedus de bello Turcis iunctis viribus inferendo Cæsar percussit: tantaque animorum contentione aduersus immanissimum Christianæ Religionis hostem tunc itum est, vt plurimis Byzantio proximis munitionibus feliciter occupatis, grauissimisque cladibus illatis, ipsa barbari Imperij sedes contremisceret.

Strigonium, Hattuanum, Alba Regalis, Iaurinum, Vesprium, aliaque non ignobiles Hungariæ, Dalmatiæ & Croatiæ arces à Cæsarianis sunt expugnatae.

Varadinum oppidum, à validissimo CXL. mil. Turcarum ac Tartarorum exercitu sex & triginta diebus continuis acerrime oppugnatum, à nostris fortiter defensum est.

Mahemetes Hodabendes, Persarum Rex, præcellentium in RODOLPHO Aug. virtutum famâ prouocatus, splendidissimis legationibus non semel missis, eius amicitiam vtrò ambiit; vtque in communi hoste armis persequendo secum pergeret, hortatus est.

Post bellum totis annis XV. cum Ottomannis, Patre, Filio & Nepote gestum, ad Pacis desiderium compulsis Barbaris, inducias annorum XX. cum Achomate, Turcarum tyranno, V. Eid. Nouemb. anno CIO. DC. VI. ad Comaronium pepigit. Boscainam factionem, & intestinos Procerum

Procerum motus oppressit: Transylvaniam Hungariæ Regno restituit.

Ioanne Gulielmo, Iuliæ ac Cliuiæ Duce, sine liberis mortuo, natisque de hereditatis iure Neoburgicum inter & Brandeburgicum aliosque Principes controuersis, arbiter & sequester Cæsar Leopoldum Archiducem, Patrualem suum, cum iustis copiis in eas Prouincias delegauit; à quo Iuliacum aliaque oppida sunt occupata.

Ernestum, Matthiam, & Maxæmilianum Archiduces, Fratres suos, supremos militiæ aduersus Turcas Præfectos habuit; eorumque virtute Barbaris obiectâ, securus ipse remissiorque quibusdam visus est: ast ubi res postulabat, erectus & acer, ingentibus negotiis par erat. Et omnino nec bello felicitas, nec pace magnificentia illi defuit. Incredibilis rerum omnium peritia, iudicium elimatum, maturum consilium ei famam dabant: adeoque, sedendo vincere dictus est.

Omnium bonarum artium, & Matheseos in primis, fautor & patronus singularis exstitit; cum & ipse suas Orbis terrarum sceptris assuetas manus ad eruditum illum puluerem demittere non dedignaretur.

Picturarum elegantis ita est delectatus, ut quascumque Orbis haberet eximias nobilium Artificum tabulas, sumptibus & impensis maximis sibi compararet.

Demum Regnis & Prouinciis omnibus Matthiæ Archiduci, Fratri suo, resignatis, decessit Pragæ anno salutis CIO. IDC. XII. Pridie Idus Ianuar.

Vixit annos LIX. mens. VI. Imperauit ann. XXXVI.

M A T T H I A S I.

*Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
ci, Hispaniar.
Infantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio Au-
ctore de-
scriptâ.*

MATTHIAS I. Imp. Cæs. Rodolphi II. Aug. Frater, natus est Viennæ anno CIO. IO. LVII. die XXIV. Februar. D. Matthiæ sacro; felici sanè omine & nomine. Siquidem variis aduersus Turcas conflictibus virtus eius toties spectata fuit, vt inuictum illum Matthiam Hunniadem Coruinum, Hungariæ Regem, Otomannici nominis terrorem, in illo renatum crederes.

Adolescentia eius ab Augerio Gisleno Busbequio, Belgâ, Imp. Cæs. Ferdinandi I. Aug. ad Solymannum Turcarum Imp. Exlegato, optimis moribus ac disciplinis informata, & de re militari contra Turcas instituendâ copiosè instructa fuit.

Ernesto Archiduce, Fratre suo, ad Belgicarum Prouinciarum Gubernacula nomine Philippi II. Hispaniarum Regis profecto, Pannoniæ Prorex, supremusque Cæsarei exercitus aduersus communem Christiani nominis hostem Ductor, in eius locum surrogatus est.

Præfecturæ suæ primordia feliciter auspiciatus, ductis in Turcas copiis, Nouogradum expugnat: Sinanin Purpuratum cum centum armatorum millibus à Comaronij obsidione fugat.

Strigonio & Vizegrado victor potitur: ipsamque Budam magnâ vi & conatu est adortus, vrbe inferiore occupatâ; sed ob grauissimas cæli tempestates pluuiasque inusitatas obsidionem soluit; cùm eodem die Turcæ à Varadino obfesso castra mouere ob eadem incommoda coacti essent.

Hazanem

CLVIII.

FIRMATVM CÆLITVS OMEN.

Vixit annos LXII. dies XXIV. Imperavit annos VI. mens. IX.

Ccc

Hazanem Bassam ad Albam Regalem magnâ clade fundit, v. millib. Turcarum & Tartarorum cæsis; atque inter alios, Murate Budensi, & Mahemete Quihaia, supremis castrorum Præfectis.

Et hæc quidem fortiter ab illo gesta; istud verò prudenter, quòd in diuersa tractos Procerum Hungarorum animos magnâ iudicij dexteritate conciliauerit, Pacemque Regno restituerit.

Post vicennales cum Achomate, Turcarum Sultano, pactas inducias, Austriam cum Moraviâ ex cessione Cæs. Fratris sui accepit.

Anno CIO. IDC. VIII. Posonij in Regem Hungariæ, & triennio post, Pragæ in Regem Bohemiæ est inauguratus.

Mox Annam, Ferdinandi Archiducis, & Annæ Mariæ, Mantuanæ Principis Filiam, magnifico apparatu Viennæ in Vxorem duxit.

Rodolpho Aug. Fratre sub initium anni CIO. IDC. XII. ad meliorem vitam translato, MATTHIAS promerito pridem virtute ac laboribus suis Romani Imperij diademate à Septemuiris Principibus Francofurti insignitus est III. Eid. Iul.

Aquasgrani & Vefaliam, aliaque oppida ad Rhenum sita, suis & Alberti Archiducis, Belgarum Principis, Fratris sui, auspiciis, ductu Ambrosij Spinulæ feliciter occupauit.

Cùm se prole destitutum cerneret, consentientibus Archiducibus Maxæmiliano & Alberto, Fratribus suis, Filium adoptauit Ferdinandum Austriacum, Stiria, Carinthia,

rinthiæ & Carniolæ Ducem, Patruelem suum, eundem-
que in Bohemiæ & Hungariæ Regna successorem desi-
gnauit.

Anno CIO. IOO. XVIII. dum Cæsar Viennæ afflictiore
valetudine languet, coniurati Bohemiæ Proceres, globo
armatorum facto, Arcem Pragensem cum Armamentario
ac Aulâ Regiâ occupant: inque conclaue vi irrumpentes,
è Regni Gubernatoribus, aliis è sublimi Aulæ fenestrâ in
subiectum solum deturbatis, aliis proscriptis, velut furore
lymphati populum ad libertatem vocant.

Qui præcipites acti fuerant, Deo suos protegente, salui
atque incolumes, magno omnium stupore, surrexere.
Omen haud obscurum, Austriacam Familiam è tempesta-
te istâ, quâ vix vñquam grauior Augustæ illi Domui incu-
buit, non modò incolumem, sed & auctis viribus va-
lentiorem euasuram.

Atque istud eius procellæ initium fuit, quæ Bohemiam
& Hungariam, finitimasque Prouincias non paucas, in
rebellionem, velut scopulum, adegit; totamque Germa-
niam, annos iam XX. & quod excurrit, continuos, Europâ
vniuersâ in partes secedente, velut diluuio quodam in-
uoluit.

Cæsar integrum ferè annum cum perduellibus vario
euentu luctatus, è viuis Viennæ decedit XII. Kalend.
Aprilis anno CIO. IOO. XIX.

Vixit annos LXII. dies XXIV. Imperauit ann. VI. mens. IX.

FERDINANDVS II.

*Ex Pompâ
Introitus
FERDI-
NANDI
AVSTRIA-
CI, Hispaniar.
In-
fantis, in
Urbem
Antuer-
piam,
C. Geuar-
tio Au-
strie de-
scriptâ.*

VÆ tria in laudatissimis Imperatoribus potissimùm commendantur, Sanctitas domi, in armis Fortitudo, vtroque Prudentia; ita hæc in Imp. Cæs. FERDINANDO II. Aug. pariter enituere, vt velut concentu ac temperamento quodam virtutes miscuisse videretur.

Natus est Grätij in Stiria v. i. Eid. Iul. an. CIO. IO. LXXVIII. Patre Carolo Archiduce, Imp. Cæs. Ferdinandi I. Aug. Filio, Stiria, Carinthia ac Carniolia Duce; Matre Maria, Alberti Bauaria Ducis Filia.

Adolescens in Italiam profectus, Lauretanam Deiparae Aedem insigni Pietatis studio adiens, omnem operam suam in reuocandis ad Orthodoxam Religionem subditis populis sanctè vouit.

In patriam redux, Mariam Annam, Guliel. Bauaria Ducis Filiam, anno Sæculari CIO. IO. C. ad IX. Kalend. Maij, Vxorem duxit.

Ad solemnia Imperij Comitia Ratisbonæ indicta, anno CIO. IO. C. VIII. à Rodolpho Cæsare est delegatus, eiusque loco iis præfedit: vt iam tum, quod moderaturus olim erat, aptaretur Imperio.

Venetorum in Foro Iulij infesta arma, per triennium illata, feliciter repulit.

In Bohemia Regem, anno CIO. IO. C. XVII. ad III. Kalend. Iul. Pragæ; & sequenti anno, Posonij, ipsis Kalend. Quintil. in Hungaria Regem solemnè pompâ coronatus est.

Imp. Cæs. Matthia Aug. è viuis sublato, FERDINANDVS à Septemuiris Principibus Francofurti Romanorum Imperator eius nominis II. est renuntiatus v. Kalend. Septemb. anno CIO. IO. C. XIX.

Tum verò, excitati paulò antè ab hæreticis rebellionis motus, in apertum scelus erupere. Bohemi, FERDINANDO contra ius & fas abdicato, Fredericum, Comitem Pala-

CLIX.

LEGITIME CERTANTI.

Vixit annos LVIII. mens. VII. dies VI. Imperavit ann. XVII.
 mens. V. dies XVIII.

Palatinum Rheni, Regem Pragæ proclamarunt. Moravi, Silesij, Lufatij, & Austriaci superiores; nec non confœderati Principes, Wirtembergicus, Hefsus, Anhaltinus, Ansbachius, Durlachius, aliiq̃ue Germaniæ Reguli, & Ciuitates aliquot Imperiales, cum Batauis, Palatini partibus se adiunxerunt.

Hungari Gaborem Bethlenium, Transyluania Principem, Ottomannicis Tartaricisq̃ue auxiliis fretum, itidem Posonij in Regem elegerunt.

Cæsar interim, Orbis prope vniuersi in ipsum conspirantis viribus vndique circumfessus; Boiohemicis, Marcomannicis, Germanicis, Pannonicis, Dacicis, Turcicis, Scythicis armis illum oppugnantibus, causæ suæ æquitati ita confidebat, vt frequenti sermone affirmare auditus sit: Vrbes, Prouincias, Regna, Imperia, vitam ipsam sibi prius, quàm animum constantiamq̃ue ad propugnandam Dei & Religionis causam, defuturam.

Post tentatas à clementissimo Principe frustra omnes cum perduellibus Pacis conditiones, ad arma ventum. Auxilia & suppetias validas Philippus III. Hispaniarum & Indiarum, Sigismundus Polonia, Reges; Albertus, Austriae Archidux, Belgarum & Burgundionum Princeps, FERDINANDO submisere. Saxoniae item & Bauariae Duces, Cæsari fidi, cum Ecclesiasticis plerisque Germaniæ Principibus inito foedere, exercitum haud modicum, Ductore Bauaro, conscripserunt.

Austria superiore ad obsequium Cæsaris redactâ, in ipsam rebellionis arcem Pragam communibus armis animisq̃ue itum est.

Ad vrbs tergemina & copiosissima mœnia, in Albi montis vertice, iuxta Stellam (id palatio nomen est) hostilium copiarum Ductor Anhaltinus Princeps castra vallo munita collocarat: ea supra xxv. armatorum millia explebant. Cum his, ductu fortissimi Principis Maxæmiliani, Bauariae Ducis, & Caroli, Comitis Bucquoij, Belgæ, loco licet iniquissimo, de Religione, de Imperio, collatis signis, certatum est.

Cæsa-

Cæsariani in accliuem collem eniti, fessi hostem aut inuadere, aut excipere coacti. Nihilominus, singulari diuini Numinis ope, fusæ fugatæque hostiles copiae: v. amplius millia cæsa: mille circiter Moldâ flumine absorpti: supra quingentos capti: atque inter illos, Principis Anhaltini Filius natus maximus; Stirumius, Slichius, & Rhenanus, Comites. Centum plus minus vexilla, & x. tormenta maiora, adempta. Castra denique omnis opulentiae plena sunt direpta. E Cæsarianis vix ducenti cecidere.

Palatinus cum vxore ac Proceribus aliquot in Silesiam fugâ euasit. Et qui pridem Romanum spe deuorarat Imperium, vix quo se tutò reciperet, reperit: errabundus in Batauiam paulò post dilapsus.

Obtigit cælestis hæc victoria anno CIO. ID. C. XX. sexto Idus Nouemb. Dominico die, quo Ecclesia vniuersa istam Dei exercituum vocem, velut pugnae tesseram, & victoriae auspicem intonabat: REDDITE QVÆ SVNT CÆSARIS, CÆSARI; ET QVÆ SVNT DEI, DEO.

Praga altero post pugnam die Cæsarianis se dedidit: & præsidiariorum in eâ vrbe militum I v. millia victricibus castris se adiunxerunt.

Bis vicisse Cæsar visus est: primùm armis, mox clementiâ; quâ ipsius victoriae victor id vnum spectauit, vt perduellibus posset parcere. Nemo damnatus est, nisi pertinax in iniuriâ. Periere, qui noluerent optimo Principi vitam debere.

Fredericus Palatinus, cum Anhaltino, Iagerdorffio, Hohenloio, aliisque hostibus, proscriptus, non tantum Regno quod inuaserat, sed & Proauito Principatu exutus est: Palatinatus ad Rhenum parte Inferiore, ductu Marchionis Spinulæ; parte Superiore, duce Tyllio, Belgâ, Bauari Legato, occupatâ.

Heidelberga, vetus Principum Palatinorum sedes, operibus & præsidiis munitissima, expugnata & direpta est.

Inter spolia longè nobilissimum fuit, Bibliotheca Palatina, ingenti Principum Electorum, cum Ptolemæis Attalisque Regibus magnificentiam certantium, studio & im-

pensis

penſis maximis vndique congeſta, ac præcellentium in omni diſciplinâ Auctorum veterum, Hebræorum, Græcorum & Latinorum monumentis membranaceis, & manu exaratis codicibus inſtructiſſima. Hæc partim Bauariæ Bibliothecæ illata; partim Romam, velut in triumphipompam, aucta, & Gregorio XV. Pont. Max. dono data, Vaticanæ Bibliothecæ, ornamentum illius non minimum futura, adiuncta eſt.

Septemuiratus quoque dignitas, Frederico erepta, in Maxæmilianum, Bauariæ Ducem, eſt tranſlata: atque interim deleti non ſemel, variis locis, Durlachij, Halberſtadij Nothique Mansfeldij, perduellium, numeroſiſſimi exercitus: ac ſinguli anni ſingulis aut geminatis victoriis diſtincti. Gabor item Bethlenius, Daciæ Princeps, pacem cum Cæſare iniit.

Cùm tranquillitatis toti Imperio reſtituendæ ſpes eſſet, Danorum Rex iam pænè fracta confœderatorum Principum arma refouens, è Saxoniæ Inferioris Prouinciis bellum Cæſari intulit. Sed vberem gloriæ ſegetem, palmasque nouas illi peperit, dum antiquas fruſtrâ conatur extirpare. Etenim, copiis eius ad Calembergam, Luteram atque alibi cæſis & proſtigatis, felices FERDINANDI Aquilæ, quidquid Viſurgim & Albim interiacet, ad Oceanum vſque Germanicum, victoriis emenſæ ſunt. Mox & Holſatiâ, totaque quàm latiffimè patet, Cimbricâ Cherſoneſo ſubactâ, Danus ad Pacem à Cæſare petendam compulſus eſt.

Accellit demum ex vltimo Septentrione excitus Suecorum Rex, Guſtauus Ataulphus, vt intima Germanici Imperij viſcera nouæ & bellicoſiſſimæ gentis irruptione denuò quaterentur.

Hic priſcæ Gothorum Regum gloriæ æmulus, immania Sueonum, Finnorum, Lappionumque agmina, non magis indigenâ & cognato ferro, quàm cælo ſuo armata, ſecum trahens, velut Aquilonis aut fulminis alis ſubuectus, vniuerſam à Baltico mari, aduſque Rheni & Danubij fontes Alpeſque Rhæticas penetrauit Germaniam.

Poſt

Post Stralofondiam à Cæsarianorum obsidione asser-
tam, Rugiamque insulam occupatam, in Continentem ex-
scensu facto, cum Vandalorum Principe Bogislao, Pomera-
niæ Duce, foedus init: ac Stetini, eius prouinciæ metropoli,
belli sedem figit. Moxque Gallicæ, Britannicæ, Mosco-
uiticæ, aliorumque Principum ac Rerumpublicarum lega-
tiones, militis ac stipendiorum subsidia pollicentes, illum
excepere.

Cæsarianos, qui post Danicum bellum in Pomerania
ac Megapoli passim statiuæ habebant, aggressus, vrbes
munitissimas, Vologastum, Gripsovaldiam, Garthium,
Griffenhagam, Deminum, Colbergam, Lansbergam, alia-
que oppida pænè innumera, aut armis aut deditione
in potestatem suam redigit: ipsumque ad Viadrum Fran-
cofurtum, quod præsidiariorum millia septem infede-
rant, vno eodemque die expugnat. Hinc Albim ver-
sus mouens, Tangermundam, Verbenam & Hauerber-
gam intercipit. Iamque palam Brandenburgicus Mar-
chio Gustau, affinis sui, partibus accesserat. Hunc secu-
tus Saxonix Dux cum xxiv. armatorum millibus, eidem
se adiungit.

Itaque cum vires vndique illi accreuissent, ad Lipsiam
(vbi paullò antè Protestantes Principes nouo foedere se
obstrinxerant) cum Cæsareo exercitu congressus, vetera-
num & inoffensis victoriarum cursibus assuetum Ducem,
fractaque Magdeburgensium peruicaciâ nuper ouantem,
ingenti clade afficit, castrisque exuit.

His successibus ferocior, cum insuper Hamiltonius
Marchio Britannorum viii. millia, auspiciis Suecicis
militatura, iam adduxisset, Merseburgo, Halâ & Erfor-
diâ præsidio firmatis, in florentissimas Principum Fœde-
ris Catholici prouincias irrumpit: ac flammæ instar, quæ
vicina quæque corripit, Franconiam vniuersam depopula-
tur. Herbipolis adequitantem portis stupet, quem mul-
torum dierum itinere abesse credebat. Bambergam; quam
magno auri pondere Antistes redemerat, mox contra

D d d

datam

datam fidem inuaditur: Cæsarianorum militum ardore, post Lipsiensem cladem, haud parum remisso.

Francofurtum, Hanouia, aliaque ad Mœnum Rhenumque oppida sese dedidere. Quod exemplum Norimberga, Argentoratum, Spira, pluresque ciuitates Imperiales secutæ sunt. Hassiæ item Lantgrauius, cum x. suorum millibus, Gustauī castris se adiunxit.

Palatinatus exinde magnam partem expugnat: traiectoque Rheno, ac Oppenheimio subacto, Maguntiacum, post dierum aliquot obsidionem, ad deditionem compellit, ac Confluentes usque cedentia omnia armis suis sensit. Congestos interea ex Ecclesiasticorum spoliis, Templorum opulentissimis donariis, Diuorum aureis argenteisque signis, & deditarum foederatarumque urbium tributis ac subsidiis thesauros immensos in Sueciam transmittit; prorsus quasi gentile Regni sui æs ferrumque in aurum Germanicum commutare niteretur.

Cæsar, ingrauescentibus indies publicis malis, aliisque alibi perduellibus, Hydræ instar, succrescentibus, de nouo exercitu conscribendo serio cogitabat: quod Tyllius Comes, Cæsareis ac Foederis Catholici copiis solus iam Præfectus, tot hostibus, & præsertim per prouincias disiunctissimas latè grassantibus, par esse propulsandis non posset.

Wallenstein

Itaque Albertum Valssteinium Fridlandium, pridem exercitus sui Præfectum supremum, ac deinde ob querimonias Principum quorundam, quibus eius Fortunæ splendor oculos præstringebat, exauctoratum, rursus ad summum militiæ Cæsareæ fastigium vocat. Hic magnis illico delectibus habitis, vix trimestri spatio iustum exercitum comparat: Pragam à Saxone occupatam recipit, & vniuersam Bohemiā eundem pellit.

Sueci interea, Hornij ductu, Alsatiam pænè totam in potestatem suam redegerant; Carolo, Lotharingiæ Duce, nequidquam obnitente, quòd Galli eius ditionem infestis signis inuaderent. Cùm deinde Palatinatus Inferioris oppida

pida non pauca Hornius occupasset, paulò post ad Bambergam ingenti strage à Cæsarianis, Ductore Tyllo, profligatur, duobus Suecorum millibus cæsis.

Quare Gustauus ipse Francofurto ad Moenum (illic Reginam, coniugem suam, Stetino; & Fredericum Palatinum è Batauiâ, ad se venientes exceperat) digressus, Cæsareos insequens, Donauerdâ potitur, ipsumque Tyl-
Frankfurt
Donauert

Inde, Augustam Vindelicorum, urbem longè splendidissimam, ac situs opportunitate Germaniæ opprimendæ Italiæque inuadendæ commodissimam sibi visam, in dediti-
Frankfurt
Donauert

Dehinc Ingolstadtum, munitissimam ad Danubium urbem, obsidione cingit: atque illic demum hærens quasi deprehensa Felicitas Gustauum vinci posse docuit. Quippe, vbi tentatâ sæpiùs expugnatione, suos fortiter repelli animaduertisset, atque ipse, equo, cui insidebat, grauioris tormenti pilâ interempto, humi stratus, grauiissimum periculum adiisset, obsidionem maturè soluit: ac Bauariæ vniuersæ incumbens, Monachium, vbi Ducis Aula est, ad dediti-
Frankfurt
Donauert

Nam, dum hæc geruntur, Fridlandius cum instructissimo xxx. millium exercitu ex Bohemiâ descendit, alteroque à Norimbergâ lapide castra ponit. Gustauus,

ne foederatae vrbi deesset, & ipse copias suas è Rhætia traductas, trans Pegnesum amnem, cui Norimberga assidet, locat.

Bauariae Dux Monachio, aliisque ditionis suae oppidis interim recuperatis, cum xx. suorum millibus ad Fridlandium properat, ut iunctis viribus Gustauum opprimerent. Is Caesarianorum castra noctu aggressus, iisdem strenue fortiterque pugnantibus, ter mille circiter è suis amisit.

Cum deinde in Franconiam Gustauus secessisset, & mox in Saxoniam, quò Caesariani digressi erant, viribus auctior aduentaret; Fridlandius Papenheimium Comitem, qui Halam in proximo iam expugnarat, properè accersit.

Ad Lutzenium oppidum, haud procul Lipsia, iisdem pene, quibus anno superiore decertatum fuerat campis, Imperij Orbisque terrarum fata commissa sunt. Ac primo Suecorum impetu mediae aciei frons laeuumque Caesarianorum cornu paulum inclinare, donec à Fridlandio & Papenheimio, suis subsidio aduolantibus, restituta sunt: cum ecce Gustauo Ataulpho, Caesarianae aciei frontem propius aggresso, maioris sclopi glande sinistrum brachium comminuitur. Vnde mox linquente animo, dum à suis extra aciem abducitur, in Caesarianorum Equitum legionem incidit: à quibus vulneribus quinque confossus, vixdum siccum à Tyllianà clade solum Regio ipse sanguine imbuit; simulque ab ignaris quem interemerant militibus spoliatus, longè à destinatione sua iacuit.

Maiora etenim paulò antè meditatus, iamque Italiae imminens, ad Europae Imperium haud obscure adspirabat. Sed iusta Nemesis profundam hominis Ambitionem & portentosam dominandi libidinem in medio ut Iuuentae, ita rerum gerendarum cursu extinxit.

Anno
Christi
cccc. xv.

Pari pene fato olim Ataulphus alter, & ipse Gothorum Rex, post occupatam ab Alarico eius affine Romanam,

mam, Italiamque vastatam, Barcinone, in Hispaniæ limine, cæsus est. De quo præstans æui illius Historicus refert (verba ipsius attuli) hoc eius fuisse votum, *Vt, oblitterato Romano nomine, Romanorum omne solum Gothorum Imperium & faceret, & vocaret; essetq; GOTHIA, quod ROMA fuisset; ac fieret ATAVLPHVS, quod quondam CÆSAR AVGVSTVS.* *Orosius lib. vii. cap. vlt.* Ast improba vota infelix exitus comitari semper solet.

Incidit Lutzenſe prælium in diem xvi. Nouemb. anni cico. dcc. xxxii. cum per biennium & menses aliquot, ex quo Holmiâ, Regni sui metropoli, digressus erat, Gustauus Ataulphus armatâ circumtulisset Germaniâ. Ad xiv. milia vtrimque cecidiſſe fama est: maiori Suecorum clade, qui expectantes Cæsarianos iniquo loco adorti sunt. Vt autem illi Regem suum, ita hi præcipuè Papenheimium Comitem amiſſum lugebant; cuius eo die virtus in primis enituit.

Nec ſilendum hîc Excellentiffimi Herois Octauij Comitæ Picolominei inuictum robur ardorque; qui poſt Papenheimij cædem, Equitatu Cæsareo in fugam conuerſo, ſolus cum ſuâ legione inter medios hoſtes intrepide uſque ad prælij finem ſtetit; factâque ſepties irruptione, ac editâ latè ſtrage, quinque equis ſub ſe confoffis, ac ſex ictibus ſaucius, adhuc pugnans, optimi ibidem fortiffimiſque militis ac ducis nomen, vt vbique, promeruit.

Dum de immani Catholicæ Religionis ac Imperij hoſte cæſo victrix FERDINANDI Pietas triumphat, alter Cæsaris ac priſcæ Religionis hoſtis Fredericus, Comes Palatinus, prima Germanici belli fax, paucis poſt Guſtaui mortem diebus Maguntiaci contagione graſſante extinctus eſt. Ingens vterque mortalibus documentum, cæcâ humanæ mentis cupidine aliena & immodica cum exitio affectari, dum partâ auitaque ditione ſecure frui queant.

At verò externa arma feliciffimis auſpiciis ſuis propulſantem Cæsarem panè infandum ſuorum ſcelus ac parri- cidium oppreſſit.

Albertus Valſteinius, Fridlandiæ ac Sagani Dux, è mo-

dicâ fortunâ ad supremam militiæ Præfecturam euectus, ac insuper Megapolitano Principatu aliisq̃ue maximis beneficiis à Cæsare donatus, maiores spes animo coquens, Bohemici Regni Sceptro inhiabat. Itaque (vt nihil sanctum, vbi mentem ambitus occupauit) præcipuis belli Ducibus ad defectionem sollicitatis, consilioq̃ue vnâ cum Suecis communicato, extremum Cæsari eiusq̃ue florentissimæ Stirpi exitium moliebatur.

Sed nefariâ conspiratione à Picolomineo Comite (cuius non minùs inconcussa Fides quàm inuicta Virtus pro Augustâ Austriæ Domo semper emicuit) aliisq̃ue Ducibus maturè detectâ, proscriptus Fridlandius, mox Egræ, Bohemiæ oppido, cum conscîis cæsus, dignas concepti sceleris poenas luit: velut noua subinde Instabilitatis suæ ludibria & piaculares inauspicatæ Ambitionis victimas ostentante Fortunâ.

Publico proditore sublato, numquam aliàs clariùs sese Martia Austriacæ Gentis Virtus & Augusta Soboles exeruit, fortiùsve lacertos mouit.

E disiunctissimis regionibus, hinc Ferdinandus III. Hungariæ & Bohemiæ Rex, post Ratisbonam & Donauerdam à se expugnatam, inde Ferdinandus alter, Hispaniarum Infans, geminæ illæ spes oculiq̃ue Imperij, cum lectissimis copiis ad Norlingam conuenientes; ille Cæsaris, Parentis, hic Regis Catholici, Fratris sui, auspiciis, ductu suo, de Suecis & Imperij perduellibus, hostium Duce Hornio capto, Victoriâ postnatos homines nobilissimam reportarunt anno CIO. IOO. XXXIV. ad VIII. Idus Septembris.

Exinde, cùm Ludouicus Francorum Rex pridem Suecis confoederatus infesta in vtramque Germaniam arma palàm conuertisset, Cæsar cum Saxoniae Duce pacem Pragæ iniit: quam & Brandenburgicus Marchio, Pomeraniæ, Luneburgi, Brunsvici, & Megapoleos Duces, aliiq̃ue Imperij Principes; vrbes item, Norimberga, Vlma, Francofurtum atque aliæ amplexæ sunt.

Fuit

Fuit omnino FERDINANDVS II. Principum benignissimus, clementissimus, liberalissimus : viuum Pietatis & Sanctitatis exemplar. Incredibili autem animi Æquabilitate semper sui similis, nec secundis efferri, nec aduersis deprimi vñquam visus est.

Ratisbonâ Viennam redux, obiit, vt vixerat, placidissimè, ad xv. Kal. Martij, anno Salutis MD. CCC. XXXVII. Ætatis suæ LVIII. mense VII. die VI. Imperij autem anno XVII. mense V. die XVIII.

Felicitatis præcipuâ in parte illud memorandum, quòd iam senior, Valetudine labente, bimestri ferè ante obitum suum spatio (Superis nempe vitam ad hoc eius votum prorogantibus) in Regem Romanorum, sibi que in Imperio Successorem Ratisbonensibus Comitibus declaratum viderit Filium suum, FERDINANDVM III. Aug. annis armisque florentissimum: & in quo Virtutes simul omnes elucet, quæ singulæ in Maioribus eius prædicantur. A quo Principe vt nouam laudatissimorum Cæsarum, sæpiusque iteratam seriem Orbi Terrarum Superi indulgeant, & Augustissimæ Familiæ in Rempub. Christianam merita, & piorum vota flagitant.

Abstine à Diuinâ illâ Domo profanos oculos tuos, infelix Liuor. Quid solidis Imperij fundamentis, PIETATE ET IUSTITIA nixam frustra laceassis ? Patere illam Generi Humano, diu ægro & affecto, mederi. Perstet, perennetque Fortitudinis Arx, Clementiæ Ara, Iustitiæ Delubrum, Religionis Propugnaculum, Virtutum omnium Sacrarium.

Symbolum Imp.
Cæs. FER-
DINAN-
DI III.
Aug. PIE-
TATE ET
IUSTITIA.

FERDINANDVS III.

ELOGIVM
hocscribe-
bat Casp.
Genarius
Iurisc.

QVOD præclarè à Platone dictum est ; tum de-
mum Regnis ac Imperiis, adeoque Generi Hu-
mano Malorum calamitatumque finem affore,
cùm Potentia & Sapientia simul iunctæ in vnum
coiissent ; id sanè Æuo nostro, reipsâ palàm futurum,
Spe certâ vt ominemur, animoque præcipiamus, licet.
Is enim Orbi Christiano Imperator cælitus obtigit, in
quo transmissam ab Augustissimâ XII. CÆSARVM, Re-
gumque Catholicorum, & Serenissimorum AVSTRIÆ
Archiducum Stirpe ac Magnitudine Potentiam, atque à
Diuinâ Indole, singularique Naturæ prærogatiuâ insitam
Sapientiam pariter elucere suspicimus.

IMP. CÆS. FERDINANDVS III. Aug. DIVI FER-
DINANDI II. & Mariæ-Annæ Bauaræ Aug. Fil.
natus est in proauitâ Illyrici Prouinciâ, Styriâ, Grætziaë,
quæ Ducatus est Metropolis, anno Salutis M. DC. VIII.
tertio Nonas Iulij.

Pueritia eius Pietate & bonarum Litterarum studiis
ad miraculum exulta est. Matheseos omnis, Rei que
& Architectonices Militaris, exactam sibi notitiam
comparauit. Nec minus solerter abdita Naturæ arcana
perscrutatus est incredibilis eius Ingenij vigor, omnium-
que quæ Cælo continentur capax Sublimitas. Prisca
Sacra ac profana Historiæ monumenta, mediique ac po-
sterioris Æui res gestas sedulò excussit. Clarissimorum
Ducum Exemplis, ac Sapientum Monitis animum imbuit.

In primis autem, C. IVL. CÆSARIS exemplo, in
Chronologiâ, ac Temporum doctrinâ versatissimus,
(præeunte viro iis studiis exercitatissimo, P. Henr. Philip-
pio, Belgâ, ex eruditâ Societate IESV, Theologo) ab ip-
sis Mundi Natalibus, omnis Æui seriem mente comple-
xus est; nobilissimas ipse Temporum Epochas, Aureasque
Æras,

CLX.

PIETATE ET IVSTITIA.

Ece

Æras, PIETATE & IUSTITIA Auspicibus, mox conditurus.

Nam & Iuris scientiæ auidus, antiqua Cæsarum laudatissimorum Rescripta ac Decreta accuratè euoluit, ut Sæculum suum optimis Legibus & sanctissimis institutis exornare queat: Spesque haud levis affulgeat, bonas Artes ac Disciplinas, Barbarorum irruptionibus è Germaniâ profugas, reuocante Cæsare, postliminiò restitutum iri.

Eloquentiam eius & Suadam, non minùs rerum sententiarumque pondere grauem, quàm verborum flumine disertam, in Responsis Legati, & in castrensibus Allocutionibus Milites admirantur.

Denique, in omnibus tam Pacis quàm Belli Artibus ita Virtus eius est exercita, &, ad quod assumenda mox erat, aptata Imperio, ut nihil discendum haberet tempore Imperandi.

Nulli rei, nisi Rationi ac Honestò auscultare solitus, eâ Temperantiæ & Continentiæ laude Adolescentiam exegit, ut Heroica eius Indoles in Regiâ Fortunâ, nec illecebris Naturæ ad voluptatem flecti, nec Aulæ otio ad segnitiam & luxum detorqueri potuerit.

Nimirum, qui Orbi aliquando erat imperaturus, sibi ipsi Imperare antè didicit; Cupiditates premere; Iram in potestate habere; in Admissionibus facilem sese ac benignum accedentibus præbere; Laborum, negotiorumque alternantium vices ac mutationem, otij & remissionis instar censere. Atque ut verbo dicam; ita vitam omnem instituit, ut Virtutes eius nullo vitiorum confinio læderentur. Adeoque, si æuo nostro restitutus Socraticus ille Xenophon, perfecti Principis ac Imperatoris Ideam sibi concipiendam formandamque deligeret, Cyro illo Persarum Rege neglecto, FERDINANDVM AVG. haud dubiè in Exemplar sibi proponeret.

Quocircà mirum non est, quòd eximiis hisce Virtutibus prouocati Hungariæ Proceres FERDINANDVM, tum Iuuentutis Principem, vel adhuc duodeuigesimo ætatis suæ anno, in Regem sibi ab Augusto Parente dari, Comitibus Oedenburgi habitis, flagitarint.

Quorum

Quorum votis precibusque Cæsar, pro suo in Regnum nobilissimum, ac Filium primogenitum affectu, benignè annuit. Ac mox solemni Pompâ FERDINANDVS, eius nominis TERTIVS, sexto Idus Decemb. anno M. DC. XXV. in Pannoniæ; vt & biennio post, in Bohemiæ Regem feliciter inauguratus est.

Dumque Posteritatis memor, de thori Sceptri que consortē assumenda cogitaret, MARIA Aug. PHILIPPI III. Hispaniarum Indiarumque Regis Potentissimi Filia, Heroïna omnibus Animi, Corporis ac Fortunæ dotibus cumulatissima, quam per Legatos suos antè ambierat, illi desponsa est.

Hæc cum à Rege, Fratre suo, PHILIPPO IV. Monarchâ summo, Mantuâ Carpetanorum Barcinonem deducta esset, triremibus conscensis, Italiam petens, Genuam appulit. Neapolim inde & Campaniæ delicias lustravit. Hinc Hadriatico emenso mari, per Histriam, insigni comitatu Austriam adiit.

FERDINANDVS Rex desideratissimæ Sponsæ suæ obuiam profectus, eandem VI. Nonas Maij, an. CIO. ICC. XXXI. splendidissimâ Pompâ Viennam introduxit: eodemque die in Augustinianorum templo vxorem duxit; Cardinale Ditrichstenio Augustas dextras auspiciatò iungente. Regina etenim, propitiâ Lucinâ, mox lætissimâ prole editâ, Regnatricem Domum fundavit.

Nec multo post tempore, nefariâ Alberti Valstenij, Fridlandiæ ac Sagani Ducis, in FERDINANDVM II. Cæsarem, eiusque Augustam Sobolem, conspiratione detectâ & extinctâ, FERDINANDVS III. à Patre Cæsare supremus exercitus Ductor renuntiatus est: ac grauissimâ Suecorum Gothorumque in Germaniam irruptione, pridem concussa, ac velut nutantia Romani Imperij fata suscepit.

Felicissimis certè auspiciis Viennâ digressus, ac supra quadraginta mille hominum exercitu stipatus, pridie Non. Iunij, anni M. DC. XXXIV. RATISBONAM, urbem munitissimam, ad Danubium sitam, à Vinariensium Du-

ce perduelli interceptam, arctâ obsidione cingit: Castrensibus ipse turmis Regium puluerem sudoremque miscens, nec tam cultu & insignibus, quàm Robore & Præstantiâ à ceteris differens.

Atque hîc memorabile profectò Fortitudinis ac Constantiæ suæ experimentum dedit: Nam cum Sueci, Imperijque perduelles, ut à Ratisbonæ oppugnatione Regem auocarent, ad Pragam, Bohemiæ Metropolim, castra fixissent; nihil isto hostium conatu motus FERDINANDVS, coeptam obsidionem, vnâ cum Bauariæ Duce, Affine suo, gnauiter porrò vrgere non destitit. Prouidè enim exercitus sui parte, Gallassio Ductore, Pragam subsidio missâ, ipse alterâ parte Ratisbonam premens, absens simul præsensque, diuisâ quidem nec tamen imminutâ Virtute pugnat. Ducentis tormentorum curulium æneis machinis mœnia quotidie verberabantur, eâ vi ac fragore, ut hiscere terram, ac misceri elementa crederes. Neque vlla profectò Poliorceticæ Artis pars aut industria illic ommissa fuit.

Post acerrimas aliquot impressiones, incredibili militum, vtrò sese discrimini, Rege teste, ingerentium ardore, per menses duos continuos illatas, urbem illam primis Militiæ tyrociniis FERDINANDVS recepit, quam auspiciatissimo Imperij sui exortu, paucos deinde post annos, erat illustraturus. Ut nempe, Virtute suâ antè meruisse Imperium, quàm Electorum suffragiis in illud successisse nosceretur.

Quod autem non sine singulari Diuini Numinis beneficio factum crediderim; quo die Ratisbona est recepta, eodem etiam Praga à Suecorum ac perduellium obsidione est liberata, seruataque Bohemia.

DONAVERDA mox ad deditionem sollicitata, cum Regiæ Virtutis Fulmen exspectare ausa esset, expugnata paullò post, & direpta est.

Inde NORLINGAM, Rhætiæ urbem, Rex castra mouit & obsedit. Quâ tempestate FERDINANDVS alter, Princeps Cardinalis, PHILIPPI IV. Hispaniarum Indiarumque Regis, Fratris sui Auspiciis, ex Italiâ per Alpes Rhæticas,

ticas, cum lectissimis Hispanorum & Italorum Legionibus descendebat; ad Belgas (quibus à Rege Catholico Gubernator datus erat) iter muniens. Tum autem, rei intranscursu præclare gerendæ occasione oblatâ, Castris FERDINANDI, Hungariæ Regis, Affinis sui, ad Norlingam obsessam, opportunè accessit: & velut Herculi iunctus Theseus, suppetias validas adduxit.

Bernardus Saxo-Vinariensis Dux, Suecici exercitus, ac Imperij perduellium supremus Præfectus, & cum eo Gustauus Hornius, Comesque Cratzius, urbem obsidione liberare moliebantur. Cæsareus autem Regiusque exercitus, additis quibus Carolus, Lotharingiæ Dux, præerat Fœderis Catholici copiis, xiii. millia Equitum, & xx. Peditum numerabat. Hostes ix. mille & trecentos Equites; xvi. mille ac trecentos item Pedites sub Signis suis habebant.

Et quamvis exercitus Catholicus, ut causâ, ita numero superior, hoc vnum timeret, ne timeretur, hostesque prælij aleam essent declinaturi; ea tamen Vinariensis Ducis confidentia & temeritas fuit, ut Hornio nequidquam dissuadente, Cæsarianos ultro aggredi & laceffere decreuerit: non expectatis quoque Othonis, Rhenani Comitis, suppetiis, qui quatuor Peditum, & duo Equitum millia perduellibus adducebat, vniufque diei itinere tantum aberat.

Collis erat haud procul vrbe, ab Aquilis nomen fortis, clementi iugo assurgens, vnde in proxima omnia loca patebat despectus, & in quo potissimum Victoriæ momentum versabatur. Eum sine morâ præoccupari, validisque Legionibus & tormentis curulibus, ductaque lorica muniri protinus mandarunt fortissimi Archistrategi FERDINANDI. Et singulari curâ ac prouidentia incredibili rebus omnibus ad pugnam necessariis prospicientes, summorum Imperatorum officia compleuerunt. Ultroque vitam suam, & cum eâ Spem Generis Humani, & vota periclitati sunt, certi aut vincere, aut mori. Adeo contemptores Salutis propriæ erant, dum publica Orbis & Religionis Salus periclitabatur. Neque umquam alacres adeo visi

feruntur Serenissimi Principes. Ita ut è vultu eorum inter-
rito certam Victoriæ Spem augurarentur milites. Gallassio
autem Comiti, ac Marchioni Leganezio, supremâ, post
Regem & Principem Cardinalem, exercitus Catholici
administrandi & disponendi potestas erat.

In Colle, pro temporis angustis, iam munito ac asserto,
media acies Octavio Comiti Picolominio, & Ioanni Co-
miti Serbellonio, commissâ est. Dextrum cornu Carolus,
Lotharingiæ Dux, in spatiosâ sub Collis radicibus plani-
cie, tuebatur. Sinistrum latus Legiones aliquot Germani-
cæ, cum mille Equitibus, servare iussæ.

Syluulam Colli proximam, ab Hispanis infessam, de no-
cte hostes, ob defensorum paucitatem, occuparant. Quo
successu elatiores, primo manè, VIII. Idus Septembris
(qui dies S. Victori sacer) Collem ipsum cominùs assultare
aggressi sunt. Hornius quinque millia Equitum, & qua-
tuor lectissimorum Peditum millia ducens; Cratzius
cum totidem millibus, in Cæsarianos inuecti sunt. Vi-
nariensis cum reliquis copiis iuxta syluulam substitit, ut
deficientibus suis subsidio esset.

Primus hostium impetus in exercitus Catholici cornu
sinistrum detonuit, quod Legiones pleræque è tyronibus
conscriptæ tuebantur: eademque laxatis ordinibus, loco
cessere. At restituta extemplò acies à Legionibus vetera-
nis, quæ rupium instar immotæ stabant: sæpiusque iteratas
in se hostium impressiones & insultus, cum maximâ eo-
rundem strage repulerunt. Nec minore Virtute, in mediâ
acie à Picolominio & Serbellonio, aliisque Ductoribus ali-
bi certatum est.

Lotharingiæ Dux, in planicie, Equestri pugna commo-
dâ, cum Vinariensi congressus, post anceps diu prælium,
eundem in latentes, post rusticanas aliquot casas & arbu-
sta, insidias trahens, grauissimo detrimento illius Copias
affecit; maioraque tormenta eius omnia, quæ in syluulâ
erant collocata, occupavit.

Atque interim Augustissimi Bellatores, FERDINANDI
ambo, quâ res postulabat, fessis signa recentia submittere,
cuneos

cuneos densare, aciem instaurare, omniaque exercitissimorum Ducum munia obire haud cessabant.

Dumque in Aquilino Colle pro Imperio, pro Religione Cæsarianorum Virtus fortiter depræliatur; inuictissimi Archistrategi, rectis atque immotis oculis, non Solis tantum radios (quod de genuinis Aquilis asserunt Physici) sed & Fulmen Aquilonium intuentes, haud degenerem sese tot fortissimorum Cæsarum, ac Victricium Augustæ Domus AVSTRIÆ Aquilarum, sobolem esse commonstrarunt.

Inter tormentorum curulium globos ferreæ grandinis instar vndique volitantes, nec vultum, nec locum mutarunt. Atque adeò, cum ad latus ipsorum Ayassus, militum Tribunus, machinæ grauioris globo ictus, exanimatusque concidisset, ac Petrus Gyronius haud leui vulnere percussus, ex equo in terram lapsus abundus nutaret, eundem suis ipse manibus Princeps Cardinalis sustentauit.

Hostes, post sexdecim acerrimos in Collem assultus sex horarum spatio à Cæsarianis Regiisque copiis inuictâ Virtute & cum ingenti strage repressos, animum despondere, ac pedem referre cœpere. Tum verò labantem illorum aciem Victor equitatus Cæsareus incurSAT; Ioanne Barone Wertano, & Croatis ad quatuor milliaria fugientium tergo instantibus.

Vinariensis Dux, qui paullò ante pugnam, exercitum Catholicum arroganter despiciens, vel ientaculi vice, illum se deuoraturum iactitauerat, vbi suos, proiectis armis signisque, fugam capeffere animaduertit, & ipse cum sex aut septem comitibus se subducens, equi beneficio Vlmam euasit: sed vrbe exclusus, in Wirtembergensi Prouinciâ receptum inuenit.

Quanta Serenissimi Principis, Caroli Lotharingiæ Ducis, Comitiss Gallassij, & Marchionis Leganezij, itemque Octauij Comitiss Picolomini, Serbellonij, Spinulæ, Grana, Hatzueldij, Gotzij, Ioan. Wertani, Gambacurti, Guaschi, Idiaquij, Toralti, aliorumque clarissimorum Ducum, in hoc prælio Virtus enituerit, iustæ Historiæ, non brevis Elogij

Elogij res esset, enarrare. Id vnum dixisse sufficiat; non tantum cum hostibus de Palmâ & Victoriâ, sed & inter se Duces Militesque de Virtute, de Gloriâ, de Fide in Cæsarem, Regemque ac Principem certare visos.

In loco Prælij octo hostium millia; & in fugâ totidem, aut plura, cæsa esse memorantur. Tres summi Vigilum Præfecti; Tribuni octo; Turmarum Cohortiumque Ductores plus quam centum occubuerunt. Cernere erat, per vias camposque, prostratas passim ac semianimes in sanguine suo volutari cateruas; quæ supremum spiritum in AVSTRIACÆ Virtutis admiratione, & profugi Ducis sui detestatione exhalabant.

Captiui ad quatuor millia fuere: quos inter Gustauus Hornius, Suecorum Dux; & Comes Cratzius, transfuga, (qui deinde meritis perfidiæ suæ poenas capite luit) Hoffkirchius, Rostochius, aliique Duces primarij, ac Tribuni quatuordecim.

Signa trecenta Hosti fuere erepta: interque illa Ducis ipsius Vinariensis vexillum in primis erat visendum, quod eius Signifero fortissimus Lotharingæ Dux suis ipse manibus in pugnam extorserat. Erat vexillum illud fericeum Damascenum, candidum, in quo artificis manu, auratis gemmatisque segmentis operosè visebatur intertextum eiusmodi Emblema: Avis non ita magna, passis alis desuper in Aquilam rostro incumbens. Aui adscriptum erat Symbolum: COACTVS. Quo innuere visus Vinariensis; Salutis sese defensionisque causâ COACTVM Aquilæ Cæsareæ aduersari. Sed post memorabilem illam cladem, præcipiti fugâ COACTVS cedere Aquilis, haud obscurus ipse Symboli sui fuit Interpres.

Tormenta maiora LXXX. Currus bellici plus quam ter mille, & reliqua demum omnia impedimenta Victoribus celsere.

E Cæsarianis Regiisque, mille circiter & sexcenti desiderati. In his præcipui nominis & dignitatis; Salmæ & Panigerolæ Comites; Rapallæ Marchio, Aldobrandinus Prior, Syluius Picolominius, Wormesius, & Alphonsus Nogue-

Noguerolus, alijque, præter faucios plurimos, quos enumerare longum foret.

Clarissimâ istâ post natos homines Victoriâ FERDINANDI inuictissimi anno ætatis suæ vigesimo sexto potiti sunt; velut festinata Laureæ incomparabilis insignia, Augustissimis Neoptolemis vltro properante Fortunâ: vt ad summam rei Militaris Gloriam non alienis præceptis, sed suis Imperiis, non dubiis Belli euentibus, sed Victoriis ac Triumphis peruenisse noscerentur. Eiusdem autem ætatis cum esset ALEXANDER Macedo, celeberrimam illam de Dario ad Arbella Victoriâ (cuius præmium erat Asiæ Imperium) reportauit. At hoc discriminis est, quod ALEXANDER in molles Asiaticos & leues Persas incidere; FERDINANDI verò in gentes ferocissimas, nec minus soli cælique sui inclementiâ, quàm armis validas; Moschicisque pridem ac Sarmaticis expeditionibus & Victoriis, sub Rege Bellatore GVSTAVO, exercitas & ouantes.

NORLINGANI obsessi, audito prælij euentu, mox sese Victori Hungariæ Regi dediderunt. Eorum exemplum Lauginga, Guinga, aliaque ad Danubium loca secuta sunt.

Quarto post die, Rex vnâ cum Lotharingæ Duce alteram Nicri fluminis ripam; Princeps Cardinalis alterum latus, bipartitis agminibus, prementes, in Wirtembergicam ditionem castra mouerunt: vrbesque plurimas, Heydenhemium, Geppingam, Esslingam, Canstadium, ac Stuckardiam, Prouinciæ Metropolim, occuparunt.

Interim in Franconiâ, Picolominij ductu, Dinkispola, Rotenburgum, Berthemium, Okzenfora, ad Moenum, aliaque oppida sunt recepta.

Et desiderabat quidem Serenissimus Hungariæ Rex, vt hyemem istam in Germaniâ Princeps Cardinalis exigeret, secumque reliquias factionis nefariæ opprimeret; sed ille præsentiam suam difficillimis Belgicæ temporibus necessariam asserens, post complexum Affectus & Amoris plenissimum, à Rege digressus est. Perque Palatinatum Inferiorem victricia arma circumferens, Moeno Rhenoque

transitis, in Belgium est profectus: vbi à S. P. Q. Antuerpiensi, aliisque vrbibus, Triumphali Introitus Pompâ, expectatissimus earum Prouinciarum Gubernator, honoratus est.

Rex, misso in hyberna milite, Viennam victor est reuersus, faustisque omnium acclamationibus exceptus. Is autem Norlinganæ victoriæ fructus vel in primis censendus est, quod anno sequenti, Saxoniae Dux cum Cæsare, FERDINANDO II. Aug. Pacem Pragæ inierit; quam & præcipui Principes Imperij vrbesque amplexæ sunt.

Franci porro, qui Suecis pridem Imperiique perduellis confœderati Bellum Augustæ Domui AVSTRIÆ palam indixerant, Dolam, Burgundiæ Comitatus urbem primariam, anno M. DC. XXXVI. obsederant, neglecto Immunitatis iure solemniter sancito, quo Burgundiam vtramque, vel rupto Iberos inter Francosque Pacis fœdere, hostilitatis omnis Bellique expertem fore declaratum fuerat.

FERDINANDVS Rex missis eò suppetiis, ductu Caroli Lotharingiæ Ducis urbem obsidione liberauit; Condæo Principe fugato, magnaque tormentorum ac impedimentorum castrensiū parte interceptâ. Dum interea FERDINANDVS, Princeps Cardinalis, in Picardiam irrumpens, Corbeiam, aliaque ad Somonam oppida, Francis eripuisset; ipsamque Parisiorum Lutetiam ingenti metu perculisset.

Adultâ eiusdem anni æstate, Imp. Cæs. FERDINANDVS II. Aug. iam ætate grauis, & valetudine labente, solennia Ordinum Imperij Comitia Ratisbonæ indixit. In illis Filius eius, FERDINANDVS III. Hungariæ Bohemiæque Rex, maximis ipsius in Imperium meritis id vltro flagitantibus, communi Electorum Principum suffragio, in Romanorum Regem electus, & Augusto Parenti suo in Imperium successor renunciatus est: moxque III. Kalend. Ianuar. solemniter inauguratus. Quod ne fieret, ferro flammæque ab exteris, Imperij æmulis, aliisque perduellis, euersa propè, rapinisque ac cædibus exhausta est Germania: adeoque omnes panè Europæ Principes in

M. DC.
XXXV.

Vide obsidionem
DOLÆ
à Ioan.
Boynio,
Senatus
Dolani
Præside,
descriptam, initio.

in Augustæ Domus AUSTRIÆ perniciem aut sollicitati artibus, tractive in partes, aut armis fatigati. Sed nempe illam à RODOLPHI Magni Pietate ortam Cæsareæ Domus amplitudinem & splendorem frustra extinguere nititur Impietas.

Nam (vt sæpè aliàs) ita in hac Electione singularis Dei Opt. Max. de Augustissimâ illâ Familiâ, ac Germaniæ univर्सæ Salute, Cura & Prouidentia clarissimè eluxit. Et enim non toto post Electionem istam bimestri spatio elapso, FERDINANDVS II. Aug. Terris ereptus, Cælo redditus est. Ecquis verò Pragensẽm Pacem anno præcedenti Diuinitus festinatam fuisse non censeat, quâ plerique Principes Electores paullò antè diuisi, denuò Cæsari opportunè sunt conciliati? Nihil profectò ad extremam Germaniæ Imperiique perniciem certius esse poterat, quàm diuturnum Interregnum & Anarchia.

Primis autem aditi Imperij Auspiciis Hermæstenia, Arx, in Treuirensi ditione, ad Confluentes, edito super Colle sita, naturâ loci operibusque munitissima, atque alterni per Germaniam commercij dudum scopulus, Francis eiectis, est expugnata: incredibili Germaniæ vtriusque gaudio, & negotiatorum commodo.

Cumque anno M. DC. XXXVIII. ineunte Carolus Ludouicus, Frederici olim Comitæ Palatini Filius, ingenti exercitu comparato, ac Suecis Hessisque fœderato, Meppenæ ad Amisium, Westphaliæ flumen, Belli sedem constituisset; oppidum istud FERDINANDI III. Aug. inuictis armis cum vniuerso apparatu bellico est occupatum. Accessit deinde Lemgouiæ (est illa Comitatus Lippiæ Metropolis) ab eodem Carolo Ludouico infeliciter tentata obsidio, illamque secuta copiarum eius ingens strages, Palatino ipso, per fugam præcipitatâ in Visurgim rhedâ, pænè submerso; ac fratre eius Ruperto à Cæsarianis capto, Lintziumque, ac deinde Viennam, in AUSTRIAM, adducto: vbi mox Cæsaream expertus Clementiam liberati restitutus est.

Missæ tum quoque à Cæsare in Belgium auxiliares co-

piæ, ductore Picolominio Comite, aduersus Francos, qui Audomaropolim, Artesiæ urbem, in Morinis obsidebant.

Vide LAV-
REAM
CALLOA-
NAM, quæ
Pompæ
Introitus
FERDI-
NANDI
Hispania-
rum In-
fantis in
urbem
Antuer-
piam est
subnexa.

Eum autem Nominis sui Virtutisque terrorem Picolominius circumferebat, ut solâ aduentus eius & in proximo transcursus famâ perculsi Bataui, qui tum Antuerpiæ imminentes Calloam aliaque ad Scaldim castella occupant, grauissimam cladem passi fuerint. Illum namque Germanicas, quas adducebat copias Regio exercitui, cui FERDINANDVS Cardinalis, Belgij Gubernator præerat, iunxisse, atque in se cum Classe aduentare arbitrati, eo pauore afflati sunt, ut desertis Munimentis in præcipitem fugam sese dederint. Moxque à Regiis (qui & pridie antè magnam iis cladem intulerant) vndique circumuenti, ad septem millia ipsorum partim cæsa, merfa, aut capta sunt.

Picolominius porrò in Artesiam profectus, Bacquio, Nieurleto, aliisque validissimis propugnaculis expugnatis, Audomaropolim à Francorum obsidione cum ingenti eorumdem strage liberauit.

Vt autem variæ sunt Bellorum vices; sub eiusdem anni finem haud leuem profectò iacturam fecit Imperium. Vinariensis enim Dux in Alfatiâ Brisiacum Montem, Rheno adsitum, præcipuum Germaniæ propugnaculum, post longam obsidionem occupauit. Sed & mox ipse, paucis mensibus elapsis, in ipso æui flore extinctus, exiguum Victoriæ suæ fructum sensit. Postque eius obitum Mons Brisiacus auro Francico cessit.

Anno sequenti, cum Theodonis-villam, Imp. Cæs. Caroli Magni olim Regiam, ad Mosellam flumen, Franci obsedissent, Picolominius è Germaniâ aduolans, Auspiciis Cæsareis nobilissimâ potitus Victoriâ, Francos castris exuit, obsidionemque soluere coëgit; sex millibus cæsis, ac Feuquerio Duce illorum inter alios capto.

Cum autem grauissimâ Imperij mole domi Militiæque vrgeretur Cæsar, Serenissimum Principem LEOPOLDVM, Austriæ Archiducem, Fratrem suum vnicum, non Sanguine

ne tantum, sed & Virtutibus sibi coniunctissimum ac simillimum, in partem curarum assumpsit, supremumque exercitus sui Praefectum declaravit.

Bannirius, Suecorum ductor, per id tempus Bohemiam latè depopulabatur: Pragæque vrbi Regiæ cum instructissimis copiis imminens, Brandisium aliaque in propinquo oppida interceperat. Quocircà LEOPOLDVS Archidux cum ingenti Bohemiæ Optimatum Germaniæque Procerum comitatu ilicò Pragam profectus, ac faustis Ducum Ordinumque omnium congratulationibus votisque est exceptus. Cæsareo exercitu lustrato, vrbi aduersus omnes hostium conatus & accessus cautè prospexit: vnde Bannirius spe suâ delectus, retrò ad Lytmaritium oppidum cedere coactus est.

Nec moratus Archidux, primo vere, anno M. DC. XL. in hostes mouens, Clumutzium Arcem, vnaque ciuitatem capit. Hinc Conixcratium, Brandisium aliasque vrbes expugnat. Quæ res ingentem in omnes Bannirij copias terrorem sparsit.

Itaque Lytmaritio aliisque quas in Bohemiâ occupant vrbibus pulsos Suecos Cæsariani in Misniam vsque persecuti sunt: ac decem ipsorum Legiones, quæ Voitlandiam infestabant, in fugam egere. At mox Bannirius contractis vndequaque gentis suæ viribus, ac insuper Gallicis, Hessicis ac Lunæburgicis auctus copiis, Cæsarianum exercitum ad Salafeldiam statiuam habentem circumuenire vndique & velut indagine clausum opprimere moliebatur. Et sanè maximo tunc discrimini res Cæsareæ fuere expositæ. Sed prouidâ Archiducis, eiusque Legati Piccolomini Virtute, castris confestim munitis, ac tormentis aliquot grauioribus opportuno loco dispositis, hostes ita sunt excepti, vt recipere se ilicò, non sine graui suorum damno, coacti fuerint.

Cæsar de Pace Imperio restituendâ sollicitus, circa idem tempus Comitia Ratisbonæ indixerat. Hanc urbem Slan-
gius, Suecorum Tribunus, cum tribus Equitum millibus propiùs accedere ausus, displois in eandem tormentis ali-

quòt curulibus, Comitìa ipsa, metu repentino omnibus iniecto, disturbare conatus est. Iamque panè obsideri Cæsar eâ in vrbe visus, quam primis armorum auspiciis ductu- que suo ante sexennium expugnarat. Atque hîc, cùm haud pauci è Proceribus, Principumque Legatis, pauore perculsi discessum meditarentur, incomparabilem animi sui magnitudinem & constantiam Imperator ostendit. Nam & se & Augustâ coniuge liberisque, Securitatibus publicæ velut obsidibus datis, ac Milite ex Austriâ & hybernis properè euocato, Ordines Imperij Aulamque vniuersam ibidem continuit.

Interim Slangius Neoburgi, ad Hercyniæ sylvæ caput, hærebat. Illuc Picolominius Comes (qui & nunc Dux Amalphitanus) cum expedito Equitatu euolat, insigni vsus stratagemate. Comparatis enim nauibus quibus mox Cæsarem in Hungariam profecturum esse rumor de industriâ sparsus erat, Danubium ponte iungit, & derepentè traiecto flumine hostes inopinatò opprimit: magnâque clade illatâ, Ducem ipsum, Bohemorum Germanorumque sanguine pastum * Colubrum (id nomen eius gentili voce sonat) cum copiis ipsius omnibus secum Ratisbonam adduxit, Cæsarique captiuum stitit. Credas illum monstrorum domitorem Herculem Argiuorum Regi iussâ adferre trophæa, ac centicipiti Hydræ auulsum caput. Bannirius clade suorum auditâ, è Cham- bio, Palatinatus superioris oppido, in Misniam vsque se proripiens, ibidem paullò post, fugæ laboribus fractus, tædiisque exhaustus, fato functus est.

Porro Ratisbonæ in Comitiiis Cæsar, insigni Clementiæ suæ exemplo, de Amnistia, siue delictorum publicorum obliuione, Edictum Ordinibus Imperij traditum curauit promulgari. Ac deinde, solutis Comitiiis, cum aulâ vniuersâ, prono Danubio, Viennam est reuersus.

Per id tempus & Gorlitium, præcipuum Lusatiae superioris oppidum, à Cæsarianis est receptum, ac VVolpho-buttele à Suecorum obsidione per Picolominium asserta.

Interea

Intereà in Bannirij locum ductor suffectus Torstenfornius nouas è Sueciâ copias adduxerat : perque varias Imperij Prouincias, Silesiam, Morauiam & Saxoniam grafatus, Glogauia, Olomutzio, Lipsiâ, aliisque urbibus positus est. Et ni Freybergam à Suecorum obsidione Picolominius opportunè soluisset, Saxoniae Dux vndique pressus deuotam Cæsari fidem ægrè seruare potuisset. Franci quoque Hassis iuncti, paullò antè Rheno ad Vesaliam transito, Lamboyanas copias haud procul Colonia in Vbijs graui clade affecerunt, ac Nouesium aliâque ad Rhenum loca occuparunt.

Sed ista Imperij vulnera sequenti anno lætiores Cæsarianorum in Rhætiâ successus mitigarunt. Speraauerat Gebrianus Comes, Gallici exercitus & Vinariensium reliquiarum supremus Præfectus, labente Autumno in Bauariam Sueuiamque irrumpere, atque hyberna sua ibidem firmare. Viam itaque illuc muniens, Roteuillam, Rhætiae oppidum, obsidione cingit. Quod licet à præsidariis strenuè propugnaretur, paucos tamen post dies deditum est : sed non sine ingenti hostium strage. Siquidem supra duo hominum millia eâ in obsidione cecidere. Atque inter alios, ipse Gebrianus Comes tormenti maioris globo ictus occubuit. Hærebat in proximo Carolus Lotharingiae Dux cum Cæsareis Bauaricisque copiis, quæ ad octodecim millia militum numerabant. Atque is, metu simulato, præuerrere hostes, ac Bauariae confinibus aduersus eorumdem irruptionem tutandis inuigilare, præ se ferebat. Illi autem vrbe iam captâ elatiores, Lotharingum, quem obsidioni soluendæ imparem fuisse rebantur, multò minùs aperto campo cum ipsis congregi ausurum, prælijque aleam tentaturum sibi persuaferant. Quocircà, Wirtembergico Duce iuniore cum duabus Legionibus Roteuillæ imposito, Rantzouius Comes, Gebriani Optio, Danubium versus castra mouit : ac prope Dudlingam oppidum ponte flumen iungere mirâ virium suarum præfidentiâ ac securitate molitur.

Quâ re per exploratores cognitâ, Lotharingus viii. Calend.

lend. Decembris, vijs licet densissimâ niuium mole panè obstructis, in hostem est progressus; Hatzueldio Comite & VVertano primam aciem ducentibus. Nec mora: incredibili animi ardore castra hostilia vndique inuadunt, ac grauiorum tormentorum curules machinas omnes occupant. Neque verò pugna, sed cædes totis hostium castris per Danubij ripam sparsis est edita. Sanguineisq̃ue riujs passim decurrentibus, præaltæ niues, ipsiusq̃ue Danubij, ijs in locis orientis, fontes irrubuere. Rantzouius ilicò Ducesq̃ue primarij cum duabus Legionibus in proximum oppidum Dudlingam se receperunt. Sed illud continuis tormentorum ictibus verberatum, post bihorium deditio- nem fecit. Atque interim Equitatus Cæsareus sex hostium Legiones oppressit fuditq̃ue, Duce Sporckio Tribuno, qui & paucos ante dies ad Gislingam tres eorundem validissimas Legiones ceciderat, velut certas præsentis Victoriæ primitias.

Marchio Vitryacus, qui ad Meringam, vicinum oppidum, castra fixerat, cum Legionibus septem vltro Cæsarianorum potestati & arbitrio se dedit. Denique omnis Peditatus hostilis aut cæsus est aut captus, cum maximâ Equitatus parte. In vniuersum autem Legiones xvii. deletæ. Atque inter alias Mazarinia ad internecionem cæsa est, Legato solo superstite. Fugitiui plurimi aut ab agrestibus trucidati sunt, aut inter sylvas niuesq̃ue frigore & fame confecti exspirarunt.

E Ducibus præcipui nominis, Rosa, cum tribus Equitum Legionibus ægrè in Brisiacum montem fugâ euasit, cladis suorum futurus nuntius. Rantzouius Comes, exercitus vniuersi post Gebriani cædem Ductor supremus, Dudlingâ deditâ captus est, & cum illo Castrorum Præfecti sex, Montozirius, Maugironius, Vitryacus, Noirmonterius, Marchiones; Sirous Baro ac Formillius: Tribuni item Ducesq̃; primarij, Scombergius, Sangermanus, Ohemius, Collassius, alijq̃ue. Vt de turmarum Cohortiumq̃ue Centurionibus Præfectisq̃ue minoribus fileam, qui propè ducenti fuere. Vexilla signaq̃ue Lxxiii.

tor-

tormenta xvi. cum vniuerso apparatu bellico & impedi-
mentis omnibus intercepta sunt. Præda incredibilis militi-
bus cessit. Nempe multorum annorum rapinis detracta
Germaniæ spolia vno die in Cæsarianorum manus deue-
nerunt. Ex illis autem vix triginta in pugna occubuere.
Tantillo impendio maxima stetit Victoria. Moxq; & Ro-
teuilla obsessa intra paucos dies à Cæsarianis est recepta.

Ceterum, cum iam dudum Serenissimus Daniæ ac Nor-
uegiæ Rex CHRISTIANVS QVARTVS ad Pacem Con-
cordiamque Imperio atque Orbi Christiano restituendam
seriò allaborasset; iamque bonorum omnium animi in
optimam Pacificationis spem erecti essent, longè profectò
aliter res euenit. Geminâq; face adaucta funestissimi Belli
incendia latiùs sparsa & propagata sunt.

Sueci siquidem sub initium anni cio. idc. xlii. in Da-
niam Cimbricamq; Chersonesum; & Ragotskius Daciæ
(nunc Transylvaniam vocant) Princeps, Francis Suecisque
foederatus, in Hungariam infestis signis irruentes, grauissi-
ma vtrique Regno damna intulere. Ac Sueci quidem
à Danis haud semel terrâ marique fortiter repressi sunt.
Nec Cæsar Regiamico defuit: suppetiasq; haud modicas,
Gallassio Duce, ad illum misit.

Ragotskio autem Ottomannicis auxilijs Tartaricisque
in Poloniam, Cæsari amicam, irruptionibus freto Got-
zium Comitem cum instructissimo exercitu obiecit, qui
ad Fillecum oppidum multa Dacorum millia cecidit. Ad
Tibiscum quoque amnem à Buchemio & Serinio Comi-
tibus, strenuè rem gerentibus, magna Ragotskianis clades
est illata.

Sed & medio tempore, ad Acronium lacum Vberlinga
in Rhætiâ, Chemnitium in Saxoniâ; Oppelium, Wolauia
& Sueinitzium in Silesiâ, aliâque oppida Imperio recupe-
rata sunt. Friburgum item, Brisgouiæ ciuitas, à Cæsaria-
nis Bauarisque est recepta.

Dum autem vires Cæsareæ Dacico pariter Cimbricoq;
bello diuisæ atque alibi aduersus Imperij hostes sparsæ dis-
tinentur; Franci occasione vsi, nudatum præsidij Rheni

latus Ludouico Borbonio Angiano Principe, Ductore inuadentes, in Palatinatum Inferiorem irruunt; ac Philippoburgum, Manhemium, Magunciacum, Spiram, aliasque vrbes occupant. Sed Manhemio mox per Bauaros recepto ac validis præfidijs firmato, Francorum irruptio est repressa: ijdémque à Francodaliâ aliisque oppidis castra mouere coacti sunt.

Verùm enimuerò, dum tot iam lustris per vtramque Germaniam, adeoque Europam vniuersam, Mauors defæuit; Cæsar & Hispaniarum Rex (quibus pro innatâ Augustæ Domui AUSTRIÆ Clementiâ tantum Christiani sanguinis effundi peracerbum est) suos ad Pacem vniuersalem constituendam Legatos, plenâ potestate instructos, iampridem Coloniam Agrippinam, ac deinde Monasterium, Westphalorum oppidum, amandarunt. Iamque & Galliæ & Sueciæ Legati; hi Osnabrugam, illi Monasterium, loca Pacificationis colloquio constituta, aduenere.

Arbiter ac sequester vnâ cum Venetæ Reipub. Legato accessit Apostolicus Nuntius S. D. N. INNOCENTII X. Pontificis Optimi Maximi, Diuinitus nuper electi: cuius è Vaticano colle radiantia auspicatissimi ominis Insignia Gentilitia, PACIFERAM ALITEM cum OLIVÆ RAMO præferentia, Orbem vniuersum incredibili Tranquillitatis Publicæ spe votisque impleuere. Nempe, post tot decumanos plusquam ciuiliū bellorum fluctus, tot exteris Gentibus vtrique Germaniæ, aliisque Regnis & Prouincijs velut Diluuiο quodam superfusis; istud vt haud dubium cælitusque ostensum secuturæ mox malaciæ ac Salutis Publicæ Signum boni omnes proni venerantur.

Et verò, quis internecinis odiis obliuione perpetuâ sepultis, sinceri Amoris & Amicitiae nomina pridem terris exulantia potius reducat quàm PAMPHILIVS? Qui se non Gentis vnus, sed communem vniuersi Orbis Christiani Parentem esse meminit. Quis nocentia Humano Generi, totque Diuorum templis atque aris arma, stillantesque consanguineo cruore gladios condant, præter INNOCENTIVM?

Cum-

Cumque is felicibus Pontificatus sui Auspiciis, anno
CIC. IDC. XLV. (quo hæc scribimus) ineunte, indictis Sa-
cri IUBILEI solemnibus, ad Pacem afflictæ passim oppres-
sæque Reipub. Christianæ restituendam, Diuinum præsi-
dium communibus piorum omnium precibus imploran-
dum sanxerit; nos ad Cælum oculis animoque conuersi,
supremum Numen velut publicâ Orbis Christiani voce
obtestemur:

Tu, ô Conditor Conseruatorque Generis Humani,
Sator & Auctor Christiani Nominis, DEVS PACIS; Orbe
terrarum tot iam bellis & calamitatibus expiato, Regum
Principumque Christianorum animos adamantinis sinceræ
Pacis ac Concordiæ vinculis inter se constringe: & (quò
laudatissimorum Heroum exempla vocant) in Gentes à
Diuini Nominis Tui cultu alienas, eiusdemque iuratos
hostes, arma ciuilibus hebetata Discordiis, & Christianâ
cæde lassos exercitus conuerte. Vt terra illa cælestibus Filij
Tui, Seruatoris nostri, sacrata incunabulis, Diuinoque im-
buta sanguine, ab impiorum Tyrannide vindicata respiret:
Gentesque omnes, pulsas nefariæ Superstitionis tenebris,
victricia Christianæ PIETATIS & IUSTITIÆ Signa
agnoscant & adorent.

F I N I S.

TYPOGRAPHVS

LECTORI S.

IMPERATORVM ROMANORVM *serie, rerumque*
ab illis gestarum breui narratione ad nostra usque
Tempora iam deducta; visum est hic subiungere IMP.
 CÆS. FERDINANDI III. AVG. Diploma Au-
 gustale, quo Principum ille summus, neque minus Litterarum quàm
 Armorum gloriâ florentissimus, V.C. CASPERIVM GEVARTIVM
 Jurisconsultum, Archigrammateum Antuerpianum, in CÆSAREVM
 HISTORIOGRAPHVM suum deligit; editamq; ab ipso TRIUMPHALEM
 Serenissimi Principis FERDINANDI AVSTRIACI, Hispaniarum In-
 fantis Card. in urbem Antuerpiam INTROITVS POMPAM (vnde
 Operi huic inserta IMPP. AVSTRIACORVM Elogia, excepto postremo,
 sunt desumpta) Diuino Iudicio suo ornandam censuit, pronumque in
 Litteras ac Disciplinas Affectum Orbi testatum reddidit.

IMP. CÆS.

FERDINANDI III.

PII, FEL. AVG.

DIPLOMA AVGVSTALE,

QVO

CASP. GEVARTIVM I. C.

HISTORIOGRAPHVM CÆSAREVM

DECLARAT.

ERDINANDVS III. DIVINA FAVENTE CLEMEN-
TIA ELECTVS ROMANORVM IMPERATOR
SEMPER AVGVSTVS, AC GERMANIAE, HVNGARIAE, BO-
HEMIAE, DALMATIAE, CROATIAE, SCLAVONIAE, ETC.
REX; ARCHIDVX AVSTRIAE; DVX BVRGVN-
DIAE, BRABANTIAE, STYRIAE, CARINTHIAE, CARNIOLAE, ETC.
MARCHIO MORAVIAE; DVX LVCEMBVURGIAE, AC SVPERIORIS
ET INFERIORIS SILESIAE, WIRTEMBERGAE ET TECKAE; PRINCEPS
SVEVIAE; COMES HABSVRGI, TYROLIS, FERRETIS, KYBVURGI ET
GORITIAE; LANTGRAVIVS ALSATIAE; MARCHIO SACRI
ROMANI IMPERII, BVRGOVIAE, AC SVPERIORIS ET INFERIORIS
LVSATIAE; DOMINVS MARCHIAE SCLAVONICAE, PORTVS
NAONIS ET SALINARVM, ETC.

Honorabili, Fideli, Nobis dilecto, CASP. GEVARTIO, Gratiam Noſtram
Cæſaream & omne Bonum.

QVVM in omni vitæ genere à ſupremâ omnium rerum Architectatrice
Diuinitate mortalibus nihil præſtantius Litteris Diſciplinisq; datum ac
conceſſum ſit: tùm inter eas, quæ rerum geſtarum Memoriam complectitur,
quam HISTORIAM vocamus, quaquauerſus, ſiue Vtilitatem, ſiue Dignitatem,
ſiue Delectationem ſpectemus, ad benè beateq; viuendum plurimùm con-
fert; adeò vt ad eandem ampliùs atque ampliùs excolendam expoliendam-
q; , omni attentiori curâ excubare, non minùs publicè quàm priuatim in-
terſit.

Quâ de causâ sapienter sanè ac laudabiliter D I V O S Prædecessores Nostros, Romanorum Imperatores ac Reges, fecisse meritò arbitramur, qui Ingenia conscribendæ Historiæ idonea singulari quâdam diligentia perquirenda, & condignis Honorum præmiis fouenda putauerunt. Quibus uti in supremam, quæ in terris colitur, sæcularem potestatem, Deo Opt. Max. propitio volente, successimus; ita præclara eorundem exempla Nobis sedulò proposuimus imitanda. Atque ita, cum Imperatorij Nostri muneris partes à Nobis postulare visæ sunt, tum ipsa etiam summa Respublica flagitare; ut posteaquam res quæpiam cum ductu, tum auspicio imperiõve Nostro gestæ fuerint, quæ vel ad immortalis in primis Dei gloriam, vel ad Augusti Nominis Nostri splendorem, vel ad horum Temporum explanationem, vel ad secuturæ Posteritatis exemplum pertineant, eas viro alicui Ingenio atque Eruditione præstanti idoneis litterarum monumentis consignandas committeremus, eumque benigniori Cæsareæ Nostre Indulgentiæ favore tamquam stimulo, ad capeffendam alacrius provinciam hanc & accuratius gerendam excitaremus, & Auctoritatis Nostre præsidio contra quosvis obrectantium muniremus insultus.

Quandoquidem igitur non modò luculentis eorum, quorum Nobis de hacce Disciplinâ probatum est iudicium, testimoniis edocti sumus, de eâ, quâ te, CASP. GEVARTI, ad conscribendam Historiam instructum esse perhibent facultate; sed etiam ex eliminato isto tuo Opere, quo Reuerendissimi ac Serenissimi quondam D. FERDINANDI, Cardinalis Infantis Hispaniarum, Consobrini & Affinis Nostri charissimi, piissimæ recordationis, in urbem Antuerpiensem INTROITVS POMPAM, Iconibus suis ad viuum expressis, Epigraphis Elogiisque eleganter perscriptis adornatam, publicis excusam typis, Augustoque Nomini Nostro consecratam, in publicum edidisti; cum præclarum addictæ tuæ erga Nos & Augustam Domum Nostram Fidei, Deuotionis & Obsequij studium, tum Ingenij quoque tui Amœnitatem, Iudicij Maturitatem, Venustatem Styli, multiplicem politioris Litteraturæ Peritiam, insigni veterum Elegantiarum memoriâ exornatam, cognouimus; dignum certè te iudicauimus, cui res Nostras, Nostrique temporis, litteris mandandas committeremus, adeoque HISTORIOGRAPHVM NOSTRVM declarandum, & tam Reipublicæ quàm tuæ Securitatis causâ (quo & maleuolorum hominum Calumnias tutius contemnere, & Veritatis sincerum præconem agere fidentiùs posses) Cæsareæ Nostre Auctoritatis munimine tegendum susciperemus; prout adeò præsentium tenore, MOTV PROPRIO, maturâ ac deliberatâ accedente voluntate, & de Cæsareæ Nostre potestatis plenitudine, te CASP. GEVARTIVM, CÆSAREVM NOSTRUM HISTORIOGRAPHVM declaramus, atque in Patrocinium Nostrum suscipimus. Auctoritate, quâ pollemus Cæsareâ, facultatem tibi dantes, ut Historiam Nostrarum præcipuè rerum, quæque his connexæ sunt, tibi que memoriâ dignæ videbuntur, ex recto, vero, æquo ac bono perscribere, perscriptam in lucem emittere, ac iuris publici facere possis ac valeas, absque vllius impedimento, aut contradictione.

Ac mandamus proinde omnibus & singulis Nostris & Sacri Romani Imperij, ceterorumque Regnorum, Prouinciarum ac ditionum Nostrarum hereditariarum, fidelibus subditis, cuiuscumque Ordinis, status, gradus, dignitatis, conditionis ac fortunæ fuerint, tam Ecclesiasticis quàm Sæcularibus,

bus, iis præcipuè, qui suo vel Superiorum suorum nomine Ius dicunt, ac Iustitiam exercent, ne te prædictum CASP. GEVARTIVM, in huius vsurpatione Priuilegij, concessionisque Nostræ Cæsareæ, vlllo pacto turbent, turbariye ab aliis patiantur, sed defendant potius & tueantur; & contrafacientes conuenientibus mediis reprimant coërceantque, sub indignationis Nostræ Cæsareæ grauissimâ interminatione. Idque *Augustalis* huius Nostræ *Diplomatis* fide testatum publicè volumus. Quod manus Nostræ subscriptione & Sigilli Nostræ Cæsarei appensione munitum dedimus in Ciuitate Nostrâ VIENNÆ, die decimaquintâ Februarij, anno Domini M. DC. XLIV. Regnorum Nostrorum, Romani octauo; Hungarici decimonono; Bohemici verò decimo-septimo.

FERDINANDVS.

Subsignatum erat,

V^r Ferdinandus, Comes Curtius.

In plicaturâ:

Ad mandatum SAC. CÆS. MAIEST. proprium,

Ioannes Walderode.

Appensum Sigillum SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS in cerâ rubrâ, flauæ ceræ margine circumfuso.

S E R I E S

IMPERATORVM

QVI

H O C O P E R E

C O N T I N E N T V R.

I.	 IVLIVS CÆSAR.	2.	XXVIII.	M. OPEL. ANTONINVS	
II.	C. CÆSAR OCTAVIA-			DIADVMENIANVS.	56.
	NVS AVGVSTVS.	4.	XXIX.	M. AVRELIVS ANTONINVS	
III.	TIBERIVS.	6.		HELIOGABALVS.	58.
IIII.	C. CÆSAR GERMANICVS		XXX.	M. AVRELIVS SEVERVS	
	CALIGVLA.	8.		ALEXANDER.	60.
V.	TI. CLAVDIVS.	10.	XXXI.	MAXIMINVS.	62.
VI.	NERO CLAVDIVS.	12.	XXXII.	IVLIVS VERVS MAXIMVS.	64.
VII.	SER. SVLPITIVS GALBA.	14.	XXXIII.	M. ANTONIVS GORDIANVS	
VIII.	M. SILVIVS OTHO.	16.		AFRICANVS.	66.
IX.	A. VITELLIVS.	18.	XXXIV.	CLODIVS PVPIENVS MA-	
X.	VE SPASIANVS.	20.		XIMVS.	68.
XI.	TITVS VESPASIANVS.	22.	XXXV.	D. CÆLIVS BALBINVS.	70.
XII.	DOMITIANVS.	24.	XXXVI.	M. ANTONIVS GORDIA-	
XIII.	NERVA.	26.		NVS.	72.
XIIII.	TRAIANVS.	28.	XXXVII.	VAL. HOSTILIANVS ME-	
XV.	HADRIANVS.	30.		SIVS.	74.
XVI.	ANTONINVS PIVS.	32.	XXXVIII.	M. IVLIVS PHILIPPVS.	76.
XVII.	L. AVRELIVS VERVS.	34.	XXXIX.	M. IVLIVS PHILIPPVS FIL.	78.
XVIII.	M. AVRELIVS ANTONI-		XL.	C. MESS. QVINT. DECIVS	
	NVS.	36.		TRAIANVS.	80.
XIX.	M. ÆLIVS AVRELIVS COM-		XLI.	Q. HEREN. ETRVSCVS	
	MODVS.	38.		MESSIVS DECIVS.	82.
XX.	P. HELVIVS PERTINAX.	40.	XLII.	C. VIBIVS TREBONIANVS	
XXI.	M. DIDIVS IVLIANVS.	42.		GALLVS.	84.
XXII.	C. PESCENNIVS NIGERIVS.	44.	XLIII.	C. VIBIVS VOLVSIANVS.	86.
XXIII.	L. SEPTIMIVS SEVERVS.	46.	XLIV.	ÆMILIANVS.	88.
XXIV.	D. CLODIVS ALBINVS.	48.	XLV.	P. LICINIVS VALERIA-	
XXV.	M. AVRELIVS ANTONI-			NVS.	90.
	NVS, CARACALLA.	50.	XLVI.	P. LICINIVS GALLIENVS.	92.
XXVI.	P. SEPTIMIVS GETA.	52.	XLVII.	SALONINVS VALERIA-	
XXVII.	M. OPELIVS MACRINVS.	54.		NVS.	94.
					XLVIII.

XLVIII.	M. CASSIVS LATIENVS	94.	XCI.	IVSTINVS.	180.
	POSTVMVS.	96.	XCII.	IVSTINIANVS MAGNVS.	182.
XLIX.	CLAVDIVS GOTHICVS.	98.	XCIII.	IVSTINVS II.	184.
L.	QVINTILLVS.	100.	XCIII.	TIBERIVS. II.	186.
LI.	AVRELIANVS.	102.	XCIV.	MAVRITIVS.	188.
LII.	M. CLAVDIVS TACITVS.	104.	XCVI.	FOCAS.	190.
LIII.	M. ANNIVS FLORIANVS.	106.	XCVII.	HERACLIVS.	192.
LIV.	C. PROBVS.	108.	XCVIII.	XCIX. HERACLIVS ET	
LV.	CARVS.	110.		CONSTANTINVS.	194.
LVI.	NUMERIANVS.	112.	C. CI.	CONSTANS ET CON-	
LVII.	CARINVS.	114.		STANTINVS.	196.
LVIII.	DIOCLETIANVS.	116.	CII.	IVSTINIANVS II.	198.
LIX.	MAXIMIANVS.	118.	CIII.	LEONTIVS.	200.
LX.	CONSTANTIVS.	120.	CIV.	TIBERIVS III.	202.
LXI.	GAL. VALERIVS MAXI-		CV.	PHILIPPICVS.	204.
	MIANVS.	122.	CVI.	ANASTASIVS II.	206.
LXII.	MAXIMINVS.	124.	CVII.	THEODOSIVS III.	208.
LXIII.	FL. VAL. SEVERVS.	126.	CVIII.	LEO III. ISAVRVS.	210.
LXIII.	MAXENTIVS.	128.	CIX.	CONSTANTINVS CO-	
LXV.	LICINIVS.	130.		PRONYMVS.	212.
LXVI.	M. MARTINIANVS.	132.	CX.	LEO III.	214.
LXVII.	CONSTANTINVS.	134.	CXI. CXII.	CONSTANTINVS	
LXVIII.	IVLIVS CRISPVS.	136.		ET IRENE.	216.
LXIX.	CONSTANTIVS.	138.	CXIII.	CAROLVS MAGNVS.	218.
LXX.	CONSTANTINVS IVN.	140.	CXIII.	HLVDVICVS PIVS.	222.
LXXI.	CONSTANS.	142.	CXV.	HLOTARIVS.	224.
LXXII.	MAGNENTIVS.	144.	CXVI. CXVII.	HLVDVICVS SE-	
LXXIII.	DECENTIVS.	146.		CVNDVS.	226.
LXXIV.	FL. CLAVDIVS IVLIANVS.	148.	CXVIII. CXIX.	CAROLVS II. CAL-	
LXXV.	IOVINIANVS.	150.		VVS ET HLVDVICVS III.	
LXXVI.	VALENTINIANVS.	152.		BALBVS.	228.
LXXVII.	VALENS.	154.	CXX.	CAROLVS TERTIVS	
LXXVIII.	GRATIANVS.	156.		CRASSVS.	230.
LXXIX.	MAGNVS MAXIMVS.	158.	CXXI.	ARNOLPHVS.	234.
LXXX.	VALENTINIANVS IV-		CXXII.	LVDVICVS IV.	236.
	NIOR.	160.	CXXIII.	CONRADVS.	238.
LXXXI.	THEODOSIVS.	162.	CXXIII.	HENRICVS.	242.
LXXXII.	ARCADIVS.	164.	CXXV.	OTHO II. MAGNVS.	246.
LXXXIII.	HONORIVS.	166.	CXXVI.	OTHO III.	250.
LXXXIII.	THEODOSIVS IVNIOR.	168.	CXXVII.	OTHO IV.	254.
LXXXV.	VALENTINIANVS III.	170.	CXXVIII.	HENRICVS SECVNDVS	
LXXXVI.	MARTIANVS.	172.		CLAVDIVS.	258.
LXXXVII.	LXXXVIII. LEO AVVS,		CXXIX.	CONRADVS II.	260.
	ET LEO NEPOS.	174.	CXXX.	HENRICVS TERTIVS	
LXXXIX.	ZENO.	176.		NERO.	264.
XC.	ANASTASIVS.	178.	CXXXI. CXXXII.	HENRICVS IV.	266.
				CXXXIII.	

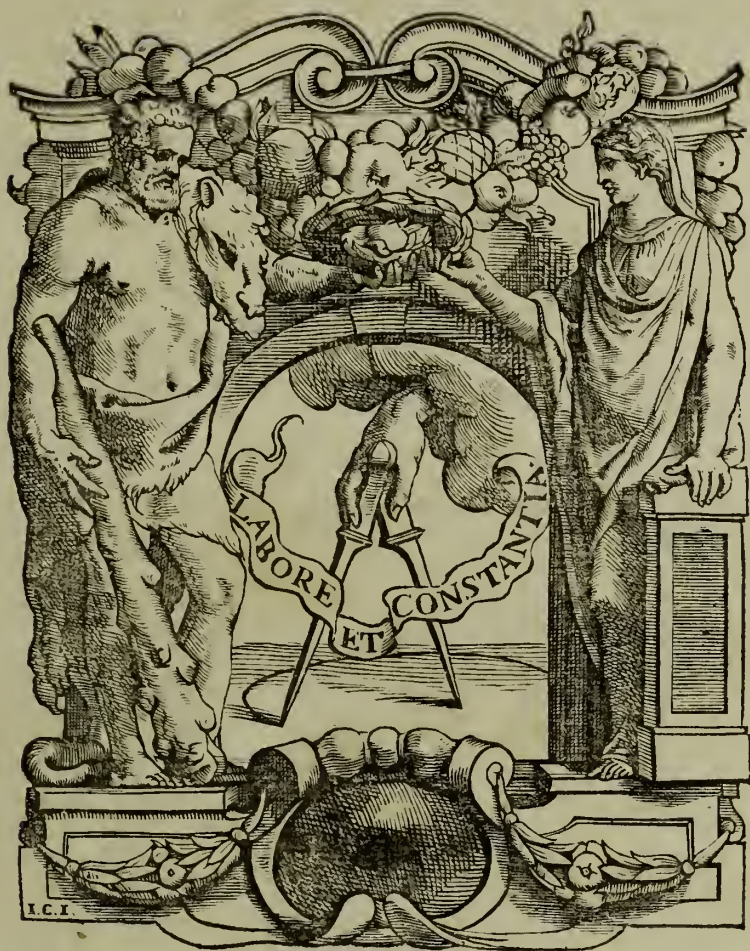

CXXXIII. HENRICVS V.	270.	CXLVI. LVDOVICVS V.	334.
CXXXIV. LOTHARIVS III.	274.	CXLVII. CAROLVS IV.	338.
CXXXV. CONRADVS III.	278.	CXLVIII. WENCESLAVS.	342.
CXXXVI. FREDERICVS BARBA-		CXLIX. RVPERTVS.	346.
ROSSA.	282.	CL. SIGISMVNDVS.	350.
CXXXVII. HENRICVS VI.	286.	CLI. ALBERTVS II.	354.
CXXXVIII. PHILIPPVS III.	290.	CLII. FREDERICVS IV.	358.
CXXXIX. OTHO V.	294.	CLIII. MAXÆMILIANVS I.	362.
CXL. FREDERICVS II.	298.	CLIV. CAROLVS V.	366.
CXLI. RVDOLPHVS.	316.	CLV. FERDINANDVS I.	372.
CXLII. ADOLPHVS.	322.	CLVI. MAXÆMILIANVS II.	376.
CXLIII. ALBERTVS.	324.	CLVII. RODOLPHVS II.	380.
CXLIV. HENRICVS VII.	328.	CLVIII. MATTHIAS I.	384.
CXLV. FREDERICVS III. PVL-		CLIX. FERDINANDVS II.	388.
CHER.	330.	CLX. FERDINANDVS III.	400.

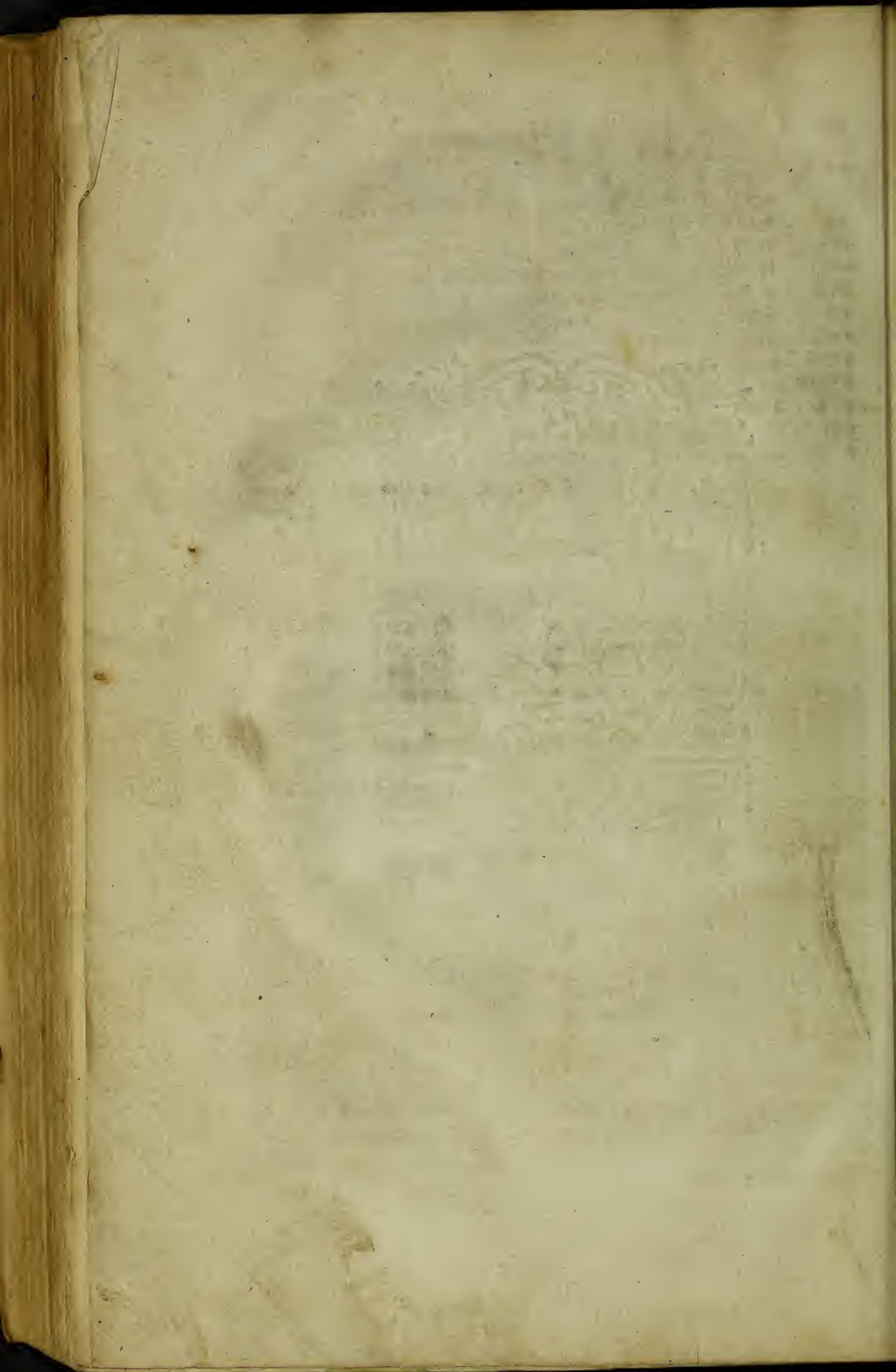
F I N I S.

No. 166. Portrait of Charles V. Brown portions of original show as light gray.

167. Gorius, A. F. *Monumentum sive Columbarium libertorum et servorum Liviae Augustae et Caesarum, Romae detectum in Via Appia anno 1726. Adjectis notis A. M. Salvini.* With 21 plates (mostly large folding), title vignette and epigraphic facsimiles in the text. 256 pp, folio, contemporary vellum. Florence 1727. \$40.00

Complete description of the Columbarium discovered by Gori in 1726, with detailed illustrations of its urns, sarcophagi, statues, pottery, friezes etc. and exhaustive epigraphic analysis of 305 inscriptions (pp. 65-232). Indexes at end. Like other works of this type, it will always retain historical value because much of the material described here is now lost.—Exceptionally fine and entirely uncut copy, complete with the extra plate inserted at p. XXV.

168. Goulet, R. *Compendium on the Magnificence, Dignity and Excellence of the University of Paris in the Year of Grace 1517; Lately done into English by R. B. Burke for J. H. Penniman, Provost of the University of Pennsylvania.* 115 pp, cloth. Philadelphia 1928. \$4.00

169. Grabar, A. *Recherches sur les influences orientales dans l'art Balkanique.* With 16 plates. 157 pp. Strasbourg 1928.—Publ. de la Fac. des Lettres de l'Univ. Strasb. fasc. 43. \$4.50

170. (Grancolas.) Les anciennes liturgies ou la manière dont on a dit la sainte Messe dans chaque siècle, dans les églises d'Orient & dans celles d'Occident. 22 + 711 pp, old calf, gilt back; hinges rubbed. Paris 1704. \$8.50
171. Grazzini, A. F. (detto "Il Lasca"). Le rime burlesche edite e inedite, per cura di C. Verzone. 124 + 681 pp, cloth. Florence 1882. \$17.00
Best critical edition of the Florentine author's (d.1583) verses. Printed in 400 copies only.
172. Gresemundus, T. Carmen de historia violatae crucis. Et eius vita. Cum interpretatione H. Gebuileri. With large woodcut of the Crucifixion on title. 31 leaves, small 4to, marbled boards. Strasbourg: Beck, 1514. \$45.00
Theoderich Gresemund (c.1472-1512), Latinist, polyhistor, protonotary to the bishop of Mainz & scholasticus, was an active member of the Sodalitas Literaria Celtica & Rhenana. His literary activity was confined mostly to verses and in the present Carmen he tells the story of a miracle which occurred in Mainz in 1383: a gambler, enraged by his losses, damaged a sacred image; blood began to flow from it and the terrified culprit was burned at the stake. Gresemund was an extraordinary Latinist and this Carmen became extremely popular among the humanists: Geiler von Keisersberg quoted from it from the pulpit, Wimpheling wanted to make it required reading in all the schools' Latin classes and G. Sopher as well as J. Sapidus held public lectures about it. The present edition, apparently extremely rare, seems to be the only one with Hieronymus Gebwiler's full biography of the author. Chronologically it is the second (first publ. in 1512), and the last available edition seems to be that of 1564.—Some underscorings and marginalia by a contemporary German hand; with the G. Kloss book label. Proctor 10305.
173. Grosseteste, R. Epistolae, edited by H. R. Luard. 131 + 467 pp, leather-backed boards. London 1861.—Rolls Series, No. 25. \$35.00
174. Grotius, H. Annales et historiae de rebus Belgicis. With device on title and full-page portrait of Grotius by Delff after Miereveld. Folio, old vellum. Amsterdam: J. Blaeu, 1657. \$65.00
First issue of the first edition of the posthumously published historical work, conceived by Grotius as early as 1601, completed in 1612 and continuously revised until his death. He attached great importance to it and it is said that he mentioned it on his death-bed as one of his immortal works. Like Tacitus, Grotius divided the history into Annales (pp 1-114) and Historiae (pp 115-569); he covers the period 1599-1609.—Fine and crisp copy, with an excellent impression of the portrait; some insignificant water-stains. Ter Meulen 741.
175. Grousset, R. & Auboyer, J. & Buhot, J. L'Asie Orientale des origines au 15e siècle. With maps. 622 pp. Paris 1941.—Hist. Gén., Hist. du Moyen Age, X. \$3.50
176. Guilelmus Neubrigensis (=William of Newburgh). Rerum Anglicarum libri quinque. Recens eruti & in lucem dati (a G. Silvio). With device on title. 20 + 539 pp, thick 12mo, old vellum. Antwerp: Silvius, 1567. \$40.00
First edition of William of Newburgh's (d.c.1198) chronicle of England from 1066-1198, edited by the Antwerp scholar-printer Wilhelm Silvius. In the preface to Queen Elizabeth he states that he discovered the text in a codex given him by a friend. He was immediately struck by its importance and scholars urged him to publish it at once. This haste might explain the rather poor job he made of it.—Nice copy, old name on title. Potthast 559; Gross 1823.
177. Hansen, J. Verzeichnis der im Historischen Archiv und im Historischen Museum (von Koeln) vorhandenen Plaene und Ansichten zur Geschichte der Stadt Koeln und ihrer Umgebung. 342 pp, half cloth. Cologne 1902.—Mittlgn. a.d. Staatssarch.v.Koeln,Heft 31. \$6.00
178. Haskins, C. H. The Normans in European history. 266 pp, cloth. Boston etc., 1915.—Only edition. \$9.00
179. Haskins, C. H. The rise of the universities. 133 pp, half cloth. New York 1923.—Brown U., Colver Lectures. \$5.00

Engraving. Printed by W. L. 10 John Williams, 1650. Folio (10.5" x 15.5")
Calf, gilt spine-label. Large & fine copy. \$ 135.00

First Edition. Wing 2455. (8); 442; 202; (18 Index) pages.

Early issue, with 13 blanks on the frontispiece with banners, Printed and Engraved Titles (latter a fine impression inserted from smaller copy), large folding Map of Palestine & 27 double-page engraved Maps & Views by Robert Vaughan, John Goddard, William Marshall, Thomas Cross, &c. The engraved Title is one of the most artistic in the history of title-pages in England - a large woodland scene, with animals; and various country occupations (wine-making, grafting, bee-keeping, haying, &c.) in compartments. The Maps are exceptionally fine impressions & filled with quaint details as well as battles & other incidents from Bible history

102. FULLER, Thomas: The History of the Worthies of England. Endeavoured by Thomas Fuller, D.D. London, 1662. Folio. Old calf, rebacked. Nice copy of the First Edition of this famous book. \$ 84.00
Wing 2440. Portrait by Loggan (fine impression); 3 leaves; 368; 354; 232; (4); 60 pages. The first attempt at a general dictionary of English biography. On page 126 (Warwickshire) occurs the first biographical notice of the poet Shakespeare.

Fuller (1608-1651) Chaplain to Charles II, "the most sensible, least prejudiced great man, of an age of great men."

WITH 144 CHIAROSCURO WOODCUT PORTRAITS

107. GOLTZIUS, Hubert: Icones Imperatorum Romanorum. With engraved Title by Corn. Galle from design by Rubens, and 144 medallion Portraits. Antwerp, Ex Officina Plantiniana Balthazaris Moreti, 1645. Folio (15" x 9 $\frac{1}{4}$ "). Old panelled calf, hinges cracked, front cover loose. \$ 200.00

The most complete edition of this celebrated series of Emperors' portraits, brought up to date by Gevartius & including Rudolph II, Mathias & both Ferdinands. The printing "a la camieu", invented by Goltzius, makes this book of particular interest for the history of illustration. These Portraits in Chiaroscuro are Woodcut medallions (approx. 6 $\frac{3}{4}$ " diameter) printed in two colors (black on ginger background, with white high-lights engraved by Chr. Jeghers. As is invariably the case, the reverses of the Portraits are darkened. Thieme-Becker XIV.383. Hollstein VIII. p.139.7. Graesse III. p. 114. (16; 423; 5 pages. Including half-title & Woodcut Plantin compass device.)

108. GREGYN OG PRESS. Poems by George Herbert. Gregynog, Montgomeryshire, 1923. Limited Edition of 300 copies. Printed in red & black on hand-made paper. 4to. Original marbled boards, buckram back. Fine copy \$ 45.00
Selected from the First Edition of "The Temple"; with a Woodcut of Montgomery Castle, Herbert's birthplace.

1965

142. GOULART, Simon: Thresor d'Histoires Admirables et Memorables de nostre
Temps. Geneva, Paul Marceau, 1610. 8vo. 4 volumes bound in 2. Contempor-
ary calf, gilt. (Brunet II. 1680) \$18.00

WITH 144 CHIAROSCURO WOODCUT PORTRAITS

143. GOLTZIUS, Hubert: Icones Imperatorum Romanorum. With engraved Title by
Corn. Galle from design by Rubens, and 144 medallion Portraits. Antwerp,
Ex Officina Plantiniana Balthazaris Moreti, 1645. Folio (15" x 9¼"). Old
panelled calf, hinges cracked; front cover loose. RARE \$ 200.00

(16; 423; 5 pages.) Including Half-Title & Woodcut Plantin Compass
device at end. Thieme-Becker XIV.383; Graesse III. p.114.
These famous Portraits in Chiaroscuro are Woodcut medallions of approx. 6¾"
diameter, printed in two colors (black on a ginger background, with white
high-lights), engraved by Chr. Jeghers. This is a reprint of the excessively
rare 1557 edition, with the addition of the Portraits of the Austrian emper-
ors. From the Plantin-Moretus establishment - "arranged with great
distinction." --- Updike II. p.27.

As is invariably the case, the reverses of the Portraits are darkened as a
result of the color printing; slight marginal dampstains of some 8 leaves -
not touching the Portraits.

123. ERAGNY PRESS. Perrault (Charles): Histoire de Peau d'Ane. With 3 Wood Engravings by T. Sturge Moore. Decorations by L. & E. Pissarro. Limited Edition of 230 copies. London, 1902. Orig. boards, gilt. Fine \$ 15.00

124. ERASMUS, Desiderius: (The first tome or volume of the Paraphrase of Erasmus upon the Newe Testamente .. enprinted at London by Edwarde White-churche, the last daie of Januarie, 1548.) Thick folio (over 1200 pages). Black Letter. Old calf. Slightly imperfect; some old but minor stains & age-darkening. EXCESSIVELY RARE. \$ 400.00

STC 2854; Darlow & Moule 45. Translation by N. Udall.
4 unnumbered leaves; 109 numbered folios; 6 leaves; 94 folios; 9 leaves; 197 folios; 7 leaves; 121 folios (bottom of 121 slightly defective); 2 leaves; 78 folios. Lacks Title & all after N4.
This volume includes: Matthew; Mark; Luke; John; & the Actes of the Apostles, each Book with Dedication & Preface by Erasmus. The volume ends: " .... should be kepte in Herodes judgement halle."

125. ERASMUS: Farrago Nova Epistolarum des. Erasmi Roterodami ad ilios, & aliorum ad hunc ... Basle, Ex Officina Jo. Frobenii, 1519. Folio. Antique full calf. Fine copy. EXTREMELY RARE. \$ 200.00
Title within fine Woodcut Border (by Urs Graf, with Monogram); 398 pages;

ion, EXEKUTION, illust. zum Leben Jesu usw. - Innen sehr gutes Ex.

- 323 **Goltz(ius), Hub.** Icones Imperatorum Romanorum, ex priscis numismatibus ad vivum delineatae. Acc. Impp. Romano-Austriacorum series, ab Alberto II. ad usque Ferdinandum III. per annos CC. continuos deducta stylo et opera **Casperii Gevartii**. Antwerpen, Plantin-Moretus, 1645. Fol. 8 Bl., 423, 5 S. Mit gestoch. Titelkupfer (**P. P. Rubens** inv., **C. Galle** sc.) und 144 grossen Medaillon-Porträts römischer Kaiser, schöner Schlussvignette und Druckermarke. Altes marmor. Ld. (Ecken bestossen, Rücken etw. beschädigt). *Estimate* (500.-) *See Fr.*

Thieme-B. XIV, 383. Wegen der vorzüglichen Abdrucke der in *Clair-obscur-Manier* ausgeführten Holzschnitte sehr geschätzt. 9 Porträts blieben unausgeführt. Funck, p. 318 (Gevartius; siehe auch p. 188 u. Abbildung Fig. 71): "... gravés en camaïeu par **Christophe Jegher**. Gevartius a agrandi les types d'Hubert Goltzius et a ajouté plusieurs portraits d'empereurs allemands: **Rubens** n'a pas été étranger à ce travail (H. Hymans). Les portraits de ce volume ont été imprimés en deux couleurs: des planches plates, à dessin en creux, servaient à poser le fond jaune, les planches en relief servaient à imprimer les traits et les lettres à l'encre noire." - Vorzügliches Ex. Lange hs. Eintragung a. d. Vorsatzbl.

- 324 (**Heinsius, D.**) Laus Asini ... cum aliis festivis opusculis ... Leiden, *Elzevier*, 1629. 2 Bde. 24°. 10 Bl., S. 1-264; S. 265-438. *Reizender gestoch. Titel*. Rotes Maroq.

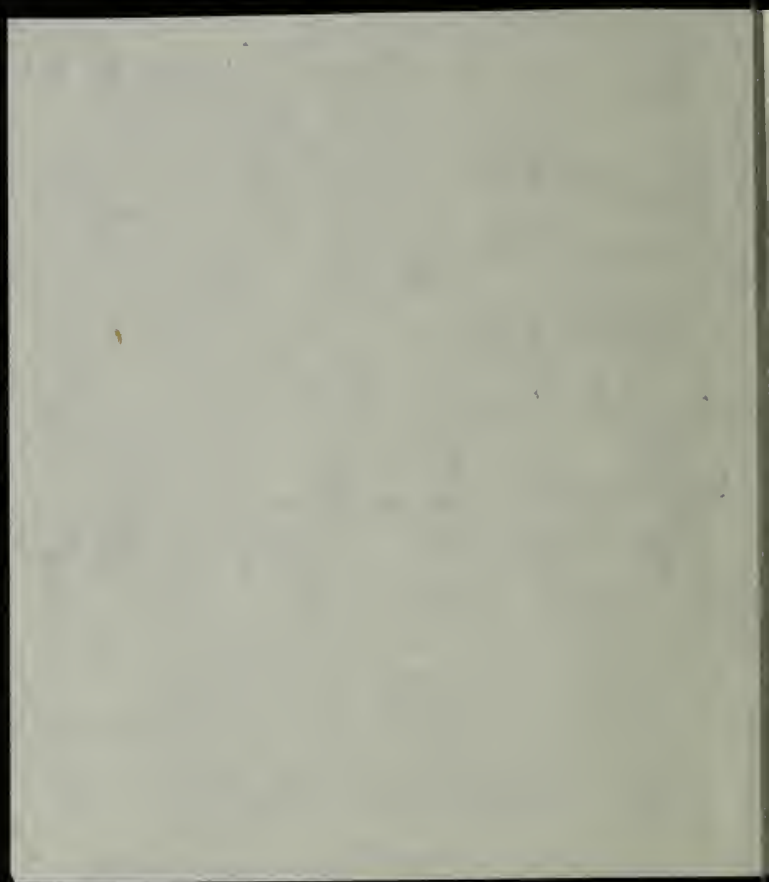
Corresp. III, p 438 (1626, IV/10)

Peirce asks for a counterproof
(épreuve parterita) & describes
technique !!

(of two "camayens") !

~~what could~~ must be
two chiaroscuros of [Goltzius]
Nannus' heads of emperors !!

151. Friesen, O. von & Grape, A. Om Codex Argenteus, dess Tid, hem och Oeden. Med ett Appendix av H. Andresson. With several facsimiles. 212 pp, half cloth. Uppsala 1928. \$7.50

152. Froissart, J. Historiarum opus omne, iam primum et breviter collectum et latino sermone redditum (cur. J. Sleidan). 16 + 116 leaves, 12mo. Paris: Colines, 1537. \$35.00

A little book of considerable rarity: it is the first Latin edition of Froissart, given in the form of extracts of the most important passages. The translator was JOHANN SCHLEIDENER and he dedicates the work to his friend Cardinal Jean du Bellay of Paris.—Pottbast 474.

153. Fundamentum eterne felicitatis. And: Innocentius III, Pont. Max. De contemptu mundi. With a large woodcut on title, repeated on last leaf, colored by a contemporary(?) hand. 6 + 114 pp, 16mo, old vellum. Cologne: M. von Werden, 1509. \$16.50

The "Fundamentum," essentially a work on virtues and vices and on Christian ethics, is here published together with Innocent III's famous text. The large title-woodcut represents St. Anne and the Virgin holding the Christ Child. It is repeated on the last leaf, and both are lightly colored, probably by a contemporary hand. The printer, Martin von Werden, took over the monastic press of the "Retro Minores" in 1504 and the present book seems to be essentially the same one which the Retro Minores had published in 1501.—A well printed and nicely preserved little volume. Proctor 10501 & 10508 lists only other editions; Benzing, Buchdruckerlex., p. 87.

154. Garone, G. I reggitori di Novara. 276 pp, cloth. Novara 1865. \$11.00
Detailed listing of all the dukes, counts, podestà etc. of this Lombard city, from the 6th century onward. With detailed biographical and historical notes, chiefly for the period up to 1600.

155. Gasquet, (F. A.), OSB. Henry VIII and the English monasteries. 535 pp, cloth. London 1910. \$9.50

156. Gaufridus de Collone. Le Livre des reliques de l'abbaye de Saint-Pierre-Le-Vif de Sens, publié avec plusieurs appendices par G. Juillot & M. Prou. 376 pp; needs binding. Sens 1887. \$10.00

The only available critical edition of Geoffroy de Courlon's "Libellus super reliquiis et fundatione monasterii S. Petri Vivi Senonensis," written in 1293.

157. Gemma Frisius. De principiis Astronomiae et Cosmographiae deque usu globi. Item de orbis divisione et insulis rebusque nuper inventis. With several diagrams, some full-page. 183 pp, 12mo, vellum. Paris: Richard, 1547-48. \$40.00

Gemma Frisius (1508-55), physician turned astronomer and mathematician, here deals at length with his discovery of calculating longitude by means of an accurate watch, a system still in use today. The second work contains a number of chapters on America (De insulis nuper repertis; De America; De insulis apud Americam).—Crisp, uncut copy; occasional light waterstains. Harrisse, Add., 168; Brown 1/1/150.

158. Gesenius, W. Thesaurus philologicus criticus linguae Hebraeae et Chaldaee Veteris Testamenti (abs. E. Roediger). 3 vols (1522; 116 pp), thick large 4to, half morocco, a little rubbed. Interleaved copy. Leipzig, 1829-58. \$40.00

The only edition, finished after Gesenius' death by Emil Roediger and here complete with his indexes and additions.—Somewhat foxed, but a fine and well bound copy, fully interleaved.

159. Gierke, F. Christus in der spaetantiken Plastik. With 100 illustrations. 103 pp, small 4to, boards. Mainz 1948. \$2.50

Giovio, P. See under No. 220 (Jovius); also in No. 183A (Herberstain).

160. Glareanus, H. De geographia liber unus, ab ipso authore iam tertius recognitus. With large device on title and last leaf, and with numerous diagrams throughout. 12mo, boards. Venice: de Sabio for Sessa, 1534. \$20.00

A short note on America on the last 2 pages.—Harrisse 184.

161. Gneist, R. Englische Verfassungsgeschichte. 743 pp, half leather; backstrip damaged. Berlin 1882. \$5.00

162. Goad, H. Franciscan Italy. With illustrations and 2 maps. 296 pp, cloth. London 1926. \$10.00

163. Godefridus Viterbiensis. Pantheon, sive Universitatis libri qui Chronici appellantur XX, nunc primum in lucem editi (cur. J. Herold). With woodcut head-piece on the opening page and numerous fine initials throughout. Small folio, polished calf, gilt back and edges (bound by Lloyd). Basel: Oporinus, 1559. \$68.00

First edition of Gottfried von Viterbo's (d.1191) rhymed chronicle, published by him in 1186 with a dedication to Urban III. Though of small value as a historical source, the Pantheon is important because it shows to what large extent fable and fiction had become accepted by the world of scholarship; its effect on later chroniclers and historians was at times quite disastrous.—A very fine copy of this well printed book, in a pleasing early 19th-century binding. Pottbust 534; Wattenbach II, 290-98.

164. Golagrus & Gawane.- The Knightly Tale of Golagrus and Gawane and other Ancient Poems. Printed at Edinburgh by W. Chapman and A. Myllar in the Year 1508. Facsimile edition (with Introduction by D. Laing). 4to, full red morocco, richly gilt, the crowned L of the Marquess of Lothian in center of both covers, gilt back, inside dentelles and edges. Edinburgh 1827. \$95.00

The only available facsimile of the earliest book printed in Scotland, made from the only surviving copy. Shortly before completion, almost the entire edition of this facsimile was destroyed by fire and only 72 copies, all of them damaged, could be made up; a number of pages are skillfully remargined, but in no case is the text affected. Besides its obvious typographic interest, the book is also of "inestimable (literary) value, as containing various compositions nowhere else preserved—as being a book completely unique" (Preface). Exceptionally fine copy, in a distinguished binding. Lowndes 908.

165. Goldast ab Haiminsfeld, M. Catholicon rei monetariae, vel leges monarchicae generales de rebus nummariis ab orbe condito ad nostra tempora. With large folding table. 329 + 68 pp, 4to, contemporary calf with large gilt arms of the Duc de Montausier on covers; skillfully rehinged. Frankfurt 1662. \$28.00

The only edition of one of Goldast's lesser known works, in which he has gathered and extracted all important laws and regulations relating to coinage and circulation, roughly from Augustus to 1620. At the end are the texts of various "Muentz-Ordnungen" from 1559-1624.—Nicely bound copy; browned due to poor paper quality.

166. Goltzius, H. & Gevartius, C. Icones, vitae et elogia imperatorum Romanorum. With frontispiece designed by Rubens and 151 remarkable large medallion portraits in chiaroscuro (plus 9 spaces left blank), by Hubert Goltzius and Conrad Gevartius. 16 + 437 pp, folio, contemporary pig-skin with blind-stamped fillet panels and richly blind-tooled back; a few minor defects. Antwerp: Plantin-Moretus, 1645. \$145.00

This great "portrait gallery" of emperors from Julius Caesar to Ferdinand III is mostly the work of Hubert Goltzius (1526-83), a passionate numismatist who copied the portraits from old coins. 9 spaces for which adequate portraits could not be found have been left blank, but the text matter is present. By using for the impressions intaglio blocks for the brown ground and relief blocks for the actual portraits and the lettering, a remarkably vigorous effect of white, brown and black has been achieved. In the present edition, Goltzius' portraits have been augmented by ten more, all of them depicting emperors of the Austrian House, from Albert II to Ferdinand III; these are by Conrad Gevartius, but it is generally agreed that Rubens' connection with this book was not limited to designing its frontispiece, and that he also took a hand in these portraits. The typography is very handsome and interesting because of the various type-sizes which have been used.

Nice copy, complete with the last leaf bearing the device only; as usual, the brown tone of the woodcuts shows through on the verso but this does not affect the freshness of the portraits. Small stamp on title and at end of index. Funk 318 (with reprod. on p.189); Fairfax Murray, German Books, I 186 (1557 ed.).

Goltzius, 1645

Acc. to Borckery-Wijngaert p. 93

144 Chiaroscuro-woodcuts, designed 1631-34 by Chr. Jeger

10 of these are completely new personalite's

2 are replacements of old illustrations

the rest (132) are copies of Goltzius original illustrations

9 medallions without heads.

Re portrait of Charles V designed as well as cut by Jeger

p. 94 B.-W. assume that Jeger designed all (see also p. 96)

The foreword, mentioning Rubens, may have been written by
Balthasar Moretus II - after R's & B.M.I.' death.

B.-W. deny any part of Rubens -

The first part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the human brain. The author begins by stating that the brain is the most important organ of the human body, and that it is the seat of all our thoughts and feelings. He then goes on to discuss the various parts of the brain, and the functions of each part. He mentions the cerebrum, the cerebellum, and the medulla oblongata, and describes the different kinds of cells and fibers that make up the brain tissue.

Dr. med. W. Engelhardt
prakt. Arzt
Berlin SW 61
Belle-Alliancestr. 21e

phot. Titel, XIV, 182, 423 pp., 2 Bde. in
2 Bänden

144 u. zwei Platten von: Wiedergabe
im Holzschnitt
2te Bde.

XIV pp. 182, Titel, pp. V-XIV, 182

423 pp., 2 Bde. K. 182. 7/58

